

Antidanaeus, sive Responsio, qua Lamberti Danaei figmenta et calumniae, quas contra Antisturmium D.D. Osiandri, in causa Coenae Dominicae, & Maiestatis Christi Hominis, impotenter euomuit, ex verbo Dei deteguntur & confutantur

<https://hdl.handle.net/1874/424757>

5
Antidanæus,

SIVE

RESPONSIO, QVA
LAMBERTI DANÆI FIG-
MENTA ET CALVMNIAE, QVAS CON-

tra Antisturmium D. D. Osiandri, in causa Cœna Dominica,

& Maiestatis Christi Hominis, impotenter euo-
muit, ex verbo Dei deteguntur &
confutantur

PER

STEPHANVM GERLACHIVM,

S. Theologiæ Doctorem & Professore in Aca-
demia Tubingensi.

Cum Prefatione Collegij Theologici Tubingensis.

TVBINGÆ

Excudebat Georgius Gruppenbachius,

Anno 1580.

COLLEGIVM STVDII

THEOLOGICI TVBINGENSIS

Lecturis salutem.

SERIIS GEMITIBVS ET lachrymis Propbeta David Psalmo quinquagesimo septimo: deplorat, animam suam in medio leonum dormire: filios hominum esse flamas: dentes eorum lanceas & sagittas: linguas autem gladios acutos. Non potuisset projecto David immanius ac fœdius monstrum pingere, quam leones, qui pro lingua gladijs, pro dentibus lanceis vterentur: cum alioquin, leo truculentissima sit bestia. Nec evidentius etiam periculum suum oculis subijcere poterat, quam quod dicit, tam ferat bestias ipsum circumfedis. Intellexit autem Propbeta calumniatores, qui in Aula Saulis, ipsi & existimationis & capitis periculum creabant: qualis erat Doëg & similes: qui conuitijs, criminationibus & mendacijs, linguas suas aduersus innocentissimum hominem armauerant. Quamuis autem non solus David & Daniel, sed tota Christi Ecclesia, inter medios leones semper sederit, quorum alij aperta vi, alij dolo & per cuniculos agerent, nocentiores tamen hostes habuit nunquam falsis doctoribus: qui corruptelis doctrinæ, ipsas etiam animas occidunt: & propterea à Seruatore Domino, lupi rapaces appellantur. Nam alia bestia cruciatum homini ad breue tempus afferunt, quem tamen ea horradimit, quæ & vitam: at illi nocentissimi lupi, tormenta mortalibus in omnem aternitatem duratura, conciliant.

Deinde ijdem cum falsa doctrina cõiungunt calumniam: nam ita ingeniosus est pater eorum Sathan, vt linguas ipsorum aduersus Deum blasphemia, contra homines autem mendacijs & conuitijs armet. Hæc sunt arma, hi gladij, quibus hoc genus hominum vitur: & contra Ecclesiam Dei, flammæ infernales euomit. Quamuis autem nostrum hoc seculum multa eiusmodi porten-

Præfatio.

porrent a aluerit, & hodie alat, tamen in his maximè noxij sunt
Sacramentarij. Nam illi primi post renatum nostris temporibus
Euangelium, in gregem Domini imperù doctrina corruptelis fece-
runt: et Concordiam, quæ oblata anno trigesimo Cōfessione Augu-
stana, inter pios, in omnè perpetuitatem sperabatur, secessione sua
turbarunt: vt iam Romanenses clamitent, ne inter nos quidē de
capitibus Religionis conuenire. Neq; verò illi duntaxat beatum
illum ceterù piorum, maiorem in modù turbarunt, sed multos etiam
homines, qui in lucrù Christo accessuri erant, ab ouili Domini, no-
centissimis dentib. suis & pestilente doctrina abstraxerunt, vt illi
etiam saniores doctrinã damnent, ac nostros auersentur. At verò
contra pios Doctores, qui eos profligare à domo Dñi student, toto
conatu insurgunt. Et nonnulli eorum, dudù publicis etiã scriptis
docuerunt, se in ore gladios, & lanceas circumferre: ac eos aduer-
sus pios toto conatu vibrare. Nam Principes quosdã Germaniæ,
ad persecutionem piorù Doctorum, publicis scriptis sollicitarunt,
quos tamen, cum illi essent natura ad humanitatem et clementiam
facti, nò modò non dociles habuerunt, sed ex vnguib. docuerunt,
se esse leones, paratos ad creandum synceris ministris verbi capi-
tis vitæq; periculum. Iam verò vt præconibus illis exiliù et infamiam
cociliarent, nullù non genus haresew illis affinxerunt, à
quibus tamen scirent, illos esse alienissimos: cum vel sola scripta,
iplos in toto Mundo excusent. Tanta est Sycophantarum rabies,
vt per ipsam veritatem adigere gladios illos venenatos criminatio-
num studeant. Sed cum quis libros eorum legit accuratius, videt
eos calumnijs, criminacionibus, putidissimis mendacijs ita refer-
tos, vt si dentes illos Sycophanticos auferas, Argumentum libris
iporum sustulisse videaris. Nam vt ceteros pratereamus, quàm
multa et putida mendacia, rabula Danæus, homo ex mendacijs pla-
nè cõpositus, cõtra Dominum Lutherum, Brentiù, viros præcla-
rè de Ecclesia Christi meritos attulit? Quàm multa cõtra D. D.
Osiandrum & Pappum viros incomparabiles, monstrù illud effu-
dit? Vt nemo sit, qui non animaduertat, os impurissimi hominis,

Prefatio.

non solum flammis illis, quarum David mentionem facit, sed et ar-
tareis omnino, cum hæc scriberet, arsisse. Et cum præclarissimo-
rum, quorum meminimus virorum lucubrationes, in manibus
omnium versentur, admiratione dignissimum est, illum Sycophan-
tam, virulentia & nocendi cupiditate eò proeductum, ut ne sua
quidem honori (si quis saltem est) parceret. Neque enim apud ani-
mum suum cogitat, scripta optimorum virorum, perpetuam apud
omnem posteritatem infamiam, ipsi conciliatura esse: cum nemo
ita illiteratus sit, qui non ex illis intelligat, Danaum ita esse
mendacem, ut in mentiendo omni etiam colore, quem aliqui eius-
modi artifices asserunt, destituatur. Quanta enim leuitas est,
quod Danaus statim ab initio sui libelli scribit, eos qui primi
hanc de cæna Domini questionem mouerint, verbis magis quam
rebus dissensisse? cum scripta $\pi\lambda\epsilon\mu\iota\chi\alpha$ Lutheri satis doceant,
hanc non $\lambda\omicron\gamma\omicron\mu\alpha\chi\iota\alpha\upsilon$, sed de Christi hominis maiestate, & Do-
mini Testamento, rebus grauissimis controuersiam fuisse. Quam
autem putidum est illud, quod Lutherum & Philippum cum Cing-
lio, Oecolampadio, Bullingero, toto vita tempore, amicissimam san-
ctissimè coluisse, & animis coniunctissimis ad extremum usque vite
diem vixisse asseuerare audeat? cum lucubrationes Lutheri &
Philippi manifestè reclamant. In primis autem Lutherus, totam
illam factionem Cinglianam, in eis libris, quos de verbis sacre
cænae & Prophetis cælestibus scripsit, damnat: & aduersus eos
acerrimè dimicat. In quibus sanè animorum nulla potest animad-
uertere coniunctio: quam tamen vanus Danaus iactat. Denique qui-
bus furij ardet Danaus, cum Brentium, senem furiosum & de-
lirantem, ambitione & $\pi\lambda\iota\sigma$ fascinatū, à vera humanitate alie-
num, scribere non dubitauit, cuius insignem doctrinam & sapien-
tiam, moderationem animi singularem, sanctissimum pectus in-
contemptu gloriae & rerum humanarum, summam denique hu-
manitatem in ipsa senectæ, non modò eius familiares, sed
multi exteri, ac in his etiam Beza, & experti & admirati
sunt?

Prefatio.

Quis ergo, cum Danaus tam furenter contra Brentium, conuitia sua euomat, non ex unguibus leonem agnoscat? Quis non intelligat hunc hominem effrontem esse, qui non erubescat manifeste falsa pro veris toti mundo obrudere?

Sed hæc Danaus & ceteri etiam calumniatores, exemplo maiorum suorum pseudoapostolorum faciunt, qui D. Apostolum Paulum, in contemptum adducere studebant, ut eadem opera, doctrinam Euangelij suspectam redderent: imitaturi & Dauidicos persecutores, quibus in sola calumnia, ceu gladijs & armis, præstidia posita videbantur.

At verò horum leonum tanta est erulentia, ut non modò in homines, sed contra ipsum etiam seruatorem Dominũ seuiant: cuius testamentum immanibus illis dentibus suis discerpunt. Paulum enim contra expressa Christi verba asseuerant, corpus Christi longissime à cena abesse. & ut dicitur *ἄρα* distare dicerent, sublimitatem aspectabilis cæli, ab his inferioribus, in medium afferunt. An non ad summum gradum temeritatis isti progressi sunt, qui quod Christus præsens esse asseuerat, illi longissimis interuallis distare impudenter perhibent? Sed non modò illi blasphemii sunt, sed thesauros, quos Ecclesia præstatisimos habet, rapere student. Nam cum Dominus suarum promissionum certitudinem, suo & corpore & sanguine obsignare nobis voluerit, ipsi nuda & inania signa esse volunt. Rapiunt ergo canes illi, quicquid in hoc sacro spulo, consolationis nobis præclarus ille testator reposuerat. Quid quòd pie de hoc sacrosancto mysterio sentientes, & ea qua decet reuerentia cæna Dominica videntes, Cyclopa, *κύκλωπας* esse dicunt? Quid quòd impanatũ nos Deum habere didicant? quid quòd excrementum diaboli doctrinam de præsentia esse scribunt? ne quid ad summam calumniam & blasphemiam ipsis desit. Imò verò quadam de comestione corporis Christi, tam terra afferunt, ut ab ijs & animus & calamus refugiant. Verum non satis est illis belluis, cenam discerpere, sed eadem opera, duas in Christo naturas, quas

Præfatio.

ne vis quidem mortis & inferorū soluere poterat, quantum quidem in ipsis est, distrabere conantur. Etsi enim sedulo negant, se Cinglia nos esse, tamen corpus Christi ita à nobis in caelos sublatū esse dicunt, ut illud verū & essentialē, nulla omnino ratione nobiscum esse asseuerent. At quid hoc est aliud, quàm dimidiatum Christum, imò verò nullū (cū vna natura Christum non constituat) relinquere? Nec potest eos ab infamia blasphemiae liberare integumentum, quo vtuntur: quòd caro Christi per energiam, & quasi influentiam quādam nobiscū sit: Sicut sol in his inferioribus esse dicitur. Hoc enim primū nullo fundamento Scripturæ faciunt. Deinde aliud est influentia, aliud duarum naturarum unio. Nam cum solem apud nos esse dicimus, facile intelligitur, nos figuratè loqui, & tūc ex hoc quòd corpus solis absens, suo tamen calore, in hac inferiora operetur, re tamen ipsa scimus, ipsum solem longissimis à nobis interuallis abesse. Cū ergo illi hanc similitudinem, ad unionem naturarum accommodant, disertè ostendunt, intelligere se figuratè duntaxat eas, non reuera, & iunctas esse.

Præterea ambe in Christo naturæ diligenter consideratæ ostendunt, eos perniciosum dogma asserere, & naturas in Christo diuultere. Nam ut pauca duntaxat ex multis, quæ eis obijci poterant, afferamus, Dogma ipsorum est, λόγος ubique esse: humanam autem naturam caelo capi, & includi: (sic enim illi verba Scripture deprauant) unionem verò naturarum, per diffusionem quandam diuinæ probare conantur. Nam cū Diuinitas omnia impleat, humanam etiam naturam, quæ in caelis est, attingere statuunt. Quòd si λόγος diffusionem quandam, quod ipsi ponunt, admitteret, nonnihil coloris haberet ipsorum argumentum: at cū hoc sit manifestum, ἡ ἐξ ὁρατοῦ, ἀόρατος & sic eorum omnis collectio. Sublata enim extensione diuinæ naturæ, & nexus argumenti, & unio naturarum ipsis perit. Iam verò quòd nihil tale in diuina natura statui debeat, certum est: cū λόγος & spiritus simplicissimus sit, & partem extra partem non habeat: & nullo modo exten-

Præfatio.

extensionem talem admittat. Quomodo ergo λόγος, qui apud nos est, cum humana natura longissime distante vnietur? Contra autem cum humana Christi natura, ad dextram Dei confederit, ea autem non modò in caelis, sed toto vniuerso sit, quomodo audaces illi, diuellere eam, in his inferioribus à natura diuina audent. Et cum λόγος sit dextra Dei, per quem omnia facta sunt, necesse est eos aut negare λόγος esse apud nos: aut inficari humanam naturam sedere ad dextram Patris: aut concedere, & apud nos vtramque verè vnitam esse: cum autem illud primum negatum ipsi etiam damnent, alterum nemo pius admittat, necesse est, vt id quod tertio loco ponebatur, certum sit & indubitatum. Nam quòd quidam, vt ex his angustijs, quibus hoc argumento includuntur, elabi possint, dextram Dei locum esse affirmant: contra omnes rationes Theologicas affertur, nisi fortè anthropomorphitæ esse velimus, & dicere, Deum corpore esse præditum. Deniq; cum concedere cogantur, Deum omnes res creatas in se habere, ita vt eas non eminus inspiciat, sed coràm se seruet, vegetet, motum, vim & efficacitatem præbeat, quomodo negabunt, λόγος Dei filium in his terris, humana natura vera & essentiali præsentia destitutum: cum tamen eam in vnionem personæ assumpsit? quò sanè coniunctionis vinculo, nullum aliud potest existere arctius. At vero isti nouatores, de naturarum in Christo vnione, ne ea quidem ratione, qua in terris & docuit, & miracula edidit, rectè pronunciant: ita enim humanam eius naturam eneruatam faciunt, vt in edendis miraculis, præter voluntatem & vocem, vim nullam obtineat. Quis ergo non videat, leones illos ac lupos nocentissimos, suis dentibus, non modò vt suprà diximus, homines perere, sed etiam duas naturas in Christo, conari diuellere: quarum si vna auferatur, nemo negauerit, totum Christum ablatum esse. Quòd si ergo rusticani homines, cum vident lupum ouiculam à grege raptam auferre, omni telorum genere eum insequuntur, cur nos eos lupos ferremus, qui Agnum illum Dei, ab ouili rapere, suis disputationibus conantur? Etenim pastor amissa per rapacitatem lupi vna oue, iacturam reliquarum nullam facit: nos autem amisso hoc agno, mediatorem, fratrem, Sacerdotem, liberatorem, perruptorem & vindi-

Præfatio.

vindicem amitteremus. Imò cum in eo solo *Theſauri Eccleſiæ* omnes re-
poſiti ſint, niſi de ſumma periclitari voluerimus, toto conatu hoc agendū
eſt, ne aſtu diaboli tanto bono priuemur. Quanto ſtudio naſcente Eccleſiæ
noui Teſtamenti, Apoſtoli & Patres, lupis illis Cerintheo, Arrio, Ma-
nichæo, Neſtorio, qui & ipſi partim negare, partim autem diſcerpere na-
turas in Chriſto conabantur, obuiam ibant? quorum ea in re diligenti-
a pro ſalute Eccleſiæ euigilauit, vt ne vnus quidem vocabuli opor-
tuitas vellent facere, ne eum amitterent, quo amiſſo, Eccleſia de diui-
tijs ſuis omnibus periclitaretur. Laude ergo digniſſimi ſunt, qui curam
illam diligentiamq; antiquitatis imitantur, & in eo ſedulò elaborant, vt
Religio ſarta & ctaq; contra tot hoſtes veritatis conſeruetur. Nobis etiam
maiores in modum probatur, ſtudium ac pius zelus clariffimi D. Docto-
ris Stephani Gerlachij, qui cum videret Danaum Cinglianum, cum in
multos viros præſtantiffimos, tum verò pietate & inſigni doctrina præ-
cellentem virum, D. D. Lucam Oſiandrum: præterea etiam eruditione
eximia præditum Doctorem Pappum, morſu Sycophantico graſſari: imò
ne parcere quidem maieltati hominis Chriſti, magno animo ſe iſti beſtia
oppoſuit, ac ſolidis fundamentis Scripturarum, & lucas ipſius refuta-
uit. Quem ſanè librum ſi boni viri accuratè legerint, intelligunt, Danaum
figmentorum, criminationum, calumniarum, blaſphemiarum, Danaum
venenato ſuo ſcripto, toti mundo, pro veritate obrudat. Haud dubie etiam
am vnâ nobiſcum preces coniuncturi ad Chriſtum Opt. Max: ſunt, vt
Eccleſiam ſuam, quæ inter multos leones, tantamq; rabiem impio-
rum ſedet, & gloriam inprimis nominis ſui, contra
tot aduerſarios clementer
tueatur.

A M E N.

Antidanæus,

S I V E

RESPONSIO, QVA

LAMBERTI DANÆI FIG-
MENTA ET CALVMNIAE, QVAS CON-

tra Antisturmium D.D. Osiandri, in causa Cœne Dominica & Maiestatis Christi Hominis, impotenter euomuit, ex verbo Dei deteguntur & confutantur.

ALLATVS IAM PRIDEM AD NOS EST, Danæe, Antioslander tuus; quem cum viderem à studiosis passim legi: & diu post intelligerem, D. D. Osiandrum grauioribus negotijs distineri, quàm vt tuis ineptijs respondere ipsi liberet: ego, ne ἐπιβίβιον ante victoriam caneres, & illum iam victum tibiq; cedere (quod falso de D. D. Pappo tibi, vt video, persuaseras) putares, respondendum tibi esse iudicavi: vt quibus figmentis, veritate illudere vuleris, studiosi cognoscerent. Placuit autem omnia, vel pleraq; tui libelli, responso inserere, vt ex oppositis facilius cognosci possit, vtri veritatis honos magis cordi fuerit.

Mirabuntur omnes, Luca Osiander, quid causa sit, quam obrem non modo certamen illud inter Sturmium & Pappum **IAM EXTINGVTVM** renouare vuleris: sed etiam cedenti Pappo ipse succenturiator accesseris. Neq; enim vel in Pappo (quem tu tantopere laudas) parùm virium ad se defendendum fuisse quispiam ex tuo testimonio existima-

A

bit:

2 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

bit: vel quicquam nouum ad hanc causam TOTIES IAM VICTAM perorandam tibi in mentem venisse, ex tuis scriptis iudicabit.

Vt, quis Apologiae tuae minimè Christianae perpetuus tenor futurus esset, non obscure in limine statim ostenderes: à figmentis eam ordiri tibi placuit. Quomodo enim D. D. Osiander IAM EXTINGVTVM CER- TAMEN RENOVAVIT, quod modo inter Sturmium & Pappum initum erat? & quamprimum senilis ille sermo Sturmij imò ad nos peruenit, ei statim se publico scripto D. D. Osiander (D. Pappo suas partes, quas neutrquam deserturus erat, relinquens) opposuit. Quomodo ergò extinctum? quomodo renouatum? quod tum modo ortum erat? An non Sturmius ideo hanc vocem suam septuagenariam per totam Europam commemorari voluit, vt ne certamen istud initio scholasticum, quod intra priuos parietes facile componi poterat, planè extingueretur? Sed dicis.

Cedente iam Pappo extinctum, videlicet, erat: cui eu Osiander succenturiator accessisti.

Somniauit, opinor, Danæus, Doctorem Pappum ad primam istius senilis sermonis vocem ita exhorruisse, vt statim palæstrâ, omnibus viribus destitutus, excefferit. At somnium hoc tuum vanitatis coarguunt defensionibus Pappi: quæ, quantæ in ipso vires ad se defendendum sint, & quàm nullo modo bellum mouenti cesserit, luculenter ostendunt. Nec ei Osiander succenturiator esse potuit vel voluit: sed Pappo suam propriam stationem relinquens, ipse communem veritatis & concordie causam, quam Sturmius hostiliter impetierat, defendendam suscepit. Quare non est, vt quicquam miteris, quod non extinctum, sed tum modo

Osiandri, contra Lamb. Daneum. 3

modo ceptum certamen, non renouare, sed orienti resistere: nec cedenti Pappo, sed ad bellum paranti se, opem ferre. non tam in propria, quàm communi causa, voluerit. At non sine causa miretur quis, vt tu Doctore Osiandro, id vitio vertere ausus fueris, quod tibi velut iustum & licitum sumperis. An non enim hac quidem vice cedenti Sturmio, & pessimæ causæ diffidenti, tu succenturiator, & quidem ex composito accessisti? Ex quo enim Osiandri Antisturmius prodijt, per Sturmij familiares fama percrebuit, respondendi partes Geneuensi cuidam demandatas esse. Quod de Osiandro ostendere nulla ratione potes, vt qui Pappo ea de re, ne verbum quidem, communicarit. Verum cur hoc tibi non liceret: cum multa, quæ NON SVNT, fingere tibi libeat: nec te pudeat fabulari, nostram causam sæpenumero iam victam esse: cum ipsa colloquiorum acta manifesta fallitatis conuincere te possint.

Itaque verum ambitioni potius, an alij animi morbo, tuum hoc ceptum eribuendum sit, ipse videris: certè qui tuum libellum diligentius perpenderunt, hoc facile agnoscunt, nostras omnes Ecclesias per latus optimi illius & senis, & viri, Ioannis Sturmij, atrocissimè abs te peti. Sed huiusmodi nimirum ingenij tui specimen edere cupiebas, ne Andrea Osiandro dissimilis esses, vel eo, iuxta vetus illud, $\alpha\alpha\alpha\delta\ \nu\acute{o}\rho\alpha\alpha\ \&\ \nu\alpha\ \nu\acute{o}\rho\ \omega\acute{o}\rho$, melior fortasse videreris.

Quod Regius Propheta de Christo Salvatore dixit: Psal. 69. Zelus domus tuæ comedit me, & opprobria opprobrantis tibi ceciderunt super me: illud etiam in veris ipsius membris, non raro complementum fortitur. Non enim, vt tu calumniaris, ambitione vel alio animi morbo, sed zelo afferendæ & cohonestandæ veritatis, cui Sturmius vim fecerat, commotus Osiander Antisturmium scripsit. Nec vt

4 Responsio pro Antisturmio D.D.

Ecclesias vestras, (quarum saluti ex animo consultum cupimus) impeteret: sed vt senilis istius sermonis, (quo fucum imperitis & simplicioribus facere studuit) imposturam reuelaret: vestros errores, quibus multas Ecclesias deformastis, redargueret: & falsos Doctores, luporum instar Christi ouile inquietantes, impugneret. Hoc tibi scilicet est κακὸς κόρακ & κακὸς ὄρ specimen edere. Verum tantopere tibi dolere hoc, vt etiam præ stomacho & animi impotentia à coru uitijs non abstineas, non mirum: cum lupi à pastore, se obseruari, inclamari & repelli, nunquam non ægro animo ferant. Et quid nouum, si Doctor Osiander Præceptoris sui Christi exemplum & mandatum secutus, eandem, quam ipse mercedem retulit, conuictum nimirum & opprobrium ab ijs, qui verba veritatis audire non sustinent. Quid enim ad rem faciebat, Osiandrum, κακὸν ὄρ κακὸς κόρακ & appellare: siquidem filio cum patris errore, (quem etiam publicis scriptis damnauit) vt etiam cum alijs nihil commune sit. Et præter errorem de Iustificatione, non habeas, quod in Andrea Osiandro merito culpæ possis? Vide autem, ne tu conuictando, calumniando, & teneram iuuentutem seducendo (quorum operum pudendum specimen in hoc tuo paruo libello edidisti) non tantum κακὸς κόρακ & κακὸν ὄρ, sed etiam τὸ διαβόλε γέννημα haberi & dici merearis.

Nunc à persona Osiandri (quam iniquis modis deformare, & in odium lectoris adducere, conatus es) ad rem ipsam transiturus, ne quid de cumulo calumniarum & conuictiorum tibi periret, simulq; indicium dares, non meliori tæfide, rem ipsam tractaturum, subijs.

Nam quod de Ioannis Pappi summa eruditione prædicar, eiusmodi est, vt ex illius ipsius scriptis melius refutari, quam tua illa laude, & assentatione confirmari possit. Quin
etiam

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 5

*etiam in hac tua Pappi predicatione illud verè praestas,
quod dicitur: Mutuò muli scabunt.*

Summam eruditionem Osiander Pappo non tribuerat: sed eum egregiè doctum appellarat propter excellentia dona, quibus illum DEVS præ alijs multis ornauit: quæ ille in ipso agnoscens, ac moderatè prædicans, non ex vlla assentatione, sed vt famam proximi contra os obtrectatoris vindicaret, tuam reprehensionem effugere non potuit. In hoc autem si peccauit Osiander: & illud, quod virulenter scribis, Mutuò muli scabunt, præstitit: quo in numero tuum illud censeris debet, quòd Sturmium summis laudibus (quas ipsi in literis humanioribus, & Philosophia deberi agnoscimus) extollis: Oecolampadium & Calvinum eruditissimos, & Vuolstum vndiquaq; doctissimum, prædicas: An non & hoc adulari est? An non hîc quoq; verè dicitur: Mutuò muli scabunt? Verum istorum hominum propè domestica hæc insolentia & arrogantia est, vt pro mulis & asinis habeant vniuersos, qui verbo Dei fidem habere, & falsa ipsorum dogmata reñcere didicerunt: doctissimos autem prædicent, qui Cinglij somnia & Caluini signimenta suspiciunt & admirantur, licet alioquin mulis & asinis vix comparandi sint.

Famosissimi igitur illius tui libelli partes tres mihi obseruasse videor, Luca Osiander: Vnam, in qua de damnatione nostrarum, id est, orthodoxarum, quæ vbiq; terrarum diffusa sunt, Ecclesiarum agis, quam in nouo quodam noua doctrina corpore, à sex vestris conscripto, fieri negas, quantumuis Doctrinam ipsam (quæ in illis Ecclesijs palàm ac publicè communi omnium consensu docetur ac defenditur) tanquam à verò aberrantem illi damnauerint. Altera pars est ea, in qua de ipso nostro dogmate disputas, quod vbiq; ari seu vbi

6 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

que presentia corporis Christi à vobis inuocata opponitur. Tertia deniq; est ea, in qua tu nimirum ἀλλοτριεπινοῶν *id est*, alienæ vitæ grauisſimus censor, Scurmum Scurmio, qualis sit, tanquam in speculo tandem ostendis. Nos igitur duas priores duntaxat tui libelli partes examinabimus. Terciam autem omitemus, quæ cum tota in maledicendo posita sit, utinam te ipsum illius satis pudeat, quam recunquē videaris in quendam tui libelli velut angulum detrussisse: eam enim per singulas non modò pagellas, sed etiam pagellarum sententias fusa apparet. Hanc igitur postremam libelli tui partem Scurmio reliquam, cuius vitæ illa præclarè in luce hominum, atq; in media ipsa Dei Ecclesia per septuaginta iam annos acta, tot præstantissimis hominum omnis ordinis & generis testimonijs collaudata, tot illustrissimorū & Germaniæ, & Galliæ & Angliæ Principum, (quibus placuisse certè, Ostander, non vltima quædam laus est) tot, inquam, publicis, priuatishq; laudibus ornata, faciliè tuas calumnias refutat. Ipse Scurmius pro se dicet, Orator optimus, quam tu eius laudem, cum cæteras omnes magnâ inuidia sic illi detraheres, ut penè ne in subsellijs quidem Grammaticolorum locum ei velles relictum, agnoscere tamen co-
Aus es.

Famosum libellum nemo vir bonus eum dicet, qui scripto opponitur famosissimo, quo non tam priuatis hominibus, quàm Ecclesiæ Orthodoxæ & Reipublicæ Christianiæ luminibus & proceribus obtrektatur. Eiusmodi sunt Antipappi Scurmij, quibus non tantum pessundare studuit optimum & eruditione præstantem virum D. D. Pappum: sed per latus ipsius, etiam Principibus & Theologis Augustanæ Confessionis detrahere, quod pium, & utilissimum, & summè

Osiandri, contra Lamb. Danaum. 7

summè necessarium negotium Concordiæ & sincerae religionis agendum susceperunt. Hanc tu privati hominis dicacitatem in tot illustres & claras personas ferendam censeres? & non opposito scripto retundendam? sed vobis nihil pensi est, etiamsi cœlum terræ misceatur, modo vestra profana doctrina, etiam cum aliorum grauissima iniuria, passionis non careat. Et ne quicquam in toto libello tuo rectè & candidè, sed cuncta peruersè agas: partitionem Antisturmiij de industria deprauas. Nam cum Osiander in prima eius parte, rationes Sturmij, quibus obtinere se posse putauit, Calvinismum non esse damnandum, solidissimè construat: tu calumniaris, de damnatione agi Ecclesiarum veterarum, quas vbiq; terrarum diffusas esse nugaris: cum tamen Asiaticæ & Africanæ Ecclesiæ, tota quoque Gratiæ vestræ factionis decreta ignorent: nisi fortè Nestorij Patris archæ vestri progenies illis in partibus reliqua sit. Verum tamen quis ignorat, quantum discrimen sit inter falsam doctrinam & Ecclesiam, in cuius cathedra, illa proponitur? sed de hoc dicetur infra. Nec formula Concordiæ, vt tibi videtur, nouum nouæ doctrinæ corpus est, à paucis consecutum: sed explicationem quarundam controuersiarum, secundum regulam Propheticæ & Apostolicæ Scripturæ, & piæ vetustatis consensum, à plurimis orthodoxis Ecclesijs elaboratam, continet. **IN SECUNDA VERO PARTE** vestrorum dogmatum impietatem ostendit: quam tu dolosè mutilas, quasi tantum de vbiq; (quam a nostris inuectam fingis) & non etiam de alijs summis articulis agat. Tertio cum Sturmij seipsum ignoret, & aliorum laboribus iniquè obtrahat: ad speculum adducitur, vt qualis vir sit, se ipsum agnoscat, & posthac suo pede metiri se discat. In qua certè parte, Osiander *αὐτοπροσώπως* vel

8 *Responsio pro Antisturmiio D. D.*

maledicium non agit, cum Christi, Prophetarum & Apostolorum exemplum & mandatum secutus, ea tantum notarit, quæ Ecclesiam scire necesse erat: fidelis quoque pastoris proprium officium sit, præter vitiorum notationem, lupos manifestare, & falsos doctores, malosque operarios, ut possint caueri, nominare. Quare huius postremæ partis, Osiandrum minimè pudere, sed eam propterea Epilogo referre debuit, ut omnes, quibus Sturmius senili sua voce imponere voluit, qualis in Theologia vir sit, intelligerent. Quod quidem ad ipsius vitam, in schola & politica hominum conuersatione actam attinet: nihil ipsi detractum, sed laudem hanc integram & saluam manere ei volumus: uti cuius industria & eruditio præstantium virorum encomia meruerit. Quam verò religiosè in mediâ Ecclesia Dei peracta sit, nil attinet dicere: quem constat plurimis annis ministerium Ecclesiæ neglexisse, eoque non paruum studiosæ iuventuti scandalum dedisse. Cæteris ipsius laudibus, adeo nihil voluit derogatum Osiander, ut eas libenter agnoscat & prædicet. Diabolica igitur calumnia est, quod scribere non erubescis, Osiandrum præter vnam præclaræ actæ vitæ laudem, cæteras omnes magna inuidiâ sic illi detrahere, ut penè ne in subsellijs quidem Grammaticellorum locum ei relictum velit: cum planè diuersum Antisturmius doceat. Nam pag. 4. eximiam scientiam artium dicendi, pag. 5. eruditionem & merita erga bonas literas, ei tribuit, pag. 30. literatissimum vocat, pag. 31. quod plurimum inter alios in docenda Grammatica, Dialectica & Rhetorica excellat: contigisse ipsi linguarum cognitionem, quibus accesserit aliarum partium Philosophiæ EXIMIA scientia, pag. 32. doctissimum Rhetorem appellat. Hæc si Osiander Sturmio tribuit, & verè in ipso agnoscit: quomodo ne in subsellijs quis

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 9

ijis quidem Grammaticellorum vix ei locum relinquit.
Verum in homine isto tanta libido calumniandi regnat, vt
quid dicat, non animaduertat.

*Sed illud tamen te obiter, Luca Osiander, monebo, omnibus,
qui Ancisturmium tuum legerant, istud cum primis mirum esse
visum, quod abs te temeritate accusetur Sturmius, quasi præ-
ter boni viri officium, & præter exempla veterum Christiano-
rum, huius causæ patrocinium susceperit. Egregia sanè homi-
ni Christiani accusatio, & magnum scelus, quod vir Christianus
Christi Seruatoris, Regis, & Domini sui, atq; etiam omnium no-
strorum, Dei sacratissimam doctrinam, pro mensura doni acce-
pi, tueri sic ausus.*

Iam demum te veri quid dicere, cuius iam videri posset:
sed & hoc cum calumnia coniunctum esse, ostendam. Vt
enim pius & laudabile ducimus, hominem Christianum,
cuiuscumq; professionis vel ordinis sit, pro fide Christiana
contra paganos, Iudæos & hæreticos, voce & scriptis, si dos
no isto valeat, fortiter pugnare: ita nullo modo reprehens
dicitur Sturmius, quod præter exempla veterum, cum alte-
rius quam Theologicæ professionis sit, de sacris tamen scri-
bere voluerit: sed quod rerum istarum imperitus, & in
Theologicis tractandis ineptus, (quod verissimè de ipso de-
monstrarunt Osiander & Pappus) tamen sibi harum con-
trouersiarum, & quidem grauissimarum diiudicationem
arroganter sumens, de ijs satis temerè, contra Principum &
Theologorum Augustanæ Confessionis Orthodoxam do-
ctrinam pronunciare: nec Christi Seruatoris sacratissimam
doctrinam (vt tibi, veritati iniuriam facienti, videtur) sed
vestras blasphemias in eius maiestatem defendere, ausus
fuerit. Idcirco etiam ab Osiandro ad scholam Philosophi-
cam, remittitur, vt iuuentutem instituendo in literis huma-
nioribus

10 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

nioribus dono diuinitus concessio bene vtatur. Controuer-
 sias verò religionis, (quod donum ipsi datū non sit) explere
 care omittat: memor istius triti: Quam quisq; nouit artem,
 in hac se exerceat: ne sibi incognita arrogando, cum dede-
 core audire cogatur: Sutor non ultra crepidam. Sed ratio-
 nes videamus, quibus errorum vestrorum patrono vicissim
 patrocinium ferre volueris.

Nonne, (inquis) ex præcepto Petri id fieri oportuit? Non-
 ne fidei suæ rationem quemlibet Christianum reddere necesse
 est, seu voce, seu etiam, cum opus est, scriptis? An verò omnes
 præter te vnum, mutos & pisces esse voles, Osiander? vobis ve-
 ritatem, oppugnare licebit, nobis autem eam propugnare mini-
 me concedendum est, quò sit facilius vestra aduersus non repu-
 gnantes victoria? Quid igitur peccauit vir Christianus, qui in
 tantis Ecclesiarum Germanicarum distractionibus & moribus
 pro suo in Ecclesiam Dei studio, remedium afferre tentauit.

Quod nam hic nobis præceptum, Danæe, obijcisse illud
 opinor: Vt quisq; accepit donum, ita alius in alium illud mi-
 nistrans, vt boni dispensatores, variæ gratiæ Dei, si quis
 loquitur, loquatur vt eloquiâ Dei.

Hoc Apostolicum si diligenter reputasset Sturmius,
 nunquam eò se pertrahi passus fuisset, vt donum, quod ipse
 non accepit, sibi temere arrogasset, pronuncianti nimirum
 de rebus grauissimis, quas ipse non didicisset: & de libro
 Concordiæ, quem ipse se nūquam vidisse fatetur, iudicandi.
 Rom. 12. Huius Osiander illum monet, vt non sapere supra, quàm
 sapere oportet, nouerit. Quid verò de eloquijs Dei nobis
 profert Sturmius? Hic penitus ferè Apostolici præcepti ob-
 litus esse videtur. Nam in tribus Antipappis verbosissimè
 scriptis, paucissima afferuntur, quæ ad præsentem contro-
 uersiam faciant. Deinde & illud attendas: aliud esse fidei
 suæ:

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 11

suæ rationem reddere petētibus: & aliud religionis controversas explicare: quorum illud cuiusvis Christiani opus est, si ab ipso petatur: hoc verò paucissimis datum. At fidei rationem à Sturmio Pappus non petierat: multò minus necessitatem imposuerat ei, Calvinismum contra fidem Orthodoxam defendendi. Verùm ipse qualemcunq; occasionem ex thesibus Pappi arripiens, suum virus, quod diu aluerat, in doctrinam sinceram & nostros euomuit. Quam enim veritatem in Theisibus suis oppugnat Pappus, ut eam propugnare opus fuerit Sturmio? An quod errores verbo Dei repugnantes non sint damnandi? Hæc se, illa Diabolica veritas est, qua hominibus persuasa, quosuis errores & hæreses absq; negotio, Satan mundo obtrudere posset.

Et quid ridiculum magis, quàm te nobis Sturmium prædicare, quasi ipse Ecclesijs nostris distractione laborantibus remedium afferre tentauerit. An tu eum præstare hoc posse somnias, qui omnem propè aetatem in profanis terendis consumsit? artem spiritualiter medendi non didicit? Et sacras conciones tot annis fastidiendo, seipsum neglexit? Quem igitur tu medicum nobis prædicas? qui vulnus Ecclesiæ & scholæ Argentinensis iam dudum coalescere incipiens, refricaret? aut qui virus Calvini propinando, Ecclesiarum nostrarum morbum auget? Hoc cine est mederi morbis? sanitatem recipientibus mortem persuadere velle? Peccauit igitur Sturmius, quòd more Empiricorum, eam sibi artem vendicauit, cuius reuera ignarus est. Sed nunc exempla videamus, quibus te Sturmio laboranti opitulari posse sperasti.

Nam (ais) ut Appollos illum prætermittam, qui cum minime esset ex duodecim Apostolis vnus, tamen constanter pro Evangelij doctrina disseruit (adeò ut Epistola ad Hebræos

12 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

scripta, eius esse fortasse videri possit) proptereaq; summo opere ab ipso Dei Spiritu laudatur: ut Aquilam & Priscillam omit- tam, quos tamen Paulus *κουρω* appellat: ut, Andronicum & Iuniam, quos Paulus ait, fuisse insignes inter Apostolos: quis nescit (si modo primis labris historiam Ecclesiasticam attingit) cuiusvis ordinis doctos viros Christianos contra Haereticos pro fide Christiana pugnasse, etiam editis scriptis? Aristides ille, qui (ut scribit Hieronymus) professione Philosophus fuit, Adriano Imperatori fidei Christianae Apologiam obtulit. Post Aristidem Iustinus Martyr etiam, & ipse Philosophus, contra Tryphonem Iudaeum hominem, de religione Christiana scripsit: Idem Antonino Imperatori duplicem Apologiam nuncupavit: Rhodon quoque minimè Theologiam professus, tamen contra Marcionitas praclarum atq; utile Ecclesiae opus edidit, &c. Scripsit temporibus Augustini, pro sua secta defensione Cresconius quidam, professione Grammaticus. Cresconio respondit Augustinus, neq; ei vitio verit, quòd cum esset alterius profes- sionis, tamen Christianus de Christiana fide scripsisset, si mo- do verè scripsisset. Neq; enim quis dicat, sed quid dicatur, ait idem Augustinus, animadvertendum est.

Quid hìc audio? An quia Apollos, Aquila, Androni- cus & Iunias, ex numero duodecim Apostolorum non fuerunt, ideo professione Theologi non erant: quae hæc est Danaë Dialectica? certè hos omnes publico docendi mu- nere in Ecclesia Christi functos fuisse, constat. Hæc enim non tantum Apostolos, sed etiam Prophetas, Evangelistas, Pastores, & Doctores, tum temporis habuit, quos omnes in ordinem Theologorum censere necesse est. De Priscilla muliere, fortè dubium esse posset: sed & hanc, Dei viam alijs exposuisse, ex Actis patet. Et Paulus eam *κουρω* in Christo Iesu appellat, quia procul dubio in negotio Evan- gelij

gelij ei cooperata est: quemadmodum & Philippo Euangelista, quatuor filia prophetantes fuerunt. Sed quid hæc ad Sturmium? Num & ipse, vt Saul, inter Prophetas, Apostolos & Doctores Ecclesiæ? Nec quicquam etiam sequentia exempla ex antiquitate prolata, causam eius iuuant, cum nemo sanæ mentis vituperet eum, qui fidei Christianæ contra Iudæos, Gentiles & Hæreticos, testimonium ferat: vel etiam absq; aduersario de religione Christiana verè & pie scribat, quod illi, quos commemoras, præstiterunt. Verum vnicum Cresconij exemplum negotio præsentì quadrat.

Vt enim is pro hæresis suæ defensione scripsit: ita pro vestra secta Sturmius. Et quod in illo reprehendit Augustinus: eiusdem Osiander Sturmium conuincit, de rebus nimirum & controuersijs Theologicis imperitè quòd scripsit. Sed obijcis.

Qua tua ista est, quæso, tyrannis aut inuidentiæ, nolle prolatum esse, si quid à Domino Deo alijs reuelatum est, quod ipse ignores, & quod ille Dei ex verbo te docere possit?

Bona verba quæso Danæ, & cum mansuetudine ediffere nobis, quod nam sit istud à Domino reuelatum Sturmio, quod Osiander ignoret, vt & ipsi mysterij huius participes siamus? Fortè est istud Cyclopicum siue Epicureum dogma, Ecclesiæ Christi ignotum: Non esse damnandos errores verbo Dei repugnantes? (Hoc enim in Pappi Thesibus *νεπίστευον* erat) & omnibus pijs execrandum Caluinismum pro veritate acceptandum esse? Aliam hac reuelationem, in Antipappis non reperiò: & hanc, quia accipere verbo Dei prohibiti recusamus, tyranni & inuidi abs te ausdimus, ac si lupus pastorem tyrannidis & inuidentiæ accuset, quòd suis conatibus obsistere inuigilet. Eiusmodi tuasane bella, querimonia est.

14 *Responsio pro Antisturmiō D. D.*

Et ut vetera illa exempla prætermittam, quis nescit, hoc nescro seculo renascente Ecclesia, Ioaehimum Vadianum, Ioaehimum Camerarium, & alios plerasq; alias omnino, quàm Theologicam artem professos, de religione Christiana feliciter vtiliterq; scripsisse?

Si quid Vadianus, Camerarius, vel alius quivis, licet Theologicam scientiam non professus, de religione Christiana piè & verè commentatus est, non improbamus, sed cum laude ipsius accipimus. Quàm verò vtiliter Vadianus in Theologicis versatus sit, ipsius monumenta testantur, quibus errores Cinglij, nec etiam obscure Nestorij Hæresin, tutari conatus est.

Præterea ut quamvis hæc causa non satis valeat, necessarijs causis adductus Sturmius, Pappo iura Academiae somnia violanti sese pro ratione muneris, ut pote Rector (non autem ut tu iniuriosè vocas, Dictator) opposuit, quemadmodum in illo suo triplici Antipappo eruditissimo scripro Sturmius verissimè demonstravit. Neq; etiam Aduersarij insolentia passus est illum placidè hanc causam agere, sed in publicum theatrum & certamen etiam inuitum illum pertraxit. Peccauit ne ergo, quia veritatem doctrine Christi defendit? pacem Ecclesiarum conseruauit, & muneris sibi à Repub. iam pridem demandati dignitatem rerinuit: Argentinensissq; scholæ iura, ac tranquillitatem forti, constantiq; animo ipse vir senex contra nouorum Theologorum, tanquam Adolescentum oratorum furorem tutatus est?

Hic te insignem iniuriam optimo viro facere, & falsissimum testimonium in ipsum absq; pudore dicere, & falsitatem ipsius defensiones testantur, sed idem quoq; (si opus esset) confirmarèt amplissimi Scholarchæ & syncerior pars Professorum Argentinensium. Et quæ, rogo, alia causa tam

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 15

tam vrgens Sturmio fuit, primum Antipappum dictandi, nisi quod in damnandorum errorum numerum, Calvinis- mum quoque censeret non malè suspicatus est. Hoc ipsum opinor pupugit: hoc ipsum in publicum certamen protrusit: hoc ei arma debacchandi in nostros ministrauit. Quos modo enim à Pappo inuitus in publicum theatrum pertractus putabitur, de quo ille ipse, (etiam Sturmio teste in Epistola ad Scholarchas) conquestus est, quod cum iam multos annos à Theologicis Disputationibus abfuerit, huic interesse voluerit? Hæc ne est illa insolentia & violentia Pappi? Clamores eius inuito sustinere, quem abesse maluisse? Peccauit igitur Sturmus, quod veritatem doctrinæ Christi, Ecclesias Orthodoxas, Principes & Theologos synceros oppugnauit: & vestras blasphemias in filium hominis defendit: nec vt tu nugaris, iura & tranquillitatem scholæ contra nouorum Theologorum furorem tutatus est, cum illa nemo violarit: multo minus Ecclesiarum pacem conseruauit, sed suo temerario scripto hisce modo turbas dedit.

Macte potius virtute, *STURMI*, illud tuum Generosum & verè heroicum pectus, illum senilem quidem, sed inuitum animum his perturbatoribus, tanquam fortissimus & Cato & Cocles hostibus istis Hetruscis in vestram Rempub. irrumpentibus, obijce: Christianam charitatem pro viribus, quemadmodum facis, tuere.

Macti potius virtute Marbachi & Pappæ, vestrum Generosum & verè heroicum pectus his perturbatoribus Germaniæ Calvinistis, tanquam fortissimi Christi milites, hostibus veritatis in vestram quoque Rempublicam & Ecclesiam optimè constitutam, iam pridem irrumperetentantibus obijcite: & sinceritatem Religionis, contra fis-
clam

16 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Etiam charitatem pro viribus, quod hactenus fecistis, tues
mini.

*Nam quod Lucas Osiander facinus indignum putat, Io-
annem Scurmium, qui minimè Pastoris Doctorisq; Theologici
munus proficitur: tamen pro fidei doctrina & veritate con-
tra discipulum Pappum esse scribere ausum, ecquis mortali-
um, vel scelus, vel etiam reprehendendum unquam existi-
met? Imò verò non summopere laudandum atque predicandum
iudicet?*

Calumnia hæc suprà refutata est. Et quid, quæso, Pappus
contra fidei doctrinam & scripturæ veritatem in Theo-
sibus suis promulgavit, vt necessarium fuerit Scurmio, pas-
trocinium eius suscipere? De hoc veritatis amantes iudica-
bunt, nil profus fuisse, quod iure carperet. Et hæc de tua à
partitione facta, digressione: qua absq; veritatis iactura sua
perfedere potuisses, & non duas integras pagellas ea como-
maculare, præsertim cum obiter tantum eius Osiandrum
monere te velle initio promisisses: sed eam paucioribus pers-
sequi, animus calumnijs ardens, non permisit. Expendas
nunc confutationem partitionis Osiandricæ.

*Prima tua aduersus Scurmium disputatio est, de nostrarum
orthodoxarum Ecclesiarum, Gallicarum, Anglicarum,
Scoticarum, Belgicarum, Polonicarum, Reticarum, Helve-
ticarum, Hispanicarum, & Italicarum, quæ ad huc latent,
damnatione.*

Me nulla iniuria afficere te, subinde imputando tibi
ἀναβολῶν, omnes æqui lectores cognoscent. Cum enim Osi-
ander ne verbulo quidem de Ecclesiarum, hoc est, Ovicu-
larum, sed Pseudodoctorum & errorum vestrorum tan-
tum, quibus in Ecclesiam Christi grassamini, damnatione
agatur; tu malitiosa calumniâ, verba ipsius peruertis, & causam

lam inuidiosam vobis doctoribus propriam, (ad quos anaz
thema spectat) in totas Ecclesias transferre conaris, vt eas
contra innocentem callidè exasperes.

In qua quæstione aduersus te, tuaq; Vbiquitatis socios septem
viros, tria hæc vberrimis, atq; solidissimis argumentis Ioannes
Sturmius probauit, quod nos nunc quoq; Deo dante, demonstra-
bimus. Primum quidem vos non posse: secundum autem, vos eos-
dem non debere damnare nostras Ecclesias. Tertium deniq; cum
vos eas in nouo illo Nouæ vestræ doctrinæ corpore condemna-
stis, nequaquam legitimè id fecisse. Et quoniam, quæ à Ioanne
Palmerio paucis antè mensibus edita est Nullitatis protesta-
tio, aduersus illud idem Nouæ vestræ doctrinæ corpus, varias
causas ostendit, propter quas nullo modo legitimum esse possit
huiusmodi vestrum contra nos Iudicium, quibus etiam suas
Sturmius adiecit: nos intra earum fines consistemus, quas tu
magno labore confutare conatus es.

In hac quæstione de erroribus damnandis (totas enim
Ecclesias damnare nunquam nostris animus fuit) solidis-
simis argumentis, contra nullius momenti rationes Sturmij,
demonstrauit Osiander, Calvinianum dogma iustissimè
damnatum esse in libro Concordiæ: qui non nouam, sed
antiquissimam doctrinam, in scriptis Prophetis & Apo-
stolicis comprehensam, continet: nec etiam à sex vel se-
ptem tantum viris, sed plurimis excellentibus Theologis,
summo iudicio & accurata diligentia conscriptus, exami-
natus, approbatus, & perfectus est. Et cum nullitatis pro-
testationem, à Palmerio quodam ineptè prolatam, doctis-
simus vir, Andreas Pouchenius, ad nihilum propè redege-
rit: Osiander quoq; Sturmij causas, quibus Calvinismum
suffulcire conatus est, validissimè cōfutarit: miror, te actum
agere, & rancidas ipsorum rationes, quarum te potius pu-
dere debebat, repetere voluisse.

18 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Idcirco igitur negas, te damnare nostras Ecclesias, quoniam non ut Magistratui tradamur puniendi: sed duntaxat, ut iudicemur fugiendi nos damnatis, id est, ut nostrum dogma falsum & labefactans fidei Christianæ fundamentum, ac propterea perniciosum esse intelligatur.

Video tibi omnino constitutum esse, in toto libello tuo nihil sincerè, nihil rectè, sed omnia peruersè & sycophanicè agere: ideo eum quoque à mendacio orsus es, ut in principio statim, non dubium argumentum dares, quæ tui libelli materia futura esset. Osiander enim neutiquam dicit (ut tu ipsius verba peruertis) se idcirco non damnare Ecclesias vestras, quia non ut puniamini, Magistratui vos adiutur dicit: sed discrimen ostendit, inter nostrum & vestrum damnare: quorum illud sit, non Ecclesias damnare, sed errori vel dogmati falso veritatis opinionem demere, hoc est, manifestare, confutare, improbare errores, qui veritatis nomine Ecclesijs Christi obtruduntur: & monere eas, ut ab illis sibi caueant. Vestrum verò damnare esse, non modo dogmata falsa refutanda suscipere, sed etiam falsorum dogmatum autores vel defensores, Magistratui politico puniendos tradere: quam damnandi rationem nostræ Ecclesiæ, à vobis et Pontificijs vsurpatam, nunquam observarint.

In summa (inquis) vis non ipsas personas nostras à vobis condemnari, sed dogma nostrum duntaxat.

Fol. 6. & 7. Et hoc de tuo fallaciter assuis. Osiander enim eo in loco, tantum de errorum damnatione agit (de personis nihil affirmans vel negans) & quòd asserendo, Cinglianisimum damnandum esse, nequaquam doceamus, aut cuiquam auctores, vel instigatores simus, ut vel de seductis auditoribus, vel de seductoribus Calvinistis supplicium sumat. De

Osiandri, contra Lamb. Daneum. 19

personarum verò damnatione alibi inquit: Quare si etiam ipsos falsos doctores (quod Paulus in Epistola ad Gal. cap. primo facit) condemnaremus, non possent iuste conseruari, se illegitime, intempestive, & præcipitanter condemnatos esse. At nos in Formula Concordiæ, tantum ipsorum errorem condemnamus: falsos doctores iudicio Dei permittimus. Audis Osiandrum non hoc contendere, quòd dogma tantum falsum, non etiam falsi doctores, condemnandi sint: imò ex Paulo, iuste hoc fieri posse demonstrat: sed quòd in Concordiæ Formula errores tantum damnare, falsos autem doctores iudicio Dei relinquere voluerint, ostendit. Verum cum nos importunitas vestra, iuxta Regulam Iustitiæ diuinæ, vobiscum agere cogat: scias nos primum omnes errores & falsa dogmata damnare: deinde etiam ipsis authoribus, doctoribus, & propugnatoribus falsæ doctrinæ, Pauli verbis anathema dicere. Totas verò Ecclesias Christi, hoc est, ouiculas, in quas isti lupi sua falsa doctrina grassantur, nequaquam damnamus: quòd multi auditorum vestras nugas non curent, vel etiam non intelligant, & verbis Christi simpliciter fidem habent: eos vero, qui vestris erroribus imbuti, nec melius edociti sunt, quia ex nulla pertinacia, sed mera simplicitate errant, misericordiæ Dei commendamus, qui potens est efficere, vt infirmus in fide, stet, & qui cecidit, resurgat: aut etiam hoc ipsis erratum, cum alijs multis condonet, præsertim si cum Dauide precetur: *Errores siue ignorantias quis intelligit: ab occultis munda me: & solo fundamento Christo nitentes, è vita excedant.* De his indubiam spem concipimus, quòd stipulis errorum per ignem tentationis exustis, ipsi gratia Dei saluentur. Et hoc responso sequentia omnia concidunt, nec quicquam contra nos faciunt, quibus tu

Psal. 19:

1. Cor. 7.

20 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

bus tu tibi certissimam victoriam pollicitus, Osiandro, tanquam iam victo, insolenter insultas. Non enim simpliciter personas a dogmate separamus: sed inter personas falsorum doctorum, qui rectius edocti, errores pertinaciter defendunt, & auditorum, dicto modo distinguimus.

Praclare sanè & subtiliter. Quasi verò, quod à vobis fieri negatis, non sit ex vestra illa sententia in nos condemnatoria, omninò consequens et necessarium. Quis enim hæresin unquam damnauit vllam, vt ipsa per se hæresis, tanquam Chimæra quadam, per se & extra subiectum, id est, extra hominem & personam hæreticam subsistens, damnata censeretur? Ecquod unquam vetus, recensue Concilium hæresin anathemate ferijt, nisi vt persona, id est, homines ipsi, qui eam sequebantur, ac turbantur, damnati quoq; intelligerentur? Quasi verò Arianismus in abstracta quadam cogitatione, primo illo Niceno concilio à 318. patribus fuerit damnatus: & non ipsi qui tunc permanebant, vel qui postea futuri erant Ariani? Aut quasi qui postea sequutus est Eutychianismus: aut qui Arianismum præcesserat Sabellianismus, absque personis, hoc est, absque hominibus ipsis, qui istos errores profiteantur, esse queat?

Vt non negamus, errores & hæreses cum earum authoribus & pertinacibus propugnatoribus simul damnandos & damnatos esse in Concilijs: ita nequaquam concedimus, eandem rationem & conditionem esse ipsorum hæreticorum, qui post hæreseos detectionem, confutationem, & fidelem, vt hæresin deserant, admonitionem, eam tamen pertinaciter defendunt, & alios seducere student: & Ecclesiarum, in quarum Cathedra hæresis proponitur. Cum enim hæretici ambiguis phrasibus (quod vobis etiam Calvinistis familiare est) vtantur, & cum Orthodoxis non rati-
xò los

ro loquantur: singulari Dei bonitate accidit, vt puriores habeat plebs aures, quàm corda Sacerdotes. Adhæc dominatur Christus in medio inimicorum suorum, vt non omnia Ecclesiæ (quæ hæresi contaminata est) membra, hæresin amplectantur, sed quædam illibata sibi seruet Dominus: & qui modo seducti sunt, in viam reduci possint. Ideo non legimus, in vlllo Cõcilio, totas Ecclesias, quæ hæresi deceptæ erant, sed tantum pertinaces & conuictos hæreticos, cum hæresi damnatos & anathemate percussos fuisse. Quæ enim inhumanitas, imò immanitas esset, eadem sententiã complecti lupos & oues: quorum illos Christus pastor bonus odit & exterminat: has autem dispersas & seductas in ouile suum reducere studet. Nec omnes circumuenti hæresi, hæretici statim appellandi sunt, nisi etiam hæreticè, id est, contumaciter in errore persistent. Nam Paulus cum hæretici nomine notat, qui semel & iterum admonitus, ad mentem saniozem non redit. At maxima pars Ecclesiæ per hæreticos supplantatæ, non *en ποδιπέτορας* vel pertinacia quasdam, sed imitatione tantum, & suggestione falsorum doctorum, errat, & rectius instituta, sententiã mutat. Hanc ob causam, dico, nullum orthodoxum Cõcilium totas Ecclesias damnauit. Et Chrysostomus, in oratione de Natura humana, inquit: Dogmata impia & ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem (non inquit hæreticis, sed hominibus circumuentis hæresi) parcendum & pro salute ipsorum orandum. Ex qua etiam distinctione æquus lector intelligit, Danæum non nostram sententiã, sed suum ipsius figmentum & proprias nugas exagitare, scribendo.

Quæ est igitur ista ingenij acies tam subtilis, vt Accidens sine substantia & subiecto esse ac subsistere posse fingat? Ista sunt mera nuga.

22 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Est & hoc considerandum, licet error absq; errante consistere non possit: hoc tamen fieri, vt errore damnato, errans nihilominus saluetur, vt docet Apostolus, 1. Cor. 3.

Nam inter sese sic nexu indissolubili coniuncta sunt ista duo, vt qui haresin aut errorem aliquem damnet, is eodem modo eademq; sententiâ, personas ipsas ita sentientes condemnet, ac eodem telo feriat. Et quid aliud palam agitis, cum ex pulpito nihil penè aliud, quàm Zuinglianos, & Calvinianos tonatis? Quid vester ille Marbacchius postremo suo scripto, non ne Calvinum aperte impetit?

VERA HÆC SVNT de personis conuictis, admonitis, & tamen pertinaciter haresin retinentibus & defendentibus. Præterea discrimen esse nemo ignorat inter lupos & oves. In illos bonus pastor sæuit: in has verò minime. Ideò non ouibus seductis, sed lupis in ouile Christi suâ falsâ doctrinâ irrumpentibus, quales etiam Zuinglius & Calvinus fuerunt, anathema dixerunt Orthodoxi.

Nec verò illius nostræ sententiæ confirmatio melius, quàm ex ipso Domini nostri Iesu Christi exemplo, peti potest. An non malum & peccatum duntaxat, vt non simul malos, & peccatores ipsos eadem sententiâ complectatur, & condemnet? Lege vetus, lege nouum Testamentum, vbi tuam distinctionem, Olander, inuenies? Certè nemo vnquam tam stolidus iudex fuit, nulla lex tam inepta, quæ adulterium ipsum duntaxat, & non adulteros: furtum non fures: homicidium non homicidas: heresin non etiam hereticos, eadem vi & mente verborum comprehenderet. Itaq; Christiani Imperatores sapientissimi, Synodis pijs ipsi interfuerunt: vel eas ex ipsorum Patrum sententiâ confirmarunt, vna eademq; sanctione, & hareses, & personas ipsas haresin defendentes (tanquam res inseparabiles) eisdem suis sunt complexi, &c. Nicenum ipsum Concilium, quod verissi-

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 23

verissimum Ecclesiastica damnationis exemplar est, sic ait: Eos autem, qui dicunt, erat tempus, quando non erat, & antequam nasceretur non erat, &c. Anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia. Chalcedonense Concilium, Actione 1. ex Ephesina Synodo repetita, sic quoque ait: Eos autem, qui audent fidem aliam proferre, &c. Si clerici sint, aut Episcopi, alienos à Clericatu & Episcopatu decrevit sancta & magna Synodus.

QVId CONSTANTINOPOLITANVM,
QVId EPHESINVM, quid cetera citem, ubi heretici potius ipsi, id est, personæ, quàm hæreses & dogmata in abstracto damnantur? Denique audiamus Cyrillum ipsum, qui plurimis Synodis & Ecclesiasticis damnationibus interfuit, imò etiam Ephesina præfuit. Ille enim sic in Ioann. Euangel. lib. 4. scribit. Qui prauitatem ipsam vituperat, illos reprehendit, qui prauis sunt.

Et hæc de peccatoribus in malitia perseverantibus res esse dicuntur: de poenitentibus verò non item. Deus enim semper & omne peccatum odit: non autem omnes peccatores, dicente Apostolo: Commendat suam charitatem erga nos Deus, quòd, cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus fuit. Et iterum 1. Timoth. 1. Fidelis sermo, ac omni approbatione dignus, quòd Christus Iesus venit in mundum, vt PECCATORES saluos faceret. Quod ergo poenitentes & saluandos concernit, omninò distinguendum est, inter peccatum & peccantes: quorum illud nunquam Deo placet: hos autem in gratiam recipit. Omnes peccatores sumus, & tales quoque morimur: & si dixerimus, peccatum non habemus, nos ipsos fallimus, & 1. Iohan. 1. veritas in nobis non est. Sin confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata, & emundet nos ab omni iniquitate. Non igitur Christus peccatum & peccans

24 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

peccantes, (pœnitentes puto) eadem sententia complectitur. Peccatores verò contumaces & hæretici eodem iudicio cum peccato & hæresi condemnantur. Et hæc distinctio nostra ex veteri & nouo Testamento, contra quam tibi vis detur, clarissima est. Quare omnia ista, quæ de Christianis Imperatoribus (qui vnâ eademq; sanctione, & hæreses & personas hæresin defendentes, tanquam res inseparabiles, edictis suis complexi sunt) & Concilijs orthodoxis assertis, nihil planè contra nos faciunt, sed nostram sententiam potius confirmant. Illi enim (pij Imperatores) ouiculis errantibus parcentes, lupos siue hæreticos seductores ab officio docendi remouebant, vel etiam in exilium agebant. Hosrum autem (Conciliorum) perpetua consuetudo fuit, falsam doctrinam cum authoribus & propugnatoribus, anathematizare, non ipsas seductas Ecclesias damnare. Inanem ergo operam sumit Danæus, operosè probando ea, quæ nemo ignorat, & nullus negat.

Quæ igitur noua est ista fraus, & Dialectica, & Pappiana vel Osiandrica diuulsio rerum, quæ diuelli non possunt, vt hæreses damnentur, neque tamen eius sententiæ sectatores attingi eodem telo videantur? Meum dogma profligetur publica Ecclesie voce: ipse tamen (qui illud & rucor & foueo, & profiteor) pulcher, bonus, sanus, minimeq; damnatus intelligat? Nostrarum Ecclesiarum publica fides & confessio ab istis condemnentur: ipsa tamen Ecclesie sincere videantur, & ab iisdem intacta, minimeq; damnata censeantur? Quæ tu noua es Sphynx, Osiander, qui nobis hæc dogmata & gryphos proponas? Ex qua Germania parte prodis, vt nobis tam inauditum quippiam proferas?

Fraudulenter hanc fraudem Osiandro tribuis. Danæe, Vbi enim is falsa dogmata & hæreses ab hæreticis pertrahatibus,

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 25

ibus, qui illa obstinatè tuentur, fouent, propugnant, in condemnationis sententiâ diuulsit? Vbi hos pulchros, bonos, sanos, minimè damnatos intelligi voluit? Ecclesias verò vestras, licet nequaquam sinceras putemus: non tamen eas abijcimus, vel damnamus, quòd nulla pertinacia, sed ignorantia & simplicitate, melius non edoctæ, peccent: rectius verò institutæ, sanari & in viam reduci possint. Ideo etiam pro ipsi Deum precamur, vt erroribus condonatis, veram sui verbi notitiam illis impertiat. Immerenti igitur Osiandro contumeliosè insultas, quasi noua dogmata & gryphos (vt tu vocas) noua Sphynx proponat: cum contra scripturam & perpetuam Ecclesiæ consuetudinè, nihil protulerit.

Distinguunt quidem Patres, quum aduersus Marcionitas & Manichæos de peccato & malo disputant, inter hominum malorum vitium, & eorundem naturam, quoniam hominis vitium est actio naturæ ipsi (quæ à Deo pura primum creata est) superueniens. Itaq; quanquam vitium in malis & sceleratis hominibus damnant, humanam tamen ipsam naturam, eiusque auctorem Deum, nequaquam vt quippiam malum condemnant. Sed quid ista Patrum distinctio ad tuam illam ineptissimam atq; aversatam distinctionem facit, vt nostrarum Ecclesiarum pub. confessio hæretica, & fugienda, à te cuiusq; censeatur, nostra Ecclesiæ non item? Longè sanè aliter Paulus, qui quemadmodum Phileti & Hymenæi errores damnat: sic ipsas quoq; eorum personas, vt ita dicam, id est, ipsum quoq; & Philetum & Hymenæum, eadem sententia & eodem fulmine percuti à se docet, & verumq; ab omnibus Ecclesijs fugiendum, & Phileti errorem, & Philetum ipsum. Quis enim ista tam coniugata à se distrahere, ac diuellere potest, hæresin & hæreticum? Quis pestem, sed non pestilentiosos: Quis perniciem, sed non perniciosos (quoniam & nos quoq; nostrumq; dogma sic nominas) quoque homines fugere docetur? Quàm ista, quaeso, sunt absurda?

D

Quid

26 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Quid opus erat hanc distinctionem, quam contra Marcionitas & Manichæos vsurparunt Patres, ineptè afferre? Cum eâ suam causam Osiander non defenderit: nec etiam eius opera ad illam tutandam indigeat: Is enim inter hæresin & hæreticos, quoad damnationis sententiâ, non distinguit: sed inter hæresin siue hæreticam confessionem, & Ecclesiâ am, discrimen facit: quod neutiquâ ineptum & *ἀόριστα* est (vt tibi videtur) quandoquidem scripturæ rationibus & Ecclesiæ autoritate nitatur. Confessio enim, quæ ab hæreticis conscripta, Ecclesijs vel per vim obtruditur, vel verborum blanditijs persuadetur, nullo modo totius Ecclesiæ putatur, cum multa eius membra, eam non probent nec acceptent: & qui falsorum doctorum clamoribus adducti, eam amplectuntur, nō tamen ij omnes idcirco hæretici appelladi sunt, nisi etiam admoniti & rectius instituti, veritati cedere recusent, & suum errorem pertinaciter defendant. Non minus ineptè adducitur exemplum Phileti & Hymenæi pertinacium hæreticorū, quos vnâ cum errore damnauit Apostolus. Id quod & nos faciendum hodie, de te & tui similibus, censemus: de Ecclesijs verò diuersum sentimus. Nam hæresis quidem et hæreticus coniugata sunt, quæ distractionem nullâ admittunt: at hæresis & ouicula hæresi decepta, coniugata dici non possunt, & diuulsionem in condemnationis sententiâ patiuntur, quemadmodū peccatū & peccans: quorū illud simpliciter detestatur Deus: peccantem verò, cui poenitentia largiturus est, diligit. Eodē modo peste execramur & depellimus pharmacis: homines verò peste correptos, amamus, eosq; seruare studemus. Et me dicis ipsam pestem, quantum potest, auersatur: pestilentem verò accedit, vt eum periculo eripiat. Hæc non absurda esse, quiuis sanæ mentis, præter te V N V M, intelligit.

Itaq; quæ distinctio à vestris & in thesibus Pappi probata, & in præfatio

Ofiandri, contra Lamb. Danaeum. 27

praefatione Noui illius Nouae vestrae doctrinae Corporis repetita, & hic à te recitata est, ea prorsus inane $\kappa\epsilon\kappa\omicron\phi\upsilon\gamma\epsilon\tau\omicron\upsilon$ esse apparet, idq; vel Andrea Pouchenio (qui è tua sodalitate est) teste locupletissimo. Ergò id facitis ex magno astu, vt simplicibus & pacis amantibus hominibus imponatis, qui vestras istas condemnatorias sententias censoriasq; notas, prorsus improbant, velut incendij Ecclesiarum, distractionisq; irreconciliabilis semina.

Conclusio hæc tua, vel potius appendix, præmissis plañe similis est, vana nimirũ, iniuriosa & cõtumeliosa, in Principes Electores & Theologos orthodoxos, Cõmunis. n. nostrum sententia est, quã ex scriptura & Patribus probamus, Errores oēs simpliciter damnãdos esse: errantes aut̃ minimè, nisi manifesta cõtumaciã signa ostendant: quod cum hæreticis familiare sit, eãdẽ cũ hæresi censura ipsos cõstringimus. Hoc tu ignorare nõ potes: & tamẽ malitiosè Ecclesias, cum hæreticis pertinacibus, in cõdemnationis sententiã cõfundis, quasi & hos, quemadmodũ illas, à damnationis rigore immunes esse putemus. Et hæc distinctionẽ abs te vitiatã, pro arbitrio exagitas, velut inane $\kappa\epsilon\kappa\omicron\phi\upsilon\gamma\epsilon\tau\omicron\upsilon$, & astum quendam, quo simplicibus & pacis amantibus imponere velimus. At æqui censors intelligũt, iniquè his probris notari, quod scripturæ & Ecclesiæ suffragio (vt nostra distinctio) nititur. Nec quisquam, has nostras censorias notas improbat, nisi Epicuri de grege porcus, errores damnari: lupos infestari: incendiarios & perturbatores Ecclesiarũ nominari, & accusari, ferre non possit. Et hæc censura summè necessaria & à Christo mandata, nullius incendij & distractionis in Ecclesia, causa est: sed potius incendiũ in nostris Ecclesijs à vobis excitatũ, restinguit, & distractiones animorũ, quas in religione dedistis, tollit. Hic enim finis est Formulæ Concordiæ, vt Ecclesiæ Germaniæ à vestris gregalibus & ab alijs maleficis laceratæ & distractæ, monstrata veritate, in fidei vnitate rursus coalescant.

28 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Quaquam utinam, Osiander, tu vera diceres, neque contra tuam istam orationem, tuum collegarumq; tuorum, & factum & conscientia aperte testaretur. Nam si dogma tantum, & non personas persequimini, cur tot viros pientissimos, bene de Re- pub. Christiana meritos, addo etiam praeceptores vestros, ex suis sedibus in exilium pepulistis? Unde illa tot Academiarum Germanicarum solitudo? Unde tot studiosorum gemitus, praeceptores suos optimos & doctissimos viros requirentium? Unde tanta priuatarum scholarum hodie in Germania vestra vastitas? Neq; quum haec dico, illos proprie accuso, quorum bonitate & facilitate iam pridem abutimini: sed vos, inquam, istorum omnium malorum auctores coram Deo & hominibus accuso, procul dubio tandem istius in Ecclesia tam nefandè usurpata tyrannidis rationem reddituros.

Orationi Osiandri nihil contrarium fecerunt, vel faciunt nostri, Seductos enim à vobis, & se erudiri patientes, nec nostram sinceram doctrinam blasphemantes, cum mansuetudine tolerant, si quando det illis Deus poenitentiam ad agnoscendum veritatem. Quos verò & falsos doctores in grege Domini nullo momento tolerabiles, procul inde abigunt: nec eos (vt tu ipsorum patronus honorifico titulo, ceu veste ouili, lupos rapaces contegere voluisti) pientissimos viros, & bene de Re- pub. Christiana meritos: sed homines perfidissimos, & pestes Reipub. Christianae, qui veritatem, quam à maioribus acceptam, fideliter propagare debebant, sceleratè prodiderunt, & falsae doctrinae pestilentissimo veneno scholas & Ecclesias inficere tentarunt. Talia pernitiòsa pondera terrae. Illustrissimus & Prudentissimus Elector Augustus, Ecclesijs & Scholis suae ditioni subiectis Christianè consultum volens, e sedibus suis pepulit, Nec inde vlla Academiarum & Scholarum

larum priuatarum in nostra Germania solitudo vel vastitas (vt tu nugas agens obijcis) secuta est: sed lupis istis & perfidis Matæologis successerunt alij probi, sinceri, & maioris fidei doctores. Nec etiam vlli fraudulentos istos, scholarum perditores requirunt: nisi fortè vestri sodalitiæ homines, qui lupos, gregis pastores constitui optant. Quare hanc tuam accusationem, indignè ferentis, lupos à grege repulso, ridemus, certissimi, Christo $\text{\textcircled{C}} \alpha\epsilon\chi\iota\pi\omicron\iota\mu\epsilon\upsilon\iota$ hoc factum Electorum & Principum probari, idq; remuneraturum eis, quòd gregis ipsius necessariam curam habere, fideles pastores constituendo, lupos infestos abigendo, & sana veritatis pabula præbendo, laborarint. Deniq; si tyrannidis nomen meretur, lupos ab ouili arcere, quo loco ponendum erit vestrum hoc facinus, quòd concionatores orthodoxos, vocem $\alpha\epsilon\chi\iota\pi\omicron\iota\mu\epsilon\upsilon\omicron\varsigma$ sequentes, suis sedibus eiicitis? Hoc vobis laudabile & pium, scio, opus erit, & à nota tyrannidis, quæ in homines tam pios & sanctos non cadit, alienissimum. Sed Deus aliquando veritatem sui verbi, nullo vestro commodo vindicabit. Et hæc de hærese & hereticorum, non autem Ecclesiarum, quæ hæresi instantur, damnatione. Nunc rationes examinemus, quibus Calvinismo, vehementi studio patrocinari conatus es.

Sed agè, vt ipsum nudum dogma damnari aliquando possit, videamus, quo iure istud nunc à vobis sit factum, fieri enim non debuisse, Sturmium verissimè contendit.

OSIANDER, vtrumq; contra Sturmium potenter obtinuit, & verissimè demonstrauit, Zvinglianum dogma, & posse & debere damnari: ostendendo nimirum dogmatis istius impietatem: & solidissimè confutando rationes Sturmij, quibus errorem istum non esse damnandum, pugnavit. Hastè repetere ausum fuisse, non sine causa miretur is,

30 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

tur is, qui Antisturmium legit, quo facum illis ita deterfit Osiander, vt nudas, confusas, & omnibus viribus destitutas, toti mundo prostituerit. Sed videamus, quid tu noui coloris & fuci, ad dogma tam foedum pingendum attuleris.

Primum (inquis) hoc affert Sturmius, nos à vobis, qui Lutherani dici vultis, minimè damnari posse, ne cum in verbis potius, quàm in rebus ipsis vrig, dissentiamus, vos ipsos eadem condemnatione inuoluatis, qua nos nostrumq; dogma condemnatis.

Fol. 7. 10.
11. 12.

Neruus argumenti tui & Sturmij hic est: Vos verbis potius, quàm rebus, à nobis disidere. Hac voce, veritati illudere vos, clarissimè ostendit Osiander, vt probatione ampliore opus non sit. Summa verò illorum, quæ Osiander habet, hæc est: Cum vos Christi humanitatem cœlo ita includatis, vt non nisi vno in loco esse possit: nos autem iuxta Scripturam credamus, Christum totum secundum vtramq; naturam, Ecclesiæ in terris præsentem esse: manifestum est, nostram sententiam à vestra opinione tantum distare, quantum à cœlo terra. Et hîc non iniuriâ candor & pudor (quem omnem exuisse videmini) à vobis requiritur, vt cum tanta vehementia, maledicentiâ, & virulentia, contra nos causam vestram agatis: tamen contendere ausitis, es tiam contra conscientiæ testimonium, dissensionem, in verbis potius, quàm rebus esse. Rationes verò, quibus id stultis fortasse persuaferis, discutiamus.

Eorum enim, qui primi hanc de verborum in cœna Domini interpretatione questionem mouerunt, huiusmodi ratio tum loquendi, tum scribendi fuit (quoniam suas phrasas quisq; retinere maluit, quàm alteri cedere) vt verbis potius, quàm re dissentirent. Quales primi illi Lutherus, Zuinglius & Oecolampadius

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 31

dius fuerunt, de quibus *Sturmius* loquitur. Id quod cum ex colloquio *Marpurgensi* apparet, tum ex ijs literis, quas ipsi vtrò citroq̄ dederunt, quasq̄ etiam *Lutherus* ipse ad amplissimum *Senatum*, & *Ecclesiam Tigurinam* disertissimè scripsit. Faceretur enim ingenuè, facillimè de toto hoc negotio inter sese (si modò vocabula quadam vel semouerentur vel lenirentur) conuenire posse. Hoc *Melanchthō*, hoc *Butzerus*, hoc *Sturmius*, hoc *Capito*, hoc *Calvinus*, (qui omnes illius contemporanei fuerunt) ex ipsis veriusq̄ partis scriptis liquido comprobant.

Hanc vanitatem tuam plurima scripta vtrinq̄ edita redarguunt. Phrases enim facile mutari potuissent, si in rebus exigua dissensio fuisset. At rei certamen grauissimum, etiam phrases diuersissimas peperit. Contendit enim *Cinglij* verbum *EST*, pro significat, accipiendum: *Oecolampadius* verò corpus, pro figura corporis, exponit: & ambo in hunc scopum intendunt, panem & vinum significare & representare corpus & sanguinem *Christi* longissimè res nota, nec substantiam eorum in cœna *Dominica* accipi. *Contra Lutherus* scripturis demonstrat, corpus & sanguinem *Christi* externis istis Symbolis dari & accipi ab omnibus cœnâ vtentibus. Hanc disceptationem vtrinq̄ acerrimè agitatam, quis sani cerebri *Logomachiam* & non *παρανοματομαχίαν* potius esse dicet: Et quamuis hæc vulgò quoq̄ nota sint, vt nemo nisi planè peruersus, aut huius controuersie rudissimus, negare ista possit: tu tamen diuersum probare conaris ex colloquio *Marpurgensi*, & literis *Lutheri*: quæ ambo manifestæ vanitatis te conuincunt. *Philippus* enim in breui sua summa de colloquio *Marpurgensi*, (quæ extat in Tomo 4. operum *Lutheri*) ostendit, opinionem *Cinglij* cum *Lutheri* sententiâ ex *Diametro* pugnas-
se. Ex

Tom. 2.
Cinglij.
fol. 362b.

32 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

se. Ex verbis namque Christi: *Caro non prodest quicquam*. Et axioma Physico: Corpus non potest in pluribus locis esse, Cinglius euincere voluit, carnem seu corpus Christi in cœna non adesse. Tertium argumentum Oecolampadius addidit: Sacramenta esse signa, ideoque externa illa Symbola panis & vini, significare tantum corpus & sanguinem Christi, nec esse in cœna præsentia.

Hos paralogismos Lutherus dissoluit: & ex scriptura & patribus demonstravit, verum corpus & sanguinem Christi in cœna adesse, quod Cinglius & Oecolampadius negabant. Et tandem concludit Philippus, aduersariam partem de sua concepta opinione cedere noluisse: cumque pro fratribus agnosci se peterent: recusasse id omnibus modis Lutherum. Quomodo igitur ex Colloquio Marpurgensi apparet, Lutherum, Oecolampadium & Cinglium, verbis potius quam re dissensisse? Extant deinde duæ Epistolæ Lutheri, ad Heluetios de Concordiæ negotio scriptæ: quarum tamen neutra vel verbo mentionem eorum facit, quæ tu fateri eum comminisceris.

Quæ enim detestanda pertinaciâ hæc, imò impietas fuisset quauis pœna dignissima: tam atrox dissidium in Ecclesia fouere, si facillimè de toto hoc negotio, semotis tantum quibusdam vocabulis, conueniri potuisset? At meræ sunt ista nugæ. Eiusdem momenti & fidei sunt illa, quæ de Melancthone, Bucero, Sturmio, Capitone, & Caluino afferuntur. In Tomis namque Philippi, nihil (quod sciam) eiusmodi legitur. Nec etiam in priuatis Epistolis cuiquam, opinor, persuadere conatus hoc fuit, cum viderit, Lutherum constantissimo animo nativam & propriam sententiam verborum Christi tueri: nec etiam aduersarios de sua opinione quicquam concedere. Quare vir prudens facile perspicere potuit,

Osiandri, contra Lamb. Danaum. 33

potuit, in hac animorum & sententiarum distractione, nihil esse difficilius, quàm de hoc negotio conuenire. Bucerus & Capito multo labore conati sunt, Concordiam Vuitebergensem Helueticis Ecclesijs persuadere: sed operam & oleum perdiderunt. Quod si in phrasibus tantum dissensio erat, cur nihil promouerunt? De Sturmio nihil attinet dicere, cum nunc de rationibus ipsius agatur. Calvinus verò, si de verbis potius, quàm rebus, dissidium esse sensit, cur disgram Concordiam pro viribus, vti debebat, non iuuit? cur eam ipse non iniit? cur tanto Ecclesiam scandalo liberari non studuit? sed vobis vt veritas cordi non est: ita nec pax sincera Ecclesiæ.

Exeat sanè inter Epistolas Caluini confessio fidei, pag. 289. à Farello, Caluino, & Vireto, Helueticarum Ecclesiarum fidelissimis pastoribus, communi consensu edita, cui apertissime Bucerus, atq; Capito subscripserunt. Est inter Oecolampadij, viri eruditissimi, Epistolas pulcherrima Disputatio, ex qua non de re ipsa Sacramenti, sed de modo tantum presentia carnis Christi in Cæna Domini dissidium esse inter se & Lutherum, apertè confitetur. Libellus nuper ab Ambrosio Vuolsio, viro vndequaq; doctissimo, editus est, qui inscribitur de Confessione Augustana, vbi Concordia M. Lutheri cum M. Bucero & Helueticis Ecclesijs, luce ipsa meridiana clarius demonstratur.

Bucerum & Capitonem, trium illorum lubricam confessionem in partem meliorem accepisse, nihil moramur. Siquidem boni illi viri intemptiuo pacis studio, plus æquo concesserint aduersarijs nostris, in spem bonam erecti, fore, vt tandem omnino se nostris coniungant, quandoquidem iisdem iam propè verbis nobiscum vterentur, carnis nimirum & sanguinis Domini substantiã ad immortalitatem

In Epistolis Caluini fol. 576.

34 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

litate[m] nos pasci: & hanc carnis & sanguinis sui communio[n]em, Christum sub panis & vini Symbolis in sacrosancta sua coena offerre & exhibere omnibus, qui eam rite celebrant, iuxta legitimum eius institutum. Sed spe sua longè frustrati sunt. Quid verò Oecolampadius ad pingendam & fucandã suã causam malã disputarit, non curamus, cum ex cæteris ipsius, Cinglij & Lutheri scriptis, luce meridiana clarius sit, de re & substantia Sacramenti, quid nimirum sit illud, quod cum pane & vino datur, dissidium fuisse: confirmante ex scripturis Luthero, exhiberi & accipi ipsam substantiã corporis & sanguinis Christi: nec tantum (quod Oecolampadius voluit) per Symbola representari. De modo verò disputationem, Lutherus cum Philippo simpliciter reiecit, relinquentes eum sapientiæ & potentiæ diuinæ. Adhæc, Bucerum Concordiæ Vuitebergensi subscripsisse, non inficiamur. Inter Lutherum verò & Helueticas Ecclesias, negotium istud Concordiæ confectum fuisse, futilissimum commentum est. Diu quidem illas sollicitavit Bucerus, ut Concordiam istam cum Saxonis Ecclesijs inirent: sed teste Lauatero in sua historia, capitibus eius scribere voluerunt, quod sibi obscura & ambigua, (hoc est, nimis aperta & paradoxis ipsorum lechifera) viderentur. Ideo Saxonis Ecclesijs relictis, aliquot annis post, cum Geneuensibus, apertis hostibus nostris, pacem fecerunt.

Quid igitur contra tam apertam veritatem vel fingere potuit Osiander?

Caluiniana hæc veritas est, crassum nimirum & purum putum signum: dissidium potius in verbis esse: &, inter Helueticas Ecclesias & Lutherum, factum esse consensum: ut non opus fuerit, quicquam contra manifestam vanitatem fingere, sed eam confutare & explodere, pro merito Osiander debuit.

Respon-

Osiandri, contra Lamb. Danaum. 35

Respondet non quidem de Luthero, & Zyuinglio, & primis illis huius controuersiae disceptatoribus, sed de se & suis, nimirum à suis aucta esse postea hac disputationum capita. Id quod nec ipse quoq; Pappus in responsione ad Ioannem Scurmum priore difficitur. Et certè sic euenisse fatemur.

Qui libellum hunc tuum, & Antisturmium legerunt, fictiones istas crebras in te vehementer mirantur. Quomodo enim non respondet de Luthero & Zyuinglio, sed de se & suis tantum? cum primos & ultimos huius controuersiae disceptatores apertissimè coniungat, dicens: Scilicet doctissimi illi viri, qui vtrinque pugnabant, & qui hodie pugnant, qui etiam coràm aliquoties autoritate Principum conuocati (quod omnium primò à Philippo Landgrauiò factum est, conuocante Marpurgum, Lutherum, Philippum, Brentium, Cinglium, Oecolampadium, Bucerum, & alios) prolixè inter se collocuti sunt, non tantum habebant mentis & sani cerebri, vt tot annorum spacio ex lectione scriptorum, vtrinque editorum, & institutis Colloquijs deprehendere potuerint, certamen non esse de rebus, sed tantum de verbis. Et vbi, quaeso, Osiander scribit capita disputationum à suis aucta esse? Assignasti tu quidem paginam nonam: sed nec ibi, nec in toto Antisturmio eius modi quid reperitur. Et quomodo hoc verè Osiander diceret, cum nihil in controuersiam hodie veniat, de quo non tempore Lutheri disputatum fuerit? Sturmius quidem nostros huius insinulauit: sed falsum id esse, monumenta, quæ extant, testantur.

Sed vnde tamen hoc malum exortum est, nisi à vobis, nouas indies euenda vestrae doctrinae rationes comminiscitibus? Nam & Vbiquitas corporis Christi (de qua aliquid feruore disputationis dixerat Lutherus, ita quidem vt nominatim, te-

36 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

ste etiam ipso Pouchenio, quaestionem de Ubiquitate minimè mouendam esse testaretur) vt noua, quaedam Regina in lucem, & solium à vobis, auctore Brentio, euecta est, & ascensio Christi in caelum in ipsius corporis Christi disparitionem duntaxat & euanescentiam inter hasce inferiores mundi nubes transformata est: & eiusdem Christi sessio ad dextram Patris cum vnionis hypostatica articulo confusa est. Corpus deniq; illud Domini nostri Iesu Christi in tertium quoddam maiestatici corporis genus, veteri Ecclesiae orthodoxae prorsus inauditum, commutatum est.

Origo huius mali, Duces vestrae sectae, Carlostadius, Oecolampadius & Zuinglius fuerunt: qui omnium primus, Ecclesiae reformatis dissidium hoc intulerunt, pulcherrimum consensum noua doctrina turbantes: cuius tuenda causa subinde nouas rationes confinxerunt, & fidei quoque articulos per vim in suam sententiam pertrahere voluerunt. Quibus occasionem, imò necessitatem extremam, nostris dederunt, genuinum sensum articulorum fidei afferendi, eumque in aduersariorum profanam doctrinam retorquendi. Cum enim Cinglius execrandum suum dogma (cuius fundamentum posuerat principium hoc Physicum: corpus non potest in pluribus locis simul esse) astruere niteretur articulo ascensionis Christi, & sessionis ad dextram Patris: Lutherus per *blu* ostendit, hunc articulum adeò non patrocinari Zuinglii causae, vt eam potius validissimè cōcutiat & euertat, nostramque piam sententiam de proprio & nativo sensu verborum coenae, confirmet & stabiliat. Et hac occasione de omnipraesentia Christi, quam vos Ubiquitatem vocatis, coeptum est differi: de qua nihil temere, aut feruore disputationis, Luthero exciderat, cum eam in pluribus & diuersis locis repetitam voluerit: sed in eam quaestionem

tionem Aduersariorum importunitate pertractum se esse,
non obscure significat: quæ licet non propria controuersie
de cœna fuerit: non tamen ab ea prorsus alienam quæ esse
iudicauit, cum realis præsentia corporis & sanguinis Christi
in cœna, rectissimè per eam confirmari & illustrari possit.
Non igitur Brentius, secundum tuum & Sturmij commẽ-
tum, modo post Lutheri & Philippi obitum, doctrinam
hanc de omnipræsentia Christi hominis inuexit: cum con-
tra Lutherum Zuinglius & Oecolampadius eam mul-
tis in locis impugnarint. Eiusdem farinae est illud, quod nos
per calumniam fingis, ascensionem Christi, in corporis
ipsius euanescentiam inter hæc inferiores mundi nubes
transformare: cum credamus & doceamus, veram & visibi-
bilem Christi in cœlos ascensionem. Nec etiam Articulus
de vnione Hypostatica & sessione Christi ad dextram Pa-
tris, confundimus: sed consensionem eorum in quæstione
de Maiestate Christi hominis explicamus, & syncerè pro-
ponimus. Quod verò præter naturam & gloriam, qua ipsi
similes erimus, humanitati Christi etiam Maiestatem, quæ
reliquis omnibus hominibus negatur, tribuimus: hoc se-
cundum scripturam & orthodoxæ Ecclesiæ sententiam fa-
cimus, vt planè impius & infidelis sit, qui ipsi derogare hanc
ausit. Quæ enim, præter Christi carnem, viuificare & ad
immortalitatem nos pascere potest? Quis alius, præter Chri-
sti sanguinem, emundat nos ab omni peccato? Quis præter
hunc hominem, omni potestate in cœlo & terra donatus,
ad dextram Dei patris sedet, omniaq; implet? Quæ singula
& alia innumera, diuinæ Maiestatis certissima argumenta
sunt: de quibus nihil docent nostri, quàm quod ex scriptu-
ra & orthodoxæ Ecclesiæ monumentis hauserunt. Hanc
Christi hominis Maiestatem vos vellere, ridere, & blas-

Tom. 2.
Cing. fol.
404. 462.
469.

38 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

phemare potius, quàm piè secundum scripturam credere & venerari, didicistis.

Ita nimirum fecundus est error, & qui parvus erat à principio, tandem nimis altercationibus vestris euasit ingens & immane monstrum.

Vix aliud de Zuinglianismo verius dici potest. Cum enim Zuingliani initio, tantum præsentiam corporis & sanguinis Christi, contra clarissima institutionis verba, è cœna tollerent; postea quoque articulos fidei deprauantes in Nestorianismum inciderunt: ex hoc plurimi illorum in Arrianismum prolapsi sunt: & Neuserus, infœlicis memorie, olim Heidelbergensis Ecclesiæ primarius Pastor, ex Zuinglianismo per Arrianismum ad Mahometismum vsque, cum alijs non paucis, progressus est. Exhibuit mihi ipse Neuserus Constantinopoli, Anno Domini 1574. literas, eodem anno, 2. Iulij ad se ex Polonia, à primario quodam Antitrinitariæ hæresis propugnatore, datas: (quas bona fide transcripsi) cuius inter cætera, hæc quoque verba sunt: Quæso mi Adame, (hoc Neusero nomen proprium erat) diligenter interroga, an Alcoranus iste, quem Bibliander Tiguri edidit, sit authenticus, & veritati Arabicæ conueniat. Nam isto libro nos valde delectamur, & diuinum esse asserimus. Deinde peto etiam nomine fratrum, vt omnes vetustos Græcos libros inspicias, & si disputationem aliquam de vno Deo inuenies, tecum apportato. Si veneris ad nos, nullo modo impediemus, quin ad tuos redeas, sed summopere curabimus, vt tutus discedere Constantinopolin possis. Nam talem visum, sicut tu es, optamus Constantinopoli habitare, vt quo ad libros istos prædictos, utilitas quædam Ecclesiæ accedat. Afferto etiam tecum, si potes inuenire, libellum Porphyrij de authoritate S. Scripturæ, contra quem Cyrillus Alexandrinus

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 39

drinus scripsit. Nam nos ex tuis literis, quas scripsisti, intel-
ligimus, multas esse contradictiones in sacris literis, igitur de
multis locis dubitamus, & te magna cum auiditate expe-
ctamus, te amplectimur, ex ore tuo verba diuina audire pe-
tinus. Noli ergo propter Deum tuos fratres in hac causa
deferere, &c. His literis addita erat scheda, manu propria
Neuseri his verbis, scripta: *NULLVS NOSTRO
TEMPORE (MIHI NOTVS) FACTVS
EST ARRIANVS, QVI NON ANTEA
FVERIT CALVINISTA, SERVETVS,
BLANDRATA, ALCIATVS, FRAN-
CISCVS DAVIDIS, GENTILIS, GRI-
BALDVS, SYLVANVS, ET ALII. IGI-
TUR QVI TIMET SIBI, NE INCI-
DAT IN ARRIANISMVM, CAVEAT
CALVINISMVM.* Hoc ipsum ἀυτόγραφον Neuseri
ri, memoriae causa retinco.

Et huc iam res in Polonia & Transyluania apud ves-
trae sodalitatis homines redijt, vt de merito Christi iam du-
dum disputare coeperint, an illud sufficiens sit pro peccatis
totius mundi, cum Christus, vt nudus homo, passus sit. Et
quid mirum? Cum aliud ex vestra doctrina de vnione per-
sonali & communicatione Idiomatum verbali, consequens
non sit, quam passionem & mortem Christi finiti meriti esse.
Vides Danæe, quid Satanus moliat per vestram blas-
phemiam in Maiestatem Christi hominis doctrinam? vt
scilicet Christum Saluatorem hominibus paulatim eripiat,
& longam telam ex paruo principio ordiens, vnum erro-
rem ex alio necet. Huius artificij sui experimentum illuz-
stre in vobis Calvinistis dedit, vt non tantum Mysterium
coenæ per vos eneruatum, plurimis vilescat: sed etiam Ma-
iestas

40 *Responsio pro Antisturmo D. D.*

iestas Christi hominis, quam ei scriptura tribuit, vobis nunc
risui sit. Verum cum tremore videbitis aliquando, in quem
pupugeritis, cum filius hominis in sua Maiestate, quam ei
detrahere Diabolica audacia conamini, vobis seuerus lu-
dex apparebit: tuncq; illum rerum omnium, etiam blasphemiarum
& corruptelarum vestrarum scientem, infinita pos-
tentia præditum, & nulli non rei præsentem, vestro semper
terno malo, nisi resipueritis, experiemini.

*Sic aucta sunt igitur dissidia: sic est in rebus & in verbis
orta dissensio, inter recentiores, quæ de rebus ipsis nulla profusus
inter primos istos, huius controuersia disceptatores fuerat.*

Huic vanitati, qua nihil vanius, omnia scripta & singu-
le propè periodi, à Luthero & Zuinglio de hac controuersia
aditæ, contradicunt: vt si testimonijs ipsorum probare
insisterem, de rebus inter ipsos fuisse dissensionem, & quid-
dem in omnibus istis, quæ hodie agitantur, procul dubio in-
fricuisi frontem, non miror, te nunc verecundiæ omnis
oblutum, quiduis fingere audere, nobisq; imputare ea, cuius
vos ipsi culpam sustinetis. Quis enim author & auctor sit
horum dissidiorum: quodq; non demum inter recentiores
in rebus & verbis ortum sit iurgium, notius est, quam vt al-
liquam probationem requirat.

*Negat ergò Osiander de sola verborum formula in cana
Domini explicanda, inter nos controuersiam iam versari: sed
de rebus ipsis potius agi. Atq; vt, quàm duæ manducationes
istæ (spiritualis & sacramentalis) inter se diuersæ sint & dis-
similes, doceat: verbosam de vtroq; manducationis genere dispu-
tationem, pag. 7. 8. 9. & 10. instituit. Deniq; ita vtramq; inter se
committit, vt vna cum altera nunquam consentire possit.*

Confert Osiander concionem Christi, quæ est Ioan-
nis 6.

Osiandri, contra Lamb. Danaum. 41

nis 6. de spirituali manducatione, cum verbis cœnæ Domini-
nicæ, quæ Sacramentalem manducationem describunt:
istâq; collatione necessaria, minimeq; verbosa, discrimen eas-
rum docet, vt ostendat de sacramentali, non autem spiritua-
li manducatione certamen esse: Easq; adeò non inter se
committit, vt manifestissimè scribat: *Necessarium esse, vt qui* Fol. 9.
ad salutem suam promouendam cœna Domini vti velit, is simul e-
riam spiritualiter carnem Christi manducet, hoc est, in Christum
credat. Quomodo ergò contra Osiandri expressa verba
αυτολω hanc apponere, te non puduit?

Spiritualem corporis Christi manducationem definit eam
esse, quæ sit *SEMPER* extra Sacramentorum, id est, signo-
rum usum: sed sola fide. De hac Ioan. 6. agit Christus, quæ nihil
aliud est, ait Osiander, quàm credere. Hanc Spiritualem man-
ducationem, & omnibus, & semper, & quouis tempore fieri de-
bere atq; etiam necessariam esse concedit. Deniq; semper quoq;
esse salutarem: dixit enim Christus de hac spirituali manduca-
tione, *Qui edit carnem meam & bibit meum sanguinem, habet*
vitam æternam: Item, in me manet, & ego in eo. Sacramenta-
le verò manducatione carnis Christi in sacra Cœna, neq; semper
neq; omnibus necessariam, neq; item cuius sumentis salutarem
esse. Quosdam enim Cœnam Domini ad iudicium sumere, ait
Paulus. Hæc igitur est breuis longæ illius Osiandri orationis
summa, vt ostendat nostram confessionem ab eorum dogmate, in
sancta Cœna Domini non in verbis tantum, sed in rebus ipsis dis-
sentire. Hoc autem eorum quale sit perpendamus.

Differentijs quibusdam distinguit Osiander Spirituas
lem à Sacramentali manducatione: nec eam definit esse,
QVÆ SEMPER extra Sacramentorum usum fiat:
quali nunquam eas coniunctas esse velit: sed necessarium
esse dicit, vt qui ad salutem non ad iudicium Cœna Domini

42 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

ni uti cogitet, is etiam S I M V L spiritualiter carnem Christi per fidem manducet.

Primum in superiori spiritualis manducationis definitione hoc vitiose ab Osiandro scriptum est, spiritualiter manducare carnem Christi, & bibere ipsius sanguinem, nihil esse quam ipsum credere. Causam enim instrumentalem cum illius effectu manifestè confundit, quod in accurata rei alicuius definitione & explicatione minime ferendum est. Dixit quidem Augustinus de hac ipsa spirituali manducatione agens: *Ve quid parus dentes et ventrem? Crede & manducasti: quod iste fortasse in animo habuit, cum illa sua scriberet: sed non perspexit homo iste præceptum, ab Augustino ipso his verbis, fidem ut causam: Manducationem verò ipsam spiritualem ut effectum inter se conferri & collocari. Alioqui si credere & manducare, una & eadem res esset ex Augustini mente, quid hac oratione fuerit ineptius, crede & manducasti, id est, manduca & manducasti. Nā credere in Christum, & edere Christum vel carnem eius, inter se tanquam prius & posterius differunt: Sicuti ad Christum venire, et Christum bibere. Præcedit enim accessus & apprehensio, quam sequitur potio & manducatio. Ergo fide Christum prius recipimus ut habitet ipse in nobis, fiamusque ipsius viua carnis & sanguinis participes, adeoque unum cum ipso. Ex quo fit, ut ipsa spiritualis manducatio carnis Christi sit opus ac effectum fidei, non autem ipsa in Christum fides. Itaque notione definitionis, aliud est spiritualis manducatio, quam credere in Christum. Quod tamen nondum fortasse perceperat Osiander.*

Hic suam ἀνομιαν hoc est, crassitiam in Theologia ostentat Danæus. Nam præceptoris sui Caluini inanem ἀνομιολογίαν secutus, credere & manducare, ut prius & posterius, siue causam & effectum, discernit. At Christus sapientia Dei disertis verbis docet, credere in Christum, & manducare

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 43

manducare eius carnem, prorsus idem valere. Ita enim ait: *Amen, Amen dico vobis, Qui credit in me, habet vitam æternam. Et postea: Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Audis, manducare, velut ignotius, per credere exponi? & vtriq; eundem effectum siue finem tribui, *vitam æternam habere?* Hanc Christi interpretationem secutus Augustinus in libro de remedio Pœnitentiæ scribit: *Vt quid paras dentem & ventrem? Crede & manducaſti.* Et quod ipsi credere & māducare vna & eadem res sit, nec illa, vt causam & effectum inter se conferat, sequētia eius verba manifeste ostendunt. *Crede enim in eum, (inquit) hoc est panem & vinum manducare. Qui credit in eum, manducat eum.* Aduertis Augustinum, nullum discrimen facere inter edere & credere: sicuti nec Christus inter venire et bibere siue manducare. Inquit enim: *Ego sum panis ille vita, qui venit ad me (hoc est, qui manducat me fide) non esuriet, & qui credit in me (siue, bibit meum sanguinem) non siciet vnquam.* Nec apprehensio præcedit potionem & manducationem: sed potio & manducatio spiritualis, est ipsa apprehensio & sumptio Christi: & hæc, tanquam vna & eadem res, *venire ad Christum, credere in Christum, manducare eius carnem & bibere eius sanguinem: eundem & communem effectum habent hunc: non esurire: non sicire: habere vitam æternam: manere in Christo: viuere propter Christum.* Ex quibus palam est, manducare & credere, perperam à Caluino & Danæo distingui, & manducare carnem Christi, nihil aliud esse, quàm credere in Christum. Quod etiam Dux factionis vestræ Zuinglius tom. 2. pag. 278. vidit, scribens: *Qui credit in eum, manducat eum. Christum edere non aliud est, quàm illi soli confidere.* Et Petrus Martyr, Antesignanus de grege oppugnantium Maieſtatem Christi hominis, scribit in Dialogo Tiguri, Anno 61. edito: *Vt q̄*

44 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

Os illud animi res est non terrena, sed spiritalis: Ita manducatio hec non est propria sed metaphorica. Unde manducare corpus Christi ac eius bibere sanguinē, est verè ac efficaciter credere, illa nostri causa fuisse à Deo in mortem crucis tradita. Quid quæso aliud Osiander dicit, quàm carnē Christi spiritaliter manducare, esse in ipsum credere: quod scilicet iuxta Nicænum symbolum, propter nos homines & nostram salutem descenderit de cœlo, & incarnatus de Spiritu sancto, homo factus sit, passus, mortuus, sepultus, & resurrexerit tertia die: Quos modo ergo: peccauit ne definiendo, quòd Christum et Augustinum potius quàm Calvinum secutus est?

Secundo vero loco negamus à nobis illa duo manducationis genera inter se confundi. Atq; nostræ sententiæ fidem faciunt, vel ipsa Caluini verba, qui in cap. 6. Ioan. vers. 54. ad hæc verba Ioannis: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, ita commentatur. Ex his verbis palàm apparet, perperam de cœna exponi totum hunc locum. Nam si verum esset, quicumq; ad sacram Domini mensam se ingerunt, carnis & sanguinis eius fieri participes, omnes similiter vitam referrent. Scimus autem multis in exitium cedere. Et certè ineptum fuisset, ac intempestiuum de cœna tunc differere, quam nondum instituerat: ideo de perpetua fidei manducatione eum tractare certum est. Hæc Calvinus, quibus nihil magis perspicuum esse potest, vt intelligat Osiander, neq; à nostris spiritualem carnis Christi manducationem cum Sacramento ali confundi: neque eum Ioannis locum à nobis ad cœnam Domini propriè & singulariter referri. Ex qua vna confusione ostendere conatur Osiander, nostrum cum Luthero dissidium non in verbis tantum: sed in rebus ipsis positum esse.

Pijs & credentibus duplicem esse constat manducationem corporis Christi: vnam spiritualem, quæ sit sola fide, tam

tam extra vsum cœnæ quàm in eo: de qua Ioannis 6. agitur. Alteram Sacramentalem, quando in cœna Domini cum pane corpus Christi ore sumimus: de qua in verbis institutionis CHRISTVS panem porrigens, inquit: Hoc est corpus meum. Has duas manducationis species non vos confundere, sed Sacramentalem omnino tollere dicimus. Nul- lam enim aliam præter solam spiritualem, qua non ipsa subs- tantia corporis Christi, sed virtus & efficacia eius percipi- tur, agnoscitis: & qui indignè manducant panem cœnæ, eos corpus Christi manducare negatis. Vobis igitur Sacramen- talis manducatio, nihil aliud est, quàm panis & vini sum- ptio: hanc à Spirituali distinguere vos, non negamus: sed veram Sacramentalem manducationem corporis Christi, de qua Saluator in verbis institutionis agit, vestrà doctrina tolli conquerimur. Et hoc à vobis fieri, vel ipsa Caluini ver- ba quæ citas, ostendunt, cum inquit: *Si verum esset, quicumque ad sacram Domini mensam se ingerunt, carnis & sanguinis eius fieri participes, omnes similiter vitam referrent.* Sed nō omnes, vult dicere Caluinus, vitam referunt. *Scimus enim multis in exitum cedere.* Ergo non omnes cœna vtentes participes sunt carnis & sanguinis Domini. Hæc de spirituali percep- tione, quæ sola fide fit, si intelligantur, vera sunt: ad cœnam verò Domini translata, minimè. Accidit enim confusio- ne hac concionis Christi, quæ habetur Ioan. 6. cum verbis cœnæ, vt Sacramentalis manducatio corporis Christi, penis- tus euertatur: Osiander verò accuratè distinguendo & des- cribendo vtramq; manducationis speciem, ostendit de Sa- cramentali, non autem spirituali controuersiam esse: Et hîc partes litigantes non verbis solum, sed re ipsa disside- re: hocq; non tantum ex hac vna confusione vestra, (vt tu falsè ad eam attribuis) sed multis alijs rationibus, ab omnipotentia,

46 *Responsio pro Antisturmiō D. D.*

Fol. 22. 23.

omnipræsentia, omniscientia Christi hominis, sessione eius ad dextram patris, & aliunde desumptis, demonstrat: quæ tu omnia astute dissimulas, vt causam Osiandri eleues, & simplicioribus imponas. Nec etiam prætereundum: Danaæ um allegando Caluini expositionem, (ad probandum distinctionem spiritualis manducationis à ficta Sacramentali) astu quodam eandem corrigere. Nam quod Caluinus verè scribit & probat, perperam de cœna Domini totum hunc locum Ioannis exponi: Danaus Magistro perspicacior, inquit: *Eum locum à se suisq̄, non propriè & singulariter ad cœnam referri: vt hac scilicet limitatione diuerticulum quærat, quo sibi & suis, caput Ioannis sextum ad articulum cœnæ per vim (quod omnes Calvinistæ hæctenus fecerunt, & ipse quoq̄ Danaus contra Magistri sui doctrinam infra faciet) trahere liceat.*

Selneccerus verò vnus ex ista caterua, & iam factus Lypsiæ vbiq̄uarij erroris antesignanus, in libro inscripto: Necessaria repetitio doctrinæ de cœna, pag. 18. & 19. de hoc negotio ita anno Domini 1578. scribebat, vt inter nos & Lutheranos non de fructu aut de re ipsa Sacramenti: sed de modo tantum manducationis certamen esse fateretur.

Pag. 18.

Te ex caterua impiè detrahentium Maieitati Christi, luculentâ iniuriâ Selneccerum, de Ecclesia Christi optimè meritum, afficere, verbis ipsius, in quibus MODI, ne mentionem quidem facit, demonstrabo. Scribit autem hoc modo: *Ceterum quod attinet ad fructum siue Spiritualem manducationem, nulla est controuersia. Hoc idem nos omnes fatemur. Et pag. 19. De hac igitur spirituali manducatione, inter eos, qui Sacramentariorum nomen Cinglianorum & similium obtinent, & inter nostras Ecclesias, nulla est disceptatio. Et debet hac ipsa de causa moderatio adhiberi & humanitas digna ijs, qui eiusdem*

Osiandri, contra Lamb. Daneum. 47

eiusdem fructus participes & heredes esse student, atq; reprimi affectuum & animorum exulceratorum impetus insanus. Libenter enim idem cum ipsis sentimus & loquimur, & nihil eis auferrimus, (quod scilicet fructum & spiritualem manducationem attingit) petimus autem, ne nobis auferant id, quod habemus. Nemo enim eripere sibi facile fert thesaurum, quem possidet. Cumq; confessio de spirituali manducatione sit una & eadem, nos autem insuper iuxta institutionis & Testamenti verba ab ipso Christo prolata, etiam corporalem presentiam & manducationem corporis & sanguinis Christi in cena affirmemus, amanter & obnixè propter Christum testatorem petimus, ut hanc ἀδιάρητον πληροφώραν τῆς ἀληθείας τῶν θεοπνεύστων ρημάτων ἐδενὶ λογισμῶ, ἕτε ὑπὸ φωνῆς ἀνέγκυς εἰσαγομένῳ, ἕτε πρὸς εὐσέβειαν ἐσχηματισμένῳ διανοηθεύμεν, nobis integram & incontaminatam relinquunt. Vbi hic Selneccerus fatetur, non de re ipsa Sacramenti, sed de modo tantum manducationis certamen esse? Imò conuenitur, quòd cum de fructu & usu cœnæ utrisq; conueniat, vos tamen substantiam Sacramenti nobis auferre conemini: significaturus, non de fructu, sed de substantia Sacramenti certamen esse.

Oecolampadius quoq; cui certè quidem istius controuersia status erat notissimus, in eruditissimo illo Dialogo sic disertè ait, Natha. Ex dictis liquet, utring in confesso esse, adesse Christum in cœna, manducariq; carnem & sanguinem eius. Oecolampa. Dissidium magis est de modo presentia vel absentia, quàm de ipsa presentia vel absentia. Nemo enim tam obtusus est, qui asserat, omnibus modis adesse vel abesse Christi corpus. Quamobrem apertè calumniatur Osiander, quum toties inculcat, hæc duo manducationis carnis Christi genera à nobis non distingui: & quum ait, nobis cum ijs, qui verè & syncerè sententiam M. Lutheri sequuntur, certamen esse de rebus, & non de
verbis

48 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

verbis, quibus ipsius rei, id est, corporis Christi presentia denotetur. Quæ nisi nobis absoluendis sufficiant, legatur Heluetica postrema confessio, cui nostræ omnes Ecclesiæ subscripserunt: in qua discretis verbis spiritualis manducatio Christi à Sacramentali distinguitur.

Controuersia Sacramentaria status notior esse non potest, quàm ex scriptis Polemicis Lutheri, Cinglij, & aliorum: ex quibus luce meridiana clarius patet (quicquid fingat Oecolampadius) de substantia Sacramenti etiam inter primos controuersia huius disceptatores dissidium fuisse, quid nimirum sit illud, quod cum pane & vino, sumant tam digni quàm indigni. De manducatione verò carnis & sanguinis Christi spirituali, hoc est, de fructu & vsu salutari coenæ Dominicæ, (de quo tuus Nathanaël obscure verbis substantialibus loquitur) nulla inter partes litigantes (quod sciam) controuersia vnquam fuit: uti nec etiam de modo præsentia, quem Lutherus & nostri, sapientia & potentia diuinæ semper commiserunt. Sed Oecolampadius certamine hoc ingrauescente, animaduertens suam & Cinglij opinionem de nuda significatione & figura corporis Christi, locum habere non posse, & clarissimis verbis institutionis ceu fulmine percelli & euerti: euidentiâ scripturæ conuictus statum transtulit, & corpus Christi adesse concedens, sed tantum spiritualiter secundum efficaciam, de modo præsentia (cuius nec ipse nec Cinglius prius mentionem vllam fecerant) disputare cœpit. Hanc fraudem Lutherus cum suis deprehendens, à vero statu dimoueri se passus non est, & contra aduersarios fortiter euicit, cum pane & vino substantiam corporis & sanguinis Christi ab omnibus coenæ vtentibus sumi: quod pars aduersa negabat. De hoc etiam nunc hodie certamen est: *viriscy consentientibus*
de ves

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 49

de vero vsu cœnæ, & spirituali manducatione, qua tantum
digni fide fruuntur beneficijs Christi. Et hæc sunt præstigiae
vestræ, quibus lectori furtim facere studetis, quod splendidis
dissimis verbis de manducatione carnis & sanguinis Christi
in cœna declamatis, reticentes interim, vos præter spiritua-
lem nullam putare, qua non ipsum corpus sed eius be-
neficia tantum percipimus. Quare nullo modo calumnias
tuas Osiander demonstrando, certamē de rebus potius quam
de verbis esse: sed, tu Danæ, impudenter contra conscien-
tiam tuam quæ hoc negare ausis, miror. Et ubi Osiander to-
ties inculcat, vos non distinguere manducationis genera-
tiones quod tu ceu calumniam ei exprobas. Ego certè in toto An-
tisturmo ne semel quidem istud reperio. Sed omnia eò abs-
te comparata esse video, vt fingendo & calumniando im-
merentem lectori exosum reddas. Helveticam Confessionem
nem non vidi: sed coniicio, eam non meliorem hac tua præ-
fenti, qua non inter Sacramentalem manducationem, quam
Christus in cœna sua S. instituit, sed inter tuam inanem fal-
sam & fictam, quæ tantum symbolorum est: & spiritualem
distinguis.

*Præterea (in quo tertium definitionis & sententiæ Osiandri viti-
um est) illud consequens esse nequaquam concedimus: vt quia
spiritualis illa manducatio carnis Christi (de qua mentio est
apud Ioannem cap. 6.) ab ea differt, quæ in cœna fit, & Sacra-
mentalis est, utraq; inter se neq; consentire neq; simul esse possit.*

Quis hoc dicit Danæ? forsitan tibi cum Andabatis
rem esse putas, vt cum te veritas destituat, tu pro arbitrio
quiduis comminiscaris, illudq; aduersario ceu proprium
tribuens, dum cum figmento cerebri tui ludis, aduersarium
oppugnare & vincere videaris. Osiander sanè hoc nus-
quam scribit: sed adeo necessariam esse vtriusq; conueniens

50 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

tia n̄ asseuerat, vt nisi sacramentalis cum spirituali coniuncta sit, non modo illa non profit, sed etiam oblit. Cum quo ergo pugnas? cum laruis? Aut si Osiandro hanc vtriusque manducationis dissensionem affingis, an non te omnibus Bonis impudentissimum Calumniatorem esse, prodis?

Nam in cœna Domini vtraq; manducatio concurret in ijs, qui ex fide signis vescuntur. Illi enim & Sacramentaliter & Spiritualiter corpus Christi simul edunt: Sacramentaliter quidem, dum panem & vinum S. cœnæ edunt & bibunt: spiritualiter autem, dum fide ipsum, & essentiale corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi reuera participant.

Ex his pius lector cognoscit, quibus præstigij subdolo- rum istud hominum genus Ecclesiæ Christi illudat. At Danæus, fideles & Sacramentaliter & spiritualiter corpus Christi SIMVL edere: sed statim sequentibus verbis sacramentalem manducationem corporis Christi, tantum pane & vino describit. Quomodo autem sacramentaliter corpus Christi comeditur, si non cum pane, iuxta Christi verba, hoc est corpus meum, accipitur? Deinde in spiritalis manducationis descriptione similiter fraudem admittit, & os lectori sublinat, affirmando: quod in cœna fide ipsum & essentiale corpus & sanguinem Domini nostri IESV CHRISTI reuera participemus. Quis verbis hæc se cum subesse putaret? at paulo post Danæus suam fraudem prodet, quod non ipsum, & essentiale corpus & sanguinem Christi: sed tantum virtutem, spiritum, efficacitatem & beneficentiam carnis & sanguinis eius intelligere, & verborum præstigij, more omnium sectariorum ludere, simpliciores naso suspendere & fallere, voluerit.

Hic autem est istius Osiandrici & Vbiquitarianorum omnium erroris fons, quod in Sacramentali manducatione (ubi ipsemet Christus

Christus editur, & non tantum signa) fidem minimè requirunt. Itaq; aiunt, in Sacramentali manducatione ipsummet corpus Christi ore ipso nostro edi & sumi: Et ipsummet sanguinem ore sumi & bibi. Vnde ineptissime concludunt, Sacramentalem manducationem à nobis in merè spiritualem conuerti, ac mutari, quum in S. cœna fidem requirimus, velut os ad ipsam Christi carnem edendam omninò necessarium. In quo certè Vbiquitarij omnes grauissimè, quemadmodum dixi, labuntur, magna harum vocum, Sacramentalis & Spiritualis manducationis, ambiguitate.

Apertè calumniaris Danae. Nam Sacramentalis manducatio, vt profit, fidem omninò necessariam esse credimus, fatemur & scribimus. Hoc autem dicimus: fidem accipientis, substantiam Sacramenti non efficere: sed solam instituentis voluntatem: & tam dignos quàm dignos substantiam Sacramenti percipere: sed illos ad iudicium, quia vera fide carent, quæ ad dignam & salutarem sumptionem omnimodo requiritur, vt nobis virtutem, beneficia, & meritum corporis & sanguinis Christi applicemus. Vnde & tuam conclusionem falsissimam esse apparet, quòd dicamus: vos Sacramentalem manducationem in merè spiritualem conuertere, quia fidem requiratis. Quis istud in vobis hoc nomine reprehendit vnquam? Sacramentalem corporis Christi manducationem vos omninò negare, & quantum in vobis est, tollere, arguimus. Quia verbis Christi fidem nullam habetis, eumq; affirmantem, *Hoc est corpus meum*, in credulitate vestra mendacem facitis. Deinde ambiguè & captiosè abs te dicitur, *In Sacramentali manducatione ipsum Christum comedi, non tantum signa*. Si spirituale cum Sacramentali coniungis, (quod verbis manifestis fieri oportebat, & dici secundum te: vbi ipsemet Christus spiritualiter cõ-

52 *Responsio pro Antisturmo D.D.*

editur) vera scribis: sin de Sacramentali distinctè, vt supra, loqueris: falsum id est iuxta tuum dogma: & quod modo negaueras, id nunc affirmas. Nulla igitur in parte doctrinæ Christianæ nos labi manifestum est. Nec etiam vllam ambiguitatem in Sacramentali & spiritali manducatione agnoscimus, sed eas accuratè ex Christi & Pauli verbis distinguimus. Vos verò creberrimè ambiguitate sermonis & imposturà turpissima luditis, quasi substantialem præsentiam corporis & sanguinis Christi in coenà, iuxta Christi verba, concederetis: interim corpus ipsius certo cœli loco ita alligatis, vt nobis in terris præsens esse non possit. Quo ipso grauissimè impingitis in Testamentum filij Dei, & Maiestatem Christi hominis, quæ per summam audaciam conuellerè non verecundamini.

Sic enim eas inter se opponunt & committunt, vt vna alterius nequaquam sit obsignatio. At qui manducatio Sacramentalis subseruit ei, quæ spiritalis est: & eadem manducatio simul & Sacramentalis & spiritalis quoq; sæpe est.

Cum tuum libellum refutandum suscipere, ab omni verborum vehementia abstinere constitueram: sed profligata in te fingendi, ac peruertendi libido, præter naturam agere cogit. Siquidem non vereris ea tribuere nostris, de quibus ne vnquam cogitarunt quidem, quæ etiam verbo nullo probare insistis, satis esse putans, quouis modo onerasse doctrinam nostram, vt ea ceu impia & veritati repugnans, exosa reddatur hominibus tuis. Quis enim ex nostris has duas manducationis species ita inter se opposuit, vt vna alterius obsignatio non sit? An non potius omnes vnae nimirum consensu docent, Sacramentalem subseruire spiritalibus? Et vicissim spiritali perficere Sacramentalem, sicque mutuas

Ofiandri, contra Lamb. Danaeum. 53

mutras operas tradere, vt nulla earum oppositio, sed potius
suauissima harmonia appareat: Hæc tu probè nosti, si modò
per contemptum & arrogantiam nostrorum libros legere
non fastidis: & tamen eas inter se committi ab ipsis, non erus
bescis scribere?

Sacramentalis manducatio duplex est, vna, per quam signa duntaxat, nempe panis & vinum cœnæ à sumentibus eduntur, minime autem res signata participatur. Hæc merè Sacramentalis est, quia neq; spiritualis est, neq; fidem coniunctam habet, neq; carnem ipsam Christi: sed signa tantùm carnis edit. Hæc manducatione hypocritæ, & indigni, & mali homines impœnitentes, dum ad mensam Domini accedunt, signa duntaxat carnis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumunt, non ipsum Domini corpus. De hac dixit August. Iudas Domini proditor sumpsit panem Domini, non panem Dominum: De hac idem quoque in Ioan. Euang. tract. 27. ait, qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio nec manducat spiritualiter carnem Christi, nec bibit eius sanguinem, licet carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacramentum corporis & sanguinis Christi.

August.
tract. 26.

Huic tuæ definitioni Sacramentalis manducationis, tanquam falsissima, Christus qui veritas est, & Paulus fidelissimus ipsius Apostolus, orthodoxa quoq; Ecclesia, magno Consensu contradicunt. Nam Christus author S. cœnæ, absq; respectu vllius hominis sumentis, de substantia cœnæ, panem & vinum porrigens, inquit: Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus: Nec Iudæ quem indignum esse nouerat, dicit: Accipe, comede & bibe, hoc est panis & vinum: sed ex æquo omnibus dicit: Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: Hic est sanguis meus, qui pro multis est sanguis in remissionem peccatorum. Deinde hæc Christi

um. Interest quidem plurimum ad salutis viam, sed ad Sacramen-
ti questionem nihil interest. FIERI ENIM PO-
TEST, VT HOMO INTEGRVM HA-
BEAT SACRAMENTVM, ET PER-
VERSAM FIDEM. Audis integritatem Sacramen-
ti non dependere à fide sumentis. Quæ autem est coenæ
Dominicæ integritas, nisi non vini & panis & corporis, vini &
sanguinis? Hoc integrum Sacramentum tam indigni quàm
digni accipiunt. Omnibus enim sine discrimine Christus
inquit: Hoc est corpus meum: hic est sanguis meus, sed illi
bonum & integrum Sacramentum, ad iudicium, non ad sa-
lutem, manducant.

Inania igitur sunt, quæ de mera Sacramentali mandu-
catione absq; scripturæ fundamento scribis. Nec ipse, quem
allegas, Augustinus suffragatur tibi. Quid enim manifestis
us, quàm illum distinguere inter spiritualement & Sacramen-
talem manducationem Christi? Nam cum Christus Ioan. 6.
dicat: Ego sum panis ille viuus, qui de caelo descendi. Si quis ederit
ex hoc pane, viuet in aeternum. Augustinus secundum hæc
verba, Christum panem Dominum vocat, quem tantum
vndecim Apostoli manducarint, eo videlicet modo, qui
Ioan. 6. describitur: & quo impœnitentes Christum man-
ducare non possint, quia vera in ipsum fide carent. Iudas
verò panem Domini sumpsit, de quo ipse Dominus dixit:
Hoc est corpus meum: quod etiam indigni accipere poss-
sint, sed ad iudiciũ. Christus enim corpore & sanguine suo
tam potens est ad iudicium exercendum in indignos, quàm
vitam in fideles. Et quòd hæc Augustini mens sit, ipse nos
certiores facit in libro contra Fulgentium cap. 6. scribens:
Sicut qui manducat & bibit sanguinem Domini indigne (audis
sanguinem Domini indigne posse bibi) iudicium sibi manducat &
bibit;

56 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

*bibit: sic & qui accipit, indignè baptisma, iudicium accipit non salu-
lucem. Nam, vt Iudas proditor bonum corpus, & Simon Magus
bonum baptisma Christi percepit, sed quia bono bene non vsi sunt,
mali malè vtendo delati sunt. Idem in Epistola 162. inquit:
Tolerat ipse Dominus Iudam, Diabolum, furem & vendicorem su-
um, & sinit accipere inter innocentes discipulos, quod norunt fideles
PRECIVM NOSTRVM. In quo Augustini loco,
accipiendi verbum, contra Sophisticam distinctionem tuor-
rum, de exhibitione, sed non acceptione corporis Christi,
obseruandum est. Ad hæc ineptè admodum pro confirmas-
tione falsæ definitionis tuæ, locum Augustini citas. Is enim
tantum spiritualement manducationem carnis Christi (de qua
controversia nulla est) non etiam Sacramentalem, qualem
suprà ex Christi & Pauli verbis descripsi, indignis aufert:
quod plurimis testimonijs probare, difficile non esset: sed
satis sit, tria illa maximè illustrata modo posuisse, quibus vnus
cum adhuc addam. Scribit Augustinus libro 5. contra Do-
natistas cap. 8. in hæc verba: *Sicut Iudas cui bucellam tradidit
Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo, locum in se
Diabolo præbuit: sic indignè quisquis sumens Dominicum Sacra-
mentum, non efficit, vt quia ipse malus est, malum sit, aut quia non
ad salutem accipit, nihil acceperit. CORPVS ENIM DO-
MINI ET SANGVIS DOMINI,* nihilominus
etiam erat illis, quibus dicebat Apostolus, qui manducat indignè,
iudicium sibi manducat & bibit.*

*Altera est, per quam & signa, & res signata, id est, ipsa quoq;
Christi caro & sanguis in eadem S. cœna eduntur, bibuntur q;
Hæc est Sacramentalis & spiritualis, & fidem requirit, quæ &
signa, & verè Christum quoq; ipsum sumit. Hæc manducatione
verè fideles tantum, & digni & penitentes (dum ad Domini
mensam aduunt) percipiunt simul & signa, & rem ipsam signifi-
catam:*

catam: quanquam tamen utrumq; , neq; eodem modo, neq; eodem instrumento. Signa enim sumunt ore corporis: rem autem significatam, id est, ipsum corpus Christi ore animi, i. fide: Signa ipsa presentia corporali, & locali presentia modo: Rem vero significatam, id est, carnem & sanguinem Christi virtute quidem, Spiritu ac efficacia sua presentem, corporalis autem & localis presentia modo longissimè absentem.

Hæc verè, proprie, & in specie Sacramentalis manducatio est, non autem Sacramentalis & spiritualis simul. In hac enim distinctè, apertè & sine ambiguitate, secundum vestram opinionem loquendo, non ipsa Christi caro & sanguis, sed tantum virtus, efficacia & beneficia Christi, fide cum signis percipiuntur. Vera autem Sacramentalis & spiritualis simul, iuxta Christi in verbis institutionis, & Pauli 1. Cor. 10. & 11. descriptionem, hæc est, in qua cum pane & vino ipsum Christi corpus & sanguis, eorumq; beneficia ore & fide percipiuntur. Et hoc utroq; modo simul, participant tantum pœnitentes: substantiam quidem cœnæ, (quam tu solo pane & vino describis) hoc est, panem & corpus, vinum & sanguinem ore corporis, iuxta veritatis verba, accipite, comedite, hoc est corpus meum: accipite, bibite, hic est sanguis meus: Vsum vero, fructum & beneficia ipsius corporis & sanguinis Christi, ore fidei. Hæc tu perperam his verbis expressisti: Signa enim sumunt ore corporis. Vbi nos sacrilegè prius substantiâ corporis & sanguinis Christi, quam nobis Christus ipse disertis verbis promittit, cumq; symbolis offert & donat. Rem autem, inquis, significatam id est, ipsum corpus Christi ore animi, id est, fide. Et quòd non ipsum Christi corpus & sanguinem (quod hæcenus astute dissimulaveras, ut lectori fucum faceres) sed eius virtutem tantum intelligas, vel tandem te nobis prodis, iniquiens.

H

Rem

*Si enim hoc bene
fuerit & sic in
debet, in eorum*

58 *Responsio pro Antisturmiō D. D.*

Rem verò significatam, id est, carnem & sanguinem Christi virtute quidem, spiritu ac efficacia sua presentem: corporalis autem & localis presentia modo longissimè absentem.

Hoc dicitur (quod pius lector benè meminerit) non ipsam carnem & sanguinem Christi in cœna sumi, sed tantum virtutem, spiritum, & ἐνεργειαν eius: ipsum autem corpus & sanguinem Christi tanto locorum intervallo à cœna S. abesse, quantum summum cœlum à terra distat. Hæc est mens, hæc sententiâ Cinglianorū, quā plerumq; speciosis vocabulis essentia carnis & sanguinis Christi occultare solēt, ac si ipsius substantia corporis & sanguinis Christi presentia, iuxta Christi institutionem assererent: cum tamen eam longissimè à cœna ingenti audacia, contra Christi voluntatem remoueant, eoq; veritatem ipsam mendacem faciant, dicentem: Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: bibite, hic est sanguis meus, qui pro multis effunditur: quæ verba nō nisi de substantiali ipsius corpore & sanguine intelligi possunt & debent. Ex quibus etiam clarissimè pater, non de verbis, sed rebus, hoc est, substantiâ corporis & sanguinis Christi certamen esse: quam vos, in summum cœlum ita locatis, vt ante nouissimum diem nobis in terris præsens esse non possit: nos autem totum Christum secundum vtramq; naturam Ecclesiæ fixæ adesse, non modo locali & Phisico, sed supernaturali & diuino, quo sedet ad dextram Dei: nobisq; in cœna non tantum beneficia & merita sua, sed ipsum quoq; corpus & sanguinem suum, quibus nobis vitam promeritus est, in fidei nostræ confirmationem exhibere, secundum scripturam & orthodoxæ Ecclesiæ consensum, indubitanter credimus.

Sic igitur est Sacramentalis manducatio duplex. Quemadmodum enim Sacramentum significat, vel signum duntaxat, vel totam institutionis Christi actionem: sic manducatio Sacramentalis est,

quæ

*hoc v
m volu p
dicitur p
sunt cu p*

*est p
p. h. b. a. p. o. r. a*

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 59

quæ vel signi tantum: vel totius Christi beneficii, id est, & signi, & rei ipsius in signis demonstrata sumptionem coniunctam habet. Sed rei Sacramentalis manducatio duplex est: sic & spiritalis. Nam quæ spiritalis dicitur, aut merè spiritalis est, qualis est ea, quæ fit sola fide, absq; ullo signorum usu, de qua apud Ioannem cap. 6. proprie loquitur Christus: aut eadem etiam signorum, tanquam sigillorum, accessionem & adiunctionem habet, quibus quasi vestitur, atq; ornatur, qualis fit in cœna Domini, omnibusq; alijs Sacramentis. Ex quo fit, vt pessimè concludant Vbiquitarij, dum fidem in S. cœna, ad ipsam Christi carnem edendam, & sanguinem bibendum, requirimus, spiritali manducationem (de qua fit à Ioanne mentio) cum Sacramentali (quæ in cœna Domini instituta est) à nobis confundi, quasi nunquam eas vel separemus, vel distinguamus.

Paulo ante demonstravi, nullam esse Sacramentalem manducationem, quæ tantum signa, & non etiam signata, id est, ipsum corpus & sanguinem Christi percipiat. Hæc enim natura & substantia huius Sacramenti ex Christi institutione est, vt non nuda symbola, sed cum his ipsum corpus & sanguis Christi accipiantur, sine quibus Sacramentum hoc esse nequit. Quod ipsum Augustinus confirmat, inquit: *Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus, Sacramentum hoc duobus confici: duobus constare: visibili Elementorum specie, & invisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine.* Hæc est Sacramenti cœnæ Dominicæ integritas, de qua cum tractatur, vt idem Augustinus lib. 3. contra Donatistas cap. 14. inquit, non interest quid credat, aut quali fide imbutus sit ille, qui Sacramentum accipit. Fieri enim potest, vt homo integrum habeat Sacramentum, & peruersam fidem. Nam integritas Sacramenti ex vi institutionis Christi pendet, vt quia ille dixit: hoc est

August. in
lib. sententiarum
Prospert.

60 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

corpus meum, hic est sanguis meus, ideo hæc adsint, non quia nos credimus. Ad salutis quidem viam, inquit Augustinus, interest, quali fide imbutus sit ille, qui Sacramentum accipit, non ad Sacramenti quæstionem. Sacramentum enim vnū & idē est, quoad substantiā, dignis & indignis: sed non vna & eadem efficacia. Salus namq; propria est bonis, vt idem libro 7, cap. 33, contra Donatistas testatur. Quam verò fraudem in Sacramentalis manducationis distinctione admisisti, defraudando nos ipso corpore & sanguine Christi: eadem quoq; rapinā, in spirituali distinguenda vti voluisti. In cœna enim sacra, spiritualis manducatio præter signorum vsum, ipsius etiam corporis & sanguinis Christi, (quibus tu preciosissimis salutis nostræ pignoribus Ecclesiam priuare studes) cum beneficijs meriti ipsius, communicationem habet. Et hæc manducatio tantum in cœnæ Sacramento, non etiam in alijs fit. Talia enim sunt Sacramenta, quale est verbum. Solum autem cœnæ Sacramentum, verbum hoc de sumptione corporis & sanguinis Christi cum symbolis externis, habet. Ex quo palam est, te falso tribuere nobis confusionis in vos reprehensionē. Non enim ignoramus, nec etiam negamus, vos fictam & inanem vestram Sacramentalem manducationem à spirituali distinguere: nec etiam arguimus, quòd fidem requiratis ad spiritualesumptionem corporis & sanguinis Christi in cœna, nam & nos illam necessariam esse docemus: sed quòd Sacramentalem ipsius corporis & sanguinis Christi acceptationem, quam ipse saluator disertis verbis Ecclesiæ suæ ordinauit, penitus tollatis: huius vos sceleris nefarij accusamus. *Sed illi ipsi potius errant, & quidem turpissimè, qui absq; fide essentialem, vt appellant, ipsam Christi carnem edi, et essentialem sanguinem bibi contendunt, id est, qui volunt aliquid sine sumptione,*

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 61

pione, sine ore, sine dentibus ad illud destinatis ac necessarijs, posse tamen manducari. Hac. n. omnia sola fides in ipsius carnis Christi esu, & sanguinis potu, prestare potest, quia sola, siue cum cœna signis, siue extra cœna signa, Christum apprehendit, sola edit, sola nos illi incorporat, sola deniq; nostra cum eo vnionis, ac per eum viuificationis, instrumentum est, idq; etiam omnino, id est, necessitate, vt aiunt in scholis, absoluta, necessarium.

Prius ostendi, essentialis corporis & sanguinis Christi communicationem in cœna fieri, non fidei sumentis eueg
yeq; sed virtute & veritate instituentis: vt quia ille omnibus dicit: Accipite, comedite, hoc est corpus meum, id est, quod accipitis, comeditis, & bibitis, illud est corpus & sanguis meus: ideo ab omnibus cœna vtentibus illa sumi: & nulla
ratione integritatem Sacramenti ex fide & dignitate su-
mentis, sed sola institutione Christi pendere: & que madmo
dum integrum Sacramentum omnibus offertur: ita etiam
ab omnibus integrè recipi. Nam incredulitas hominum,
in absolute, sine vlla conditione vel limitatione promissis,
vt fidem & veritatem Dei irritam faciat, impossibile est. Nō
igitur erramus, credendo, essentialis corpus Christi etiam ab
indignis sine viuifica fide, ex sola vi institutionis, cum Sym-
bolo panis accipi posse: cum illis Christus æquè suum cor-
pus & sanguinem offerat, & quod offerat, & quod accipi-
unt, non tantum panem & vinum, sed etiam corpus & san-
guinem suum esse, promittat: & nusquam in scriptura (sine
qua nihil in sacris affirmandum est) legatur, indignos tan-
tum Symbola externa percipere. Quis igitur Christo affir-
manti, nisi cœnâ ipsius indignus, fidem non habebit? Istud
verò (quod nōris) fides efficit, vt communicatio corporis
Christi Sacramentalis, sumentibus salutaris fiat. Hac fide
carnem Christi spiritualiter in cœna, & extra eam, comedis

62 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

mus, hoc est, beneficia ipsius nobis applicamus: hac medi-
ante, Christo spiritualiter incorporamur & unimur, vt vitā,
quā nūc in carne viuimus, in fide filij Dei viuamus, nec nos
viuamus ampliūs, sed Christus in nobis uiuat: Idēq; fides pre-
stat non necessitate absoluta, vt tu ineptē & impie philoso-
pharis, sed necessitate hypotheseos, vt Philosophi loquun-
tur, cum ita ordinārit & decreuerit Christus, se ipsum nobis
his medijs dare. Possēt enim aliō quoq; modo & instrumen-
to se nobis communicare. Nam prāter solum Deum, nihil
absolutē necessarium est, quia non potest non esse, & se
ipso, non propter aliud, est. Reliqua omnia, suapte natura
contingentia sunt, cum etiā non esse potuerint. In his si
quā necessaria sunt: ex hypothesi, non absolutē, quia pro-
pter aliud, istud sunt. Verū eō audaciā & impietatis pro-
gressi estis, vt omnipotentiae Christi modum determinare
non dubitētis, quo agere nobiscum, vel non, possit: quasi
mensuram sapientiae & potentiae ipsius perspectissimam
habeatis. An non enim insignis temeritas & impietas hoc
est, affirmare: absoluta necessitate, per solam fidem nos
Christum comedere: sola fide nos ei uniri & incorporari:
per solum instrumentum fidei nos viuificari posse: Hoc est
omnipotentiae Christi compedes iniicere, & primum arti-
culum fidei nostrae negare, quasi non alijs quoq; medijs, mo-
dis, & instrumentis, praestare id potuerit.

*Quod si hic excipiant Vbiquitarij, quod solent, Paulum de indignis
dixisse, eos manducare corpus Domini, illius q̄ sumpti reos esse,
illud Vbiquitarijs pernegamus. Aperta enim sunt Pauli verba,
qui ait, indignos panem, & poculum Domini, id est, signa ipsa
edere, non autem ipsummet Christi corpus. Et quod eisdem ta-
men vocat corporis & sanguinis Domini reos, eosq; iudicium
sibi sumere testatur: non idcirco vocat Paulus reos, quod ipsum
corpus*

Osiandri, contra Lamb. Daneum. 63

corpus Christi ederint; neq; idcirco illi iudicium sibi accersunt, quod sumpserint: sed quod sumere corpus Domini neglexerint. Itaq; non discreuerint hunc panem Sacramentum à reliquo genere panis, ac cibi vulgaris.

Tibi citra scripturam quiduis pro arbitrio affirmanti & neganti perspicue demonstrabo, indignos non tantum Symbola panis & vini, sed etiam ipsum Christi corpus & sanguinem in cœna accipere. Aperta enim sunt Pauli verba: *Quisquis ederit panem, aut biberit poculum Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Quam verò ob causam Apostolus indignè sumentes reos agit corporis & sanguinis Domini, & non potius panis & vini Symbolici? Quia nimirum indignè comederunt panem, de quo Christus dixit: *Hoc est corpus meum,* & de quo Paulus affirmavit, *panis, quem frangimus, non ne novicia corporis Christi est?* Et indignè biberunt poculum, de quo Christus ait: *Hic est sanguis meus.* & Paulus: *Poculum benedictionis, quod benedicimus, non ne communicatio sanguinis Christi est?* Ideo non panis & vini, sed corporis & sanguinis Christi, ipsos reos fieri affirmat. Et quòd non negligendo corpus Domini (vt tu absq; scripturæ testimonio pueriliter ineptis) sed edendo & bibendo rei fiant, Paulus manifestè docet, subiungens: *Nam qui edit & bibit indignè, (panem nimirum benedictionis, qui communicatio est corporis Christi, & poculum gratiarum actionis, quod communicatio est sanguinis Christi,) iudicium sibi ipsi edit & bibit.* Audis, indignos iudicium sibi edere & bibere, non negligendo accersere? Quare verò hoc? non inquit: quia non discreuerit hunc panem, (vt tu peruerse tuo more, ex Augustino probare niteris) à reliquo genere panis ac cibi vulgaris: sed quia non discreuerit corpus Domini. Quod ipsum, Augustinus quoq; in loco abs te deprauato, tractatu 62, in Ioannem clarissimis verbis asserit, vt iam ostendetur. Sed

64 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Sed obijcis tu: *Ipsa caro Christi sumpta, nunquam non & salutaris, & viuifica est: & qui eam edit, vitam aeternam sibi sumit, nunquam autem iudicium, condemnationemq̃ suam manducat.*

Si fides vera manducationi Sacramentali accedat, verum est, carnem Christi hoc modo sumptam, semper viuificam esse: at semper salutarem dicere, & quod nunquam ad iudicium sumatur, à veritate alienum est. Inquit enim Paulus, *qui edit & bibit indignè, panem nimirum & calicem benedictum, qui non tantum panis & vinum est, sed etiam corpus & sanguis Domini, ille iudicium sibi ipsi edit & bibit, non discernens corpus & sanguinem Domini ab alio videlicet communi cibo.* Sic enim Augustinus hæc verba intelligit, & explicat, tractatu 62. in Ioannem, scribens: *Recordamini unde sic scriptum: quicumq̃ manducauerit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Et de his erat sermo, cum hoc Apostolus diceret, **QUI DOMINI CORPVS, (non dicit panem) VELVT ALIVM CIBVM QVEM LIBET, INDISCRETE NEGLIGENTER QVE SVMBANT.** Hic ergo si corripitur, qui non dijudicat, hoc est, non discernit à ceteris cibis **DOMINICVM CORPVS:** quomodo non damnatur, qui ad eius mensam fingens amicum accedit inimicus? Et D. Chrysostomus, Hom. 45. in Ioannem, eadem Pauli verba, de indignorum manducatione, explicans, scribit: **QVI MANDVCAT ET BIBIT INDIGNE SANGVINEM DOMINI, IVDICIVM SIBI MANDVCAT ET BIBIT.** Nam si, qui regiam purpuram coinquinant, haud secus quàm qui scindunt, puniuntur: quid mirum, si, qui immunda conscientia Christi corpus accipiunt, idem supplicium subeant, quod,

Ofiandri, contra Lamb. Danæum. 65

quod, qui eum clavis cruci affixerunt? Nec absurdum est, viuis
ficum Christi corpus indignè sumentibus lethale fieri. Doc
cet enim Augustinus lib. 3, contra Donatistas cap. 13. Alis
quod bonum, non solum vitam posse operari benè vtentis
bus, sed etiam mortem malè vtentibus. Et lib. 1. cap. 37. con
tra Cresconium, ad corpus Christi hoc $\nu\omicron\mu\mu\alpha$ transfert, scri
bens: *Quid de ipso corpore & sanguine Domini, vnico sacrificio
pro salute nostra, quamuis ipse Dominus dicat: nisi quis manduca
uerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se
vitam? Non ne idem Apostolus docet etiam, HOC VNI
CVM SACRIFICIUM PERNICIO
SVM FIERI MALE VTENTIBVS,*
ait enim: *Quicumq; manducauerit panem, & biberit calicem Do
mini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini?* Audis,
malè vtendo, non sumere negligendo, corpus Christi per
niciosum fieri? Et Chrysostomus in homilia de prodicione
Iudæ inquit: *Sicut corporalís cibus cum ventrem inuenerit
aduersis humoribus occupatum, amplius lædit, magis no
cet, & nullum præstat auxilium: ita & ipse spiritalis cibus,
si aliquem repererit malignitate pollutum, magis eum per
det, non sua natura, sed accipientis vitio. Eiusmodi plura
in Patribus extant, quæ causa breuitatis omitto.*

*Sed hoc perpetuo errore, & se, & alios homines isti decipiunt, & in
uoluunt, quòd volunt, essentialem carnem & sanguinem Christi
coniuncta esse re ipsa, inseparabili nexu, & situ loci cum pane &
vino ipso cœnæ Domini. Contrà verò Prosper, & quidem præ
clare, Qui discordat à Christo, ait, nec carnem Christi manduca
tar, nec sanguinem bibit, etiamsi tanta rei Sacramentum ad
iudicium suæ præsumptionis quotidie indifferenter acci
piat.*

Tibi inani Sophistica decepto, error in Theologia vis
I detur

66 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

detur illud, quod cum ratione pugnat, licet fundamento scripturae firmissimo nitatur. At nos verbi Dei ductum contra rationis iudiciū (ὡνυμα nostrū in obsequiū Christi ex Apostoli voce captiuandum scientes) sequi didicimus, nihil morantes rationis absurda. Cum igitur Christus dicat, hoc est corpus meum, non Metonymicum vel Symbolicum, sed quod pro vobis traditur: & Paulus dicat, panem esse communicationem corporis Christi, & velit hoc corpus ab alijs cibis discerni, ne in iudicium sumatur: nobis Christi verbis fidem habentibus, & in sermone eius permanentibus, vt veri ipsius discipuli simus, & a veritate non aberremus, dubium planè nullum est, quin carnem & sanguinem Christi cum Symbolis coniuncta, accipiamus. Non autem situ loci coniuncta illa dicimus, (quam tu nobis opinionem, calumniandi studio falso adscribis) siquidem non physicam aut localem, sed supernaturalem & diuinam, realem tamen presentiam corporis & sanguinis Christi, in coena statuamus. Et in hac pia sententia contra rationis censuram, praeter scripturae clarissima verba, nos insuper quoque confirmant antiqui Patres: ex quibus cum reliquis multis Chrysostomus homilia 83. in Matth. scribit: *Credamus vbiq; Deo, neq; contradicamus ei, etiamsi sensui & cogitationi nostrae videatur absurdum esse, quod dicit, superetq; & sensum & rationem nostram verbum ipsius, quod in omnibus, & praecipue in mysterijs faciamus, non illa solummodo, quae pra oculis posita sunt, aspicientes: sed verba quoque eius tenentes. Nam verbis eius defraudari non possumus. Sensus verò noster deceptus facillimus est. Illa falsa esse non possunt, hic saepius atq; saepius fallitur. QVONIAM ERGO ILLE DIXIT: HOC EST CORPUS MEVM, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perspiciamus. Vt autem intelligas, quo sensu* Chry.

Curtis
et alij

Ioan. 8.

et alij
et alij

J. J. J.

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 67

Chrysoſtomus Chriſti corpus accipiat: aliud ipſius teſtimonium clariffimum proferam, vt videas, ipſi cum reliquis orthodoxis patribus, minimè erroneum viſum fuiſſe, iuxta proprium verborum Chriſti ſenſum aſſerere eſſentialis carnis & ſanguinis Chriſti cum Symbolis cœnæ ſumptionem. Hæc autem ipſius verba ſunt in 1. ad Corinth. homil. 24. *Quod ſi hominis veſtem nemo temerè attingeret, quo pacto omnium Domini corpus purum & immaculatum, quod diuinæ illius natura particeps eſt, propter quod & ſumus & viuimus, propter quod porta inferni fracta ſunt, & cœlorum aperta, tanta cum ignominia accipiemus? Verùm vt tua redargutio erronea & falſa eſt: ita probatio nullius momenti, & inconueniens. Cum enim probandum tibi incumberet: in cœna nullam eſſe coniuñtionem realem eſſentialis corporis & ſanguinis Chriſti cum Symbolis externis: tu ex Proſpero (loco non aſſignato, vt quali fide citaris eum, inſpicere non potuerim) de indignis confirmas, eos nec carnem Chriſti manducare, nec ſanguinem bibere: quod de ſpirituali manducatione nemo hominum negat. Et de hac ipſum loqui certum eſt, cum verba hæc Proſper ex 26. tractatu Auguſtini in Ioannem, vbi ferè eadem ponuntur, repetierit. Et quòd ipſe quoque Proſper, ſubſtantialem præſentiam carnis & ſanguinis Chriſti in cœna Dominica aſſerat, nec tuo errori, quo te alioſq; inuoluis, quicquam patrocinetur, ex libro ſententiarum Auguſtini manifeſtè liquet, ſcribens: Hoc eſt quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus, ſacrificium Eccleſiæ duobus modis confici: duobus conſtare: viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine. Hoc integro Sacramento tam indigni quàm digni participant: ſed illi ad iudicium, vt ſuprà ex ſcriptura & patribus oſtendi.*

68 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

*Ex quo quartum Osiandri vitium apparet, in superiori illa differe-
rentia à se, inter Sacramentalem & spiritualem carnis Christi
manducationem allata: nimirum, quòd cum in Sacramentali
manducatione semper ipsam carnem Christi edi existimet, &
scribat, eandem tamen manducationem negat esse semper salu-
tarè. Quæ duo sunt inter se prorsus pugnantia, planeq; *ἀόυσατα*:
quasi vsquam esse possit ipsa Christi caro, Osiander, non & viua
& viuifica sumentibus. Quæ eam virtute priuare magis absur-
dum est, quàm ipsum solem luce: hominem ratione: terram
ponderè: & ignem suo calore.*

*Nostram orthodoxam sententiam de Sacramentali
manducatione corporis Christi, quòd non tantum salutaris,
sed etiam exitiosa, indignè nimirum sumentibus, esse possit,
nihil habere vitij, pugnantia vel ἀόυσας, supra ex Paulo
& Patribus planissimum feci, ostendens carnem Christi
vsquam esse posse, vbi non vitam, sed iudicium operetur.
Sed iudicium ei tribuentes, virtutem viuificam nequa-
quam eidem auferimus. Quemadmodum enim sol diuersos,
imò contrarios effectus, diuersorum obiectorum ratio-
ne sortitur, vt & induret, & liquefaciat: ita quoq; Christi
corpus, pro ratione diuersorum obiectorum, in quæ inuisi-
dit, contraria operatur: in pijs & pœnitentibus salutem: in
indignis iudicium. Et sicut cibus (vt inquit Chrysostomus
in homilia 61. ad Antiochenos) cum sit nutritius, si à crudo
sumatur, omnia corrumpit & fit morbi causa: ita scilicet &
tremenda mysteria. Christus enim à Patre suo & Saluator,
& iudex, constitutus est: quod suum munus, vbi cunq; exis-
tat, exequitur: in pœnitentibus operando salutem: in im-
pijs iudicium.*

*Sed carnem eam, quæ figuratè dicitur, id est, panem & vinum cae-
næ (quæ μετὸν μίξιν, ac Sacramentali locutione, corpus & san-
guis*

*ut supra
dicitur*

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 69

quis Christi appellantur, quoniam, ut Cyprianus, August. & Theodoret. docent, illa sacra signa rerum à se signatarum nomen propter analogiam accepere) pro ipsa re, id est, pro ipsa carne & sanguine Domini magnam animi hallucinatione isti confundunt. Quae quia pluribus persecuti sumus, habentque penè omnium, quae sequuntur postea, sophismatum solutionem, reliquas Osiandrici libelli rationes, iam brevius perstringemus.

Non nos hallucinari, coniunctionem profitendo symbolorum externorum cum rebus signatis in coenae sumptione, ex superioribus liquet. His autem verbis Danaei denudatur fraus & impostura Cinglianorum, qua mundo persuadere conantur, se veram communicationem corporis & sanguinis Christi cum pane & vino coenae statuere: & multis quiritantur, iniuriam sibi fieri, quasi veram praesentiam & exhibitionem corporis & sanguinis Christi in coena negent. Hoc verò clamore improbè ludificari Ecclesiam filij Dei, Danaeus hinc apertè ostendit. Nam panem & vinum coenae, absque vlllo scripturae testimonio, tantum figuratè & metonymicè, corpus & sanguinem Christi appellari, hoc est, significari & figurari absentia: et veritatè cum signis, iuxta scripturam & orthodoxam Ecclesiae sententiã coniungentes, hallucinari, magna hallucinatione affirmat. Patres, quos in suam sententiam pertrahere conatur, minimè omnium propter solam analogiam, sed veram quoque connexionem symboli cum re, iudicasse, signa rerum ab illis signatarum nomen accepisse, manifestum est ex dictis ipsorum supra allatis. Quomodo enim asseuerarent veram & realem sumptionem corporis & sanguinis Christi, nisi haec signa simul exhibere res ipsas sentirent? Theodoretus in 1. ad Corinthios 11. scribit: Christus non solum vndecim apostolis, sed & Iudae proditori pretiosum corpus & sanguinem impertijt.

70 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Subijcit igitur Osiander, ut disidium hoc nostrum cum suis esse im- placabile, neue ullam pacis & Concordiæ inter nos & suos in- eunda reliquam rationem quisquam existimet, subijcit, inquam, ista: Qui dicunt corpus Christi tanto locorum interuallo à cæna Domini ab esse, quantum summum cælum à terra distat, idem nobiscum non sentiunt. Hoc verò Calvinus, hoc Beza dicunt. Ergo nobiscum in re non sentiunt. Respondeo, hoc quidem & dixisse & sensisse antea piæ memoriæ virum Ioan. Calvinum, & id sentire nunc quoq; Bezam, nimirum, ipsum Christi corpus à signis ipsis præsentia corporalis modo & situ tam procul abesse, quàm distat cælum à terra. Adde verò hoc idem docuisse & pios ac orthodoxos Patres, velut Augustinum, Cyrillum, Theodoretum, Vigilium, & alios quamplurimos, quemadmodum in Pos- siaceno colloquio ab eodem Beza feliciter acto, luculenter est demonstratum. Ergo vobiscum sancti illi & orthodoxi patres non faciunt, sed nobiscum.

Bellum hoc Sacramentarium, vos in Ecclesia Christi magna temeritate excitastis; ut omnis concordia & pacis per vos sublata sit spes, donec errore agnito, suam tranquil- litatem Ecclesiæ reddatis. Quæ enim concordia speranda, vobis in gregem Domini sacrilegâ vestra doctrinâ, grassari non cessantibus? Nisi fortè te consultore, statio nobis defen- renda, & impiè prodenda sit veritas. At pro Christo & veris- tate belligerare fatius esse nouimus, quàm cum fallis fratris- bus concordiam fucatam inire. Ad argumentum deinde Osiandri per distinctionem respondes, quæ eiusmodi est, ut propositum nobis integrum & iniuriam maneat, de res- bus nimirum non verbis inter nos & Cinglianos certamen esse. Concedis enim cum Caluino & Beza, ipsum Christi corpus, quoad substantiam, tam procul abesse à signis cœnæ, quàm distat cælum à terra. Hoc quia nostri cum verbis Christi

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 71

Christi aperte pugnare demonstrant: non de verbis, sed ipsa substantia cœnæ litigium esse, euidens est. Orthodoxos insuper Patres atroci iniuria afficis, quod eis opinionem tuam affingere audes, cui ipsi voce vnanimi reclamant, asseuerantes, Sacramentum cœnæ duobus constare, visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine: & hoc in primitiua Ecclesia qui negarunt, ab orthodoxis pro hæreticis habiti & proclamati sunt, vti Theodoretus in Dialogo 3. dictum Ignatii Episcopi Antiocheni allegat, qui sui temporis hæreticos his verbis describit: *Eucharistias & oblationes non admittunt. Quod non confiteantur Eucharistiam esse carnem Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam pater sua benignitate suscitauit.* Cyrillus lib. 10. in Ioannem cap. 13. ait: *Non tamen negamus reuera nos fide charitateq; sincera Christo spiritualiter coniungi: sed nullam nobis coniunctionis rationem secundum carnem cum illo esse, id profecto pernegamus, idq; à diuinis scripturis omnino alienum dicimus.* Et paulo post: *An fortassis putas ignotam nobis mysticæ benedictionis virtutem esse? Quæ cum in nobis fiat,*
**NONNE CORPORALITER QUOQUE FACIT COMMUNICATIO-
NE CARNIS CHRISTI, CHRISTVM
IN NOBIS HABITARE?** Vbi notandum, Cyrillum distinguere inter spiritualem coniunctionem nostri cum Christo, quæ fide describitur: & coniunctionem carnalem, siue substantialem, quæ in cœna fit. Chryostomus in prima ad Corinth. cap. 24. exponens illud: *calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est: in hæc verba scribit: Eorum autem huiusmodi est sententia: hoc quod est in calice, illud est quod à latere fluxit, & illius sumus participes.* Hilarius de Trinitate lib. 8. *Si*
verò

72 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

verè verbū caro factū est, & nos verè verbū carnem cibo Dominico sumimus: quomodo nō naturaliter manere in nobis existimāndus est, qui et naturā carnis nostræ, iam inseparabilē, sibi homo natus assum sit, & naturā carnis suæ, ad naturā æternitatis sub Sacramento, nobis cōmunicandæ carnis admiscuit? Pari modo reliqui quoq; orthodoxi Patres nobiscū contra vos faciunt. A vobis autem si quæ contra nos ex Patribus antiquioribus afferūtur, illa vel mutilata, vel in alienum à mente ipsorum sensum detorta sunt. Hic enim perpetuus ipsorum consensus est, non tantum elementa panis & vini: sed cum illis, ipsum quoq; corpus & sanguinem Christi in Coena distribui: & de horum substantiali præsentia ita nonnunquam loquuntur, ut eorum substantiam cum Pontificijs omninō tollere, cuiuspiam videri possint.

Sed in hac nostra nostrorumq; sententia recitanda, manifesta Osiandri calumnia hæc primum apparet, quod perinde nos accuset, quasi dicamus, corpus & sanguinem Christi à cæna ipsa, & non à signis duntaxat abesse eo, quod commemoravit, spacio. Quod falsum est. Deinde his verbis non omnem ipsius Christi carnis & sanguinis præsentiam secludimus, sed eam tantum, qua ab Ubiquitarijs statuitur, nempe σωματικῆν, quam appellant, id est, qua corporalis præsentia modo fit, quoniam ista coniunctio, & hic præsentia modus, localem corporis Christi situm in his terris necessario propter corporis veritatem requirit: & idcirco aut eius detractionem de cælo, aut diffusionem, ac dilatationem eius in immensum: aut vnius & eiusdem Christi corporis multiplicationem inducit, quorum nihil est non horribiliter blasphemum.

Cum Osiander non tantum tuorum sententiam, sed ipsa quoq; verba absq; vlla additione vel detractione recitarit, quomodo obsecro calumniari illa potuit? Sed primum
te hic

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 73

te hic mirifice ludere & nugari de cœna & signis, apparet, quasi inter se separata sint loco, vt quidem corpus & sanguis Christi, cœnæ Dominicæ adsint, (fortè in vestro fictitio cœna) signis verò in terris minime. Sed cur inaudita mysteria hæc Ecclesiæ non explicas, quomodo nimirum corpus & sanguis Christi à signis duntaxat, & non etiam ab ipsa cœna, absint? Deinde non de ἐν ἑσθίῃ vel ὀψεία corporis & sanguinis Christi disputatio est: sed de substantia eorum: hanc vos remotissimè in cœlum ablegatis, idèò opinionem vestram à nostra orthodoxa sententia tantum distare affirmamus, quantum cœlum à terra. Hanc ipsius substantiæ præsentiam tu improbè calumniaris & deformas, quasi ea sit, quæ corporalis præsentia modo, id est, crasso, Physico ac locali fiat: quem modum nosti à Luthero, & omnibus nostris, nunquam non reiectum esse. Sed inquis: *Ista coniunctio hunc localem corporis Christi situm in his terris, necessario propter corporis veritatem requirit: & idcirco aut eius detractio- nem de cœlo, aut diffusionem, aut dilatationem eius in immensum, aut vnus & eiusdem Christi corporis multiplicationem inducit.* Quam hic Luciani Theologiam audio: putas ne Christo omnipotenti ac omnisapienti alium modum esse non posse, verum suum corpus iuxta promissionem in cœna nobis dandi, nisi quem tu ei, velut necessarium, præscribis? An non hæc impia & profana asseuerandi temeritas est, ex naturalibus conditionibus creaturæ, contra creatoris omnis potentiam concludere? Eiusq; immensam potentiam & sapientiam certis limitibus circumscribere velle, quibus necessario, & non alio modo, agat? An tibi Christiano impossibile videtur, Deum in proprio corpore supra naturam eius agere posse, qui sua nos carne supra naturam viuificat, & suo nos sanguine à peccatis emundat? Quid enim magis

*non habetis
quod dicam
quod non est
falsum verum*

*ab o. p. t. h. a.
a. p. o. s. s. e. a. d. e.
m. o. d. o. a. g. e. n. t. i.
u. e. h. i.*

74 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

supra veritatem corporis humani, quàm diuina, hoc est, vniuersifica virtute præditum esse, quod sua natura ζωοποιός indiget. Simili modo, fidelium quis impossibile ducit, corpus non amplius physicum, sed spirituale & Dei proprium, quodq; collocatum est ad dextram omnipotentem et omnipresentem Dei, nobis præsens esse posse, non situ locali, sed modo sessionis ad dextram Dei, quo omnes creaturas subiectas & præsentissimas habet, absq; vlla ratione loci aut διασπασθ. Huius sessionis gratia, Christus secundum humanitatem in tam sublime exaltatus est solum, vt altior cœlis factus, omnia adimpleat: nec iam descensione de cœlo, vel diffusionem, vel dilatationem, vel etiam eiusdem corporis multiplicationem opus ei sit, vt nobis eo ipso præsens esse possit. Hæc enim rationis humanæ fragmenta sunt, quibus Christi maiestatem limitare conaris, vt suo corpore nobis præsens esse, sine horum modorum aliquo, nequeat. Verùm Christo homini, ad dexteram Dei omnipotentem & vbique præsentem manenti, omnia extra loci rationem subiecta & præsentia sunt. Vnde Cyrillus lib. 12. in Ioan. cap. 32. ait: Quatuor orbis partes, ad salutem reductæ, indumentum verbi, id est, carnem eius, impartibiliter inter se partitæ sunt. In singulos enim partibiliter transiens vnigenitus, & animam atq; corpus eorum per carnem suam sanctificans, impartibiliter atq; integrè in omnibus est: cum vnus vbicq; sit, nullo modo diuisus.

Sed vide, Olander, quid, quantumq; tibi largiamur. Fatemur enim ipsi, carnem Christi Domini cum signis in S. cœna etiam adesse: sed ἐνεργητικῶς, καὶ ἁρτυρικῶς, ac deniq; Sacramentali & παθητικοῦ, non autem τοπιτικῶς aut σωματικῶς παροῦσα, vt tu, Selnetserus, & tui omnes apertè sentiunt & loquuntur.

Vide Danæ, quàm Proteo mutabilior sis. Modo, inters

interpositis paucis, dixeras, corpus & sanguinem Christi, non quidem à cœna sed signis abesse: iam ihs adesse fateris *ἑβραϊτικῶς*, non autem *σωματικῶς*, id est, substantiali præsentia, (nam *τοπιῶν* vtriq; improbamus) Vbi non tantum inconstantia, sed etiam error tuus coarguendus occurrit. Nam Cyrillus (cuius testimonium supra citavi) lib. 10. in Ioan. cap. 13. non tantum *ἑβραϊτικῶς καὶ ἑλληνικῶς*, sed etiam *σωματικῶς καὶ παροῦσα καὶ κοινωσιῶσα* carnis Christi in cœna, agnoscit & prædicat. Quare nihil cum tuis largiris nobis, sed potius preciosissimo corporis & sanguinis Christi thesauro spoliare nos conaris.

Quamobrem non erant ita præuaricatoriè interpolanda, vel mali-tiosè recitanda nostra sententiæ verba: sed, quemadmodum à nobis, & enunciantur & intelliguntur, exponenda. In quo tamen ipso quid aliud facis, quàm quòd rancidam illam Papistarum in nos calumniam recoquis, quam antea tam apertè, tamq; solide, & toties repulimus, vt satis absterfa videatur.

Tuo more calumniaris Danæ, Osiander enim ne quicquam interpolauit vel immutauit in vestra sententia: sed nudè & simpliciter profanas voces tuorum recitauit: quæ etiam cum tua expositione posita, singularem audaciam spirant. Christum enim mendaci; arguunt, qui non tantum *ἑβραϊκῶς*, sed ipsum quoq; corpus suum, quod pro nobis tradidit, in cœna promisit. Et hæc nullo modo calumniam, sed ipsa veritas est, verumiq; dicunt, quicunq; vos criminis eius, quòd corpus Christi in cœlum remotissimum ablegatis, accusent: quam etiam iustissimam accusationem depellere nunquam poteritis, nisi turpitudine vestra agnita, ad pedes maiestatis Christi vos prouoluatis, eumq; humanitate quoq; sua Ecclesiæ & cœnæ suæ præsentem esse, fasteamini.

76 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Deniq; negamus, etiam quum ita loquimur, ex nostris illis verbis colligi posse, nos in re ipsa Sacramenti dissentire à Luthero, aut ab ijs, qui sentiunt, ipsam carnem Christi nobis ex fide sumentibus in S. coena dari ac communicari. Id quod in quaestione versatur, & tibi aduersus Scurmium probandum fuit. Nam ad huiusmodi communicationem neq; praesentia localis, corporalis uel ipsius carnis Christi situs necessarius est, neq; nostrorum corporum, cum corpore Christi contactus, cum & fiat virtute Spi. S. & merè sit mysticus & spiritualis, & ad spiritualem vitam totus referatur.

Pro imperio Danæus loquitur, inaniter persuadens sibi, affirmare & negare suum, absq; ratione vlla satisfacturum nobis. At in re ipsa, hoc est, substantia Sacramenti, dissentire vos à Luthero, planissimè demonstrauit Osiander, quod tu nullo verbo huc vsq; conuellerè potuisti. Nec de fructu & vsu coenæ siue beneficijs Christi, quæ fide sumentibus communicantur, quaestio est: (vt tu controversiæ statum peruertens astute pretendis) sed de ipsa substantia corporis & sanguinis Christi: vtrum hæc quoq; cum Symbolis externis exhibeatur. Et ad communicationem huius (quam nostræ orthodoxæ Ecclesiæ iuxta planissima Christi verba credunt, consentunt, & propugnant) neq; praesentia localis, vel corporalis carnis Christi situs, neq; nostrorum corporum, cum corpore Christi Physicus contactus requiritur, sed praesentia supernaturalis, quæ sit diuina virtute personæ Christi, corporibus & animabus nostris ad immortaliæ statum, plurimum conferens.

Sed ne in reliqua disputatione obruere potiùs longa oratione Lectorem videamur, exemplo Osiandri, quàm apertè, simpliciter, & nudè de ipsa doctrina nostra veritate dicere, argumenta ipsius omni

Nota

Ingenium
cyprianus

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 77

*omni verborum ornatu, tanquam fucō, & pigmento detractō,
proponemus & confutabimus.*

Ut quouis modo Osiandri scriptum contemptum red-
deres, nunc ei per calumniam fucum & pigmentum tris-
buis, à quo omnes æqui lectores alienissimum illud esse
agnoscunt, cum magis aperte & nudè rationes suas propo-
nere vix potuerit: & quidem minorem seu hypothelin sim-
plicibus verbis ponendo, sermonis perspicuitate te longè su-
perauerit. Sed videamus, quàm nihil in Osiandri argumens
to confutando, præstiteris.

*Respondeo (ais) bona verba Osiander. Neq̄ enim hæc de cœna ipsa
Sacratissima Christi quispiam nostrum dixit: sed de horribili
illo & tam funesto toti Christiano orbi Ubiquitatis monstro
duntaxat diximus, & de ijs, qui illud pertinaciter inuehere vo-
lunt. Excrementum autem Sathanae Beza non de nostra con-
trouersia, sed de abominando Missæ sacrificio vsurpauit, quem-
admodum ex ipsius scriptis apparet.*

Ut absq̄ ratione vel etiam verisimili, te quiduis affir-
mare non pudet: ita quoq̄ omnibus notissima negare non
erubescis. Quis enim omnium ignorat, has ignominiosas
voces piam confessionem nostram de communicatione
ipsius corporis & sanguinis Christi, respicere: hasq̄ à ve-
stris vsurpatas esse, antequam doctrina de omnipresentia
totius Christi tanto furore à vobis impugnaretur? Et Beza,
tuo Sturmio teste, non Ubiquitatis dogma, sed manduca-
tionem oralem, & indignorum (quarum utraq̄ firmissimo
scripturæ fundamento nititur) duobus pilis caudæ equinæ
confert. Quæ sanè bella comparatio est, impuro Theologo
digna, sacratissimam Domini cœnam caudæ equinæ con-
ferre: & duplicem istam manducationem, duobus pilis ele-
gantiam eius obscurantibus. Verùm Ubiquitatis doctrinam,

78 *Responſio pro Antifturmio D.D.*

nam, non modo à noſtris inuectam, ſed piæ antiquitati noſ
 tam fuiſſe: & impiè abs te traduci, monſtri funeſti & horri-
 bilis nomine (cum omnis conſolationis pleniffima ſit) ex
 Cyrillo & Theophylacto dilucidè oſtendit Oſiander. Am-
 bo enim iſti ſanctiffimi Patres docent: Chriſtum integrè
 nullo modo diuiſum, vbiq; & in omnibus exiſtere, noſ-
 ſtramq; animam & corpus per carnem ſuam ſanctificare.
 Hæc non niſi monſtroſo & veſano horribilia & funeſta
 videri poſſunt. Quid verò manifeſtius, quàm Bezam do-
 ctrinam noſtrorum de coena Domini & omnipræſentia
 Chriſti hominis excrementum Sathanæ impuro & Sathas-
 nico ore appellafſe? vt procul dubio etiam tui ſodalitij
 pudore tacito tui cauſa ſuffundantur, cum verba clariffima
 70. Epistolæ Bezianæ tibi contradicere perſpiciunt. Non. n.
 de Miſſæ ſacrificio hanc vocem impurâ vſurpaſſe Bezam,
 (quemadmodum tu eam excuſare ſtudes) hæc, præter alia
 iſtius Epistolæ verba, manifeſtè declarant, vbi ſcribit:
*Summa verò Chriſtianitas eſt, eos detrudere ad inferos, & in eos
 & eiusdem ſanguinem in Cantharo includere recuſarint. Et hæc ho-
 minum monſtra diuſius feret Germania? Nam hæc quidem vna
 iſtis nunc delitijs fruitur, adeo etiam auidè, vt pro Papiſtici cleri
 tyrannide, qui tamen aliquam ſalcem antiquitatis & digni-
 tatis ſpeciem habuit, iſtorum indigniſſimorum hominum iu-
 gum vltro ſubire non recuſat: quorum dogma tam ſanè eſt abſur-
 dum, ineptum, ἀνοſτόν, vt verè poſſim illud vocare Sathanæ ex-
 crementum, quo iſtis etiam iuratiſſimis ſuis hominibus, atq; adeo
 ſibi met ipſi quodammodo illudat. Quis quaſo hæc de Miſſæ ſac-
 rificio dicta putabit? ſed, opinor, te huius Bezianæ turpi-
 tudinis pudet, quòd eam ſiſtione hac contegere ſtudes.*

Quò

Quò verò quapiam hæresis aduersus sanctissimam Christi doctrinam grauior est, & tetrior: eò grauiori quoq; vocabulo est denotanda. Sic Patres sui temporis errores vocant passim, (vt ex Tertulliani, Epiphaniij, aliorumq; scriptis appareat) & meritò quidem, *Affidis semen, Lepram, Scorpionem, Draconem, Erucam, Zizania, Venenum, & ceteris similibus vocabulis, quibus horrorem pijs incuriant, ab eaq; abstineant.*

Si verbis hisce confessionem nostram (vt videris) tacite hæreseos insimulas, miror, qua fronte contendere ausis, inter vos & nostros de verbis potius, quàm rebus, dissidium esse. De hæresi quidem verè ista dicuntur: sed vos ipsam Christi doctrinam hisce contumeliosis vocabulis insectas mini, hæcq; conuitia in nostros euomitis, quia verbis Christi perspicuis fidem habendam esse iudicant.

Sed & vos ipsi in Synodo Torgensi aperte Vbiquitatem damnastis, & nobiscum facitis, vt iam mirer, te propterea optimo illi Sturmio tam grauiter succensere, quòd eam pijs, ac Orthodoxis omnibus odiosam (quod tu per omnes casus Vbiquitatem declinare scurriliter vocas) reddiderit, ac infinita eius Βλασφημία doctissime detexerit.

Ad Synodum Torgensem quod attinet, iustissimas illa & plures ob causas ab Orthodoxis Theologis reprehensa est: in qua synceris & bonis multi falsi Doctores, non pauci etiam veritatis ignari, admixti fuere: vt nobis in hoc articulo nihil præscribere possit. Deinde dubium non est, quin aliquot pij & docti ministri, qui Synodo isti interfuerunt, non omnem omnipræsentiam carnis Christi damnauerint, sed tantum crassam & ridiculam istam, qua corpus Christi per totum vniuersum secundum quantitatis modum extendi, phantasiâ concipitur. Reijciunt enim omnem ascensionem & descensionem corporis Christi de cælo: manifestis

80 Responsio pro Antisturmio D. D.

istis quoque verbis damnant phantasticam opinionem Cinglianorum, de corporis Christi in vno ac certo cœli loco comprehensione, qua fieri imaginantur, vt simul in cœlo & terra esse non possit. Quis ergo dubitaret, synceriores Synodi istius Theologos omnipræsentiam Christi, quæ vñ nione personali & sessione ad dextram Dei describitur, cum Luthero secundum scripturam credidisse? Hanc Sturmius nulla ratione infirmare potuit: nec eius vlla *βλασφημία*, cum nulla profus sint, detexit: sed à vobis malitiosè confictam, & nobis fallaciter imputatam Vbiquitatem, in suis Antipappis procaciter exagitat.

Ergo ista vocabula (qua tu, tanquam ijs vehementer gaudeas, sapissimè ac inuidiosissimè repetis) non ipsam sacrosancam Domini cœnam attingunt: non immensum illud & incomprehensibile Christi beneficium, quod ille benignissimus nobis in ea largitur, feriunt: non gloriosam & verè adorandam à nobis illam Christi carnem (quia caro est vnigeniti) glorià etiam angelis ipsis beatissimis inenarrabili exornatam spectant: aut vllò pacto (ita Deus ipse, grauissimus nominis sui vindex, sic nobis in extremo illo iudicio testis) tantum, tamq̃ Augustum cœna mysterium aspergunt: sed terribilissimum Vbiquitatis dogma perstringunt. Non solùm enim illa carnalem ipsius carnis Christi manducationem pro spiritali substituit: sed & incarnationem Christi, & Ascensionem & sessionem eius ad dexteram Patris, vt antè diximus, ac deniq̃ totam ipsius humanam Christi naturam veritatem, & *οὐνοπαίαν*, cum Eutychete, & Monothelitis, & Acephalis, semel ac funditus euertit. Et hæc quidem ab Osiandro in ea disputatione dicta sunt contra Sturmium: vbi nostras Ecclesias non posse à Lutheranis damnari, docet Ioannes Sturmius.

Confutationem tuam nudè & simpliciter tuis verbis proponam,

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 81

proponam, vt omnes intelligant, quàm te ridiculum præbeas, in veris instantijs nostrorum arrodendis. Neq; enim, hæc de cœna ipsa sacratissima Christi quisquam nostrū dixit, sed de horribili illo & tam funesto toti orbi Vbiquitatis monstro. Ergo ista vocabula, non ipsam Sacrosanctam Domini cœnam attingunt, sed teterrimū Vbiquitatis dogma perstringunt. Cur verò probare istud, Danæe, intermittis? Cum ipsa vocabulorum istorum significatio vanitatis te conuincere possit.

Et hæc iniuriōsa in nostros vocabula Osiander in toto Antisturmio bis tantum posuit, vt mirer te ei frequentissimam eorum repetitionem obiicere. Sed tacite ostendere videris, tibi tuorum gregalium conuitiandi petulantiam nonnihil displicere. Nihil autem certius, quàm istis probrosis vocibus piam doctrinam nostram de cœna Domini, quæ Christi & Apostolorum verbis superstructa est, petitam esse; vt hunc gnauiter impudentem esse oporteat, qui istud negare auit. Deinde non sine causa dubitet quis, quo animo carnem Christi verè adorandam dicas, cum omnem maiestatem diuinam, propter quam adoranda creditur, ei cum tuis nefariè detrahas. Vide vt te excusaturus sis tuis, qui Christum vt hominem adorandum esse, hæcenus negarunt. Cuius impietatis vestræ, Christus seuerissimus iudex, in extremo iudicio iustissimus vindex erit, quando toti mundo patefiet, mysterium cœnæ, (quod ore fallaci extollitis, & interim eneruare suarq; substantia priuare illud, tentatis) vobis contemptui fuisse: vosq; blasphemio ore, maiestatem Christi odioso Vbiquitatis nomine conspuisse, & defœdasse: cuius doctrina realem & substantialem corporis & sanguinis Christi perceptionem euidenter confirmat: nec vllos articulos fidei, aut humanitatis Christi veritatem,

*vide ista verba
vobis impudenti*

82 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

tatem, euerit: sed illos aptissimè illustrat, & quanta maiestas te humana natura Christi perfecta & ornata sit, piè & dilucidè explicat, Ex quibus vnà cognoscitur, primum, quod spiritu, Danæe, agaris, quod cum Eutychetis, Monotheitarum & Acephalorum heræseos, nos (falsò licet) insimules: tamen probare moliaris, de verbis, non rebus contentiosum nem esse: deinde, iustissimè damnari à nostris Ecclesijs Cinglianum dogma, utpote Christi & Apostolorum verbis, in rebus grauisimè manifestè contradicens.

Docuit verò secundo loco, etiamsi damnanda essent, ab istis tamen damnari minimè debuisse. Ad quam disputationis partem, quemadmodum idem etiam Osiander respondeat, ecce videmus.

Secundum hoc primæ partis Antioxiandri membrum est, Orthodoxos non debere damnare Cingianos. De Ecclesijs responsum supra est, quod à nostris non totè damnentur: sed primum errores, qui in illis plantantur, deinde quosque omnes falsos, erroris conuictos, & obstinatos doctores, ac etiam defensores impiæ doctrinæ de cœna Domini, & maiestate Christi hominis, putari. His ut Sturmius & Danæus contra damnatoriam nostrorum sententiam suppeditas ferat, audiamus.

Iniquum est, ait Sturmius, ut plures Ecclesiæ à paucioribus: piæ & orthodoxæ ab ijs, quæ noua dogmata inuehant: doctiores viri ab indoctioribus hominibus damnentur: quod tamen Ubiquitarij in illo suo Nouo Nouæ doctrinæ corpore, nullo pudore faciunt.

Principio videor hîc mihi pertinacium & rebellium Israelitarum contra Prophetas, Iudæorum deinde & gentium contra Apostolos, audire conclusionem: Quod vides licet iniquissimum sit, innumeram multitudinem populi Dei.

Dei (de Iudæis loquor) à paucis quibusdam male sanis hominibus: pios & orthodoxos, qui legem & testimonium ab ipso Deo acceperint, ab ijs qui noua dogmata contra legem & traditiones inferant: doctiores, in omni lege institutos, ab indoctoribus, illiteratis, ac idiotis damnari. Idem supercilium planè hodie Calvinistarum est, quod olim Iudæorum, & nostro seculo Pontificiorum: (qui eodem argumento stramineo, quod telum robustissimum Danæo videtur, contra nostros vsi sunt) vt subinde multitudinem Ecclesiarum, dogma Zvinglianum amplectentium crepent: hac ipsos cum Iudæis, Mahometanis, & Pontificijs, nos longè superare, si maxime concedamus: num idcirco quia illi multò plures sunt, iniquum erit ipsos à nostris damnari? Pios deinde & orthodoxos à nouatoribus damnari, iniustum esse, & contrarium fieri oportere, censemus. Vos autem noua dogmata de cœna Domini, personâ Christi, & alijs articulis, in Ecclesiam inuexisse, compositè & dilucidè ex scriptura à nostris demonstratum est. Quapropter non iniuriâ damnamini. Adhæc, quis vos doctiores nostris non putaret? Cum etiam sapientiam Dei (cui nostri humilimè se submitunt, & omnia ipsius dicta in pia simplicitate acceptant & credunt) in negotio cœnæ, & alijs articulis iustificare, eiusq; verba ad vestram rationem, contra proprium ipsorum sensum, conformare audeatis? Tantam doctrinam sibi nostri non vendicant: sed cum scripturâ S. paruulos tantum, doctos esse iudicant, qui verbis Dei fidem habere, nec operum eius rationem inquirere, quomodo hoc vel illud fieri possit, didicerunt: & gloriam Deo tribuentes, certam persuasionem cum Abrahamo, Patre fidelium, conceperunt, quòd quicquid promiserit Christus, potens sit etiam præstare. De hac doctrina, quæ vobis sapientissimis

84 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

entissimis scilicet stultitia est, nos solum gloriamur: in qua etiam cum Abrahamo, & omnibus ipsius filijs vere fidelibus, palmam feremus.

Huic robustissimo in suos vibrato telo, quid opponit Osiander?

Plures quidem in speciem solutiones: sed re ipsa uero quæ tam tum & σοφα & φρονιμα, quibus elabantur, non purgentur isti. Nam fatecur quidem ipse, esse inhumanum, totas Ecclesias damnare. Primum igitur respondet Osiander: Errantium multitudinem nullum errori patrocinium asferre.

Quam nullius momenti & roboris argumentum Sturmianum sit, modo ostensum est: cui etiam Osiander nulla ratione, nedum pluribus se opposuit, sed argumentis suis istud euicit, quod aliquo errore damnato, non simul damnentur omnes Ecclesiæ istæ, in quibus error ille per falsos Doctores sparsus est. Et ad hoc institutum suum obtinendum, non hac ratione usus est, errantium multitudinem nullum errori patrocinium asferre: sed cum nobis Sturmius plurimas Ecclesias commemoret, quæ Calvinismum profiteantur: & ex hac multitudine, non parum præsidij Cingliano dogmati accedere confidat: Osiander respondet, quod si etiam res ita se habeat, ut omnes Ecclesiæ istæ Calvinismum approbent: hanc tamen errantium multitudinem errori non parere patrocinium. Ad hoc quid tu vicissim?

Hoc (ais) Osiander tibi concedimus, ubi de erroribus, vel per se manifestissimis vel legitima præeunte cognitione damnatis agitur. Sed de hoc ipso totum inter nos certamen est, ut errent, tu ne, an nostri. Nam dum nos errare præsumis, tu tibi, id est, ex nondum victo hoste, temerè victoriam & triumphum canis. Certè si qui Christum veram naturam humanam assumpsisse: & semel assumptam in caelos secum intulisse, & adhuc in cælis re-

Osiandri, contra Lamb. Danaum. 85

lis retinere ex Dei verbo docent, non errant: non erramus. Sed
sij, qui articulos fidei præcipuos euertunt, (dico & Incarna-
tionem, & Ascensionem, & Sensionem Christi) errant: Vos er-
ratis. Si qui inaudita piæ & Orthodoxæ vetustati dogmata in
Ecclesiam inuehunt, errant: vos Ubiquitarij erratis. Ergò quòd
nos errare præsumis, id de te tuisq̃, Osiander, senti, & rectè sen-
seris, &c.

Errorum manifestissimorum ex manifestissimis scri-
pturæ verbis, multis iam annis, præeunte legitima cognitio-
ne multorum præstantium Theologorum, conuicti &
damnati estis. Non enim ad Orthodoxiam satis est docere,
Christum veram humanam naturam assumpsisse: semel as-
sumptam in cœlos intulisse, & adhuc in cœlis retinere:
(quod tamen scriptura nusquam dicit, corpus Christi in
cœlo ita retineri, vt ante nouissimum diem in terris non sit)
nisi simul cum scriptura confitearis, Christum secundum
hanc etiam naturam, omnia posse: omnia scire: nec tantum
in cœlis hærerè, sed ipsis altiore, factum, & ad dexteram
Dei sedentem, omnia implere, suæq̃ Ecclesiæ in terris, iux-
ta promissionem, præsentem, suo nos corpore & sanguine
in cœna ad immortalitatem pascere. Hæc autem singula
cum vos negetis: nec Christi verbis, Hoc est corpus me-
um, quod pro vobis traditur, fidem habeatis: insuper quoq̃
fidei articulos de Incarnatione, Ascensione, & Sensione
Christi, vestro glossemate peruertatis, & detestanda dogmas-
ta de Sacramentis, & Christi persona, contra scripturæ &
Orthodoxæ Ecclesiæ sententiam (quæ omnia ad oculum
vobis à nostris demonstrata sunt) inuehatis: quis vos erra-
re, & iuste à nostris damnari, non æstimabit? Magno quis-
dem conatu vicissim hoc agitis, vt nostros multorum erro-
rum nomine infametis: sed à consuetudine omnium secta-

Matth. vii.
Ioan. 16.
Col. 2.

86 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

riorum, Orthodoxos omni seculo gravissimorum criminum accusantium, nihil alienum vos patrare, iamdudum calumnijs vestris testatum fecistis. Nostri enim suam doctrinam non ratione & Philosophicis principijs, quemadmodum vos, metiuntur: nec etiam contorsionibus & depravationibus dictorum tam scripturae quam vetustatis, (quod vobis familiare, & quasi proprium est) sed verbis clarissimis scripturae, & Orthodoxae Ecclesiae sententijs illam confirmant & roborant, vestramque ipsam velut fortissimam ariete concutiunt ac evertunt.

Deinde verò respondes, dum errores, quos vocas, nostrarum Ecclesiarum damnatis, nequaquam tamen nostras quoque Ecclesias à vobis condemnari: sed hoc tuum subterfugium, quoniam abundè supra confutavi, pluribus iam non persequar.

Hæc Osiandri *ὑπόθεσις*, non autem subterfugium est: quam rationibus munitam, huic Sturmianæ accusationi opponit, Quòd cum errore simul etiam Ecclesias necessario damnemus. Illam, ut tu confutare pluribus, & Osiandrum de suo præsidio depellere, frustra tentaveris, cum ex superioribus pateat, eorum superuacanea iteratione tædium lectori atque ferre nolo.

Ergò de hoc tuo præsidio depulsus, ad tertiam responsionem confugis, & ais, totas Ecclesias nostras non amplecti ista dogmata, quæ vos privatis iudicijs, atque sine Synodo legitima anathematizaveris: quoniam Dominus inter nos atque in nostris Ecclesijs, ut tu divinas, sibi septem hominum millia reseravit, qui non curvant genua coram Baal, ut loqueris: id est, qui veram & Orthodoxam fidei nostræ confessionem, etiam inter nos ipsos non sequuntur.

Prima hæc ratio est, qua Osiander suam hypothesein falsabilivit, Quòd videlicet non necesse sit, totam Ecclesiam falsam

fam doctrinam amplecti, quæ illi à peruersis hominibus obtruditur. Hanc rationem verissimam esse, multis confirmari posset: sed nobis sufficiant ista: Quòd Dominus sibi semper (cum scriptura loquendo) septem millia hominum conferuet, qui non sua genua curuent coram Baal: & quòd Christus agnitione sui vera, & cultu syncero, iuxta Psalmum 109. etiam in medio inimicorum suorum, præsertim eorum, qui discipuli haberi volunt, dominetur: quodq; verbum Domini egrediens de ore ipsius, non reuertatur ad ipsum ^{Esa. 55.} sed faciat quod velit, & prosperetur in his, ad quæ illud misit. Ex his nobis dubium planè nullum est, quin in vestris Ecclesijs, multi vestra dogmata perspicuis scripturæ verbis aduersantia, ob idq; iam dudum legitime secundum scripturam, ab Orthodoxis Ecclesijs anathematizata, non amplectantur: sed potius verba cœnæ clarissima: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus: &: Vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum, simplicitate fidei apprehendant: vestras verò nugas, quibus genuinum & proprium illorum sensum deprauare studetis, floccifaciant: & gloriam Deo tribuentes firmiter credant, quòd qui dixit, & cui nullum verbum, secundum angelicam vocem, impossibile est, potens sit etiam præstare. Ad hæc respondes.

In quo primum vide, Osiander, quid dicas, qui nostram doctrinam Baal appelles. Quàm verò nomen istud Belial melius tibi, tuaq; Osiander, doctrinæ quadrare demonstrarem, si retaliare libeat.

Doctrinam vestram Osiander non simpliciter Baal appellauit: sed inter eam & cultum Baaliticum comparationem quasi instituit. Vt enim hic, in populo Israelitico non ab omnibus approbatus fuit, sed multa millia hominum
à Do

88 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

à Domino reseruata fuerunt, qui istâ Idololatria se non pota-
luerunt: Ita, vult dicere, nec vestram doctrinam omnia Ec-
clesiæ vestræ membra ex corde amplectuntur. Et, quem
admodum Baalitici sacerdotes, suum falsum cultum, quem
ipsi ex Ethnica & Iudaica religione confirmant, scripturâ
legis colorare voluerunt: idem vobis hodie quoque studi-
um est, vt vestram confessionem de cœna Domini & alijs
capitibus, ad inanem Philosophiam conformatam, scripturâ
râ defendere laboretis. Vestra igitur, non nostra confessio,
vt quæ rationi humanæ blandè aduletur, & solo scripturæ
pigmento vtatur, nomini Baal non malè quadrat.

*Respondeo igitur, merum esse animum cui figmentum, quod existi-
mas, vel aliquem vnum in nostris omnibus Ecclesijs reperiri,
qui vestrum de Vbiquitate vel Vbiq. præsentia corporis Christi
dogma probare & amplecti sustineat. Nemo de nostris Maie-
staticum illud vestrum corpus adhuc nouit: nemo Ascensionem
Christi credit esse eius ludicram euanescentiam in has inferio-
res nubes, quod verè est Manicheanum & Marcioniticum: nemo
verum illud Christi corpus sine loco, sine circumscriptione, sine
terminis, ijsq. quantitatem ipsius desinientibus cogitat, quoni-
am id est prorsus ex Dei verbo ἀδιετόν, & tamen à vobis,
tanquàm Christianæ fidei fundamentum, & positum & asser-
tum. Quare cum quilibet (ne dum vt septem millia excipias)
in nostris Ecclesijs nostrum illud dogma, quod damnas, appro-
bet, & amplectatur: certè dum illud damnas, & vniuersas no-
stras Ecclesias, & singulos pios, qui nostram doctrinam ample-
ctuntur, iam, vel reipso teste, apertè condemnas.*

Non agitur hîc Danææ, de imaginaria vestra vbiq. præ-
sentia corporis Christi: nec etiã de eiusdem euanes-
centia in has inferiores nubes: quæ duo impudenti cas-
lumnia nostris obiectas, cum à nemine nostrum vnquam
probas

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 89

probata vel agnita sint) sed de genuina & propria sententia verborum cœnæ, præsentia quoque Christi hominis in Ecclesia sua, disputatio est, an nimirum aliqui in tot Ecclesijs vestris, verbis Christi dilucidis: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: Hic est sanguis meus, qui pro multis effunditur:* Et: *Ecce ego (Christus homo, cui data est omnis potestas in cælo & in terra) vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi,* Item: *Vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum,* An, inquam, aliqui hisce verbis, quæ sensui & rationi repugnant, firma & simplici fide adhæreant, & vestras peruersiones nihili faciant? Hic tu ceu omnium Cardiognostes, ne *V N V M* quidem esse in omnibus Ecclesijs vestris asseueras. Quis autem audeat hanc affirmandi in te non rideat? Ego verò potius Spiritus sancti verbis accedo, quæ *Esaia 55. cap.* confirmant nobis: *Quod verbum ex ore Domini egrediens prosperetur, nec vacuum ad ipsum reuertatur.* Verbum autem Domini de præsentia corporis & sanguinis sui in cœna, dilucidum, clarum, & perspicuum est: vt dubium non sit, quin multi contra rationis sensum ei consentiant, præsertim simpliciores, de quibus Christus inquit: *Gratias ago tibi pater, quod absconderis hæc à sapientibus & intelligentibus (in quorum numerum Doctores tuos supra censuisti) & reuelaris ea infantibus:* Quales procul dubio in Ecclesijs, quas commemoras, non pauci erunt, qui Dei mysteria non anxie scrutantur, sed simplici fide, infantes veluti, (ex quorum ore laus Domino perficitur, propter inimicos eius, quibus simplicitas fidei stultitia est) & genuini discipuli Christi, qui in eius sermone permanent, vt veritatem cognoscant, contenti sunt. Matth. 11.
Ioh. 8.

90 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Polonia, Transyluania, & alijs Regionibus, Germanos
 versari, qui odio Papatus, se vestris Ecclesijs coniungant,
 nec tamen hæc vestra erronea dogmata amplectantur: de
 hisq; non raro cum vestris concertent, eisq; manifestis scri-
 pturæ verbis scrupulum injiciant? Quæ certè verba non
 semper suo sine frustrantur. Adhæc, multi boni & veritatis
 studiosi, nostrorum scripta evolvunt: in quibus evidens
 tiam scripturæ convicti, huic (vt fallere quæ nescit) insistere
 malunt, quam vestris incertis, & de ingenio vestro confis-
 ctis rationibus, suam fidem & salutem credere: Et tamen
 tu profiteri audes, ne *VNUM* quidem esse in omnibus Ec-
 clesijs vestris, qui nostram confessionem (quam nunc Vbis
 quitatis, nunc maiestatici corporis, odiosis vocabulis defor-
 mare & contemptam reddere studes) probet? Deniq; vix
 aliud profanum & impium magis, quam hominem misela-
 lum, cuius ratio, ne quidem ea, quæ ante & prope nos
 sunt, perfectè cognoscit: tamen corpus Dei, quod supra
 omnem creaturam, ad dexteram Dei exaltatum est, & cuius
 ius maiestas omne nomen, imò omnem cogitationem ex-
 cedit, quam etiam oculus non vidit, auris non audivit, & in-
 cor hominis non ascendit: regulis mathematicis & physice
 metiri, & de eius circumscriptione, loco, & terminis
 quantitatem finientibus, audacissimè differere velle, & dis-
 cere *ἀδιύατορ*, vt corpus Christi verum sine loco sit. At
 veri Christiani cogitant & nôrunt, vt Christus secundum
 humanam naturam spiritum sine mensura, potentiam sine
 mensura, scientiam sine mensura, accepit: simili ratione,
 quatenus supra omnes creaturas exaltatus, & omnia ipsius
 pedibus subiecta sunt: quatenus etiam supra omnes coelos
 ad dexteram Dei ascendit, vt omnia (non physico modo, sed

Ioh. 3.
 Math. ult.
 Colof. 2.

sed diuino) impletet : praesentiam eius loco circumscribi
& mensurari nulla ratione posse : sed ipsum in dextera
Dei sine loco *αδιαστο*; omnibus praesentissimum esse.
Quae cum ex scriptura certissima sint, quis dubitabit, Deum
vbiuis locorum, huius veritatis suae cultores habere?
nec omnes vestrum dogma, de absentia Christi homi-
nis ab Ecclesia sua, amplecti? Ideoque etiam non tor-
tas Ecclesias vestras, eadem, qua errores, censura dam-
namus.

*Sed quia iam personas ipsas damnare manifestè à nobis conuince-
ris, quarto loco distinguis inter ouiculas & pastores. Hos enim
solum, à vestris damnari; illas autem non item, concedis.*

Secunda haec ratio est, qua suum propositum Osiander
tuetur. Nec tu velut contradicentem conuicisti, personas
cum erroribus à nostris damnari. Nam idem hoc, ipse con-
cessit & voluit semper : verum hac distinctione adhibita,
falsos, conuictos, & monitos Doctores, etiam pertinaces
defensores errorum, non item ouiculas, damnandos esse.
Ingens namq; discrimen est inter lupum, Doctorem
falsum, in gregem Domini grassantem : & inter ouiculam,
quae propter iudicij imbecillitatem non rectè de omnibus
articulis controuersis iudicare potest. Vt enim lupus nun-
quam sit ouis : ita rarissimè contingit, falsos & pertinaces Do-
ctores conuerti, homines nimirum circa fidem reprobos,
mente corruptos, & veritati resistentes. At oues perditas
Dominus praeconio verbi sui, siue syncero siue per occas-
ionem quaerit, reducit, saluat : & quas vult praeseruat, ne
& quae alienum secutae iam sunt, has nisi contumaciter

92 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

in errore perseverare velint, misericordiam suam dignari, & ignorantias siue errores, pro quorum remissione, ut & aliorum delictorum, precantur, eis condonare potest: si tamen fundamentum, quod Christus est, non deferant.

L. Culpa
Cod. de
Mathe-
mat.

August de
utilitate
credend.
Cap. 10.

Quasi verò te, vel Iurisconsulti ipsi docere non potuerint, similem culpam esse in ouiculis prohibita discere, & in pastore prohibita docere: quasi etiam à Domino nostro Iesu Christo disertis verbis non damnentur. ij, qui duces cecos cæci ipsi sectantur. Itaq; utriq; & pastores, & oves damnandi, plectendiq; etiam iusto Dei ipsius iudicio sunt, quum errores sequuntur, quamquam tamen fortasse non pari pœna supplicijq; gravitate utriq; puniuntur. Fateor equidem discrimen esse, quemadmodum etiam docet Augustinus, inter hæreticum ipsum obstinatum, & eum, qui quadam animi simplicitate, & bona de sui pastoris existimatione, sine pertinacia tamen, illius errorem, tanquam veram doctrinam amplectitur: sed tamen non ut hic ipse prorsus excusetur, non ut si perseveret, non damnetur: non ut eadem sententia, qua doctrina ipsa (quam sequitur) damnata est, ipse quoq; non damnetur.

Ostentat Danæus hinc Iuris scientiam: quàm verò apte, videamus. Dicit lex, similem culpam esse tam prohibita discendum quàm docentium: quæ videlicet omnibus nota sunt, prohibita & illicita esse. Titulus enim est, de maleficis, Mathematicis, & cæteris similibus profanis artibus, qualis est magia, aruspicina, ars ariolandi & diuinandi. Et sequitur lex: *Nemo aruspicem consulat, aut Mathematicum.* Et: *Si quis magus, vel magicis certaminibus assuetus, qui maleficus vulgi consuetudine nuncupatur, aut aruspex, aut ariolus, aut certè augur, vel & Mathematicus, aut narrandis somnijs occultam, artem aliquam diuinandi,*
aut:

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 93

aut certe aliquid horum simile exercens, in comitatu meo & Caesaris
deprehensus fuerit, praesidio dignitatis exutus, & cruciatus &
tormenta non fugiat. Et subiicitur: *Culpa similis est tam pro-*
hibita discere, quam docere. Hanc legem civilem aduersum
illicitas artes (quas prohibitas esse, discentes singulatim
norunt) latam, Danæus in forum Theologicum, vbi ras
tio longè diuersissima est, praeposterè transfert. Non enim
de ijs hic quaestio est, qui scientes & volentes prohibita dis
cunt: sed de ouiculis, imbecillitate iudicij in religionis con
trouersijs errantibus, & quæ rectius edoctæ, alieni vocem
contemnunt, & Christum pastorem sequuntur. Harum
cum pastoribus, qui de errore moniti & conuicti, eundem
tamen obstinatè defendunt, & propagant, eandem siue
similem culpam esse, nunquam rationibus veris euinces.
Sin verò & in illis repertæ fuerint, quæ harum controuers
iarum scientes, Christi pastoris vocem (quæ clara & per
spicua in verbo ipsius sonat) & admonitiones, vt spiritus
probent, & sibi à Pseudopphetis caueant, in erroribus
perseuerando, contemnunt & negligunt: hæ iusto iudicio
cum duce cæco in foueam, iuxta Christi sententiam, præ
cipitantur, & simul cum pastore oues puniuntur. Verum
& hic tenendum discrimen est, quo plurimum errores in
ter se distant. Quidam enim fundamentum salutis nostræ,
quod Christus est, manifestè euertunt, quales sunt Marcio
nismus, Arianismus, Nestorianismus, Eutychanismus.
His immorientes, tam auditores quam doctores damnari
arbitramur, licet non pari supplicij gradu. Et hîc illa los
cum habent, quæ secundum Augustinum de doctrina hæ
retici, & ab ipso seducti, commemoras. Alij verò tectè mô
liuntur istud, dum varijs integumentis ingeniosè excogis
tatis falsam doctrinam occultant, ijsq; incautis & impru
denti-

94 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

*unde ubique
est in
hunc modum*

dentibus auditoribus imponunt. Tali inuolucro verborum & vos Nestorianum dogma fouetis & propagatis, eorum arctissimam & intimam, nulloque loco separabilem duarum naturarum in Christo vnionem, realem quoque communicationem proprietatum & operationum, & veram sessionem ad dexteram Maiestatis re ipsa negatis, simulque officium & meritum Christi, summi sacerdotis & Regis nostri, enervatis. Hæc vobis doctoribus ex scriptura & antiquitate ob oculos pinguntur: sed ijs reiectis, in vestris erroribus propugnandis infœlici peruicacia persistitis, ideo Apostoli verbis anathema vobis nostri dixerunt. Auditores verò vestros damnare nolunt, qui nulla pertinacia, sed simplicitate, verius non instituti, errant, & de his articulis iudicij imbecillitate recte iudicare non possunt: hos, si fide (vt vocant) implicita, quali plarumque vulgus præditum est, merito Christi θεουθωπος & vnici mediatoris nitantur, & condonationem errorum etiam occultorum à Deo petant, saluari, benè speramus.

In nostris Ecclesijs quæ gregesque nostri etiam quanto diligentius vestros libros perlegerunt, vestramque doctrinam de Vbiquitate cognouerunt, in sua sententia tanto magis perseuerant & confirmantur. Nec id quidem temerè, sed προποσθεσα, certissimorum animi sui iudicio, quia nostra doctrina Dei verbo congruit. Nam hoc ipsum doctrina, de qua nunc inter nos agitur, caput huiusmodi est, vt à nemine verè Christiano, ignorari certè debeat vel possit. Præterea vestra vociferationes tam turbulenta, & clamores tribunitij vbiq; obstreperi, & sparsi effecerunt, vt vestra sententia absurditas ne à Papistis quidem ipsis hodie ignoretur. Causa itaque nulla est, Oslander, (quando pastores nostrarum Ecclesiarum aperte condemnas) cur ouiculas gregesque nostros excipias.

Quod

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 95

Quod Paulus de se & συνεργοις suis dixit: *Christi bona* 2. Cor. 2.
fragrantia sumus Deo, in his qui salui sunt, & in his qui pereunt:
his quidem odor mortis ad mortem: illis vero odor vitae ad vitam:
hoc quoque pia & orthodoxae doctrinae nostrae euenit,
vt vobis doctoribus pertinacibus & veritati manifestae
resistentibus, facta sit odor mortis ad mortem, vt quans
to diligentius eam cognoscatis, tanto magis in vestris blas
phemis confirmemini. Alijs vero facta est odor vitae.
Multi enim vestrum quoque, quo diligentius nostrorum
libros euoluunt, & absque praedicio, pio & sincero veri
tatis cognoscendae studio, momenta argumentorum con
siderant & ponderant: eo melius erga nos affecti, disces
dunt, intelligentes, nos citra scripturam nihil asserere.
Sed vicissim impudentes vestrae crebraeque calumniae &
peruersiones, quibus syncerae nostrae confessioni de coena,
& maiestate Christi, alienissimum sensum, & multa absur
da (quod tu in hoc libello strenue praestitisti) affingitis,
apud multos fortassis, qui nostra non legerunt, efficiunt, vt
veritate per vos obscurata, in vestra fallissima doctrina, coe
cae rationis iudicio, cui per omnia aptissime, non autem scri
pturae congruit, inscienter obfirmetur. Quid enim
rationi magis consonum, quam Christum secundum hu
manitatem, quia in caelos ascendit, nobis non esse praesens
tem: Sed quia Christus secundum naturam assumptam
ad dextram Dei, ubique praesentem, sedet: & qui secundum
Cyrillum indiuisus est & in omnibus integre, nobis sui
corporis & sanguinis praesentiam in terris promisit: ius
dicium rationis, in rebus etiam externis non raro fallax,
in spiritualibus vero caecum & fallacissimum, captiuans
tes, Christo veritati, qui fallere non potest, ubique & in hoc
mysterio

96 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

mysterio Coenæ, & maiestatis Christi, quæ supra omne nomen & cogitationem humanam est, credimus. Et in hoc, de maiestate Christi hominis, capite, non inuidemus vobis, excæcatorum Pontificiorum suffragium, vt illo vos bene oblectetis: quod ad eò etiã vobis misellis & veritatis præfidio destitutis placuit, vt vestro typo honorare illud volueritis. Olim quidem cum Lutherus eandem doctrinam sonaret, intactam eam reliquerunt Papistæ: nunc autem vt nouum istud Satanæ plasmã, Iesuitæ in Germaniæ scholis pedem fixerunt, iudicium rationis non scripturæ, (vt & vos) sequentes, doctrinam hanc odio D. D. Jacobi Andree, impugnare cœperunt. De talibus gloriosis symmachis tu verba hîc faciens, tacitè quasi gloriaris. Sed nos in Christo duce, cuius maiestatem coniunctis viribus & Pontificij & Calvinistæ inani Philosophiã impugnatis, verbo Dei infallibili triumphabimus. Et hæc, quam supra dixi, causa est, vt propugnatores tantum & antesignanos impiæ doctrinæ vestræ, condemnemus, non item ouiculas. Nec etiam omnibus pastoribus vestris, salutem denegamus, quòd plurimi mera simplicitate & nulla pertinaciã errent, quia nullum aliud doctrinæ genus cognouerunt, nec etiam nostrorum libros inspexerunt: hos fœnum & stipulam supra fundamentum ignoranter ædificantes, saluari arbitramur, sed sic tanquam per ignem.

1. Cor. 3.

Ceterum quòd vel synceræ pastorum nostrorum menti ignarus, vel manifesta calumniandi libidine impulsus, scribis, ab illis suam sententiam in concionando occultari & dissimulari: vestram autem proponi & defendi, quid fœd' ore eorum dici potuit? falleris. Syncerè enim illi cum grege suo, quem admodum omnes apprimè norunt, agunt & apertè: & omnem in religione simulationem, dissimulationemq; cane peius & angue semper oderunt illi.

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 97

illi. Id quod & martyrum confessiones editæ certissimè docent:
& pastorum ipsorum conciones & scripta manifestissimè testan-
tur. Ergo sic tibi persuade, **NE VNUM QUIDEM**
inter omnes orthodoxos, id est, nostras Ecclesias reperiri, qui
Vbiquitatem vestram palàm & apertè non repudiet.

Nisi nos scripta vestra fallunt, tum non ignari, sed
omnium certissimi sumus, vos nihil syncerè & candidè
agere: sed primùm nostrorum dicta & scripta calumniari,
contorquere, deprauare, mutilare, vt absurdissima, non le-
gentibus nostra, videantur. Cuius tu ipse industrium artis
ficem in hoc libello te nobis exhibes, ita vt ille viris bonis
& eruditis nihil aliud quàm quædam farrago calumnia-
rum, mendaciorum, peruersionum, & nugarum, videatur:
cuius etiam procul dubio plures ex tuis pudeat, vt mallet
eum Vulcano consecratum, quàm existimationem Eccle-
siarum suarum per illum laborare. Quod si in publicis scrip-
tis, vbi propulsatio metuenda est, id facerè non veremini:
quid putat quis in vestris conuentibus fieri, vbi defensio
locum non habet, & veritas patrono caret? Deinde de cœ-
na Domini ita splendide in vestris confessionibus & scrip-
tis quandoq; declamatis, vt idem planè quod nos docere,
& verbis Christi simpliciter inhærere, videamini. Quid
enim verbis Christi & nostræ doctrinæ magis affine,
quàm quod Calvinus in hæc verba: *Hoc est corpus meum,*
in 1. ad Cor. cap. 11. scribit: *Constituo sacramentalem hinc esse lo-*
quendi modum: vbi Dominus rei signatæ nomen, signo tribuit.
Nunc vltèrius pergendum, ac quaerenda metonymiæ ratio. Hinc
respondeo non ideo tantùm signo imponi nomen rei signatæ, quoni-
am sit figura: sed magis quia symbolum sit, quo res exhibetur. Simi-
litudines enim quas mutuantur quidam à rebus profanis aut ter-
renis: quoniam à Sacramentis Domini habent aliquid diuersum,

98 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

non admitto. Vocatur Hercules statua Herculis: sed quid illic est, præter nudam inanemque figuram? Columba autem Spiritus vocatur, quia certa sit tessera inuisibilis Spiritus præsentia. **ERGO PANIS EST CHRISTI CORPVS:** quia certò testatur, exhiberi nobis corpus illud quod figurat: **VEL QVIA DOMINVS VISIBILE ILLVD SYMBOLVM NOBIS PORRIGENDO, VNADAT ETIAM NOBIS SVVM CORPVS:** neq; enim fallax est Christus, qui vacuis figuris nos ludat. Et paulo post. Præterea audio quid verba sonent: neq; enim mortis tantum & resurrectionis sui beneficium nobis offert Christus, sed corpus ipsum in quo passus est ac resurrexit. Concludo, realiter (vt vulgò loquuntur) hoc est, verè nobis in cœna dari Christi corpus, vt sit animis nostris in cibum salutarem. Loquor vulgari more: sed intelligo, substantia corporis pasci animas nostras, vt verè vnum efficiamur cum eo, &c. Quid hisce verbis sententiæ nostræ magis consono? Et huiusmodi multa in scriptis vestris leguntur. Tu quoq; ipse, in hoc præsentis libello pagina 26. scribis: **FIDE IN CœNA DOMINI RESCENTES, & SACRAMENTALITER & SPIRITUALITER CORPVS CHRISTI SIMUL EDERE: SACRAMENTALITER QUIDEM, dum panem & vinum sacra cœna edunt & bibunt: SPIRITUALITER AUTEM DVM FIDE IPSVM ET ESSENTIALE CORPVS ET SANGVINEM DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, REVERA PARTICIPANT.** Quamuis verbò corporis & sanguinis Christi præsentiam, quam nobis verè bis plenissimis nonnunquam in cœna largimini, mox eam rursus subtrahatis: fit tamen istis sermonibus vestris, quibus quàm proximè ad Christi institutionem & nostram sententiam acceditis, vt eos auditores rectius, quàm vos proferatis

feratis illos, accipiant. Quid autem *Ἰουδοῦ*, quàm te Osiandro affingere, quòd scripserit: *A vestris sententiam propriam in concionando occultari, nostram autem proponi & defendi.* Vbi quæso hoc scribit Osiander? **Q V A N D O Q V E** dicit, non semper, doctores vestros errorem suum occultare, vt videantur prorsus idem quod nos docere. Nec etiam inquit, *Eos nostram sententiam defendere*: quam tamen non raro in scriptis & confessionibus suis, iisdem propè verbis, quibus nostri eam, proponunt, vt dubium non sit, eadem perfidià, ipsos quoq; cum grege suo agere. Et hoc aperte ostendunt, quàm nulla integritas sibi insit, dum quod modo affirmasse videntur, mox pleno ore negant, nostrorumq; sententiam depravant & calumniantur, eaque illi affingunt, quæ nostri ne per somnium quidem cogitarunt, multò minus scripserunt. Quare sic tibi persuade, omnes bonos, qui tua hæc legunt, vehementer mirari, te tanta temeritate pronunciare ausum fuisse, quasi omnium mentes in tot Ecclesijs vestris perspectissimas haberes, **N E V N V M Q V I D E M I N O M N I B V S I L L I S R E P E R I R I**, qui veram doctrinam nostram de maiestate Christi hominis (de monstruosa Ubiquitate, quam nobis *διαβολικῶς* affingitis, nihil opus est dicere) non **A P E R T E** repudiet. Quam multi, puras, sunt, qui nostram doctrinam de omnipræsentia Christi planè ignorant, quòd eam syncerè proponi nunquam audiverint: sed illam, quam à vobis cum proprijs figmentis pugnantibus exagitari intellexerunt, quæq; in rerum natura nullos assertores habet, improbant. Qui verò & hanc, & impium vestrū dogma de absentia Christi hominis à sua Ecclesia, execrantur: tibi scilicet Oecumenico conscientiarum exploratori, hoc est, oues lupo, fidem & confessionē suam crediderunt:

Deniq, vt tandem tuam illam distinctionem aliqua ratione commendes ac probes, exemplum Pauli, atq, adeo etiam nostrum profers. Nam neq, vos ipsi (ais) vniuersas Ecclesias Pontificias damnatis, et si earum errores varios improbatis: neq, Paulus Apostolus omnes Galatarum, Corinthiorumq, Christianorū Ecclesias (cum eos etiā tunc sanctos, & fratres appellet) quam tamen quedam dogmata in vtrisq, refutauit. Ex quibus effecisse te putas dogma hereticum sic damnari posse, vt tamen eadē sententiā, Ecclesiæ quoq, ipsæ non comprehendantur. Video quid velis, sed quid ista ad illud ipsum, quod conaris probandum valeant, non video. Primum. n. in eo, quod de nobis ais, erras. Nā cum pontificiarum Ecclesiarum errores damnamus, & ipsas quoq, Ecclesias, & eius Ecclesiæ singulos procul dubio damnamus, qui in ijs erroribus perseuerant. Sed de singulis tamen propterea non desperamus, cum multi ab eo errore, summa Dei misericordia, sepe reuocentur. Præclare enim Augustinus: Multa sunt foris oves, multi sunt intus lupi. Sed tamen etiam eos ipsos, de quibus planè non desperamus, tam diu damnamus, quàm diu errores istos pontificios ipsi sequuntur aut proficentur. Quam rationem, quia tibi ad imitandum proponis, concludo ex te ipso, Osiander, & nostras Ecclesias, & singulos, qui in ijs sunt, à te tuisq, Vbiquitarijs quoq, damnari.

Ad conscientiam Sturmij appellat Osiander & quærit, An omnes Ecclesias easq, totas, in quibus Pontificij docent & docuerunt per aliquot secula, ita damnet, quasi in ijs nullus electus sit & fuerit, qui saliretur? Ad hoc Danæus non respondet categoricè, sed effugium quærens, de ijs verba facit, qui in erroribus perseuerant. At hîc non quæritur, an damnentur illi qui in crassis papatus erroribus, quibus Christi meritum & officium tollitur, perseuerant ijsq, immoriuntur; sed an sint, & fuerint.

rint olim in ipso Papatu homines p̄ij, qui impietatem pontificiam abominati sint, & hodie abominentur: aut certe simplici in Christum fide saluentur, etsi non prorsus ab omnibus erroribus, & n̄uis pontificijs liberi sint. Hic status est præsentis disputationis. Hos si tu damnas quàm diu errores istos qualescunq̄, non tamen fundamentum evertentes, sequuntur, vbi quæso Ecclesia fuit, antequam lux & doctrina Euangelij à sordibus pontificijs repurgata resalisset: Vbi promissio Christi: *Ecce ego vobiscum sum OMNIBVS DIEBVS VSQVE AD CONSUMMATIONEM SECVLI?* An igitur Ecclesia desijt? Nam secundum hanc tuam assertionem, omnes maiores nostri, etiam electi, qui aliquot seculis in Papatu vixerunt, damnati essent. In his enim, sub istis densissimis tenebris ignorantia, multi manserunt errores, etsi fiduciam suam in solum Christum collocarint. Malè igitur ex falso præmissis concludis, Singulos in vestris Ecclesijs à nostris damnari, cum neutiquam vestram consuetudinem imitantes, omnes qualitercunq̄ errantes tamdiu damnemus, quamdiu istos errores sequuntur. Nam plurimos saluari arbitramur, etsi in quibusdam hallucinentur, nec in omnibus nobiscum faciant. Et quod ex Augustino adfers, rectè de nostris & vestris Ecclesijs dicitur. In his enim procul dubio multæ sunt simplices oues, quæ vestras nugas non curant, vel etiam non intelligunt, & verbis Christi simpliciter nobiscum credunt. Inter nos verò multi etiam clandestini lupi & falsi fratres, qui vobiscum conspirant.

Quod autem ad Pauli Apostoli exemplum, ne hoc quidem te quicquam iuuat. Nam quis dubitat, quin & Galatarum & Corinthiorum Ecclesias, eatenus damnarit. Paulus, quatenus eorum dogma aperte reprehendit? Id quod ipsius Pauli verba satis ostendunt:

stendunt: currebatis benè: quis vos interpellauit? Vtinam abscindantur, qui vos inquietant. O amentes Galatae, quis vos fascinauit, vt non obsequeremini veritati? adeò amentes estis, vt cum spiritu inceperitis, nunc carne perficiamini, & cetera huiusmodi. Non ne hæc tibi personas ipsas & Ecclesias perstringere ac ferire videntur Osiander? & non tantùm ipsos Ecclesiarum errores, absq; personis & Ecclesijs. Quis neget igitur Ecclesias & personas aberrantes, esse à Paulo, vti errores ipsos, à pertè condemnatas?

Iterum Danæus controuersia statum peruertit. Non enim est quæstio, quatenus Paulus Corinthios & Galatas damnarit & reprehenderit: sed, an totas illas Ecclesias, eadem sententia cum erroribus & falsis Doctoribus damnarit. Hoc tu affirmans probare nunquam poteris. Errores enim omnes simpliciter damnantur, quia nunquam cum veritate permutantur. Seducitoribus deinde Apostolus anathema dicit, & addit: vtinam abscindantur, qui vos inquietant. Auditores verò & Ecclesiam Galatarum licet grauis simè reprehendat: non tamen totam Ecclesiam cum falsis Doctoribus abijcit, quia procul dubio in istis Ecclesijs, multum errorem istum non sequebantur: reliqui importunis clamoribus falsorum Doctorum errore infecti, sanabiles erant. Sin verò à Paulo admoniti resipiscere nolissent: absq; duse patiuntur, à Paulo non damnantur. Ideò etiam ipsos, suos fratres & sanctos vocat. Quomodo autem sancti, si damnati? Nec te quicquam iuuat, quòd eos amentes & fascinatos vocat. Nam & in sanctos amentia aliqua & error cadere potest, ob quem tamen non statim damnantur, quia errore isto liberari possunt. Et quemadmodum ægrotus, de quo sanitatis spes est, mortuus non dicitur: Ita nec errore infectus,

ctus, qui se erudiri patitur, nec suam opinionem pertinaciter defendit & retinet, damnari potest. Simpliciter igitur negamus, personas in istis Ecclesijs aberrantes, à Paulo *VTI ERRORES IPSOS*, condemnatos fuisse, licet ipsos grauiter accuset. Hac enim reprehensione ceu pharmaco quodam, animi morbum depulit, in quo si perseverassent, damnationem haud dubie ipsis attulisset.

At excipis, eas tamen à Paulo Ecclesias Dei vocari, & qui in ijs erant, sanctos & fratres nominari. Quid ni verò? nec enim noua ista *Vbiquitarianorum Theologia*, & ἀναγώνιστος ἀγώνιστο Paulo nota erat, vt quæ Ecclesiæ in aliquo vel *Euangelica doctrina* capite, vel vitæ sanctæ genere deprehenduntur aberrare, statim pro Turcis, pro Mahumetanis, ac omninò infidelibus censerentur. Infirmos enim fideles roborari iubet idem Paulus, & in eadem quidem Epistola, nec tantùm singulos, sed vniuersos etiam ipsos Ecclesiarum cætus. Neq; propterea tamen negat, damnandos in eo, in quo errant. Caterùm Paulus sanctas vocat etiam eas, quas tamen in aliquo capite doctrinæ damnat, Ecclesias. Primum quòd de earum emendatione prorsus non desperaret: deinde quòd singuli in illis Ecclesijs huiusmodi errorem non sequerentur, imò ex illis quidam eum apertè condemnarent: postea quòd beneficia & dona Dei per Euangelium illis oblata spectaret: non eos errores, quos ille sequebantur. Deniq; quòd non quicunq; damnantur, ijdem tamen propterea ex toto fratrum cætu statim excommunicantur, id est, alieni & ab Ecclesia eiectioni censentur. Quod tamen vos facitis. Atq; hæc quidem de primo & secundo *Sturmiæ* disputationis capite, vbi neq; potuisse neq; debuisse nos nostrasq; Ecclesias à vobis damnari, satis docuimus.

Agnoscit pius lector, Danæum vertiginis spiritu agi. Modo enim D. Apostolus ita seuerum nobis proposuit, vt diceret, Ecclesias & personas aberrantes, à Paulo, vti errores ipsos, a parte cōdēnatas esse. At errores Paulus simpliciter damnauit, ergo

Gal 6.
Rom. 14.

ergo & Ecclesias? Nunc ei rursus personam hanc detrahit, & Paulum humanissimum pingens, quod modo affirmasset, iterum negat. Si enim vere ipsos sanctos & templa Spiritus sancti vocat, quomodo ab ipso damnantur? cum damnatis enim nulla communio Spiritus sancti. Et quæ ipsi Theologia & ἀναγὰπη & ἀγάπη peroptime quadrat, hanc nobis per summam iniuriam tribuit. Quis enim nostrum Ecclesias in aliquo vel Evangelicæ doctrinæ capite, quod fundamentum non tolleret, vel vitæ sanctæ genere aberrantes, statim pro Turcis, pro Mahometanis ac omnino infidelibus censuit? An non ipsa hæc præsens disputatio, te vanitatis & διαβολῆς conuincit? Quid enim aliud hic agimus, quàm quòd docemus, nos cum Paulo non totas Ecclesias, vt errores ipsos & falsos Doctores damnare? Et quod Paulus iubet, Infirmos in fide erigere, illud nos sedulo facere? Vos autem Stoicâ Theologîâ vestra & omnis charitatis experte, concluditis, Omnes errantes cum erroribus damnari: non intelligentes, aliud esse infirmos in fide, & aliud infideles; quorum illi non possunt damnari: hi autem cum erroribus, ex Dei sententiâ damnari debent. Cum igitur Galatæ & Corinthij non prorsus infideles, sed infirmi tantum in fide fuerint, quid euentius quàm ipsos cum infidelibus Doctoribus, nō fuisse à Paulo damnatos? ideoque sanare, erigere & corroborare eos in sincera doctrina studeuit. Quare præstigæ sunt, & meræ nugæ, quibus statum præsentem & veritatem obscurans inaniter garris, Paulum in aliquo capite doctrinæ damnasse Corinthios & Galatas, & tamen eos sanctos appellare, id est, non damnare. An totas Ecclesias illas tanquam infirmas, propter errores damnarit vel non damnarit, aperte & simpliciter respondendum tibi erat: de quibus fatemur nos, quòd illas erro-

rum

rum nomine reprehendendo correxerit, erexerit, & in vi-
am reuocârit, damnârit autem minimè: errores ves-
tro & falsos Doctores simpliciter damnârit. Eodem mos-
do nostri, vestros errores & eorum pertinaces propugna-
tores, damnant: Ecclesias autem vestras nequaquam: pro-
pterea quod non singula earum membra vestros errores
probent & sequantur: & qui illis fascinati iam sunt, tanquã
infirmi in fide erigi, sanari, & emendari possint. Quod is-
psum peculiari scripto ad Ecclesias Gallicas & Belgicas ceu
publico testimonio testatus est D. D. Osiander. Quam ve-
rò ineptum istud, *Quod non quicumq; damnantur, ijdem tamen
propterea, ex toto fratrum cœtu statim excommunicantur, id est,
alieni & ab Ecclesia eiectioni censentur?* Quid enim prodest in
cœtu fratrum, locum externum habere, si sis legitimè dam-
natus, & reuera è regno cœlorum exclusus: aut si damna-
tus sis, non tamen ex Ecclesia solenni ritu excommunica-
tus, num ideo à bonis Ecclesiæ non alienus censeberis?
Quæ hæc noua Theologia est? Certè, qui secundum præ-
scriptum verbi Dei damnati sunt, illi re ipsa alieni, & ab
Ecclesia electorum eiectioni, creduntur, licet in societate Ec-
clesiæ externa maneant. Et hæcenus luculenter demon-
stratum est, Calvinianum dogma & posse & debere à nos-
tris damnari: & rationes Danaei futilissimas esse, quibus
contrarium probare conatus fuit.

*Restat igitur vltimum eiusdem disputationis caput, in quo firmis-
simis rationibus demonstratur, temerè, nullaq; vel iuris diuini,
vel humani via obseruata, nostras Ecclesias ab Vbiquitarijs
iam damnari. Atque hoc ipsum Christianè Sturmius monuerat,
vt isti nimirum præceptorum suorum (Philippi & Buceri, ad-
do etiam Lutheri) æquanimitem, mansuetudinẽq; imitari
vellent. Nam bonis pijsq; omnibus adeo displicuit dictatoria*
O istorum

106 *Responſio pro Antiſturmio D. D.*

iſtorum in omnes Dei Eccleſias, atq; à nemine demandata, ſed ſurpata poteſtas, vt etiam Illuſtriſſimus Princeps Ludouicus Elector Palatinus (nam Landtgrauium, Anhaltinum, & alios quàm plurimos Principes viros, quos tamen honoris cauſa nomino, commemorare nihil neceſſe eſt) totam iſtorum hominum agendi rationem improbârit, verbaq; illa, damnamus, condemnamus, & ſimilia tollere de nouo illo doctrine corpore diſerte iuſſerit. Cuius Illuſtris Principis ſapientiſſimo conſilio, quidam tamen ex iſtis Eccleſiaſticis epulonibus, ſex viris & præſertim roſtiterunt.

Cur non Eccleſias veſtras, ſed tantum impios & blaſphemos errores, qui illis pro veritate venditantur, addo etiam pertinaces Doctores & propugnatores eorum damnemus, veriſſimis argumentis contra Danæi & Sturmij ratios demonſtrauimus: iamq; nos Deo benè iurante, eadem veritate nixi, contra Danæum, non tantum in Theologos ſynceros, ſed etiam Electores, Principes, & ſtatus Imperij, qui formulâ concordiaꝝ approbârunt, eiusq; editionem procurârunt, contumelioſum, euincemus, illam condemnationem pio, neceſſario, & prudenti conſilio, nec non legitima iuris diuini obſeruata ratione, contra homines eiufdem iuris expertes, factam eſſe. Et in hac ipſa cauſa ſecuti ſumus exemplum & præceptum Lutheri, Philippi, & Buceri, qui & ipſi damnârunt, & damnandos eſſe monuerunt errores cum perſpicuo verbo Dei pugnantes, quemadmodum Pappus contra Sturmium, eorundem verbis obtinuit. Et vbi paſtori, contra lupos & falſos Doctores conſiſſionem afferentes, agendum eſt, quid magis præpoſterum & ineptum, quàm manſuetudinem adhibere velle, qua fit, vt lupis cū ingenti diſpendio ouium graſſari liberum permittatur: Et hæc neceſſaria & pia grauitas in condemnandis erroribus veſtris (non

(non Ecclesijs Dei omnibus, vt tu vanissimè nugaris) ser-
uata, nequaquam pijs omnibus, sed imprimis vobis lupis,
quos tangi sensistis: deinde Epicureis, qui concordia mun-
dana conferuandæ causa, nullos errores damnandos pu-
tant: postea quoq; Magnatibus quibusdam, quòd de toto
isto negotio minus rectè instituti essent, displicuit. Reliqui
vniuersi boni omnes, necessarium & vtile iudicarunt, ad exem-
plum Christi, Prophetarum, & Apostolorum, errores dam-
nari. Et hoc non priuata potestatis negocium erat: sed ab Ec-
lectoribus & Principibus demandata fuit certis Theologis
conscriptio Formulæ Concordiæ, quæ ab iisdem postea, vt
& plurimis Orthodoxis Ecclesijs, etiam ipso Illustriss. Prin-
cipe Ludouico Electore Palatino, (postquam ipsius Illust.
Cellit. à pijs & sapientibus viris, quos tu leuissimus scurra
epulones vocas, verius erudita fuit) accuratissimo examine
habito, approbata est: nec tantum pauci quidam, sed plurimi
excellentes Theologi, etiam ipsi Electores & Principes,
D A M N A N D I vocabulum ex libro Concordiæ tol-
li noluerunt.

Verum quid Lucas Osiander, pro illius, à se suisq; in nostras Ec-
clesias prolata condemnationis, & sententiæ defensione respon-
det? Dixit Sturmius, eam iniquam & ἀπίστον εἶναι esse, quæ à
suspectis iudicibus prolata est, qualis ab inimicis pronuntiatur,
vel ab ijs, qui dum condemnant alios, suam ipsi causam agunt,
ac tuentur. Hoc æquisimum, & verissimum esse, & commu-
nis omnium mortalium vox, & ipsa diuina scriptura testatur.
Sed exempla quoque sanctissimorum ac Orthodoxorum pa-
trum idem confirmant. Ioannes enim Chrysostomus à Theo-
philo Antiochiæ Episcopo, sibi inimicissimo damnatus,
postea absolutus est ab alijs Episcopis, quòd ab homi-
ne manifestè inimico esset condemnatus. Athanasij
O 2 quoq;

108 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

quoq; condemnatio, quæ in Synodo Tyria facta fuerat, iniusta ab omnibus eadem de causa pronunciata est. Deniq; non ne vel profani homines ipsi dixerunt? Nemo iudex ferendus in propria ratione causæ.

Quæ hoc loco scribis, in externis, politicis, & priuatis causis verissima sunt. Sed quid hæc ad religionis & communem veritatis causam & disceptationem? Nobis enim nullæ priuatæ inimicitia vobiscum intercedunt, quemadmodum Theophilo Antiochiæ Episcopo cum Chryso-stomo & Heraclide: nec etiam hæc causa politica vel nostra est, sed ipsius Christi: quare de illa etiam, non ex nostra ratione vel cerebro, sed secundum Christi sententiam, quæ extat in sacris literis pronunciamus. Et hoc iudicium æquissimum & verissimum esse, nemo nisi impius & profanus negabit. Ideoq; exempla, quæ affers, presenti negotio non quadrant, cum priuatim vobiscum nullas inimicitias geramus, nec etiam nostram sed communem veritatis, Christi, & Ecclesiæ causam agamus: amicitiam & pacem vobiscum culturi, quamprimum veritati vim facere, contumelia Christi afficere, & Ecclesiæ incommodare, destiteritis.

Quid igitur ad hæc Lucas Osiander? Negat si tanta in iudiciis istius controuersia deligendis seueritas, sanctitasq; obseruetur, fore vt vllus vnquam illius iudex sedere possit. In quo perspicue apparet, quid de suis ipse sentiat, vt q; illos κατὰ ἀγάπην, ὁ δὲ κατὰ θεόν, id est, ex animi sui affectibus, non ex vero charitatis, aut veritatis studio agere, in hac tota condemnatione fateatur.

Vt in singulis pagellis, ita & hîc prurientem calumniandi libidinem ostendit Danæus. Non enim Osiander negat, istius controuersia iustissimos & verissimos iudices haberi posse, & etiam nunc esse: sed tibi, tibi inquam, (Scurmio,

(Sturmio, ait Osiander) homini intempestiuè nasuto, qui tales Theologos in synodo aliqua sistere poterit, contra quos non excipias atq; dicas: In hoc suspicio hæret ambitionis, odij, inimicitiarum, quia dixit aut scripsit aliquid contra Zvinglianos fratres, &c. Conditiones enim seu qualitates recenset Osiander, quas in iudicibus Sturmio requirat, ut ipsi contra omnes astute excipere, & à iudicis officio repellere eos possit, qui non aperte Zvinglianæ causæ fauent. Eas qualitates & astutiam hanc Sturmio, Danæus hîc reticet, & verba Osiandri malitiosè deprauat, quasi sentiat inter nostros non reperiri viros bonos, qui *κατὰ θεόν* sincero veritatis studio de ista controuersia iudicare possint.

Nos de nostris longè aliter, & meritò quidem iudicamus, quos & scimus, & pollicemur facillè omnibus præiudicijs & animi sui perturbationibus semotis, veritati cessuros, si ex Dei verbo conuincantur. Itaq; à nostris eligi harum controuersiarum iudices, ac disceptatores facillè possunt, etiam ex ipsis Augustinæ Confessionis sectatoribus, & quidem viri boni quàm plurimi, si modò talem inter Ubiquitarios suos quempiam reperiri posse concedat Osiander.

Vos, scilicet, qui iam supra 50. annos apertissimis Christi verbis, refragati estis, & quos nullius peruersionis & calumniæ pudet: quicq; præiudicijs & animi perturbationibus toti fascinati & dementati estis, ipsi sepositis, cedetis veritati: quis istud affirmâti, nisi tui planè similis, crediderit? Et ex tali, scilicet, hominū genere, Sturmio & te consultore, iudices deligendi erant, qui hanc controuersiam ipsi de suis erroribus disceptent, & contra orthodoxos condemnati sectarij, pronuncient. Nam quod de Augustinæ confessionis sectatoribus scribis, eos intelligi vis, qui ore fallaci eam profitentur, corde verò Calvinismum probant.

110 *Responsio pro Antisturmiio D.D.*

*2252 m. 12 p. 10
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.*

bant & occultè promouēt. Hi duplici corde homines, Deo & mortalibus exosi, tibi viri boni sunt: ingenui autem & synceri, qui ex verbo Dei detestandas opiniones vestras aperte damnant, hi viri sunt pessimi, iniquissimi & suspecti iudices.

Secundo verò loco Sturmius affert pulcherrimum illud exemplum Apostolorum, qui Dei spiritu in administranda Dei Ecclesia, tollendisq; eius controuersijs regebantur, atq; hi Synodum collegerunt, vt errores iam tum subortos, legitime damnarent: ac suo exemplo, quæ ratio in alijs erroribus tollendis, damnandisq; in posterum sequenda foret, cæteris Ecclesijs ostenderunt. Certè nihil aptius dici in hoc argumento potuit, vt intelligeretur, quæ legitima, quæ ue illegitima agendi ratio in Ecclesia Dei sit censenda, vbi de errore damnando quæritur.

Exemplum Apostolorum, in quo non parùm superbis, & tibi certissimã victoriã promittis, ne quicquam nobis officit. Nam idem prorsus factitarunt nostri in vestris & aliorum erroribus condemnandis. Postquam enim concordia liber, ab ijs, quibus res ab Illustrissimis Electoribus & Principibus demandata erat, conscriptus fuit: censuræ omnium Ecclesiarum, quæ Augustanam confessionem profitentur, subiectus est, vt eum ad Lydium lapidem scripturæ sacræ exactè probarent, & quod Ierosolymis ab vna istius vrbis Ecclesia (cuius præcipua membra tum temporis fuerunt Petrus, Ioannes, & Iacobus, Apostoli) cum Paulo, Barnaba, & paucis alijs, qui Antiochiã ascenderant, factum est, vt de controuersia tum incidente dispicerent: illud à plurimis nostris Ecclesijs obseruatũ esse nemo ignorat: vt nimirum pastores non vnus aut alterius ciuitatis, sed plurimum Electoratum, Ducatum, Comitatum, Vrbium & Oppidorum, singuli in sua ἐπαρχία, per legitimum Magistratum

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. III

fratum colligerentur, quò de proposito libro, in quo errores in nostris Ecclesijs suborti, ex verbo Dei damnantur, exquisitè iudicarent: qui etiam còmuni suffragio plurimarum Ecclesiarum & scholarum approbatus est, nec ab villo reiectus, nisi qui suas peruersas opiniones in eo damnari intellexit, hoc est, Synergistis, Flaccianis & vestri similibus. Sed hoc exemplo (quod nostræ Ecclesiæ in vestris erroribus damnandis ritè secutæ sunt) euincere velle, nullum errorem absq; Synodo ex multis regionibus & nationibus congregata, damnandum esse, hoc impugnat Osiander. Rectè fecisse Apostolos in Synodo colligenda, & hodie rectè fieri, mediumq; legitimũ esse controuersias religionis per Synodi autoritatẽ, diiudicandi, neminem esse puto qui ambigat. Sed Apostolos exemplo suo eiusmodi legem præscribere voluisse, aut alibi præcepisse, vt nullus error absq; vniuersali vel Nationali Synodo præcedente damnaretur: hoc cum Augustino (cuius verba paulò infra adscribam) disertè negamus. Nam nec ipsi Apostoli vnquam talem Synodum collegerunt. Illa enim, quam pro vobis allegatis, trium tantum quos dixi, Apostolorum, Pauli & Barnabæ, aliquot etiam Presbyterorũ, & Ecclesiarũ Hierosolymitanæ & Antiochenæ, congregatio fuit. Nec hoc ipsum exemplũ iterasse Apostolos, legimus. Quare si illud vim legis habere voluerunt, peccauit Paulus, qui Corinthiorũ errorem, Philetum, Hymenæũ & alios, extra Synodum damnauit: peccauit Ioannes, qui Cerinthi & Ebionis furores sine Synodo damnauit: peccauerunt omnes Orthodoxi Episcopi primitiue Ecclesiæ, qui plurimos errores citra Synodi autoritatem verbo Dei damnarunt. Et quid si Synodus ista Ierosolymis planè non habita fuisset, num propterea Paulus, Barnabas & alij, iuxta tuum male sanum iudicium, illegitima ratione, in

Tomo 7.
còtra duas
Epistolas
Pelag. lib.
4. sub firẽ
capitis vlti
mi.

112 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

in damnando errore Pharisæico, vti fuissent: Verum, Apostoli illi tres quia facile conueniri poterant, ideo Antiochenę Ecclesię placuit, vt idoneis hominibus missis, & illorum iudicium tanquam columnarum Ecclesię exquireret. Quod ipsum studiosę secutę sunt nostrę Ecclesię, vt omnium Ecclesiarum Augustanę confessionis iudicia, de errorum damnatione expeterent: quarum etiam suffragio, errores omnes in libro Concordię notati, legitime ad regulam verbi diuini damnati sunt.

Quid igitur ad hæc Osiander? Eleuat hoc exemplum, quia neque negare, neque effugere, neque etiam eludere illud potest. Respondet enim quosdam tantum Apostolos, non autem omnes, in ea Synodo Hierosolymitana conuenisse. Quasi vero omnes 12. in ea Synodo presentes non interfuisse idcirco colligi recte possit, quia singulorum 12. sententię ab Euangelista Luca minime recitantur. Atqui non tantum Apostolos: sed etiam Presbyteros ipsos in eo conuentu adfuisse, disertę testatur Lucas, & tandem totam Ecclesiam. Itaque cum ipsi rescribunt, generaliter sic loquuntur, nemine excepto, Apostoli, & Presbyteri, & fratres, ijs qui sunt Antiochię.

Exemplum Apostolorum Osiander nec eleuare, nec effugere, nec eludere cupit. Quid enim opus? Cum istud actione sua ad amussim expresserint nostri: Sed hoc contēdit, Exemplum quidem, non autem mandatum Apostolicum vel Propheticum vsquam extare, quod iubeat, vt ne quis error prius in Religione damnetur, quam iudicialis processus institutus fuerit, hoc est, synodus Oecumenica (quam vos vrgetis) ex pluribus nationibus colligatur, quę de illo pronunciet. Nec dicit Osiander, Inde posse colligi, non omnes 12. Apostolos isti Synodo interfuisse, quia singulorum sententię ab Euangelista non recitentur: sed hoc ex
chronos

Ofiandri, contra Lamb. Danaeum. 113

chronologia & duobus prioribus cap. Epist. ad Gal. manifestum est. In his enim duarum profectio-
rum Hierosolymam, mentionem facit Apostolus: in quarum postea
riore, post 17. annum conuersionis suae, Synodum istam
Apostolicam habitam fuisse, magno consensu interpretum
asseritur, quando dexteris societatis tres Apostoli, Petrus,
Ioannes, & Iacobus, Paulo iunxerunt. Quod si intra tem-
pus harum profectio-
rum, Synodus haec tam celebris habita
fuisse, nunquam id Paulus reticisset: sed duarum tantum
mentionem faciens, in primo ascensu Petrum & Iacobum
vidisse se, ipse testatur: in secundo vero, post annum 17. con-
uersionis suae, Petrum, Ioannem & Iacobum. Ex quo patet,
siue Synodus illa in primo, siue altero ascensu Pauli Hiero-
solymam, habita fuerit: non omnes Apostolos ibidem ad-
huc congregatos fuisse. Et quomodo praeccepto Christi: *Ite
in mundum vniuersum*, paruissent, si tanto tempore omnes in
eodem loco haesissent? Quare tres tantum Apostolos, quos
nominat Paulus, in ea Synodo, cum aliquot presbyteris &
Ecclesia Hierosolymitana conuenisse liquet. Sed hoc quid
ad Synodum Oecumenicam vel nationalem? Non enim vel
omnes Apostoli, vel plerique presbyteri, multo minus om-
nes Ecclesiae in orbe terrarum dispersae, Hierosolymis con-
gregatae fuerunt: Itaque indefinitus iste sermo, *Apostoli, pres-
byteri, & fratres, his qui sunt Antiochia, &c.* restringendus est
ad eos, qui tum Ierosolymis erant.

Verum, agere concedamus, ex Apostolis quosdam Ierosolymis, & ab
eo caetu tunc abfuisse, nonne tamen ex eo loco constat apertissi-
me, quod effectum esse vult nobiscum Sturmius, tunc demum le-
gitimam esse errorum in Ecclesia Dei grassantium, & fidei fun-
damentum euertentium condemnationem, postquam in Synodo
legitimè congregata, de ijs iudicatum, cum tam agendi rationem
secuti sint ipsi Apostoli.

114 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Nulla modo ex hoc Apostolicæ Synodi exemplo cõstat, hanc vnam & solam errores condemandi legitimam viam esse, quæ fit per Synodum: alioquin Propheta, Apostoli, ac multi orthodoxi Episcopi illegitimè egissent, condemnando Idololatriam & hæreses absquè iudicio Synodi. Et cur quod effectum vis, ne litera quidè vna probare instituis? Quia enim Apostoli de erroribus iudicandi rationè suscepterunt semel, eandem & ipsos & Ecclesiam semper obseruasse, nunquam ostendes: & contrarium sacrae literæ & Ecclesiastica historia euidenter docent.

Alio igitur confugit homo iste varius. Negat enim vllam esse in veteri, vel nouo Testamento legem, quæ prohibeat errores in religione prius damnari, quàm iudicialis processus, vt ipse loquitur, fuerit institutus, id est, priusquam legitime, & ex ordine Ecclesie de ijs cognitum fuerit.

*Substantia
vbi quæso*

Tu potius homo versutus & Proteo mutabilior nihil non tentas, etiam per impudentes calumnias, si quid inuenire possis, quo tuo laboranti Calvinismo suppetias feras. Non enim & hæc aperte calumniosa & malitiosa verborum Osiandri interpretatio est, quasi velit errores prius damnari quàm legitime, & ex ordine Ecclesie de ijs fuerit cognitum? Vestrum tantum iudiciale processus, qualem vos Calvinistæ vrgetis, & quem ne ipsi quidem in alijs damnandis seruastis, (vt nimirum errores non nisi in Synodo damnentur) non semper necessarium esse, ostendimus: quandoquidem etiam alia ratione legitime & ex ordine Ecclesie de erroribus iudicari possit, et si non instituat iudicialis processus, id est, Synodus ex pluribus nationibus colligatur.

Quid audio, Osiander? Quid hoc aliud est, quod ais, quàm Apostolos ipsos tanquam temerarios homines traducere, & quod illi

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 115

tunc fecerunt, præter omnem Dei legem & voluntatem esse factum, impudenter pronunciare? Nam si nulla Dei lege præscribitur hic ordo in damnandis erroribus seruandus, quo tandem Spiritu ductos Apostolos id fecisse dixerimus, suoq; exemplo cæteris faciendum præscripsisse? Agè igitur quàm grauius atque etiam turpiter fallaris, omnes tandem agnoscant.

Audio Danæum impudenter calumniari. Quomodo enim Osiander Apostolos tanquam temerarios homines traducit? Quomodo præter omnem Dei legem & voluntatem factum esse pronunciat, quod rectè & legitimè ab ipsis factum agnoscit? Etsi enim nulla specialis lex extet, quæ iubeat errores non nisi per Synodi censuram damnare; hanc tamen Dei generalem voluntatem nouerunt, & nobis prodiderunt Apostoli: In Ecclesia omnia ordine & decenter fieri debere. Hanc Dei voluntatem Ecclesia Antiochena secuta, Apostolorum & Ecclesiæ Hierosolymitanæ de incidente controuersia iudicium petiit. Quam eandem rationem & ordinem, nostri in libro Concordiæ, velut supra dictum, obseruârunt. Quomodo ergo non legitima uestrorum errorum condemnatio, cum ad Apostolorum exemplum eam factam esse, palam sit? Sed hoc, cuius causa te frustra multum fatigas, nunquam euinces, Quod isto exemplo nobis legem præscribere uoluerint, qua Ecclesiæ non liceat errorem ullum, nisi in Synodo ex pluribus nationibus conuocata, damnare. Ex quibus pariter veritatis studiosi cognoscunt, Danæum id, quod nos confutamus, propugnantem, turpiter hallucinari & falli.

Quæris, Osiander, ubi in veteri Testamento mādātū sit, ut si qua heresis incidere, antè iudicialis processus fieret, ac de ea legitimè, id est, audit a parte cognosceretur, & tūc demū, neq; prius, eadē dānaretur. Profecto Politicā Ecclesiasticā veterē, id est, veteris Ecclesiæ (quæ ante Christū inter Iudæos fuit) ignorare te ostendit.

116 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Quid enim apertius est, quàm illud, Deut. 13. Cum surrexerit in medio tui Propheta, aut somnians somnium &c. dicendo, sequamur alienos Deos, quos non noueras, & colamus eos. &c. Propheta iste plectitor morte, quia suasit. Apostasiam: Sed addit: Vbi inquisieris, & peruestigaueris, & percunctatus fueris bene &c. Vides igitur ex Dei ipsius præscripto iuridicè de falsis Prophetis, à legitimis iudicibus & cognoscendum & iudicandum esse, & quidem ex ordine iudiciorum Ecclesiasticorum.

Non quærit Osiander, sed constanter negat, vllum mandatum vel in veteri vel in nouo Testamento extare, quod prohibeat ante iudiciale processum, qualem vos requiritis, hoc est, Synodi generalis sententiam, errores damnare: nec dicit, antequam de ijs legitimè, id est, audita parte, cognoscatur: quod tu dolose addidisti. Quis enim nisi iniquissimus sentiret, quempiam inauditum, nec causâ ipsius cognita condemnandum? Et hoc Osiandro sine vlla ratione tribuens, an non ostendis, te omnis candoris & ingenui pudoris expertem esse? Nec est, vt nobis ineptè occinas legem Mosaicam, quæ tibi ne quicquam opitulatur. Quod enim ibi, Dominus iudicibus populi sui, in causâ capitali præcipit: idem quoque hodie Christianus Magistratus obseruare debet, nimirum vt de enormibus peccatis diligenter inquirat, & fontes iuxta leges receptas puniat. Eodem modo Doctores Ecclesiæ, qui iudices sunt in domo Domini, de falsa doctrina cognoscere, & cognitam iudicare decet: quod à nostris Ecclesijs iam multis annis diligenter factum est, vt de vestra doctrina ex verbo Dei cognoscerent, & quoniam adulterina inuenta est, illam damnarent & reijcerent. Sed quid hæc lex de officio iudicum ad generalem tuam Synodum? Non puto Sabaudos tuos adeo obesæ naris esse, vt hinc persuaderi sibi patiantur, in Pseu-

in Pseudoprophetae doctrinam alia ratione legitime inquiri non posse, nisi Synodo coacta. Et si hoc seruo, vt videris, affirmas, quomodo ab iniustitiae macula purgabis tuos, qui Pontificios, Anabaptistas, Synergistas, Seruetum, Gensilem, & alios, extra processum Synodi damnarunt? Imo Prophetas, & Apostolos à crimine quomodo liberabis? Nam si lex istud, quod tu vis, mandat, dic nobis, quas Synodos celebrarint in falsa religione & Idololatria Israelitici populi damnanda? Quod si ostendere nullas potes, an non tu ipsos tuis nugis tanquam homines temerarios (quod crimen Osiandro supra intendere voluisti) traducis, & quod fecerunt illi, contra Dei legem & voluntatem esse factum, impie pronuncias?

Secundo loco, attende Osiander, quis sit iste ordo, id est, quo ordine reliqua tribus, de accusatione violati cultus Dei, ab alijs duabus tribubus, & dimidia, cognoscunt & iudicant. Ios. 22. Ad eas legatos mittunt, eas audiunt, & demum de hoc negotio, quod procul dubio religiosum seu Ecclesiasticum erat, pronunciant. Ergo ex veteris testamenti expressa lege, & manifesto vsu apparet, non licuisse quenquam vel singularem hominem (nedum vniuersos Ecclesiae cœtus) prius damnare, quam iuridicus processus ex ordine Ecclesiastico institutus esset. Eam autem cognitionem ad Synodum (quam vocamus) id est, ad conuentum eorum, qui sacra fidei & verbi Dei dogmata tunc tractabant, etiam ex eadem veteris testamenti voce obiecta pertinuisse, agere etiam Osiander animaduerte. Primum ex Deutero. 17. deinde ex Malachia 2.7. vbi disertè, atque ex Dei lege huiusmodi controuersa de religione quaestiones, ad Leuitas & sacerdotes, vnà cum summo sacerdote collectos, iudicanda pertinere dicuntur. Præterea idem ex manifestis & pul-

118 *Responsio pro Antisturmiō D. D.*

cherrimis gubernationibus Ecclesie, quæ sub veteri Testamento fuit, exemplis obseruare potes: quorum vnum extat Hierem. 26. alterum apud eundem Hierem. 36. recitatum est, Vbi etiam in bonis Dei Prophetis à Pseudopphetis condemnandis, iuridicialis processus, atq; etiam à Synodo propterea congregata, factus apparet: nedum vt in Pseudopphetis quicquam temerè à veris Dei prophetis àuctor ex affectus quodam impetu actum esse censeamus? Habes igitur, quod ex veteri testamento quærobas: Accipe idem ex nouo quoque.

Attendebam, an legem prolaturus esset homo mirifice se torquens & exerucians, quò vel verisimili argumēto persuadeat suis, condemnationem Calvinismi à nostris illegitimè factam esse: sed exemplum, miser, tale affert, quod nostrorū actioni planè nihil repugnat. Vt enim reliquæ tribus de accusatione violati cultus diuini ab alijs duabus & dimidia tribu, per legatos cognoscunt & iudicant: ita & nostræ Ecclesie de vestris erroribus, ex publicis colloquijs & scriptis vestris (in quibus iam per plures annos blasphemantes auditi estis) cognouerunt, eosq; secundum scripturā iudicauerunt & damnauerunt. Quare exemplo isto & lege Moysis, quæ sunt (vt ex textu clarissimè patet) de non condemnando, siue capitali supplicio afficiendo, vel hominem singulare vel integrum coetum, priusquam legitimè de facto eius cognitio non tantum ad homines Ecclesiastici, sed etiā politici ordinis pertinuit, vt verba scripturæ manifestè testantur. Nā cum Pineha vnico sacerdote, decem Principes, qui primarij iudices populi Dei erant, ad cognoscendam causam duarū tribuum & dimidiæ, mittuntur. Legē igitur, Danæ, monstrari postulamur, quæ veteri, vllum errorem citra Synodi generalis, qualem vos postulatis, cognitionem damnare.

Legitis

Osiandri, contra Lamb. Daneum. 119

Legitimam cognitionem necessariam esse dicimus, eamq[ue] obseruamus: sed hanc non nisi ad Synodum Nationalem vel vniuersalem pertinere, nunquam demonstrabis. Corradis quidem multa ex veteri Testamento, sed ea te nihil prorsus iurant. Præceptum enim Deut: 17. iubet in causis criminalibus quæ difficultatem habent, sacerdotes, Leuitas, & iudicem Politicum, qui habitent in loco, vbi Domini Tabernaculum vel Templum est, consuli. Et Malachię 2. cap. dicit Dominus; Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius. Sed quid hæc ad causam tuam? Quis enim ignorat vel negat, iudicium controuersiarum religionis ad sacerdotes, hoc est, ministros Ecclesię pertinere? Inquis: *Ad Leuitas & sacerdotes, vnà cum summo sacerdote collectos, id est ad Synodum.* Verum non omnes Leuitas & sacerdotes, nec solos, sed etiam iudices Politicos cum summo sacerdote in loco Dei collectos fuisse constat. Si igitur Synodum vocas conuentum quorundam, qui fidei dogmata tractant, qualis fuit Sacerdotum, non omnium in toto Israël, sed tantum in loco Dei officij causa agentium; nihil contra leges & vsum veteris testamenti, nostri peccarunt. Nam & ipsi plures eiusmodi Synodos in pluribus locis, ad cognoscendam & iudicandam vestram & aliorum Sectariorum doctrinã celebrarunt: & licet omnes eodem in loco collecti non fuerint, animis tamen coniunctissimi, contra vestros & aliorum errores disertè pronunciarunt. Quid verò ineptius, quam malam causam pessimis veteris Ecclesię exemplis confirmare velle? Propheta Ieremias occasionem captans, hora qua populus ad preces conuenire solebat, verbum Domini de Urbis excidio ipsi proponit, non vt de eius veritate iudicarent, sed velut certissimum acciperent, & actã poenitentia iram Domini

120 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Domini auerterent. Ad istam concionem, absq̄ vlla legitima ex verbo Dei cognitione, sacerdotes, Prophetæ & plebs, (qui præcum causa, non vt Prophetam, quod ipsis fortuito acciderat, audirent, congregati erant) contra Ieremiam insurgunt, eique necem intentant. Quo audito, principes Iuda ad sedandum tumultum in domo Domini conueniunt: sacerdotes & Prophetæ ex mero affectus impetu, Prophetam accusant, & dignum morte pronunciant prius, quam causa ipsius ex lege Domini diiudicetur. An hoc tibi pulcherrimum gubernationis Ecclesiæ, quæ sacerdotibus commissa erat, exemplum est? An Iuridicalis processus in Dei Prophetâ condemnando, non à Synodo, sed furibunda colluue sacerdotum contra omnia iura factus? Et quomodo quæso exemplum hoc conuenit causæ tuæ, vel Synodo (quam tantopere vrges) legitimè congregandæ, in qua non liceat errores vel homines prius damnare, quam Iuridicus processus ex ordine Ecclesiastico institutus sit? Eodẽ modo & alterum exemplum, quod extat Ierem. 36. nihil prorsus ad rem facit. Nam pari consilio & ratione Baruch (quemadmodum Ieremias) non in Synodo ob id congregata, sed populo in die ieiunij pro more in templo conuenienti, & postea à Principibus numero paucis, ob sua negotia in regia domo congregatis, accersitus, verba Dñi legit.

Sed hoc quid ad Synodum, in qua non populus vel Ecclesia vnus vrbis, non Principes politici, sed ordinis Ecclesiastici homines, & quidẽ ex pluribus nationibus collecti, de vestra doctrina pronũciare & iudicare debẽt? Agnosco, opinor, quam omnia inepta, & nihil conueniens ex veteri testamento, quamuis in eo sudãris plurimum, ad defensionẽ tuæ causæ attuleris. Videamus nunc noui testamenti dicta, vt ea nõ minus miserè depraves & cõtorqueas.

Cum

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 121

Cum Dominus noster Iesus Christus ait, si peccauerit in te frater, dic Ecclesie: multò magis si in totam Ecclesiam, & præsertim in causa doctrinæ, dicendum est eidem Ecclesie. Non ne ex eiusdem Christi præcepto, si vel vnus quispiam è numero fidelium dixerit, fecerit ue aliquid obstinatè, quod fratrem offendat, ad Synedrion & conuentum ipsum eius cœtus, cuius obstinatus iste membrum est, remittitur? Quicunq; ait Christus, dixerit fratri suo *Racha*, tenebitur Synedrion, Matth. 5. Synedrion audis, ad quod à Christo remittitur, qui fuit totius Ecclesie Israeliticæ senatus, & velut ordinaria Synodus.

Virges cum tuis Synodum, quæ non ex solis Germanis, sed ex Gallis, Belgis, Anglis, Polonis, Heluetijs, & alijs Nationibus, id est, vniuersa Ecclesiâ colligatur, sine qua vestra causa legitimè disceptari nequeat. Et hoc phantasma tuum Christi verbis Matth. 18. cap. confirmatum cupis. Quam verò nihil pro te illa faciant, vel Calvinus tuuste docere potest, qui hæc Christi verba de senioribus Ecclesie exponit, quibus censura morum & doctrinæ ad veteris Ecclesie normam demandata est. Sed cuius Ecclesie rogo? Non certè totius vel vniuersalis. Hoc quidem in populo Iudaico fieri potuit & debuit, vt vitæ & doctrinæ controversiæ difficiliore, ad totius Ecclesie, id est, seniorum primorumq; populi, qui illius personam gerebant, iudicium deuoluerentur: quia Ecclesia illa ad vnum locum, & vnum Synedrion alligata fuit. Quæ ratio Ecclesie cum in Nouo testamento non sit, sed secundum multitudinem provinciarum, regionum & vrbiũ, plura quoq; sint *ἐκκλησίαι*, idèo necesse non est cuiusq; phanatici vel præfracti hominis causam ad totius Ecclesie senatum vel Synodum Oecumenicam deferri. Quot enim Synodi cogendæ? Imò perpetua Synodus habenda esset, in qua istorum ho-

Q minum

minum peruersè dicta & facta, cognoscerentur. Ecclesia
 igitur illa, cui dicendum est, cuiusq; loci confessus, quem
 consistorium vocant, intelligenda est, in quo Eparchiæ
 istius controuersiæ dijudicantur. Secundum verò tuum sen-
 sum, cuiusq; perditæ hominis causa, ministri ex Gallia, An-
 glia, Scotia, Polonia, Heluetia, &c. conuocandi essent, qui
 ipsum ad frugem reuocarent, vel ligandi potestate aduersus
 eum vterentur. Hoc verò quid magis ineptum ac ridiculū?
 Sed vos, quia vestra doctrinā non in hominem singularem,
 sed nostras orthodoxas Ecclesias, turbādo eas, imò in ipsum
 Christum, peccāstis, & etiam nunc peccatum vestrum præ-
 fractè defenditis: ideo non ab vna, sed omnibus Ecclesijs
 nostris, quæ puritatem religionis tuentur, vnā cum vestra
 doctrinā iudicati estis, vt quod mandauit Christus, in vos
 sedulo exequerentur. Ad posterius testimonium quod attri-
 net, non loquitur ibi Christus de doctrinæ, sed quinti præ-
 cepti violatoribus, qui etiam te teste, non ad vniuersam Ec-
 clesiam, sed Synedrion siue conuentum eius cætus, cuius
 obstinati isti membra sunt, remitti iubentur. Quid verò hoc
 ad præsentem controuersiam? quæ non est de particulari
 quodam conuentu, sed vniuersali plurimarum Ecclesiarum
 Synodo. Sed inquis, *Synedrion istud, ad quod à Christo obstina-
 tus remittitur, totius Ecclesiæ Israeliticæ Senatus fuit, & velut
 ordinaria Synodus?* Quæ Synedrj istius autoritas fuit in
 puniendis sceleratis & præfractis hominibus: ea quoq; ho-
 die cuiusq; vrbis Senatus est: & quæ Senatus Politici iuxta
 leges iudicantis, ea cuiusq; conuentus Ecclesiastici, ex ver-
 bo Dei pronunciantis. Iudicium enim non hominis, sed
 Dei est, 2. Paral. 19.

*Obijcies fortassis, huius Synedrj speciem referre vestros Superin-
 tendentes, cum suis assessoribus. Quis verò istud tibi concedet?*

mi Osiander? Nam huiusmodi Superintendentium (quod certè vocabulum, quàm sit in Dei Ecclesia superbum & arrogans, vident omnes) sed tamen huiusmodi cum suis assessoribus cœtus, non vniuersæ ipsius Christianæ Ecclesiæ: sed vnius duntaxat illius membri ac prouinciæ vim, & auctoritatem referunt: quemadmodum illud Iudæorum Synedrion, totam (quæ tunc inter mortales erat) veram Dei Ecclesiam representabat. Itaq; dici non potest, pari auctoritate tanquam à tota Ecclesia Christiana gestum & definitum esse, si quid ab istis Superintendentibus factum est, atque illud quod à Synedrion Iudæorum decernebatur.

Licet, Danæ, confessus nostrorum, Synedrj Israëlitiçi speciem non referant, quòd illi plures, hoc vnicum fuerit: illi particularium Ecclesiarum, hoc totius Ecclesiæ personam gesserit: non minor tamen in causa religionis, imò etiam maior est nostrorum secundum verbum Dei pronunciantium auctoritas, quàm Senatus istius, qui magna ex parte ex hominibus veritatem ignorantibus & persequentibus constitit. Et vehementer erras, quòd auctoritatem conueniunt ex specie vel forma, aut etiam numero dependere putas, & non potius ex sententiæ vel iudicij veritate. Hæc enim tua ratio si valere debet, decretum septimæ vniuersalis Synodi, quæ totius Ecclesiæ vim habuit, contra Elibertini Concilij, quod tantum 19. Episcoporum fuit, iudicium de Imaginibus, sequendum tibi erit: quod nunquam, opinor, sodales tui concedent. Et secundum collectionem tuam, maior apud nos auctoritas esse deberet illius, quod à Synedrion Iudæorum contra Christum & Apostolos decretum est, quàm quod Nicodemus, Ioseph de Arimathia, Gamaliel & alij viri boni inter Iudæos de ijs senserunt: quia videlicet hoc non à tota Ecclesia, quemadmodum il-

124 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

Iud, gestum est: & Christi damnatio ex tua opinione legitima erit, quia à Synodo ordinaria, quæ totam Ecclesiam representauit, facta est: Vides quòte præcipientes miserum? Quare si quid vel à paucis ex verbo Dei definitur, non minor eius authoritas est, quàm si illud à tota Ecclesia gestum sit. Iudicium enim non hominum siue paucorum siue vniuersorum est, sed ipsius Dei in scriptura sacra comprehensum, à qua Ecclesia Dei pendet, quia ouicula Christi omnes & singulæ vocem pastoris audiunt, quæ præferenda omnibus decretis hominum est. Sed vt stoliditatem quoq; in reprehendendo prodas, Superintendentis vocabulum, nomine superbiæ & arrogantia traducis, præ animi impotentia non animaduertens, hoc ipso te Paulum reprehendere, quòd ministros Ecclesiæ tam superbo & arroganti nomine vocare voluerit. Episcopi enim & Superintendentis vocabula idem significare, nemo ignorat. Si igitur Paulus generaliter, iuxta Caluini expositionem, omnes pastores, ministros, & Presbyteros, Episcopos nominat: cur non, liceret nobis latina voce Superintendentes appellare eos quibus & gregis & ministrorū inspectio commissa est: Sed Angelica humilitas, in isto hypocrita, Apostolicum nomen ferre non potuit.

Sed ne ipsa quidem tota Germania collecta, vniuersam Dei Christianam Ecclesiam representat, quoniam summo Dei Optimi Maximi beneficio impletum est, quod olim Dominus per Prophetas suos prædixerat, nimirum, vt per vniuersum terrarum orbem diffunderetur vera ipsius Ecclesia. Nam & in Anglia, & Scotia, & Polonia, & Gallia, & Heluetia, & Rhetia vere Christianæq; Ecclesiæ florent, quarū neq; iudiciū aspernandū est, neq; cōsensus: & omniū authoritas, plus quàm vnius Germaniæ, id est, vnius tantum prouinciæ & partis Ecclesiæ valere debet.
Facemur.

Fatemur quidem Synodorum prouincialium magnum in Ecclesia usum esse, imò etiam necessarium: sed qui neq; Nationalium, neq; vniuersalium Synodorum authoritati & iuri vllum præiudicium asserre, aut quicquam illis derogare vel debeat vel possit. Itaq; istorum, quos vocatis, superintendentium cum suis assessoribus sententia & confessus nullum nostræ causæ præiudicium aut damnum affert, quam ab vniuersa Ecclesia iudicandam esse dicimus. Non ne igitur tibi videretur Christus, de toto aliquo fidelium cœtu errante damnando, idem sensisse, quod de vno fratre peccante constituitur? Quantumuis ergo tergiuersari velis, id tamen saluo pudore tuo negare iam non potes.

Hoc demum est, quò omnes neruos intendit Danæus, Calvinismum non nisi ab vniuersa Ecclesia & Oecumenico concilio iudicari posse, ideoq; damnationem à Germanicæ Ecclesijs factam, illegitimam esse. Et sanè non male Danæus, tanquam Iuriconsultus, suæ causæ consulit, vrgendo Synodum, quæ ex pluribus nationibus, ijs præsertim Ecclesijs, quæ Calvinismum propugnant, conuocetur. Hac enim ratione sperat, Calvinismum votorum multitudine nostrâ Orthodoxâ doctrinâ longè superiorem fore. Sed quantum hæc ratio valeat, dispiciamus. Quòd si Ecclesiarum nostrarum (quia vniuersam Ecclesiam non repræsentant) sententia ex verbo Dei lata, nihil contra vos, sed illarum regionum omnium, quas recenset, authoritas plus, quàm vnus Germaniæ, valere debet: & si prouinciales Synodi neque Nationali neq; vniuersalium Synodorum authoritati & iuri quicquam derogare debent vel possunt: Stephanus certè protomartyr causa cecidit, & iuste damnatus est, quòd ipse cum paucis alijs Synedrio Ierosolymitano contradixit. Et vestrū iudicium de Papismi erroribus, Tridentini concilij, quod ex pluribus Nationibus collectum fuit, authoritati nihil derogare:

126 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

gare poterit. Apostoli quoque, & eorum discipuli, illegitimè
 damnasse Iudæorum sectas putandi erunt, quòd non ex om-
 nibus ipsorum Synagogis conuocata Synodo, causam
 Phariseorum & Saduceorum, quorum intererat, discepta-
 runt. Verum si totus terrarum orbis, nedum pauca provin-
 cia, eaque non tota, in aliquem errorem conspirent, vnius re-
 ctè sentientis iudicium pluris faciendum est, quàm infinita
 multitudinis consensus. Nostri exemplum Paphnutij, cuius
 vnius sententiam cõtra plures Episcopos coelibatum sacer-
 dotum introducere volentes, Nicena Synodus laudauit. Et
 nobis vnius Hufsi, de Missa pontificia iudicium potius est,
 quàm totius Concilij Constantiensis decretum: at iuxta tuam
 opinionem, illud derogare huic nihil potuit, quia Vnus Na-
 tionali Synodo, cuius consensus aspernandus non erat, con-
 tradixit. Sed conijcio Danaum scribentem hæc somniasse,
 in foro ciuili adhuc se versari, vbi suffragiorum multitudo
 vincit, verum alia Synedrij Theologici ratio est, in quo vs-
 que vnius vox, verbo Dei conformis, plus valet, quàm innume-
 ra multitudinis diuersum sentientis vota. Intelligis quoque,
 Danae, cõclusionem tuam *ἀόυσια τῶν* & absurdam esse, quòd
 Superintendentium nostrorum sententia, vestre causæ præ-
 iudicium vel damnum non afferat, quia ipsorum confessus
 vniuersæ Christianæ Ecclesiæ, à qua iudicanda sit, speciem
 non referat. Hac enim reijcis omnium Prophetarum, Apo-
 stolorum, & Patrum Orthodoxorum sententias, quibus ipsi
 pauci, totius quæ videbatur, vel plurium Ecclesiarum do-
 ctrinam damnarunt, quæ non rectè de religione sentiebāt.
 Et nostri nõ proprio iudicio, sed verbo Dei, quod nobis an-
 tiquius est, quàm omnium Ecclesiarum vestrarum consen-
 sus, vestram doctrinam iudicant & damnant: nec quicquã
 tergiversari cupiunt, siquidem omnia, quæ tu ex scriptura
 profers, pro nobis contra te facere, perspicuè demonstrari, ve
 merito scriptionis huius pudere te debeat.

Hist. Tri-
 part lib. 2.
 cap. 14.

Quid

Osiandri, contra Lamb. Daneum. 117

Quid ipsa Apostolorum praxis (qua hoc Domini nostri Iesu Christi
praeceptum verè quo sensu accipiendum esset, demonstrauit) non ne
id ipsum confirmat ? Illi enim Synodum, ad errores sui temporis
damnandos conuocant, quanquã & ab ipso Christo ἀπέσθως veri-
tate Dei didicerant: & ea erat 12. Apostolorũ authoritas, vt quod
vel eorum vnus pronunciaffet, apud omnes Christi Ecclesias quidẽ
ratum, firmumq; citra vllam controuersiam valeret. Sed Apostoli,
viri Dei, eas veteris & noui Testamẽti regulas secuti sunt: & suo
hoc exẽplo sequendas demõstrãrunt, vt legitima & vera errorũ in
Ecclesia Dei damnãdorũ ratio seruarietur: à qua qui vel ambitio-
ne, vel temeritate, vel animi impotentia, vel odio, vel præiudicijs
discedunt, ij certè & à Spiritus sancti præcepto, & ab Apostolica
gubernationis norma planè aberrare meritò censentur.

Quã veteris & noui Testamenti præcepta & exem-
pla vestram causam de generali conuocanda Synodo
ad vestros errores condemnandos, nihil prorsus con-
firmant: vt etiam Ecclesiae nostrae illam antiquam πρᾶξι
secutæ sint, veramq; errorum damnandorum rationem ser-
uantes, leges diuinas neutiquam violãrint: quia supra pla-
nissimum feci, breuitati iam studens, ea repetere nolo. Hoc
tantum nunc addo, si ambitionis, si temeritatis, si impoten-
tiae animi, vel odij est (vt Danæus innuere vult) absq; Syno-
do Nationali damnare errores, an non hïc graphicè suos de-
pinxit, qui impotenter & temerè, non falsam sed Orthodo-
xam doctrinam nostram, verbis Christi clarissimis fundas-
tam, sine Synodo condemnant:

Quamobrem quæ secuta sunt tempora ad nostram vsq; hanc ata-
tem, eundem in erroribus damnandis ordinem & viam, etiam
corruptissimis temporibus, si non verè, saltè in speciem probãrũt,
& re ipsa vsurpãrunt, adeò, vt cū iniuste à Põtificijs damnare-
mur, ad iustam Synodum, & à nobis, & à vobis fuerit prouocatũ:
Quod igitur in vobis aduersus communes hostes valere vultis,

cur idem in nobis non admittitis? Qui verò vel à primo limine historiam Ecclesiasticam vnquam salutâr it, facile nobis assentietur, atq; intelliget, etiâ in ijs ipsis erroribus (qui iam publica Synodo damnati fuerant) si qua tamen fieret interpolatio, reuocatioq; iterum Synodos ad eosdem errores condemnandos congregari solitas fuisse. Quoties enim idem Arianismus damnatus est? Quoties idem Eutychianismus? Quoties idem Pelagianismus? adeò vt mihi quidem Constantinus ille Magnus (cuius tempora in grauissimas illas de Deitate Christi denegata ab Arianis controuersias inciderunt) sanctissimè dixisse videatur, hanc esse sacrarum Synodorum utilitatem, vt per eas legitime discidia de religione sopiantur. Id quod etiam Innocentius primus re ipsa edoctus verum esse sententiâ & ipse sua confirmauit. Itaq; ait Isidorus, cum propter persecutionum scuitiam Synodi conuenire non potuerunt, etsi à viris, & Episcopis bonis errores damnabantur: Christianitas tamen in diuersas hereses secta est: quod nimirum verissimo illo, & à Christo præcepto, & ab Apostolis usurpato remedio tunc temporis Ecclesia careret. Chrysostomus in illum locum Euangelij secundum Ioan. Cap. 7. Nunquid lex nostra iudicat hominem, nisi audierit prius ab ipso, & cognouerit quid faciat, ait: Non solus & nudus requiritur auditus, sed etiam diligens, quod hac particula significauit, **COGNOVERIT**. Atqui vos ne auditis quidem, nedum cognoscitis. Quid, quòd ipsimet Vbiquitarij, vt aliquot sui erroris sectarios damnarent (quemadmodum Donatistæ, vt Maximinianistas à se auulsos flagellarent) Synodum suam ante paucos annos Torgam conuocârunt, & eam agendi rationem, quam nunc in nobis improbant, tunc tamen vt maximè veram, necessariam ac legitimam, comprobârunt?

Ecclesiam Christi ad nostram ætatem vsq; legitimam ratione errores ex verbo Dei damnandi, usurpasse, nemini dubium est. Quod verò hos semper in Synodo damnâr it, nemo

Basiliius in
Epist. ad
Patrophil.
Niceph.
lib. 8. cap.
25.

Id. lib. 6.
Erym. cap.
18.

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 129

nemo omnium concedet, qui vel primoribus labijs scripta Patrum, & Ecclesiasticā historiam degustauit. Hæc enim testatur, plurimos errores, quos Epiphanius, Augustinus, & alij recensent, nulla ob eos conuocata Synodo damnatos fuisse. Et vos, obsecro, in quo Concilio Pontificios, Synergistas, Anabaptistas, & alios damnastis? & quia in nullo Concilio, ergo iniuste à vobis damnati sunt? Sed habemus reum, contra proprium institutum, errorem suum (quamuis timide & obscure) confitentem ac scribentem, Ecclesiam ad nostram ætatem vsq̃, eundem in erroribus damnandis ordinē & viam, etiam corruptissimis temporibus, **SI NON VERE, SALTEM IN SPECIEM** probasse & surpassasse. De Pontificiorum damnatione quod affers, si es res habet: postquam illi doctrinam nostram sacrarum literarum testimonijs confutare non possent, gladio rem agere ceperunt, & funditus illam tollere conantes, plures crucis deli supplicio affecerunt, omnibusq̃ Ecclesijs nostris excidium intentarunt: quæ causa fuit, vt nostri ad liberum & legitimum Concilium prouocarent, & persecutiones interea quiescere rogarent. Sed nos Ecclesias vestras non persequimur, nec vllum illis malum intendimus: sed amore propenso erga illas affecti, erroribus quibus à vobis imbutur, liberatas ipsas esse cuperemus: ideoq̃ via & ratione ab Apostolis & antiquitate vsurpata, de vestris erroribus, Ecclesiæ nostræ ex Scriptura cognouerūt, eosq̃ cum verbo Dei pugnantes in Synodis, si non generali, particularibus tamen, qualis & Apostolorum fuit, damnarunt. Nec quisquam ignorat, Synodos quandoq̃ errorum damnandorum causa conuocatas fuisse, quorundam etiam damnationem interuallo temporis repetitam: sed errores, non nisi in Synodo damnatos esse, & etiam hodie sola hac via legis

130 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

time damnari posse & debere, friuolum nugamentum esse
 asserimus. Nam si Tomos Conciliorum cōtuleris cū he-
 resibus, quas Epiphanius, Augstinus, & alij enumerant, de-
 prehendes, plurimos errores ab orthodoxis patribus absq̃
 Synodi autoritate damnatos fuisse. Quod cum tibi igno-
 tum non sit, & illud quoq̃ Sturmio Osiander obiecerit: tu
 tamen istud astuto silentio præteris, ne ad hunc appellen-
 do scopulum, causæ tuæ certissimum naufragium facias.
 Et licet Synodi Generales vel Nationales legitimū me-
 dium esse possint, dissidia de Religione sopiendi: non ta-
 men hoc vnicū remedium est, nec à Christo præceptum,
 quod supra demonstraui. Scribit Isidorus, quod in præces-
 dentibus tempora Constantini annis, persecutione seruen-
 te, Episcopis conuenire non licuerit: quibus tu inseris,
 quod illa sæuitie durante, à viris & Episcopis bonis erro-
 res damnati sint. Concedis igitur errorum damnationem
 olim citra Synodi conuentum factam fuisse. Sed addis ex
 Isidoro, *Christianitatem in diuersas hereses scissam esse, quia non
 erat Episcopis licentia conueniendi in vnum, nisi tempore Con-
 stantini.* At non annis præcedentibus tantum, sed etiam
 sequentibus, cum Synodi haberentur, orbis Christianus in
 sectas diuisus est, vt Catalogus hæreticorum luculenter
 ostendit. An non enim post tempora Constantini Arias-
 nianus in Concilio Nicæno damnatus, longè lateque per-
 ducentos prope annos dominatus est, vt etiam Imperato-
 rum domos perreperit? Et Nestorianismus, cū Eutychia-
 nismo, ab istis antiquis seculis ad hunc vsq̃ diem, suos se-
 ctatores, eosq̃ non paucos in Syria & Ægypto habet. Ex
 quo manifestum est, non omnes hæreses Conciliorum re-
 medio sublatas esse, licet multis Ecclesijs profuerint, ne
 vel ipsa pestifera doctrina inficerentur, vel vt infecta sa-
 narentur.

Lib. 6. Etym.
 cap. 18.

narentur: & quod Concilia communi suffragio præstiterunt, hoc singuli ministri in suis Ecclesijs præstare possunt & debent, hoc est, errores verbo Dei damnare & depellere. Quod si tu Imperatori Romano, vel Principibus Electoribus persuadere potes, vt Synodum ex diuersis nationibus, ad vestros errores condemnandos conuocent, per nos tibi liberum est, & nostri haud grauatim compareant. Sin verò quod vellemus efficere non vales, desine culpam remedium, quo nostræ Ecclesiæ ad vestros & aliorum errores profligandum, secundum præceptum Christi, & Apostolorum exemplum, vti debuerunt. Et quid opus erat Chryostomi auctoritatem de diligentibus cognoscendis religionis controuersijs afferre, cum nemo vnquam de eo dubitauerit? Nullius erroris damnationem contra Synodum Generalem vel Nationalem per Ministros fieri posse & debere, hoc tibi probandum incumbit. Sed hæc diabolica calumniæ est, *Nos ne audire quidem, nedum cognoscere.* Ad nauseam enim vsque vestræ blasphemix multò iam tempore auditæ & lectæ sunt, à nostris diligentissime cognitæ, & ex verbo Dei confutata & damnata. Et quid magis præposterum, quàm causam tuam Synodo Torgensi tueri velle, quæ ex solis Ministris Augusto Electori subditis collecta fuit? Quod si hæc tibi Synodus appellari meretur, quomodo non facti cogeris, etiam tuum Calvinismum in Synodis, & quidem omnibus ijs, in quibus concordix liber examinatus, & publicis subscriptionibus approbatus est, damnatum esse? Et quomodo tu eos per summam leuitatem vbiq; vocas, quos supra vbiq; damnasse affirmasti? Et quis ignorat, qui vel obiter tantum Synodi istius confessionem inspexit, fuisse illam, erroris vestri de cœna cõ-

132 *Responsio pro Antisturmio D.D.*
demnandi causa, conuocatam? Quod ergo rationem per
Synodum in vos agendi nequaquam improbemus, tecy eo
nomine immerito nos accusare, satis manifestum est.

Quamobrem fatere Osiander, id quod res est, nimirum præscri-
ptum ab ipso Sp. S. hæreseon, si quæ in Ecclesijs oriuntur, tollen-
darum remedium esse legitimarum Synodorum conuocationem
& congressum: non autem paucorum omnino, velut septem vi-
rorum vestrarum cœtum, qui præiudicia domo iam pridem, ex
quadam regnandi in Ecclesijs Dei libidine concepta euancunt.
Ex quibus omnibus vos de vestro illo munitissimo, vobisq; tu-
tissimo præsidio deiectos esse planè animaduertitis: atq; videris-
tum veteri & nouo testamento, tum etiam primitiue & sequen-
tis Ecclesia rectè administrata exemplo, id est, more maiorū, ac
usu perpetuò manifestè confirmari, nunquam vniuersos aliquos
cœtus & Ecclesias etiam de terribilibus hæresibus accusatas, si-
ne legitima tamen disceptatione, ac processu, (qui præcedat)
sine legitima earundem Ecclesiarum cum alijs Synodo & con-
uentu damnatas fuisse, quemadmodum tamen iam vos fa-
citis.

Huc vsque ne vnâ quidem litera ex veteri vel nouo
Testamento demonstrasti, à Sp. S. præscriptum vel præce-
ptum esse, vt errores non nisi præcedente Synodo, quæ ex
pluribus Nationibus collecta sit, damnarètur. Potest enim
diligentia pastoralis quoq; (vt Augustinus loquitur) & par-
ticularium Synodorum conuentu erroribus occurrere, si cir-
cumstantiæ generales Synodos habere impediunt: quòd in
vestro errore damnando seruatum est. Licet enim Cons-
cordiæ liber initio à sex tantum viris conscriptus sit: à plus-
timis tamen excellentibus, viris, & eruditis Theologis li-
berè & accuratè iudicatus, limatus, approbatus, & perfec-
tus est, vt errorum istorum damnatio, non regnandi libi-
dine.

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. - 133

dine, sed nostrarum Ecclesiarum causa, quò aduersus doctrinã falsã venenum munirentur, suscepta, non minorem autoritatẽ habeat, quàm si omnes illi ministri in Synodo conuenissent. Nihil enim præcipitanter factum: sed cum satis temporis ad legitimũ examen suppeteret, multo exquisitiũs de singulis verbis, periodis & sententijs iudicata potuerunt, quàm si in Synodi conuentu suffragia collecta fuissent. Nobis igitur præsidium nostrum firmissimum manet, quòd ad exemplum Prophetarum, Apostolorum, & primitiuae Ecclesiae, legitima errorum vestrorum damnatio facta sit. Atq; sancti illi viri, si populi Iudaici Idololatriam, & errores non quidem sine legitimo processu, sed tamen nulla præcedente Synodo accusarunt & damnarunt: quomodo tu contra notissima illa exempla, & vsus Ecclesiae frequentem testificari audes? An igitur Augustinum mendacem facies, confirmantem, Rarissimas inueniri hæreses, propter quas damnandas, necessitas talis (Synodos nimirum congregandi) extiterit? An non ille ipse plures errores, absque Synodi congregatione damnauit? Secundum te igitur Prophetæ, Apostoli, & orthodoxi Patres non legitime administrarunt Ecclesiam, quia rationem & viam erroribus resistendi, abs te Catholico doctore præscriptam, secuti non sunt. Quid quòd vestri hanc sibi licentiam petulanter sumpserunt, nostram doctrinam verbo Dei per omnia consonam, variarum hæreseon extra legitimam Synodum accusandi & damnandi?

Quid hic igitur ait Osiander? Aliam rimam nempe reperit.

Cum enim hæc certissima sanctissimorum Apostolorum exempla proferimus aduersus superbum eorum, damnamus & condemnamus, excipiunt aduersus nos tritum illud, Legibus, non exemplo iudicandum esse. Atqui, Osiander, hæc exempla fun-

134 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

guntur vice perpetuæ legis, quæ in recta Ecclesia Dei gubernatione proponi & seruari debet. Sic quod de fide Abrahami Paulus docet, id generale est. Quod Petro esurienti in edibus Simonis coriarij demonstratum, dictumq; fuerat: Macula & vescere. Item: Quæ Deus purgavit, tu nō polluito: hoc ipsum sibi singuli Apostoli dictum demonstratumq; intellexerunt. Et, ut ad ea exempla veniamus, ex quibus gubernatio Ecclesie Christiana ostenditur, Quod Paulus præcipit Tiro, ut presbyteros in Creta constituere oppidatim: quod Timotheo: quod deniq; ipse cum Barnaba fecit, ut presbyteros eligeret: hæc exempla, hæc certis personis præcepta, censentur tamen omnibus Ecclesijs, omnibus pastoribus, omni deniq; tempore leges Ecclesie Dei positæ & constitutæ: ex quibus qui agit & Ecclesiam administrat, is proculdubio nō exemplis particularibus, Oslander, sed veris & generalibus legibus in Ecclesia Dei indicat & agit.

Apostolorum exempla non aduersantur nobis. Nam Paulum imitantes anathema omnibus dicimus, qui aliud Euangelium de Cœna & Maiestate Christi hominis, quam quod ipse nos docuit, prædicant. Et quamuis secundū Augustinum, opus non fuerit Synodi congregatione, ut vestra aperta perniciēs damnaretur: ad exemplum tamē Apostolorum & Ecclesie Hierosolymitanæ, Seniores & ministri Ecclesiarum nostrarum singuli in suis Eparchijs cōueniunt, quò sinceritatē religionis, quæ vestris & alijs erroribus contaminata erat, restituerent. Et cum nullū præceptū in tota Scriptura S. de nō cōdemnandis erroribus nisi in Synodo generali: nec etiam eius ullū exemplū extet: vides, si rem diligentius perpendere volumus, nos etiā vilitatē huius regulæ patrociniō, Legibus non exemplo iudicandum esse, non indigere. Et si quæuis exempla funguntur vice perpetuæ legis, nō iniuria accusant nos Anabaptistæ de recte Eccle

Osiandri, contra Lamb. Danaum. 135

Ecclesie Dei gubernationis desertione, quæ tempore Apostolorum, omnium bonorū communionem, & eorundē, prout cuiq; opus erat, diuisionem habuit. Nos etiam secundam tuam hanc regulam, non malè administrabimus Ecclesiam, qui in errorum depulsione exempla Prophetarum, Apostolorum & Orthodoxorum patrum (qui nulla præcedente Synodo generali, plures errores damnarunt) nobis imitanda proponimus. At pueri in scholis trivialis bus nouerunt, collectionem hanc tuam ridiculam esse, *Quædam exempla vim legis habent, Ergo & hoc:* nisi huius euidentem rationem ostenderis. Non enim omnia vim legis habere: nec etiam hoc de Apostolica Synodo, instantiā probaui. Exempla quæ affers, tuæ causæ planè non conueniunt. Quod enim de fide Abrahami dicitur, vel præterea generale est, quia alterius exempli instantiam non patitur: & insuper verbum generale & promissionem, quæ fidem requirit, hanc habet, *In semine tuo benedicentur uniuersæ familie terræ, & Iustus sua fide uiuet.* Tali verbo generalis tua Synodus caret. Et quod Petro Dominus dixit, *Quæ Deus purificauit, tu communia non dixeris,* non exemplum, sed seuerum præceptum est, quod reliqui Apostoli ex Spiritu S. instinctu, & Propheticis Scripturis de gentium uocatione, ad se quoq; pertinere nouerant. Tu uero ad tuam hypothelin confirmandam nihil eiusmodi ex Scriptura proferre potes. Quæ enim attulisti, nihil ad te pertinere ostendi. Et quod de ministris ordinandis commemoras, nō tantū ipse Paulus præbiteros elegit, sed etiā alijs ut ordinarent, præcepit: quia ministros Ecclesie constituere semper necessarium: at Synodos ex multis Ecclesijs conuocare, nō semper necesse, nec etiam à Spiritu sancto præceptum est. Deniq; cum magnæ sæpè difficultates, multaq;

A Cor. 10. cap.

136 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

multaq; impedimenta Synodis cogendis obstant, quot anis
marum millia erroribus interea implicarentur, si hos ante
damnare non liceret quam Synodus generalis conveniret.
Et si Nicæna Synodus nunquam celebrata fuisset, nū
ideo Arianismi damnatio illegitima fuisset, quæ etiam ante
conuocatam Synodum, ab Alexandro Episcopo & alijs
orthodoxis patribus, singulis in suis Ecclesijs, facta erat.

Deniq; hoc ipsum, quod ex Iurisconsultis affers, *Exemplis non legibus esse iudicandum, perperam didicisti, cum & ea Iuris civilis regula multas patiatur exceptiones: & ut ait Vlpianus, quaedam sint & pacta, & exempla, & facta, quæ quamuis in certis personis concepta extent: realia tamen, non autem personalia (ut tu vis) sunt censenda. Ergo exemplum illud Synodi Hierosolymitanae, quod affertur à nobis, non esse singulare quoddam exemplum, sed generale regendæ Dei Ecclesiæ præceptum esse concludimus.*

Modo ostendi, te perperam hoc didicisse in schola, & pueris etiam tali argumentatione, ex puris particularibus deducta, risum moturum, *Vlpianus dicit, quaedam exempla realia non autem personalia esse, Ergo exemplum illud Synodi Hierosolymitanae non est singulare quoddam exemplum, sed est generale regendæ Ecclesiæ Dei præceptum. Accusas igitur Prophetas, Apostolos, & Antiquitatem, huius præcepti contemptus? quorum illi nunquam, Apostoli semel, hæc autem raro, errores in Synodi cœtu damnauit. Sed ne Daneo venter legibus turgens fortè rumpatur, iuridica nonnunquam ut creperet (ineptè licet) necesse est.*

Iam verò quis in hoc exemplo eludendo Osiandrici ingenij, vel acumen non miretur? qui tam perspicax videri vult, ut Apostolos ipsos inter se committat, id est, ut Spiritum Dei ipsum sibi contrarium esse probare conetur?

Iam

Osiandri, contra Lamb. Danceum. 137

Iam verò quis in Danao summam ingenij leuitatem non vituperet? Suprà enim pag. 49. dixit, Osiandrum exemplum hoc eleuare, quia neque negare, neque effugere, neque etiam eludere illud possit: nunc ipsum eludere illud affirmat vertumnus. Deinde, quis in ipso prostitutam calumniandi proteruiam non detestetur, qua Osiandro per summam iniuriam affingere audet, quod Apostolos inter se committat, hoc est, spiritum Dei sibi ipsum contrarium probare conetur. Vbi verò Osiander hoc tentat?

Ait enim, (scribis) Apostolos, qui in illa Synodo quosdam errores condemnârunt, multos tamen alios sine Synodo postea damnasse.

An tu hoc negare audes Danae? An tibi hoc est Apostolos inter se cõmittere, & Spiritum sanctum ipsum sibi contrarium esse, probare velle? Non puto alium in tota factione tua, hoc ex Osiandri verbis colligere ausum fuisse. Sed te iamdudum gnauiter impudentem factum, hoc etiam tanquam ab Osiandro prolatum, addere non puduit, *Apostolos suam ipsorum regulam perpetuò non probasse.* Quid hac additione iniquius? Contendit Osiander, exemplum Apostolorum vim legis vel regulæ perpetuæ non habere, quia nec ipsi rationem hanc errores damnandi semper secuti sint, nec eam alijs seruandam præceperint. Quomodo ergo dicit, Apostolos suam ipsorum regulam perpetuò non probasse, cum ipsos exemplo suo regulam condere voluisse Osiander neget?

Paulus, ais, extra Synodum damnauit errorem Corinthiorum & Galatarum: quemadmodum & Ioannes Cerinthi & Ebionitarum, qui Christum Deum esse negabant. Adde etiam quòd et tu postea, & Pouchenius Lubecensis Superintendens, sed pa-

138 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

rùm ipse sibi attendens, addidit, Nos quoque non expectata Synodo, tamen ex Dei verbo Anabaptistas & Serueticanos, & ceteros huiusmodi, & nunc condemnare, & antea condemnasse. Hæc sunt igitur quæ affers: sed audi, quid nos ad ista omnia paucis respondeamus. Primum quod ad Apostolos attinet, quorum exempla nobis commemoras, dico tantam fuisse vocationis, munerisque eorum dignitatem & eminentiam, ut vel vnus duntaxat Apostoli doctrina & censura, totius reliquæ Ecclesiæ Synodo non modò æquanda, sed etiam anteponenda. Illi enim immediatè à Deo, non autem ab hominibus, nec per homines eam doctrinã didicerant, quam hominibus tradebant. Illi à Christo ipso velut primi Ecclesiæ Christiana fundatores & architecti constituti fuerant. Illorum denique & scripturae & prædicatio, & doctrina, & authoritas *ἐκ τοῦ κυρίου* plus dubitare liceat Ecclesiæ Christianæ, quàm de ipsa meritis Dei Omnipotentis voce. Itaque quod illi & piè & pro suo iure, & ex eminentia sua vocationis fecerunt, non valet in alijs omnibus, qui Ecclesiam Dei, sed non pari authoritate & prærogatiua gubernant. Quanquam nec ipsi Apostoli singuli quenquam errorem damnârunt, nisi qui aperte illi fidei & doctrinæ repugnaret, quæ communi omnium aliorum testimonio & consensu certa, probata, confessa ac nota esset. Fuerunt enim certa doctrinæ Apostolicæ capita omnium Apostolorum, & eorum, qui ut veri prædicatores Christum & viderant, & audierant, consensione confirmata. Itaque scribit Iohannes non de se vno, sed de cæteris coapostolis quoque suis intelligens, quod audiimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectauimus, quod manus nostræ contrectârunt: vnde fuisse certa quedam *καταχρονος* capita, etiam tempore Apostolorum docent Epistola ad Galatas & ad Heb. atq. aded Lucas

Gal. 6. vers. 6.
 Heb. 6. vers. 1.
 Luc. 1. vers. 2. & 3.

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 139

Lucas ipse statim in Euangelio à se conscripto, qualia nimirum hac, Iesum Christum Deum & hominem esse, in carnem venisse, passum esse, crucifixum, mortuum denique & resurrexisse & in cælum ascendisse. Ex quibus postea Symbolum Apostolorum, quod appellatur, collectum est. Apostolorum autem in huiusmodi doctrinæ capitibus tenendis, consensus verè & Synodus erat, & omni etiam Synodo Oecumenica potior & maior, adeò vt qui contra huiusmodi capita aliquid de Christo docerent, ab ipsis Apostolis, & merito & statim, tanquam hæretici damnarentur. Nulla .n. alia contrarij erroris cõfutatio necessaria erat, quàm ipsemet ille Apostolorum in contrarium consensus ex eorum prædicatione, doctrina, ac testimonio toti Ecclesiæ, quæ tunc eos audiebat, notissimus. Itaq; in ijs ipsis erroribus, quos ais, Osiander, à quibusdã tantùm Apostolis damnatos, vides vel Synodum, vel consensum atq; sonantẽ in ipsa Ecclesiæ Apostolorum omnium vocem $\sigma\upsilon\mu\mu\alpha\ \alpha\gamma\lambda\upsilon\sigma\omega\pi$, quæ quemadmodũ dixi, omni Synodo etiam Oecumenica potior est, veriorq;, veritatis confirmandæ ac statuendæ forma & ratio.

Atq; hæc est prima nostra ad vestrã illam obiectionem responsio. Ad euertendam Danæi falsissimam hypothesein, qua nullum errorem nisi in Synodo legitimè damnari statuit, quid potuit validius adduci Apostolorum exemplis: quæ cum Danæus negare non possit, mirum in modum se torquet, vt rimam elabendi inueniat. Sed miser eius criminis se reum facit, cuius modo Osiandrum falso accusauerat. Sic enim exemplum illud Synodi Hierosolymitanæ, perpetuæ legis vice fungitur, vt pag. 58. affirmat: quomodo Spiritus sanctus sibi ipsi in Apostolis contrarius non est, qui quod in recta Ecclesiæ Dei gubernatione, perpetuò seruandum proposuit, ipse primus omnium per eosdem violauit? Quamuis enim horum ea vocatio

140 *Responsio pro Antisturmiō D. D.*

nis eminentia fuerit, vt vel vnus Apostoli vox, reliquæ
 totius Ecclesiæ iudicio, non tantum æquiparanda, sed
 etiã antepōnenda sit: si tamen hoc ipsorum exemplo,
 perpetuam legem legitimè damnandi errores sanciuit
 Spiritus sanctus, quomodo ipsi eã perpetuò non teneban-
 tur? vt suo exemplo legem firmarent, nec actione diuer-
 sa, & secundum te illegitima, legem, quam ipsi tulissent,
 eleuarent? Nam si turpe est doctōri, cum culpa redarguit
 ipsum: certè & legislatori, si ipse primus omnium violasse
 legem depræhendatur. An ignoras, quòd Paulus Aposto-
 lum Petrum istius præcepti: *Malta & vescere*, Item: *Que*
Deus purgauit, tu communiã non dixeris, oblitum, grauissime
 repræhenderit, eiusq; illũ absq; respectu personæ perpetuò
 Gal. 2. obseruantem esse voluerit? Et, si hæc sola legitima ratio est
 errores damnandi à Spiritu sancto præscripta, omnes certè
 Apostoli & tota Ecclesia Christi eius obseruantes esse de-
 buerunt. Sed & Apostoli & Orthodoxi patres, plurimos
 errores extra Synodum (quod negare non potes) dam-
 narunt. Ergo, te iudice, Spiritui S. rebelles fuerunt, vel
 potius Spiritus S. in ipsis sibi ipse contrarius fuit? Quare
 inane *νενοφύγεται* est, quod de Apostolorum præstantia
 commemoras. Quamuis enim discrimen sit inter perso-
 nas Apostolorum, & aliorum ministrorum Ecclesiæ, emi-
 nentiæ & dignitatis ratione: omnes tamen ex æquo Spi-
 ritus sancti generalibus præceptis tenentur. Et si Aposto-
 lis licuit, præter præcepti alicuius violationem errores
 extra Synodum damnare: etiã quibusuis Ecclesiæ mi-
 nistris, officij ratione ex verbis & decretis Apostolorum
 idem licebit. Cumq; ministri Ecclesiæ, manifesta Christi
 & Apostolorum verba, erroribus opponunt, non aliud
 hoc est, quàm si illi ipsi errores hosce damnarēt, iuxta illud:
 Qui

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 141

Qui vos audit, me audit. Et quemadmodum singuli Apostoli, te confitente, nullum errorem damnarunt, nisi aperte illi fidei & doctrinæ repugnantem, quæ communi omnium aliorum testimonio & consensu certa, probata, confessa, & nota esset: ita nos nullum alium errorem damnamus, nisi qui Prophetarum & Apostolorum scriptis, quæ ἀναμφορίστιστα sunt, aperte repugnet: ideoque etiam vestrum dogma de ccena damnamus, quia manifeste contradicit ei doctrinæ, quæ communi trium Euangelistarum, & Pauli consensu certa, probata, & notissima est, & primum articulum symboli Apostolici, *Credo in Deum Omnipotentem*, negat: ut non opus sit totius Ecclesiæ conuentu, vel alia erroris vestri confutatione, quam quæ ex Apostolorum & Euangelistarum doctrina confessa est. Horum enim consensus, etiam te teste, omni Synodo maior est: & qui contra eam quid docet, statim non expectato Synodi decreto, hæresis eius damnanda est. Vides quàm nihil produxeris aduersus munificentissimū præsidium nostrum, cuius oppugnatione tu quoque Antesignanis Apostolis grauissimū crimen impingis, deserta videlicet stationis, quæ ipsis à S. sancto assignata erat.

Secundo, dicimus etiam inter ipsosmet errores, de quibus damnandis agitur, alios esse, qui perspicuè, manifestè, sine quâ ulla tergiversatione, ipsa fidei Christianæ & Euangelicæ fundamenta euertunt, qualis fuit ille Cerinthianorum & Ebionitarum error: alios autem, qui nequaquam aperte, sed ex consequenti tantum id faciunt, id quod de Donatistarum hæresi scribit Augustinus. Nam ea primum schisma quoddam duntaxat fuit, quod illi se à reliquo Ecclesiæ Orthodoxæ & Catholicæ corpore diuellerent: deinde verò ex schismate facta est horrenda hæresis, quoniam suæ secessioni, impia illi dogmata permiscuerunt. Ergo & ipsi Africanis Synodis sæpius damnati sunt, prius tamè publicè & priuatim auditi.

142 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

Non ignoramus, alios errores, alijs magis blasphemos esse. Sed quid hæc ad nostram obiectionem de Apostolorum praxi: qua demonstrauiamus, Errores cum verbo Dei pugnantibus, legitimè damnari posse, et si illorum causa generalis Synodus non cogatur. Verum homo lubricus effugia quærit, & de hæresi Donatistarum ociosè garrit, ne ad rem respondere cogatur.

Sic & Anabaptista, quos à nobis sine Synodo damnatos esse scribis, condemnati. Primum enim in singulis oppidijs, in qua pestis ista furtim irrepserat, publicè causam suam egerunt: ex quo certamine cum victi, & Dei verbo refutati discessissent, damnati quoque sunt. Sed prius presentes ipsi auditi. Sic Tiguri, sic Berna, sic ubique cum ijs actum est, ut prius in publico totius Ecclesiæ cõuentu audirentur, denique dānarentur. Quid igitur nobis istud exemplum, Olander, obijcis, quasi nos ipsi inauditos homines et absentes condemnemus, & absque publica totius Ecclesiæ voce & Synodo, quanta maxima pro ratione temporis haberi potuit.

Hic Danæus tanquam mus in pice hæret, quemadmodum etiam in priori exemplo Apostolorum: & cum se extricare non possit, ne tamen irretitus videatur, hinc inde se volutat & obuia quæuis arripit, si forte existimationis suæ famam saluare possit. Verum omnia ruinosæ & corrosiua sunt. Suprà enim ad legitimam errorum damnationem, Generalem Synodum vel Nationalem, quæ speciem referat synedrj Hierosolymitani, requisitiuit: hic nunc fateri cogitur, Anabaptistas à suis in nulla tali Synodo, sed tantum in particularibus & oppidanis cõtibus auditos & condemnatos esse. Quomodo ergo secundum tuum decretum legitimè? Aut si hæc agendi cum ipsis ratio legitima & sufficiens fuit, qua fronte eam in nobis improbas? Nam par ratione cum vestræ sectæ hominibus,

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 143

nibus, in nostris Ecclesijs agitur, vt cum furtim, more Anabaptistarum, irreplisse, & suum venenum, quod ad tempus occultare nõrunt, spargere deprehensi fuerint: non nisi auditi, verbo Dei conuicti, aliquoties moniti, & pertinaciter in errore persistentes excludi solent. Quare non idè exemplum hoc vobis obiicitur, (vt tu veteratoriè statum causæ transferendo tuo more calumniaris) quasi inauditos & absentes homines cõdemnetis: quis enim vos huius accusauit? Sed quòd eam rationem condemnandi à nobis requiratis, quam vos in alijs damnandis nunquam obseruastis. Deinde ludis in voce: *Totius Ecclesiæ*, quasi vniuersam Ecclesiam Christianam intelligas, cum verum tantum sit de singulis Ecclesijs, in quibus Anabaptistæ à vestris senioribus damnati quidem sunt, non autem publica voce Totius Ecclesiæ, cuius procul dubio plura mēbra Anabaptismum, si non apertè probârunt, nec tamen damnârunt etiam, quales hodie quoq; in Heluetia plures reperire est. Et quod addis, Anabaptistas ea in Synodo à vobis condemnatos esse, quanta maxima pro ratione temporis haberi potuerit: scias & nostros Calvinismum cum alijs erroribus, ijs in Synodis damnasse, quæ pro ratione temporis conuocari potuerunt. At tu supr à vniuersalem Synodum, ad errorum damnationem postulasti, nunc cõtra Anabaptistas particulari, & quidem singulorum opidorum singularibus conuentibus contentuses. Quæ hæc tua vertigo Danæ?

Præterea ijs sunt Anabaptistarum errores, vt apertè cū Dei verbo pugnent, & fidei fundamentum de remissione peccatorū citra controuersiam evertant: & tamen illi auditi sunt. Sic etiam Arrianismus (de quo tamè ipso damnado plures Synodi habitæ sunt)

144 *Responsio pro Antislurmio D. D.*

sunt) penè statim atq; exortus est, hæresis esse depræhensus, & statim damnatus. De Novatianis autem, de Decimoquartanis, etiam de Monothelitis ipsis, sub Imperatoribus Constantinopolitanis sæpè priùs quæsitum est, quàm apertè pro hereticis damnarentur: quoniam uti in viarum diuortijs: sic in doctrina sacra diuerticulis alia alijs manifestius, atq; clarius à recta semita nos abducunt.

Errores vestri Anabaptistarum delirijs ea ratione non ablimiles sunt, quòd etiam apertè cum verbo Dei, accipite, comedite, hoc est corpus meum: bibite, hic est sanguis meus, pugnent: Et fidei fundamentum si non manifestè, ex consequenti tamen euertant, quia meritum Christi doctrinà vestrà de verbali communicatione Idiomatum, finitum & pro peccatis totius Mundi insufficiens redditur. De quibus iam multis annis publicè & priuatim in scriptis & Colloquijs auditi estis: quamprimùm etiam Cinglianifmus exoriri cœpit, statim hæresis esse à Luthero & Collegis ipsius depræhensus est, nec tamè priùs damnatus, quàm diligenter de eo inquireretur, accurate diiudicaretur, & ex verbo Dei solide confutaretur. Quare si vel propterea nò opus fuisse generali Synodo ad condemnandum Anabaptistas sentis, quia errores apertè cum verbo Dei pugnant, tes foueant: nec Nostri in simili vobiscum causa culpari poterunt. Verùm superbia vestra, ad Pelagianorum imitationem, hanc etiam gloriam captat, ut Orientis atq; Occidentis Synodus ad vestram apertam perniciem damnandam congregetur. At nostris Ecclesijs (quarum præcipuè causa, liber Concordiæ conscriptus est) abundè sufficit, post factum competens sufficiensq; iudicium, lupos in Scholis & coetibus nostris apparentes abigere, & errores verbo fidei repugnantes, publica totius Ecclesiæ nostræ voce

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 145

voce damnare, ut ijs infecti sanentur, & ab aliorum salute
(ut Augustinus loquitur) & integritate vitentur.

Ergo qui errores, quiq; heretici aperte, & sine circuitione vim
verbaq; fidei negant: ij statim damnari, priuatim redargui, &
à pastoribus excludi, ex presbyterij tamen sententia ritè pos-
sunt: quemadmodū ab Alexandro Alexandria Episcopo cum
Ariano adlum fuit. Qui verò per se errores non sunt (etsi erro-
res appellantur) vel non aperte videntur esse errores, ut qui
aliquā probabilitatis speciē habent, quiq; in pluribus Ecclesijs
coniuentiā, vel alio vicio obrinuerint: in ijs omnibus ratio,
aquitasq; iuris postulat, & Christiana charitas precipit, ut Sy-
nodus, & magna disceptatio, & minimè præceptio iudicatio ad-
hibeatur. Exemplo sit hæc cōtrouersia, quæ inter Vbiquitarios
& nos Orthodoxos hodie versatur: in qua si veterū Synodorum
aduersus Eutychen, Nestorium, Monothelitas decreta, & ve-
terum Orthodoxorum perpetuum cōsensum retinere vellemus,
nulla sanè noua Synodo opus esset: & tamen, ut Ecclesiarum
tranquillitati consulatur, Synodum postulamus: quæ quoties re-
cusatis, quid aliud agitis, quàm Ecclesiarum turbas alitis, &
vos vestræ causæ bonitati diffidere, palàm fatemini?

Vt Calvinismo suo patrocinetur, distinguit inter aper-
tos & apparentes errores, quorum illi vim verbaq; fidei ne-
gant: & exempli causa adducit Arrium: at is verba fidei
non negauit: concessit enim Christum in Scriptura Deum
appellari: sed vim eius negans, Christum creatum Deum
esse blasphemauit. Hos autem ait, vel per se errores non
esse, (quò suo Calvinismo nidulari voluit) vel non aper-
tè videri, quòd probabilitatis speciē se alijs commendat.
Verum hæc distinctio nihil te iuuat. Quis enim error,
proprie dictus, est, qui non aliquam speciē veri habeat?
etiam ipse Arianismus? Et vos manifestos errores defen-
ditis,

146 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

ditis, qui licet non negent verba fidei: vim tamen eorum, prava interpretatione vestra tollitis. De quibus cum diu iam disceptatum sit, & minimè præceptis iudicatio facta, ideo post tot fidelissimas admonitiones, iuxta præceptum Pauli, iustissimè à nostris vitamini & damnamini. Nos bis per gratiam Dei cum istis hæresibus, quarum à vobis iniquissimè, etiam absque cognitione Synodi (quod secundum te illegitimum est) accusamur, nihil commusne esse, multis nostrorum luculentis scriptis demonstratum est, Ideo nec veterum Synodorum decreta nos damnant, nec etiam nostræ doctrinæ causa opus est Synodum conuocari. Congregatione verò Synodi, ut vestra doctrina cognoscatur, quis opus esse iudicabit, cum pluribus iam annis auditi, vestriq; de ea libri vbique citati cumuolentur? Inquis, ut Ecclesiarum tranquillitati consulatur, scilicet Synodo, in qua magna multitudo Calvinistas rum ex multis Nationibus collecta sedeat. Qui verò homines? Ad orbem terrarum commouendum, nisi Dominus illis resisteret, aptissimi, & quibus nihil minus, quàm salutaris Ecclesiæ tranquillitas curæ est, sed qui ad turbas dandas nati esse videntur. Et hæc quamuis se ita habeant: tamen ita bonitati causæ nostræ non diffidimus, ut si ratione commoda Synodus coire posset, eius disceptationem nequaquam refugeremus.

Tertio deniq; (quod à te, cuiq; omnibus diligenter perpendendum est) aliud est, Oslander, errorem aliquem, priuata quadam sententia improbare: aliud autem, eundem publica vniuersæ Ecclesiæ voce damnare. Illa enim vnius aut alterius eruditi, Christianiq; viri sive Doctoris, aut Pastoris in Ecclesia, sive etiam Idiotæ sententia de aliquo errore, priuata duntaxat condemnatio est, qua etsi errorem, & errantem flagellat.

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 147

lat, tantumq̄ illi detrahit, quantum vnus hominis auctori-
tas alteri detrabere potest: tamen neq̄ errorem, neq̄ errantem
ipsum adhuc ab Ecclesia excommunicat: aut si etiam ab ali-
quo cœtu expellit, eundem tamen à tota Ecclesia non segregat.
Concessa est enim ad cœtum Ecclesia ampliorem, ab ea priua-
ta sententia, & condemnatione prouocatio. Hæc autem, quæ
vel ab vniuersa Ecclesia fit condemnatio: vel à magna illius
parte, hæc certè publica, horrendaq̄ excommunicatio est, si verè
pronunciatur, & à toto ipso vniuersæ Ecclesiæ, ac per conse-
quens, Christi corpore segregatio est. Ergo vt huius publicæ,
quàm illius priuatae condemnationis tetriora sunt effecta, &
maiora: vt calamitas luctuosior: vt diuisio perniciosior: vt vis,
& sententia horribilior: ita via & ratio vtiusq̄, exercenda in
multis diuersa est. Illa priuata sine Synodo aliarum Eccle-
siarum plerumq̄ fieri potest: hæc autem publica nunquam le-
gitimè fit, sine publica Ecclesiæ cognitione, congressu, ac con-
sensu, à qua alteram ipsius corporis partem præcipuam auellit.
Ergo nunquam sine legitima disceptatione, nec non ijs coram
prius auditis, qui damnantur, fieri debet. Atq̄ vt tam necessa-
riam, vtilemq̄ hanc nostram distinctionem facilius declarem,
illustro exemplis. Alia est in ipso Germanico Imperio (quod
Dominus, & felicissimum & aternū conseruet) ea proscriptio,
quæ fit ab vno alicuius libera ciuitatis, vel Illustrissimi Prin-
cipis Magistratu: alia autem est ea clarigatio, quæ fit ab vni-
uersis imperij Germanici ordinibus, ac præsertim si de vno ali-
quo ipsius imperij membro, veluti de aliquo Illustriss: Principe
Electore feratur. Illa prior, neq̄ comitia Imperij requirit, neq̄
publicum Germaniæ conuentum: hæc posterior vtremq̄ neces-
sario exigit, quemadmodum ex Bulla aurea Caroli quarti Im-
peratoris Germanici faciliè intelligitur.

148 *Responsio pro Antisturmo D.D.*

Videtur Danæus verbosa distinctione hac publicæ & priuatae damnationis hoc velle, vt Calvinismus publica vniuersæ Ecclesiæ voce damnetur. Quod cum certas ob causas commodè fieri nequeat, nos hac quidem vice contenti sumus, beneficio Dei, & medio Libri Concordiæ, perniciosissimum istum errorem, ex scholis & Ecclesijs nostris profligatum esse. Et quamuis in hac distinctione plurima sint, quæ iure reprehendi possint: quia tamen suprâ etiam illa attigit, breuior hîc esse studebo. Error rem citra Synodum generalem, legitimè damnari posse, exemplis ostendi. Hoc nunc Danæus tertio responso infringere tentat: sed frustra, vt etiam in cæteris diluendis, laborat. Calvinianum enim dogma licet non publica vniuersæ Ecclesiæ Christianæ voce damnatum sit: nec tamen etiam priuata tantum paucorum sententiâ, sed plurimarum Ecclesiarum Germaniæ grauissimo & ac curato iudicio reiectum & excommunicatum est, nec id priuatâ, sed publica verbi Dei, quæ maior est totius Ecclesiæ, autoritate: quasi etiam vnus, & alter tantum aduersus errorem, vel pertinaciter errantem vratur, à tota Ecclesia Christi (etsi locum externum in ea teneat) reuera exclusus vt sit necesse est. Non enim vt Danæus forensis rabula putat, eadem Ecclesiæ veræ, quæ politicæ vitæ, ratio est: in hac, si quis ex vna ciuitate malefici causa pellatur. In alia ipsi locus esse potest. At Ecclesia Christi vna tantum est, ab hac si per excommunicationem tanquam membrum inutile segregatus fueris, totalis auulsio facta est: nec tibi in eam, nisi seriò abiecto errore, reditus patet. Neque hîc refert, à pluribus vel paucis excommunicatus quis sit: Vna enim clavis ligans, vnus

Osiandri, contra Lamb. Danceum. 149

vnus Spiritus est, quo omnes obstinati constringuntur & damnantur: & huius sententiæ grauitati nihil accedit vel decedit ex hominum numero: nisi quòd coram hominibus publicæ quàm priuatæ damnationis tristior calamitas & horribilior auulsio apparet: reuera autem vnus & idem effectus, vna & eadem calamitas est, vt etiã vna & eadem sententiã Dei, tam à paucis quàm vniuersis prolata, Hanc ob causam Arriani iam ante Synodi conuentum, priuatis sententijs Orthodoxorum reuera à Christi Ecclesia auulsi erant, quodq; illa publica voce confirmauit, hoc idem prius singuli Orthodoxi iudicarunt. Nec publica vel priuata condemnatione præcipua corporis pars (vt ineptis) auellitur: sed Ecclesia tantum à putridis membris purgatur, ne & sana inficiantur, Et quamuis exemplum ex vita politica desumptum in multis dissimile sit: tamen & illud contra te manifestè militat. Nam vna & eadem sententiã mortis est, (v. g. si quis gladio, laqueo, vel rotæ adiudicetur) vnus & idem effectus quoque, siue ab vna ciuitate, siue toto imperio Romano in facinosum feratur, nisi quòd huius sententiã horribilior apparet. Et licet plures ab hoc, illustres quoque personæ, proscribantur: non tamen singulorum causa, comitia habere necesse est, sed vt plurimum causæ illæ in Camera imperiali deciduntur. Simili modo & vestra hæretica doctrina exquisitè cognita, legitime disceptata, & communi consensu Ecclesiarum nostrarum proscripita est. Sed inquis: *Id fieri non debet, nisi prius coràm auditis ijs, qui damnantur?* Diu multumq; auditi estis coràm et in scriptis, sæpè quoque moniti vt errorem deseratis, & Ecclesiam turbare desistatis, sed surdis & obstinatis verba facta sunt. Ideo quemadmodum Christus pertinaces Pharisæos

Responsio pro Antisturmiò D. D.

rifæos absentes quoque damnauit: Ita vos cum vestra doctrina & præsentibus & absentibus, voce & scriptis condemnati estis. Iterum repetendo obijcis: *Alia est excommunicatio eius, qui ab vna aliqua tantum Ecclesia segregatur: alia eiusdem, cum ab vniuersa Catholica Ecclesia separatur. Est enim vtraque diligentem causæ cognitionem (quam tamen in nobis prætermittitis) desiderat, ipsius excommunicandi accessionem: tamen illa sine Synodo potest fieri: hæc citra Synodum nequam.* Deliras Danæe cum tua forensi Matæologia. Nam qui ritè ab vna particulari Ecclesia verbi Dei sententiâ segregatus est, ille verè ab vniuersa Ecclesia separatus esse creditur. Ideoque necesse non est, ad vestros apertos errores condemnandos vniuersam Ecclesiam conuocari, cum illud à nostris legitime secundum præscriptum verbi Dei effectum sit.

Quod ve tu, tuiq, Osiander, omnium Patrum consensu, & testimonio verum esse, sequendumq, intelligant, audi eorum sententias, quas tibi iam iam profero. Hilarius eandem calumniam patiens pro vocabulo quororor, quam nos pro vocibus istis, Hoc est corpus meum, postulat, ve Synodi conueniant. Itaque ait in lib. de Synod. Pium est quod volumus, ne damnemus Patres, ne animemus hæreticos: ne dum hæresin repellimus, hæresin nutriamus. Interpretati Patres nostri sunt, post Synodum Nicenam Homousij proprietatem: religiosi extant libri: manet conscientia: si quid ad interpretationem addendum est, COMMVNITER CONSVLAMVS. Potest inter nos optimus fidei status condi, ve nec ea, que bene cõstituta sunt vexentur: et que malè sunt intellecta rescentur. Damasus. Eorum qui accusantur, causas discutere non licet, priusquam Canonice vocati ad Synodum veniant, & præsentibus per præsentem agnoscat veritatem, & intelligat, qua ei obijciuntur.

Can. Forum. II.
quæst. 3.

Osiandri, contra Lamb. Danceum. 151

ijciuntur. Quod & per sapientiam Solomonis dicitur, ante- Ecclef. 18.
quam scruteris non reprehendas: intellige parcius, & tunc
increpa: antequam audias non reprehendas. Et licet apertis-
sima sit contrariorum reprehensio: veruntamen oportet & ab

ijs, qui dati sunt ad eorum examinationem, ordinem seruari. Can. Graue II.
quæst. 3.

Gelasius: Graue satis est, & indecens, vt in re dubia, certa
decetur sententia. Cum de Ioannis Chrysoptomi Constantinopoli-
litani, & Heraclidis Ephesiorum Episcopi depositione dun-
taxat, non autem de vniuerso ipsius Constantinopolitana,
aut Ephesina Ecclesie corpore damnando ageretur, constantè
ab vniuersis responsum est, contra Canones Ecclesiasticos fieri,
si absentes iudicarentur, atq; condemnarentur. Nam vt ait
Theodosius, iudicia Ecclesiastica non de plano, sed cum summa
& diligenti causa cognitione, & disceptatione ferenda sunt.

Itaq; plerq; etiam veterum Patrum damnationes improbate
sunt, quòd ordine isto Ecclesiastico neglecto, quosdam homines
& singulos & priuatos, nedum ipsos totos cæcus impietatis
notassent. Ex perpetuo Synodorum vsu, atq; adèò ex ipsis Sy-
nodorum decretis, manifestè apparet, quæstiones de fidei Ar-
ticulis, de negotijs Ecclesiasticis, de hæresibus, de Schismati-
corum hominum causa in Synodis maximè generalibus, &
tractari & decidi oportere. Et vt tandem totus hic locus con-
cludatur, en tibi homini Romani Imperij legibus subdito, Im-
peratoris ipsius Romani constitutio apertissima, Iustiniani
Novella Authentica 123. Tit. de Ecclesiasticis diuersis capi-
tulis. §. Quia verò quod à sacris dictum est canonibus in
Authen. vbi omnes controuersias, qua de fidei dogmate na-
scuntur, in Synodis tractari disertè, etiam grauissimarum
pœnarum adiectione iubet optimus Imperator. Ex quibus om-
nibus efficitur, quod volumus, esse iniustam, & vt verissi-
mè dixit Scurmius, & dixor, vestram de nostris Ecclesijs con-
demnationem.

Assera

152 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Assertionem hanc tuam, *Omnium patrum consensu & testimonio, errores non nisi in Synodis legitime damnari posse* (totas Ecclesias nos nequaquam damnare supra ostensum) iam pridē erroris cōuici. Et facile princeps Doctorū Ecclesiæ Augustinus lib. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum, capite vltimo in hæc verba scribit : *Quid est ergo quod dicunt de simplicioribus Episcopis, sine congregatione Synodi in locis suis sedentibus, extorta subscriptio est? Nunquid beatissimis & in fide Catholica excellentissimis viris, Cypriano & Ambrosio ante istos, aduersus istos extorta subscriptio est, quæ eorum impia dogmata, tanta manifestatione subuertunt, ut quæ contra eos manifestiora dicamus, vix nos inuenire possimus? aut verò congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur? quasi nulla hæresis aliquando nisi Synodi congregatione damnata sit: cum potius RARISSIMÆ inueniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit: multoq; sint atque incomparabiliter plures, quæ vbi extiterunt, illic improbari damnariq; meruerunt, atque inde per ceteras terras deuitanda innotescere potuerunt. Verum istorum superbia hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos orientis & occidentis Synodus congregetur. Orbem quippe Catholicum, quoniam Domino eis resistente, peruertere nequeunt, saltem commouere conantur, cum potius vigilantia & diligentia pastorali post factum illis competens, sufficiensq; iudicium, vbicunque isti lupi apparuerint, conterendi sint, siue ut sanentur atque murentur, siue ut ab aliorum salute atque integritate vitentur. Audis errores & hæreses illic damnandos luposque conterendos esse, vbicunque apparuerint. Quia ergo falsa vestra dogmata in nostris quoque Ecclesijs plantari & exoriri cœperunt: ideo quoque illic damnari, extirpari, & lupi apud parentes, eijci meruerunt. Hanc præcipui Theologorum*

author

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 153

authoritatem, omnibus quæ in speciem abs te afferuntur, oppono: quamuis & hæc nihil prorsus incommodent nobis. Solet enim Danæus Iesuitarum more, testimonia & exempla nihil ad rem pertinentia cumulare, vt obiter tantum inspicientium oculos glossis marginalibus perstringat. Iubet Hilarius in causa *omozois* communiter consulere: sed & hoc à nostris diligentissimè factum: & quam ipse calumniam pro vocis *omozois* proprietate perpeffus est: eandem & nostri pro sensu nativo verborum cœnæ Dominicæ. Synodi mentionem eo in loco Hilarius non facit, sed communiter vt consulant, suadet: quod etiam citra Synodi conuentum subscriptionibus fieri potest: quæ ratio tempore Augustini (vt ex verbis eius modo citatis patet) & in hodierno negotio Concordiæ à nostris obseruata est. Et quid manifestius, quàm Damasum Papatam, per Synodum intelligere cuiusq; loci consistorium? Titulus enim est: *Antequam examinentur aliqui, non iudicentur.* Et decretum hoc generale est, de quibusuis, non tantum Religionis causis: quod ipsa Solomonis verba testantur, quæ neminem reprehendi volunt antequam audiatur, & causa ipsius examinetur. Et quid absurdius esset, quàm nullius qui accusatur causam, nisi in Synodo generali discutere? Aut ergo particularium Synodorum, hoc est, consistoriorum cuiusq; vrbs & dioceseos iudicium probes necesse est: aut stultissimè fingas, omnium qui in toto Christiano orbe, quacunque de causa Ecclesiastica vel politica accusantur, quæstiones discutere non licere, extra vniuersalem Synodum. Neque nos contra Gelasij iudicium in re dubia sed omnium certissima, nisi vos Christus veritas (quod impossibile est) fallat, sententiam damus. Exempla quæ affers Chryostomi & Heraclidis

154 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

socras. lib. 6. ca. 15.

socras. lib. 6. c. 14.

clidis pariter inepta sunt. Nam cum Heraclides Ephesiorum Episcopus absens in iudicium adductus, grauisissimorum criminum accusaretur, quod aliquos iniuste verberasset, & vinculis constrictos, per mediam urbem Ephesiorum ad ignominiam ducendos curasset, Chrysofomus responderet: Non oportere de absentibus iudicium fieri. Sed quid hoc exemplum de causa criminali, externa & dubia, ad vestram clarissimam, testatam, & in omnes per uulgatam causam, cuius cognoscendæ gratia, non opus sit vestra præsentia, cum innumera à vobis sparsi libri extant, qui vestras blasphemias loquuntur. Eodem modo & Chrysofomi exemplum inconueniens est, vt responsum nullam desideret. Hic enim quater à paucorum Episcoporum Synodo Chalcedonem vocatus, vt de causa ipsius, quæ externa & politica magis erat, cognosceretur: cum autem comparere recusaret, Episcopatum abdicatus est. Theodosij testimonium similiter non officit nostris. Vestram enim & reliquorum in fide errantium causam diligentissime cognouerunt, disceptarunt, & ex verbo Dei iudicarunt. Quod si veterum Orthodoxorum Patrum legitimæ damnationes extra Synodum in controuersijs Religionis ex verbo Dei factæ, ab alijs improbatæ sunt, perperam hoc factum esse scias. Ad Synodum enim generalem nulla lege diuina alligati sumus: nec etiam vllis hominum decretis hæc in parte tenemur: Errores vero vt quauis occasione damnemus, & auditores ab illis præmoneamus, ex officio compellimur. Sin vero, quod in causis externis iudicandis Ecclesiasticum ordinem siue Canones Ecclesiæ tum temporis vsitatos non seruauerint, reprehensi sunt, nihil istud ad nos. Nec inficiamur quæstiones de fidei Articulis, negotijs Ecclesiasticis, & hæresibus

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 155

sibus in Synodis generalibus pertractatas fuisse. Sed non nisi in his legitime decidi illa posse & debere, hoc rationibus & exemplis supra allatis pernegamus. Denique vt nihil priorum omnium, quæ produxit Danæus, causæ ipsius suffragatur: Ita nec constitutio Iustiniani, quæ sic habet: *Quia verò quod in sacris dictum est Canonibus, de sanctis, Episcoporum Synodis, quæ per singulas debent celebrari prouincias, huc vsq; obseruatum non est: maximè necessarium fuerit, ad rectam id denudò reducere viam. Ac sancti quidem Apostoli & Patres definiunt, vt bis per singulos annos religiosiss. Sacerdotum seu Episcoporum in quaq; prouincia celebrarentur Synodi, & quæ suppullularent, examinarentur, potirenturq; competenti correctione: hoc est, altera quidem quarta feria sanctæ Pentecostes, altera verò in mense Septembri. Nos autem cum ex huiusmodi negligentia multos varijs implicitos peccatis inuenerimus, iubemus, vt omnibus modis in quaque prouincia, per singulos annos, vel in Mense Iulio vel Septembri, vna Synodus celebretur, coeantq; in vnum apud beatiss. quidem Patriarchas, illi qui ab ijs ordinantur, neque ius habent alios ordinare Episcopos: apud Religiosiss. verò cuiusque prouinciæ Metropolitanos, hi qui ab ipsis ordinantur: quò magis mota causæ, & quæ ab aliquibus denunciantur vel occasione fidei, vel Canonicarum questionum, vel administrationis rerum Ecclesiasticarum, &c. aut alijs quibuspiam, quæ correctionem desiderant, agitentur iuxta & conuenienter examinentur, neque non correctio ijs adhibeatur, quæ sacris Canonibus & nostris conueniat legibus. Hic cogitandum, Orientis Imperium in plurimas prouincias diuisum fuisse, in quibus singulis vna Synodus quotannis celebranda fuit. Quot igitur prouinciæ, tot Synodi. Sed quid hæc ad generale tuum Concilium? In particularibus Germaniæ*

Constit. 137. Tit. de ordinatione Episc. & Cler.

156 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

Synodis, errores vestros damnatos esse negare non potes. Ex quibus perspicitur, Danæum ingenti hiatu & magno conatu verborum, nihil eorum quæ voluit effecisse: & Calvinisimi damnationem, ad præceptum & exemplum Christi, Prophetarum, Apostolorum, & antiquitatis factam, iustissimam esse.

Ergo quod conqueritur Osiander, malè cum Ecclesijs actum iri, nisi sibi suisq; socijs liceat citra Synodum, errores, quos vocat, & putat esse cum fide Euangelij pugnautes, anathematizare, animi sui morbum ostendit: ac se in Ecclesia Dei iam eum primatum affectare, Diotrephis exemplo, ut vnus ipse statuere possit, quod tantum totius Ecclesiæ voce, & auctoritate ex Dei verbo definiendum est.

Hanc esse virulentam calumniam & malitiosam sententiæ Osiandri peruersionem, quæ nulla confutatione egeat, hæc ipsius verba declarant: Et præclare scilicet ageretur cum Ecclesia Dei, si errorem cum fundamento fidei pugnantem, Theologis damnare non liceret, donec vniuersalis Synodus celebraretur. Quot interim animarum myriades perirent?

Potes tu quidem eos, quos constat errores esse impios, priuatim & in scholis & in concionibus tuis, modesta tamen oratione, ex Dei verbo refutare. Hanc autem doctrinam quam Christianæ Ecclesiæ, id est, ipsa præcipua Christi membra sequuntur & pro vera fide amplectuntur, errorem esse definire, sicq; ipsas Ecclesias à tua Ecclesia, aliorumq; fidelium societate segregare, à Christo separare, hæreticas appellare, certè citra legitimam, liberamq; Synodum nullo modo aut iure potes. Id quod me hæctenus demonstrasse spero.

Pro imperio Danæus tanquam Oecumenicus dictator, & Deo & hominibus præscribit, quid possint vel non possint. Deinde ridiculo supercilio Calvinistas
(quos

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 157

(quorum nomine obstinatos doctores & propugnatores Calviniani dogmatis intelligo) præcipua Christi membra vocat, quæ videlicet caput suum ignominia afficiunt, negantes, Christum secundum humanitatem (gratia cuius caput nostrum esse creditur) omniscientem, omnipotentem, & omnipresentem esse: qua cōfessione se ipsos à Christo & vero ipsius corpore, quod est orthodoxa Ecclesia, separant. Et hanc blasphemam in Maiestatem Christi hominis doctrinam legitimè citra Synodum generalem damnari posse & debere, hæcenus demonstraui.

Ceterum quod ais, nostra argumenta tibi, tuisq̄ diligenter esse perspecta, eaq̄ deprehensa pugnare cū Dei verbo, in eo fucū tantum facis, & tenebras bonæ causæ nostræ astutè conari offundere. Quomodo enim ea pugnare cū Dei verbo diceres, si intelligeres? Quomodo autem nostra intelligitis, qui illa ne quidē legi publicè sinitis? Testis erit illa Saxonica exegesis, in quam inquisitores publicè sunt delecti à vobis, & seuerissimi quidē, ne quis eam habere deprehendatur: Et si quis erit deprehensus, grauissima pena plebatur. Testes etiam eruditissimi Ioannis Caluini libri, qui à vobis iam publicè proscribuntur. Quemadmodū enim Pontificij homines scelerati, ad extinguendum omnis veritatis lumen ipsius S. Scripturæ lectione populū interdixerunt: sic vos vestri homines & Pontificiorū æmuli, ne nostri dogmatis veritas à vestris gregibus agnoscat, nostrorum scriptorum lectionem, & promulgationem vsq̄ fieri prohibetis. Quod nos de vestris minimè facimus, ita nimirum bonæ nostræ causæ confidimus, quoniam eam etiam ex collatione, quæ cum vestra fit, eam illustrari quotidie cernimus.

Non inficiamur Illustratissimos Principes nostros Vires tembergicos, ante cōplures annos pie & sapienter cauisse, vt ne commenta vestra, imperitæ iuuentutis causa, quæ

158 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

propter ætatem de hisce controuersijs adhuc iudicare non potest, & facile verborum illecebris rationiq; humanæ cōsentaneis opinionibus capitur, publicè distraherentur. Quemadmodum enim venena in pharmacopolijs nō quibusuis, sed tantum peritis prostrare debent, ne indoctè tractantes ea sibi & alijs exitio sint: Ita quoq; Principes nostri, pestiferam doctrinā vestram, tantum præcipuis Theologis suis, perspectam esse voluerunt, vestraq; vt legerent seriò mandarunt, quò suos auditores ab ea præmonere possent. Et vt fatear quod res est, nunquam à nostris Theologis, studiosis inhibutum fuit, quò minus vestra legerent. Quæ est igitur Danaæ argumentatio hæc? Vos non intelligitis nostra, quia illa publicè legi non finitis. Imò quia vestra legimus & probè intelligimus, idè confutamus, dānamus & execramur illa. De Exegesi Saxonica, si verū est quod scribis, quis dubitat à Magistratu rectissimè factum esse? Iubemur enim probare spiritus an ex Deo sint. Qui verò ex Deo est, non fugit lucem: sed omnis, inquit Christus, qui malè agit, odit lucem, nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius. Talis est iste tenebrius, lucifugus, spiritus mendax, exegeta, qui nec nomen suum, nec locum aditionis profiteri ausus fuit: sed instar furis & latronis, Ecclesias Saxonix ignotus ingredi tentauit. Postquam igitur opera ipsius conspicua facta sunt, illud Pauli, opinor, studiosis dictum fuit: Cauete canes, cauete malos operarios, cauete concisionem: cauete fures & latrones, qui non interdū per ostium in stabulum ouium intrant, sed clam aliunde ascendunt, vt furentur, mactent & perdant. Et si fortè olim à quibusdam libri Caluini publicè proscripti sunt: præter exempla vetustatis id mis nime

Ioan. 1.

Philip. 3.

Ioan. 10.

Osiandri, contra Lamb. Danaum. 159

Hist. Tripara
lib. 2. cap. 159

nimè factum esse noueris. Nam Constantinus ille Magnus, sub poena Capitali præcepit, vt si quæ conscriptio ab Arrio facta reperiatur, igni tradatur: vt non solum praua eius doctrina depereat, sed neq; vlla eius possint remanere commenta. Et licet Ecclesijs & scholis purioribus quàm optimè consuleretur, si vestra commenta penitus ignorarent: eandem tamen, quàm Arrij scripta fortunam, hæctenus experiri illa, hanc fortè ob causam noluerunt, quòd veritas ex opposito mendacio magis elucescat. Et quid dissimile magis, quàm te comparationem nostrorum cum Pontificijs instituere? Quæ enim similitudo luci cum tenebris: & veritati cum mendacio? Pontificij ipsam veritatem & lumen Scripturæ sacræ extinctum cupiebant: nostri autem librorum vestrorum, quòd persniciosam & impuram doctrinam continerent, publicationem olim inhibuerunt, & quidem propter eos tantum qui infirmiori iudicio sunt, quàm vt spiritus probare & vestra *ἑσθδογὰ φημάτα*, deprehendere possint. Adhæc nisi toties malam tuam fidem prodidisses, putarem, vel nunc te veri quid dicere, quòd vestri nimirum nostrorum scriptorum promulgationem non prohibeant: sed istud agnatum quasi vobis supercilium est, vt vestra, velut simiæ suos catulos, admistimini tantum: nostrorum labores vero ex alto despiciatis, vt cautione hac vobis opus non sit.

Sed quomodo nostra argumenta intelligitis, qui cum mirè inter nos omnes consentiamus, tamen creditis, vel fingitis insinuatim esse inter nostros in hoc de S. Domini cœna capite sententiarum varietatem? Quomodo nostra argumenta caperetis, quæ ex ipsi Scripturæ verbis, fidei analogia, perpetua sacramentorum regula

160 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

gula ducuntur, cum ee Scriptura ipsius verba in cœna Domini peruertatis, & fidei analogiam negligatis, & Sacramentorum naturam in Domini cœna sacrosancta abrogetis? Et certè quoties vestras interpretationes de verbis cœna Domini, & de his vocibus, Corpus meum, considero, venit in mentem illud Hilarij: Inane est calumniam verbi pertinere, ubi res ipsa, cuius est verbum, non habeat difficultatem.

Scripta vestrorum, quæ extant, testificantur, ipsos in expositione verborum cœnæ plurimum variare. Carolus stadius enim pronomen *est* flagellans, de corpore Christi assidentis, non pane, illud exposuit, in hunc sensum: *Hoc, quod videtis, est corpus meum: demonstrans non panem sed corpus suum.* Zuinglius deinde verbum *EST* per SIGNIFICAT exposuit: cuius nativam significationem Oecolampadius retinens, vocabulum corporis exanimavit, & pro vero figuratum substituere nobis voluit. Schuuenckfeldius (qui vestris hominibus in negotio cœnæ se coniunxit) verba institutionis inuertens, ex subiecto prædicatum hoc modo fecit: *Corpus meum est hoc, id est, verus animæ cibus.* Calvinus inter Zuinglij & Lutheri sententiam fluctuans, sibi ipsi non constitit. Scribit enim in 1. Corinth. 11. *Columba spiritus vocatur, quia certa sit cœssa, inuisibilis Spiritus presentia.* Ergo panis est Christi Corpus: quia certò testetur, exhiberi nobis corpus illud, quod figurat: vel quia Dominus visibile illud symbolum nobis porrigendo, vna dat etiam nobis suum corpus: neque enim fallax est Christus; qui vacuis figuris nos ludat. Postea vero subiungit: *Verum vt capaces huius communionis simus, assurgere in celum nos oportet.* Quomodo quæso hæc sibi conueniunt? Dominus
visibile

visibile illud symbolum nobis porrigendo, vnâ dat etiam nobis suum corpus: & tamen nos fide in cœlum assurgere oportet, si corporis & sanguinis Christi participes fieri velimus: Alij relatiuum QVOD pro quatenus exponunt. Et quamuis diuersæ & variæ, multoq; plures aliæ opiniones vestræ sint de verbis cœnæ: tamen in eo vos omnes mirificè consentire, firmiter credo, quòd in negotio cœnæ cum Anabaptistis, Suuenckfeldianis, Turcis, Iudeis & Gentilibus nihil prorsus credatis. Et qua fronte, argumenta vestra ex Scripturæ verbis, fidei analogia, & sacramentorum regula ducta esse scribere audes cum illis *ἡ δὲ ἀνάμνησις*, opposita sint? Christus enim inquit: Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Vos autem corpus ipsius à cœna tantum distare affirmatis, quantum cœlum à terra: & eo ipso Sacramenti huius naturam perditis. Tale enim quodque Sacramentum est, quale est verbum institutionis: nec omnium vnâ & eandem rationem esse, verbum Dei ostendit. Nos autem Scripturæ verbis (quæ vos interpretatione falsa peruertitis) simpliciter credimus: Et fidei analogiam de sessione Christi Homini ad dexteram Dei omnipotentem, & vbique præsentem: naturam quoque Sacramenti cœnæ, quam vos omninò tollitis, studiosè seruamus. Cumque verba cœnæ nihil obscuritatis vel difficultatis habeant, nos calumnias vestras non pertimescimus, sed miramur potius, vos eò temeritatis progressos, vt interpretationibus vestris illa obscurare, & quasi obliterare audeatis.

Denique quod scribis antea iussu aliquot Illustriss. Germaniæ Principum instituta fuisse colloquia, vbi nos & auditi, & conuicti erroris à vestris sumus, quale Marpurgi, Heidelbergæ,

162 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Maulbrunna factum fuit, iam ostendis, qua fronte & ore, non tantum qua conscientia vir fies, Oslander, qui cum ex ijs ipsis Colloquiorum (qua citas) Actis, mendacijs caonvincaris, tam impudenter tamen ista scribere sis ausus, tanquam in profundo quodam puteo demersa esset istarum actionum veritas, non autem publicè edita, & à vestris etiam subsignata extaret, Sed quid ni hęc falsa supponeres, qui alibi, & in hoc scripto nimirum in voce Ubiquitatis abneganda te non nisi mendacio rueri potes? Verissimum enim esse hoc, quod iam dico, ex ipsis Colloquiorum, qua tu ipse profers, publicis Actis cuilibet apparebit, nunquam nimirum nostros ex huiusmodi Colloquijs victos discessisse, in quibus etiam nulli iudices sederunt: sed certamen tandè eò denuenisse, vt de mitigandis, explicandisq; quibusdam locutionibus inter partes ageretur, De RE IPSA autem Sacramenti, & de presentia ipsius carnis & sanguinis Christi in S. Coena, inter verosq; conuenire: sed de modo presentia tantum disceptatione superfuisse. Id quod iam docuimus.

Pag. 57.

Hęc ipsa Colloquia ostendunt, te omnes verecundia limites transiisse. Clamitas enim, nos non audire, nedum cognoscere: quis verò ex tuis quoq; cui vel mica pudoris insit, negare audebit, vos in colloquijs hęc auditos non esse? Quod verò etiam manifesti erroris conuicti sitis, ipsa acta quæ extant, bonis omnibus fidem faciunt. Idem præterea confirmat iudicium Illustrissimorum Principum, qui nostram piam sententiam constanter retinuerunt, & multò seuerius quàm vnquam antea à suis ditionibus Calvinissimum depellere publicis edictis statuerunt. Multi quoq; alij, qui istis actionibus interfuerunt, confirmato iudicio, maiori quàm antea odio doctrinam vestram execratis coeperunt. Et quòd nullius conscientia vel ruboris hominis, hęc tua verba ostendunt, scribens:

Cap-

Osiandri, contra Lamb. Dancœum. 163

Certamen tandem eò deuenisse, vt de mitigandis explicandisq; quibusdam locutionibus inter partes ageretur. De RE IPSA autem Sacramenti, & de præsentia ipsius carnis & sanguinis Christi in s. Cœna inter vtrosq; conuenire: sed de modo præsentia tantùm disceptationem superfuisse.

Hæc vanissima esse, publica acta demonstrant, quæ ne verbum quidem de his, quæ homo hic impudens comminiscitur, habent. Et scripta vtrinq; ædita euidentissimè declarant, de re ipsa Sacramenti, hoc est, substantia corporis & sanguinis Christi, quæ cum symbolis panis & vini in cœna sumitur, nunquam inter partes conuenisse: nec etiam de modo præsentia, à nostris disceptatum vnquam fuisse: quemadmodum nec ipsi Vbiquitatis vocem excogitarunt, sed à Zuinglianis eam confictam esse constat, vt barbaro vocabulo piam doctrinam nostram blasphemarent, eamq; imperitis contemptam & exosam redderent.

Denique vt habeat & Osiander ipse, & Vbiquitaria Confessionis socij ad quod nobis respondeant, planeq; intelligant, etiam Lucherum ipsum (cuius vnus authoritate niti videnter vellet) primum nobiscum sensisse, atque etiam post Polemica à se scripta, en primum ipsiusmet Lucheri ante infelices istas controuersias placidè de sancta cœna adhuc sentientis verba: Est Sacramentum signum, quo nobis promittitur, offertur, & exhibetur communio, & incorporatio cum Christo, & sanctis fidelibus eius, vt Paulus ait: vnus panis, vnum corpus sumus: vnde Sacramentum in pane & vino accipere, nihil est aliud, quàm certum signum accipere huius communionis & incorporationis cum Christo & omnibus eius sanctis fidelibus. En etiam post motas controuersias eiusdem

164 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Lutheri aliud scriptum ad Helueticas Ecclesias iam defuncto Zuuinglio, missum. Tertius articulus est de Sacramento corporis & sanguinis Christi: in quo nusquam adhuc docuimus, ac ne nunc quidem docemus, Christum è cælo, vel à dextera Dei Patris, aut ascendere, aut descendere, siue visibili, siue inuisibili modo, &c. (Ergo Luthero dextera Patris non est Vbiquitas) verum tamen si fortè ne hîc quidem (vt supra dictum est) alij alios intelligimus, præstat sanè nos nihilominus inuicem benevolentiam colere, & semper meliora alios de alijs iudicare, donec gluma & turbida aqua prorsus residat.

Habemus Danæ verissima & certissima, quibus masculinosæ impudentiæ vestræ, qua Luthero Zuuinglianus sinum affingere audetis, respondeamus, vt omnes intelligant, Lutherum (cuius autoritate minimè in fidei capitibus, sed solo Scripturæ fundamento nitimur) nec ante nec post Polemica scripta vnquam vobiscum sensisse. Primum enim constat, prima illa verba Lutheri desumpta esse ex homilia de Sacramento corporis Christi, (quæ extat in 1. Tomo Ien. fol. 205.) in qua initio statim distinguit inter ipsum Sacramentum, & eius spiritualem significationem: & ad hanc disertis verbis refert communionem & incorporationem cum Christo & sanctis fidelibus, cuius signum, Sacramentum cœnæ hanc ob causam esse dicit, quod quemadmodum panis quem sumimus ex multis granis cõficiatur, ita nos omnes vnũ corpus in Christo sumus. Quid igitur manifestius, quàm Lutherum his verbis non negare præsentiam corporis & sanguinis Christi in cœna, sed tantum eius fructum & vsum salutarem ostendere? Deinde in eadem homilia, pag. 208. manifestè asserit substantialem præsentiam corporis & sanguinis Christi in cœna.

Osiandri, contra Lamb. Danœum. 165

scribens: *Præter hæc omnia, has duas species non nudas nec inanes instituit, sed veram naturalem suam carnem in pane, & verum naturalem suum sanguinem in vino dedit, ut omnino perfectum Sacramentum siue signum (communione videlicet & incorporationis cum Christo & sanctis) exhiberet.* Hæc si Lutherus ante pugnas istas infelices scripsit, quomodo ergo de cœna S. vobiscum sensit? Deinde quomodo hoc ipsum probare te posse speras, ex Epistola ipsius ad Helueticas Ecclesias? In qua docet quid ipse cum suis de cœna sentiat: quod nimirum nec ascensum nec descensum Christi de Cœlo vel dextra Dei doceat vel fingat, sed simpliciter retineat verba institutionis, *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* Et quo sensu hæc verba cœnæ accipiat, declarant articuli Formulæ Concordiæ Vuittenbergenfis, quos Helueticus per Bucerum & Capitonem transmisit, in quibus secundus & nonus sic habent: 2. *Cum pane & vino verè & substantialiter præsens adest, exhibetur & accipitur corpus & sanguis Christi.* 9. *Indignis etiam exhibetur verum corpus & verus sanguis Christi, & ab iisdem accipitur, si modo verba institutionis seruantur & usurpantur.* Hos Articulos vnâ cum reliquis, teste Lauatero, obscuros & ambiguos esse dixerunt Helueticus. Sed eos manifestissimos esse, & opinioni Zuinglij plane oppositos, quibus intelligit, idcirco etiam subscribere ijs Helueticus noluerunt. Quomodo ergo consensum suum de cœna Epistolâ hac testatus est Lutherus? A dextra Dei Christum non descendere fatetur, ut nobis in cœna præsens sit. Quid enim opus? Cum in cœlo, & terra, & vbiq; existat. Quod verò subiungit.

Veruntamen si fortè ne hic quidem alij alios probè intelligimus, præstat nunc nos inuicem benevolentiam colere, & semper

166 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

*mutua humanitatis officia expectare, donec gluma & turbida
aqua residat.*

Scriptis Lutherus hæc, sperans Heluetios Concordiam Vuittebergensem amplexuros esse: sed quia ad perititionem Buceri & Lutheri inire eam noluerunt, quid manifestius, quàm illam opinioni Zuinglianorum aduersam fuisse?

Hæc Lutherus, qui & Basiliensem fidei confessionem, quæ nunc extat, approbavit: & Formulam Concordiæ inter Ministros Francofordienses à Bucero dictatam: & Syngramma Suevicum, & confessionem fratrum Valdensium. Quid amplius? Vuittebergensis ipsa Concordia ex ipsius penè Lutheri ore emissa, quàm propè nobiscum, exceptis quibusdam uoculis, ille consenserit, apertissimè, ac luce etiam ipsa meridiana clariùs testatur. Quæ autem parua confessio Lutheri dicitur, omnia hæc tempora, & Lutheri iudicia secuta est: sed ea neque omnibus collegis ipsius Lutheri placuit, ut apparet ex eorum scriptis: neque ex eorum communi sententia (quod fieri tamen oportuit) sed ex cuiusdam Amsdorfij Lutheri deprauatoris, atque assentatoris duntaxat intemperie (cui se Lutherus procul dubio facilem se præbuisse constat) edita fuit atque conscripta. Vide igitur quàm temerè nobis Lutherum obijcias, aut nostrorum cum Luthero Colloquia. Sed etiam si pauci illi nostri in Colloquium conuocati vestris consentire non potuerint, non sequitur nostram causam & fidei confessionem vestrâ deteriore esse: aut vestram sententiam verius verbo Dei niti, quàm nostram. Quid igitur? eo tantum efficiunt, plures ex utraq; parte esse conuocandos & alios iudices, qui neutram partem præiudicijs suis adhuc grauauerint, esse seligendos ac adhibendos, qui de tota hac controuersia cognoscant. Id est nempe, quod dicimus, Synodum legitimam ex omnibus reformata-

Osiandri, contra Lamb. Danceum. 167

reformatis Ecclesijs necessario igitur esse cogendam. Nam etiam vera sententia, in qua legitimus ordo neglectus est, pro iniusta, & illegitima ex Augustini ipsius responso censenda est. Quæ quia de Synodis, & legitimo errorum in Ecclesia damnandorum ordine diximus, reliqua Sturmij Argumenta, quæ Osiander confutare voluit, persequamur.

Lutherum, Basiliensem confessionem in Articulo cœnæ approbasse nunquam persuadebis ei, qui ex publicis Actis cognouit, illum declarationem Articuli huius per Capitonem & Bucerum ab Helueticis petiisse, simulq; misisse capita Concordiæ Vuittebergensis, quæ confessioni Basiliensi de cœna Domini ex diametro aduersantur. Si enim probauit, cur eius declarationem petijt? Cur ei contrariam Confessionem opposuit? Francofordiensis Concordiæ Formula, quæ & qualis fuerit, & an Lutherus probârit eam, dicere non possum. Hoc autem scio, Lutherum Francofortenses per Epistolam (quæ extat Tomo 6.) monuisse, vt sibi diligenter à suis ministris cauerent, qui nec calidi nec frigidi ambigua de cœna Domini docerent. Extrabat tunc temporis Augustana Confessio, quæ synceris ministris abundè satis facere potuit. Syngramma verò Sueuicum cur non probasset Lutherus, quod ex professo contra Oecolampadium scriptum fuerat? Quæ de causa & ipse Antisyngamma scripsit. Quæ igitur vertigo hæc tua, allegare illud tanquam pro Zuinglianiis faciat? Confessioni Vualdensium præfationem præmisit Lutherus, quod prima illa nostræ doctrinæ manifestè non repugnaret: At posterior nunc auerta & adulterata est. Et quid apertius, quàm Concordiæ Vuittebergensis Articulus, non PROPE consentire, sed

die

168 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

δις Ἀπὸ παρόντων cum vestra confessione pugnare: vt mirum sit, qua fronte hic homo, illam in suam sententiam pertrahere conetur. Sed omnium maximè pungit eos parua cōfessio Lutheri, qua vehementissimè in Zuinglianos inuehitur: ideò deprimere & omni pondere priuare eam Danaus hic molitur, sed frustra. Nulli enim omnium collegarum ipsius, qui modò syncerus esse voluit, displicere hæc posuit. Nec etiam Lutherus arundini similis fuit, vt præter rationem ab Amsdorfio vel alio quoquam impelli se ad scribendum passus fuerit: sed præuidens Spiritu, hac se iniuriã à vobis affectum iri, quasi Zuinglianismo fauerit: ideo singulari, necessario, & vtuli consilio, confessionem hanc edidit, vt toti mundo testatum faceret, sibi cum Spiritu Zuinglij nihil commune fuisse: huncq; tota posteritas vt diligenter caueret, fidelis pastor, sedulo monere voluit. Et huius auctoritatem Osiander tibi nequaquam obiecit, sed sacram Scripturam imposturis tuis opposuit. Pari ratione Lutherus ipse, inania sophismata Zuinglij & Oecolampadij, in Colloquio Marpurgensi, solide ex verbo Dei confutauit & prostravit, vt acta publica à Philippo conscripta testantur. Eodem modo in reliquis etiam Colloquijs & conuentibus verbum Dei vestris figmentis oppositum fuit, vt cuius iudicare facile sit, vestram causam, ceu verbo Dei perspicuo aduersantem, pessimam esse. Et quia Confessio vestra iam olim deprehensa est pugnare cum verbo Dei, ex eoq; erroris conuicta & legitime (vt supra demonstratum) damnata, ideò nationali Synodo, ad eius cognitionem minimè opus est. Verum, quod benè meminerit lector, vult Danaus eiusmodi iudices constitui & adhiberi, *Qui neutram partem præiudicij suis adhuc grauârunt.* Vbi terrarū verò tales inuenies: Nam
& Lu-

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 169

& Lutheranorum & Calvinistarum (quos vocant) quisque partes suas pro virili tuebitur. Fortè secundum Danaei hypothesein, Papistis aut etiam Turcis iudicium committendum erit: vt qui neutrius partis sententiam amplectantur: At ne hi quidem Iudices idonei esse possent, cum certissimum sit. eos Calvinianarum partiũ futuros esse. Iam enim olim, quidam editis scriptis gloriati sunt, Turcicum Imperatorem, cum audiuisset controuersiam hanc de coena, sententiã Zuinglij probasse. Quis ergo vel tandem diligendus erit iudex, siquidem Calvinistæ, Turcæ, & etiam Papistæ (in capite nimirum de Maiestate Christi hominis) suis præiudicijs sententiam nostram grauauerint? Reliqui sunt ex ijs, qui nomen Christianum profitentur Epicuræi, quibus nulla religio curæ est: aut si placet cõtrouersia huius prorsus ignari & rudes, hos Danaea hypothesis vt iudices constituat necesse est. Putat enim Danaeus ceu iuris ciuilibus ineptus crepator, Religionis controuersias sicut politicas per iudices qui neutrales sint, decidi oportere. Tales verò alij non sunt, nisi quos dixi Epicuræi. Et hæc de errorum damnandorum tam per Synodi quàm citra eius congressum legitima ratione, dicta sufficient.

Docet quarto loco & verè quidem, idem Sturmius hac ratione agendi & stringendæ in nostras Ecclesias condemnationis fieri in dies Pontificios seuiores, atque ad nos persequendos vehementius incitari, quod omne crudelitatis ac lanienæ genus (quo in nostros vsi sunt) sic videatur ab Vbiqitarijs probari. Quid igitur ad tam prudentem admonitionem Osiander? Respondet, satiùs esse errores damnare, quàm dissimulare. Neque esse omittenda bona necessaria, ne eueniant mala. Satiùs fuisset apertè dicere Osiandrum, se malle animo suo morem gerere, quàm quicquam pensi in fratrum

Y

Gallo-

*nota bene
caluinista hereticum
lutherum etc. etc.
dicit. etc. etc.
in Epistola huius
tribulatio in iudicio*

170 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

Gallorum, Hispanorum, Italorum & aliorum salute conseruanda habere. Sed primùm de eo constare ex legitima cognitione oportet, utri nos ne, an vos errorem doceamus. Nos enim vestrum Ubiquitatis dogma planè erroneum, & verbo Dei perpetuòq; Ecclesiæ cōsensu damnatum, & vetustati prorsus inauditum esse, varijs scriptis iam ostendimus. Vos autem velut etiam Pontificij, dum nos damnatis, & partes & iudices sedetis, & certorum quorundam verborum inepta, falsaq; interpretatione nitimini. Denique Christum iam e x necessario consequenti negatis verè hominem esse: quia per vos verè humanum Corpus iam non habet. Ergo in eo primùm falleris, quòd nos qui non erramus, tamen errare putas.

Hac Sturmij accusatione iniquissimè nostros grauari & falsò illis culpam tyrannidis Pontificiæ imputari, viri intelligentes iudicabunt. Nullas enim Ecclesias, sed errores vestros condemnârunt, ut ijs infecti sanarentur, & sani illis non inficerentur, non autem ut tyrannidi Pontificiorum, quam semper detestati sunt, obijcerentur. Nec Pontificij in quenquam vestrum sauerunt vnquam, quia nos Calvinismum damnamus: sed quia Pontificis & Ecclesiæ Romanæ decretis obedire recusatis. Idèò etiam iam pridem & vos & nostros tanquam hæreticos proscripserunt & persecuti sunt. Et si hæc ratio tua valere debet, an non fateri cogeris, vos infectionibus vestris, quibus Orthodoxam nostram doctrinam multarum hæreseon falsò accusatis, eorundem sauitiæ Ecclesias nostras obijcere? Sed hæc accusatio Sturmij prudentiam quidem mundanam, non autem veram sapientiam redolet, putantis, errores externæ tranquillitatis causa non esse damnandos. Cui Osiander respondet: Satius esse damnare errores, ut effugiantur & anima seruentur:

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 171

tur: quàm dissimulare eos, vt quàm latissimè serpent, & animarum salus periclitetur: nec omittenda esse bona necessaria, praesertim in causa conscientiae & fidei (quale est errorum manifestatio & damnatio) ne eueniant mala externa. Non igitur dissimulandos esse errores, quò vitæ huius tranquillitatem retineamus: nec errorum refutationem & condemnationem omittendam esse, ne persecutiones exoriantur. Ad hæc, quibus nihil verius & rectius secundum Scripturam dici potuit, quid Danæus errorum patronus: Quia firmissimum telum, quod nulla ratione infringere possit, oppositum sibi videt, ideò astutè declinat, & Osiandri responsum frigidissima elusione eleuare conatur, quasi aliorum salutis rationem nullam habeat. At scias Danæe, Osiandrum non animo suo, sed verbo Dei morem gerere (quod iuxta ^{2. Timoth. 4.} Tit. 1. bet doctrinæ sanæ aduersantes seueriter redarguere) eoque ipso plurimorum salutem, ne vestram perniciosam doctrinam sequerentur, consulere voluisse. Vos autem manifestos errores cum verbo Dei pugnantes tueri, luculentis nostrorum scriptis demonstratum est, simulque ostensum, doctrinam nostram de cœna Domini & Maiestate Christi hominis, quam tu odio Vbiquitatis vocabulo subindè deformare soles, verbo Dei & puriori vetustati, quibus vos vestris violentis contorsionibus vim & iniuriam facitis, per omnia consonam esse: nec eâ humanitatem Christi tolli, sed diuinam Maiestatem, quam ei Scriptura, salua ipsius substantia, tribuit, ornari. Et in hac controversia, Apostolorum & ipsius Christi partes sequimur, vt quorum verbis nullam interpretationem falsam, quod vobis vsitatissimū est, affingimus: sed eorū genuinum & proprium sensum, vt in verbis testamēti decet, exquisitè retinemus, ijsque blasphemias vestras iudicamus et damnamus: exemplū Prophetarum et Apostolorū in hoc imitantes, qui

contra idololatrias & hæreticos, simul & iudices & partes sederunt, & secundum perspicuum verbum Dei pronuntiârunt. Vos autem Pontificiorum vestigijs in hac quâzdem parte insistentes, vt plurimum Patrum testimonijs, ijsq; a vobis corruptis, & commentitiâ Scripturæ interpretatione, (cum vera & propria sententiâ eius, in vestra vos causa destituat) pugnare, nostramq; synceram confessionem ferire ijs consueuistis.

Deinde, quæ nam est ista tanta reliquas orbis Ecclesias damnandi necessitas, quæ vobis imposita est, vt cum iam per sexaginta annos & amplius, ab initio instaurata nostris temporibus Ecclesiæ, sine vestris condemnationibus antea vixerimus: hoc demum tempore fuerit vobis necesse, nos tam impetiosè diro anathemate ferire? Hannibal fortasse erat, quod aiunt, ad portas: & in eo omnes Germaniæ opes erant sitæ: vt quod frustrâ in Colloquio Vuormatiensi iam pridem tentatum fuit, & ab ipso vestro Ioanne Brentio (sive serio, sive propter Philippi præsentiam recusatum) nonnulli homines, id est, ex amplissima mundi regione ad summum septem, in omnes Ecclesias pro libito animi hunc dominatum arripent, & sententias illas suas temerarias & condemnatorias ferrent.

Sæpè iam dictum, nos nullas Ecclesias Christi, sed vestros detestandos errores damnare, qui non in libro Concordiæ modò, sed ab eo statim tempore, ex quo reformatâ Ecclesiâ ijs turbari cœpit, à synceris Ministris & pijs Principibus iam vltra 50. annos condemnati sunt, quorû censuram, vel hoc maximè tempore publico scripto repetere admodû necesse & tempestiuû fuit, quòd nunquam magis Ecclesias & scholas Germaniæ puriores, quàm proximis annis infestârunt, idq; perfidiâ quorundam fallorum doctorû, qui vestrum venenû occultè spargere, eocq; studiosam

sani iuuentutem inficere cœperant. Cum ergo de animarū salute, non opibus mundi ageretur, maturè & seuerè vestris emissarijs incendium Germaniæ molientibus occurrendum fuit. In quo necessario & salutari, minimeq; temerario negotio, nō septem tantum homines, sed multi Electores, Principes & Theologi strenuè laborarunt, idq; singulari Dei beneficio feliciter perfecerunt. Quæ cum omnibus notissima sint, Danæum impudentissimum esse necesse est, qui totū hoc opus, vt ei apud suos immortale odium confleret, septem hominibus, qui pro arbitrio dominatū hunc arripuerint, mendaciter adscribit. Conuētum deinde Vormatiensem peruersè, vt omnia, allegat. Quis enim ignorat, à Rege Ferdinando hunc ideo indictum fuisse, vt nostri cum Pontificijs de religione conferrent: non autem vt controuersias in nostris Ecclesijs obortas dirimerent sectariosq; damnarent. Hoc enim nec huius loci, nec temporis præsentis erat. Idcirco Brentius vnà cū cæteris quibusdam, huic soli negotio, cuius causa conuenerant, aduigilandum, reliqua autem omnia, quæ illud remorari poterant, in peculiarem nostrorum conuentum reiicienda esse, rectè & sapienter iudicauit.

Præterea, quæ tua, quæso, ista est intemperies, qui cum nos tanquam hæreticos, & fundamenta veræ fidei evertentes condemnas: negas tamen, si propterea à Pontificijs tanquam hæretici affligamur, vos nostræ istius afflictionis eorumq; seuitiæ causam esse. Quasi qui sciens furioso gladium porrigit, non sit ipse eius cædis (quam furiosus postea perpetrat) & author & reus: Et quasi ob aliam causam Pontificij sese in nos seuire prætexant, quàm imprimis, quòd in hoc ipso dogmate de cæna Domini ab ipsis dissentiamus, quoniam corpus Christi locali, corporaliq; modo adesse negamus. Saltem si idem diceres, quod Pappus iste tuus, nimirū dum propter huiusmodi condemnationes

174 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

vestras à Pontificijs vexamur & cremamur, esse quidem vos vestrasq; illas condemnationes causas nobis istarum calamitatum, sed causas per accidens, non per se. Quod ita est aperte ridiculum, ut ne refutationis quidem egeat.

Effrænata & planè proiecta in Danæo calumnians di cupidinè esse, hoc etiam arguit, quòd nobis Pontificiæ crudelitatis causam adscribere conatur. Quasi verò illi propterea affligant vos, quia nos vestros errores damnamus: & nò multò magis, quia illi ipsi ab initio instauratæ religionis, vos tanquam hæreticos, & ab Ecclesia Romana desciscentes, igni & gladio addixerūt: Et quomodo nos illis porrigimus gladium, quem ante complures annos illi ipsi sumpturūt, & sine discrimine in nostros & vestros crudeliter vsurparunt? Quis igitur toto isto tempore, antequam concordie formula conscripta esset, tyrannidis ipsorū causa fuit? Quod si palam est, illos ex nostris cõdemnationibus seueriores factos non esse, an non stultitia vel potius malitia tua deprehenditur, quòd nostris totiùs Pontificiæ tyrannidis molem, sine causa imponere conaris? Possemus eadem ratione contra vos uti, homines videlicet nostros passim in Italia & Hispania degentes, vestris condemnationibus Papistarū furori obijci. At omnes rerum intelligentes nouerunt, hanc Pontificiæ crudelitatis causam non esse, sed quia Romanam bestitiam adorare, eiusq; placita accipere nolunt, ideò sæuitiem eius ipsos experiri. Et si (quod scribis) non aliam ob causam in vos sæuiunt Pontificij, quàm inprimis, quòd in hoc dogmate de cœna Domini ab ipsis dissentitis, qua igitur malitia & summa leuitate animi, nobis culpam afflictionis vestræ tribuis? cum non propter nostras condemnationes, sed quia ab illis dissentitis, affligamini: & hac ipsa de causa nostros quoq; persequantur, quia in hoc de cœna & alijs plurimis

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 175

plurimis capitibus, ab ipsis dissentiunt. Pappo deinde iniuriam facis, quod dixerit, condemnationes nostras calamitatum uestrarum causas per accidens esse: sed hæc in thesauri defensione Respondentis uerba fuerunt, per accidens uidelicet nostris condemnationibus euenire, ut ijs Pontificij, non ad exercendam quidem, sed ad excusandam suam tyrannidem abutantur. Quibus ipse Præses addidit, Fallaciam esse non causam ut causa: non enim quia à nobis dissentiant, sed quia à Papatu Antipp. 74. descuerint, cremantur ij, qui in Gallia & Belgio cremantur. Et hisce quid uerius? Iubet Spiritus sanctus doctrinam sanam auditoribus proponi, falsamque redargui & damnari: cui præcepto parendum est, quodcumque inde malum externum eueniat. Idcirco Apostoli contra Magistratus Ierosolymitani edictum, in nomine Christi prædicarunt, & falsam doctrinam Iudæorum accusarunt, nullo respectu habito discriminis, in quod se ipsos & Ecclesiam adducturi erant. Sed excipit Osiander, Paulum, dum Galatarum errores condemnaret, non timuisse, ne Iudæos, aut Ethnicos ad uerè fideles persequendos excitaret, aut seuiiores, truculentioresque redderet. Ergo neque id sibi, suisque esse metuendum: sed statim, & intrepidè Calvinianum, aut Cinglianum (quod uocat) dogma anathemate feriendum, & esse eijciendum. Bona uerba, mi Osiander, aliquid magis humanum abs te expectaui. Quid uerò tu, uel tui cum condemnatione Galatarum, ac Corinthiorum à Paulo facta commune habetis? Paulus Apostolus manifestissimos Galatarum errores cõdemnauit: Nos autem ecquis illorum errorum adhuc conuicit? Paulus condemnat ea ipsa, quæ cõmuni illa totius Ecclesiæ Synodo Hierosolymis habitâ iam dånata fuerat: uos illa dånatis, quæ nulla legitima Synodus dånauit. Paulus ea cõdemnat, quæ ipsos Iudæos, & Ethnicos Pauli sententiâ audientes, erroris & blasphemie suæ conuincebant, atque unde ad seuitiam

176 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

in Orthodoxos excitari non poterant, quin eo magis ipsi se suosq̄ errores condemnarent. Vestra verò in nos condemnatio maximum Pontificijs suorum errorum patrocinium affert. Ea enim vera esse dicitis, ex quibus ipsum Papisticæ Idololatricæ (quæ signis ipsis, id est, pani & vino Cœna, à Papistis exhibetur) fundamentum confirmatur. Ergo eos & in errore confirmatis, & ad sæuiendum in nos, tanquam falsa de S. cœna sentientes, per vestras illas condemnationes inflammat.

Hoc nobis Danæe, ut quæstioni tuæ respondeatur, cū Paulo cōmune est: quòd ut ille Galatarum & Corinthiorū manifestos errores damnauit: Ita nos Calvinismum manifesto verbi Dei repugnantem damnamus. Vtq̄ hæretici nunquam fatētur, se vllius erroris cōuictos esse: ita & vos. Deinde, Paulus non tantum condemnata ea, quæ paucorū ex Antiochia & Hierosolymis congregatorum, non aut̄ communi totius Ecclesiæ (ut impudenter nugaris) Synodo, damnata iam fuerant: sed etiam alios errores, ut Philetii, Hymenæi & Corinthiorum, quos nulla adhuc Synodus iudicio suo improbarat: ita & nostri, vestros & aliorū errores, partim iam olim in Synodis damnatos (qualis est Nestorianismus vester) legitima censura verbi Dei in Synodis particularibus facta, reijcimus. Paulus, inquis, ea condemnat, quæ ipsos Iudæos & Ethnicos Pauli sententiam audientes erroris & blasphemiae suæ conuincebant: ita nos ea in vobis de Maiestate Christi Hominis damnamus, quæ etiam Pontificios in hoc quidem capite vestros consortes & Symmachos, erroris & blasphemiae conuincūt: vnde ad sæuitiam in vos per nostram condemnationem excitari nō possunt. Quod verò ad cœnæ negocium attinet, manifesta hæc tua calumnia est, quòd nostra in vos condemnatio, Pontificijs suorum errorum, & crudelitatis patrocinium affert:

ramus:

raus: siquidem omnes abusus & errores Pontificios in hoc articulo damnemus, quod plurima nostrorum contra Mis- sam Pontificiam exquisita scripta, abundè testantur. Sed nõ minus error vester, quàm illorum coarguendus est: quan- doquidem vt illi substantiam symbolorum permanere ne- gant: ita vos multò perniciosiori sacrilegio Ecclesiam Dei substantiã corporis & sanguinis Christi, certissimo pignore immortalitatis & salutis nostræ, spoliare conamini. Ideò vtrosq; tanquam falsissima de S. cœna sentientes condem- namus, nec illos in erroribus suis, quos omnes coarguimus & detestamur, vlla ratione confirmamus: multò minus ad sc̃iendũ in vos inflammamus, sed potius ad studium veris- tatis & amorem mansuetudinis sedulo eos cohortamur.

Porro quòd excipis, Lutheranos potius, quàm Cinglianos supplicio à Pontificijs & affici, & olim affectos fuisse, falleris turpissimè.

Et hanc esse malitiosam verborum Osiandri deprava- tionem, & quidem ita manifestam, vt nulla refutatione ege- at, hæc ipsius verba ostendunt: *Quasi verò, inquit Osiander, Pontificij discrimen habeant Lutheranorum & Zuuinglianorum, & Lutheranis parcant, solos verò Zuuingianos exurant, ijs locis, vbi illa immanis sc̃uitia & crudelitas plusquam Neroniana ex- ercetur? Dic mihi Sturm, cui Lutherano persecutores illi peper- cerint, quòd Lutheranus & non Zuuinglianus esset? Illi enim persecuuntur & exurant omnes, qui sese Pontificis Romani im- pietati opponunt, quocunq; nomine appellentur, siue Zuunglia- num dogma apud nos damnetur, siue non damnetur. Quare imme- rito illam Pontificiorum crudelitatem nostris condemnationibus imputas.* Hæc ille. Ex hisce videre est, quàm homo iste flagret aliorum rectè dicta adulterandi & calumniandi cus- piditate. Et quæ apertior calumnia esse potest, quàm quòd subiungit.

Z

Nos

178 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

Nos rationes habere cum Pontificijs communes, de illa ab verisq;
nobis confecta omnipotentia (quæ sapientia & veritati Dei re-
pugnet) de localitate vnius, & eiusdem corporis, eodem tempore
pluribus in locis: de signorum ipsorum cœnæ veneratione: de In-
daica & Capernaïtica τὸ ἐν τῷ, id est, horum verborum, Hoc est
corpus meum, interpretatione, & alijs etiam plurimis capiti-
bus. Ergo (inquit Danæus) vos cum illis summè in istis con-
sentitis.

Primum aut̃ nobis cum Papistarum omnipotentia, qua
fingūt externa symbola in substātiā corporis & sanguinis
Christi transmutari, nihil commune est. Substantiam verò
corporis & sanguinis Domini in cœna iuxta promissionem
adesse, & omnipotentia & sapientia & veritati diuinæ cō-
uenit: nec hīc quicquam cōfictum, nisi ipsius veritatis ver-
ba figmentum dicere Satanico ore volueris. Deinde nos in
localitate corporis vnius in pluribus locis, veneratione sig-
norum cœnæ, Capernaïtica manducatione, & alijs pluri-
mis capitibus veritati repugnantibus cum Pontificijs sum-
mè consentire, plusquam diabolicum mendacium est, quod
non tantum omnia nostrorū, sed etiam ipsorum Pontificio-
rum scripta plenissimè refutant. Verum homini omnis pu-
dor̃ experti confingere hæc libuit, vt nos auditoribus suis
ceu Papistis colludentes, exosos redderet. Deniq; agrè fert
se suosq; Zuuinglianorum & Calvinianorum nomine nos-
tari. Sed vt rectè Arrianos dicimus eos, qui Arrij impietas
te infecti sunt: ita quoq; rectè Zuuingianos & Calvinistas
appellamus, qui Zuuinglij & Caluini portenta sectantur.

*Sed hæc hætenus; quid autem ad quintum Scurmij argumentum
respondeat Osiander. Dixit Scurmius, vt vos vestri officij piè, vt
frater: & Pappum imprimis pro sui muneris iure, id est, Re-
torat*

Osiandri, contra Lamb. Danceum. 179

Floratu Argentinenſis Scholæ moneret, nequaquam decere, vt
vos, qui Lutheri & Philippi discipuli videri vultis, condemne-
tis eos, cum quibus pientiffimi doctiffimiq; illi Præceptores ve-
ſtri amicitia TOTO VITAE TEMPORE ſanctiffimè
coluerunt. Quid tu igitur ad tam ſeriam admonitionem Oſian-
der? Nugas agis, vt ſoles, & nescio quos minutos Theologos
nobis commemoras, & eos etiam ipſos vnum tantum aut alte-
rum, vt Amsdorffium & Schuuenckfeldium, qui noſtros viuo
Luthero non dilexerunt. Sed agit Sturmius de Primarijs illis
Dei Opt. Max. instrumentis, de primis ipſis Eccleſiæ inſtaura-
toribus, de ipſo M. Luthero, de Philippo Melächthone, de Mar-
tino Bucero, de Capitone (Deus immortalis, quæ lumina Mun-
di, quos viros nunc nomino) qui cum Cinglio, Oecolampadio, Bu-
lingero, Caluino animis CONIUNCTISSIMI AD EX-
TREMVM VSQVE VITAE DIEM vixerunt. Id
quod ex ipſorum tum publicis, tum etiam priuatis ſcriptis ap-
paret. Hoc tu negare non potes, & ſi negaueris, ipſa te veritas
palàm redarguet. Sed vide quo tandem, Oſiander, delaberis, &
quid quantumq; tibi aſſumas, vt Buceri & Philippi doctrinam
apertè condemnes, atque hæc ſcribere audeas. Vtinam Philip-
pus & Bucerus rectius crediderint, quàm poſteriora ipſorum
vel ſcripta vel facta teſtantur. Equidem, vt iam video nequa-
quam fruſtrà, neque ſine certiffimo vitæ ſuæ periculo Philippus
ille iam ſenex toties ad Caluinum amicosq; ſuos Orthodoxos in
extrema illa ætate ſua ſcripſit, Eſſi propter ſenectã à meta
huius curriculi non procul abſum, tamen quotidie noua
exilia expecto. Vel. n. ex vna iſta Philippi condensatione facta
à te Luca Oſiandro apparet, quis fuerit in illud veriſimū Ger-
mania totius lumen, veſtræ cateruæ, & animus, & conatus, niſi
Dominus cum maturè veſtro furori, & minis opportuna
morte ſubduxiffet. At verò addis nos à Ioanne Brentio eſſe

180 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

antea condemnatos. Nimirum postquam ambitione ^{in Nisa} fasciatus Brentius, ne se ipsum quidem amplius ferebat: Et postquam Syngramma Saeuicum (cuius ipse fuerat author) etiam ab ipso Luthero approbatum, summa animi leuitate, & inconstantia damnabat. Ego verò ab isto postremo delirante, ac furioso Brentio, ad primum ipsum, sedatumq; Brentium prouoco: Ex cuius & Caluini literis vterò citroq; scriptis apparet, eum cum Caluino sanctè amicitiam, pacemq; quandiu seipsum ferre potuit, coluisse. Quod si qua intolerabilis ambitio eum senem postea transuersum egit, quis in illo facto nimium opulento, & nihil aliud, quàm primatum post Philippi mortem in Germanicis Ecclesijs, affectante, miretur accidisse quod habet prouerbium vetus, *ἕρποντες δὲ τὸ πᾶν*. Quale enim tandem fuerit senis Brentij ingenium, & à vera humanitate alienum, vel vnicum illius testamentum semper testatur. Nam ne non semper esset in Germania satis bellorum, & dissidiorum, quæ viuus seminare inceperat, etiam morientem eum non puduit infelix illud classicum canere, quo postea ad dirissima hæc certamina excitata sunt Germanicæ penè omnes Ecclesiæ. Ergo aut alios, qui nostros Pastores oderint, damnarintq; recense Osiander: aut si Brentium istum nobis commemoras, da mihi eum ipsum sibi constantem.

Quintum hoc Sturmij argumentum, quia per se admodum infirmum est, & modo noua auctione mendaciorum à Danao ita grauatum, vt sua mole concidat, nec opus sit multum operæ in eo euertendo perdere: Ideò breuiter tantum de ijs, quæ Danaus impudenti ore euos munit, monebo. Et primum quidem non tam decet quàm summè necessarium est, vt quorumuis errores siue amici, siue fratres, siue praeceptores sint condemnes mus.

Ofiandri, contra Lamb. Danæum. 181

mus. Qui enim amauerit patrem aut matrem (nedum
amicum) supra me, inquit Christus, non est me dignus. Matth. 10.
Et Deuteronom. 13. præcipit Deus: *Si tibi voluerit suadere
frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, aut filia tua, siue
uxor quæ est in sinu tuo, vel amicus tuus, qui sit sicut anima
tua, clam dicens, eamus & seruiamus Dijs alienis (quorum no-
mine etiam falsa doctrina & omnes errores continentur) non
acquiescas illi, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, ne mise-
rearis & occultes eum: sed occidendo occides eum, &c.* Quamuis
uis verò nos tam seuera executione legis Mosaicæ non
teneamur: hoc tamen generale constringit nos, vt ne
parcamus falsa docentibus, quia amici vel cognati sunt,
sed statim eos redarguamus, & si resipiscere nolint, con-
demnemus. Deinde Lutherum quoque & Philippum cum
Zuinglio, Oecolampadio, Bullingero, & Caluino, TOTO VI-
TAE TEMPORE amicitiam sanctissimè coluisse, & animis
coniunctissimos ad extremum vsque vitæ diem vixisse, manifes-
tissimum, impudentissimum, putidissimum, & Caluis-
tianum mendacium est. Quanto enim zelo Lutherus
sanctæ memoriæ, duces factionis vestræ à tempore exci-
tati à vobis Schismatis, ad extremum vsque vitæ diem
auerfatus sit, nec vnquam amicitiam cum antesignanis
illis coluerit, plurima ipsius monumenta & ipsa quoque
scripta tuorum restantur. Adhæc manifesti mendacijs con-
uincunt te Acta Colloquijs Marpurgensibus, in quo cum
pro fratribus agnosci & haberi se Zuinglius & Oecolamp-
adius peterent, à Luthero grauiter reprehensi & repulsi
sunt. Quod si fortè Caluinum salutauit, eo tempore illud
factum est, quo adhuc Augustanæ Confessionis socius
haberi voluit. De Philippo constat, quòd cum in Comitijs
Augustanis Princeps Landgravius maximo stu-
dio

182 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

dio nostris societatem cum Zuinglianis persuadere vellet, ipsum & Brentium causis grauissimis allatis, petitionem hanc constanter negasse. Et quidem adhuc 41. anno opinionem vestram de coena in Comitibus Ratisponensibus improbavit, vt videre est in Epistola ipsius ad Electorem Palatinum, quam D. Pappus defensionibus suis contra Sturmium inseruit. Quomodo ergo Philippus toto vitae suae tempore amicitiam cum vestris sanctissimè coluit, & animo coniunctissimus cum illis vixit? Cum illos in societatem recipere noluerit, & plurimis annis deliria vestra improbarit? Si verò postremis annis se vestris addixit, quorum Confessionem prius damnauerat semper, & quidem vestram nunquam in Scholis, aperitè probauerat, humiliter num quid illi accidisse putandum est. De Bucero & Capitone nihil libet dicere, quos praepostero quodam pacis conciliandae studio vtriusque parti fauisse, Epistola ipsorum testantur. Et hos Osiander neutiquam condemnat, vt nec Philippum, omnemque doctrinam eius: sed ipsos iudicio Dei relinquit, quos in hoc de coena Articulo, apertiores fuisse optandum esset. De Bucero certum est, illum in Epistola ad Comandrum Ecclesiae Curienensis pastorem, grauissimè conquestum esse, de perfidia et iniurijs Zuinglianorum: & quidem nominatim Bullingerum leuitatis, inconstantiae, ambitionis, criminationum, & aliorum vitiorum accusasse. Hoc an sit amicitiam sanctissimè colere & animis coniunctissimis ad extremum vsque diem viuere, lectori iudicandum relinquo. De periculo Philippi quod virulenter subnectis, nunquam adhuc compertum est, quenquam apud nostros, religionis causa, in vitae periculum incurrisse. Sed iudicas, vt video, nostros extuo & tuorum ingenio, quibus hoc cum Pontificijs

Osiandri, contra Lamb. Danceum. 183

commune est, ut Spiritu mendari, & sanguinario agitentur. Quod si Philippus tenax fuit sanæ doctrinæ, quam in Conuentibus Imperij & multis Colloquijs publice professus est: non fuit quod à nostris quicquam mesteret. Sin verò vobiscum à veritate defecit, non sine causa meticulosus fuit: non quòd quisquam nostrum ei malum minatus, vel ille exilia perpeffus sit vnquam: sed quòd diuinum iudicium & conscientia malefactorum inquietarent. Amsdorffij vel Schuenckfeldij Osiander mentionem planè nullam facit, vt manifestū sit Spiritu vertiginis te duci, quòd ei obijcere hos, tanquam ab ipso commemoratos, audes. Denique Brentium de Ecclesia Christi post Dominum Lutherum optimè meritum & omnibus virtutibus clarissimum, furij infernalibus agitatus, iniquissimè ambitionis, inconstantia, leuitatis, delirij, furoris, inhumanitatis nomine traducis: causam dissidiorum & certaminum in Germania ei tribuis: nec non canino ore diuitias ei obijcis & inuides. Quam verò ab omni ambitione alienissimus, gratissima omnibus bonis humilitate ac summa humanitate vir diuinus ad extremum vsque vitæ diem præditus fuerit, nouerunt omnes quibus notus fuit. Et vbi vel quando aut cur Syngramma Sueuicum damnauit Brentius? in quo Oecolampadij & Zuinglij errorem grauissimè confutauit? Sed homo leuissimus fidem suis verbis vt faciat ne cogitat quidem, satis esse putans, mendacis onerasse & audacter calumniatum esse innocentem. Ad hæc Dominum Brentium in sua senectâ, nec delirum nec furiosum fuisse, diuinum istud opus in Psalmos, quod antequam planè perfecisset rebus humanis exemptus est, testatur. Quid verò dicam de ipsius constantia?

184 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

tia? Qui sanam doctrinam de coena & alijs capitibus Religionis syncerae ex sacra Scriptura in iuuenili aetate semel haustam, ad extremum vsque Spiritum voce & scriptis fortissimè defendit. Amicitiam cum Caluino tam diu coluit, quàm diu hic falsus frater esse, hoc est, suum virus occultare potuit, nec hostis manifestus Orthodoxam doctrinam nostram oppugnare, suoque veneno defadare & inficere coepit. Quo facto, noster Brentius nihil mutatus causam veritatis contra phanaticos Spiritus constantissimè egit, nec vllum in eo primatum affectauit: sed Christo veritatis, sapientiae & omnipotentiae honorem, quem vos enormi audacia conculcatis, conseruare studuit. Ideoque tanquam seruus fidelissimus, qui etiam vxorem, liberos, & omnes fortunas suas Domini sui causa relinquere non dubitauit, mercedem accepit, non quidem diuitias amplas, sed tamen eas honestas, vt semen ipsius panem quærere non necesse habeat. Senectutem quoque longam, & tam corpore quàm mente vegetam adeptus est. Tandem verò morte placidissima arumnosam hanc vitam cum beata permutauit. Et quoniam in viuis adhuc exissectae consortem facere voluistis, ipse impudentiae huius vestrae memor, Testamento suspicionem hanc omnem à se amoliri voluit, in quo heroico zelo vestrum errorem damnauit, & toti Ecclesiae testatum reliquit, sibi cum Zuinglij somnijs & portentis nihil vnquam commune fuisse, sed semper ab illis toto pectore abhoruisse. Et sicut in vita nullius dissidij vel belli causa fuit: ita Testamento suo nullum certamen in Eccles.

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 185

Ecclesijs Germaniæ excitauit, sed eas in vera Religione & sincera pace, ne vllum dissidio Sacramentario locum darent, confirmauit. At monstra illa hominum, quæ vos impurissimâ doctrinâ vestra enixi estis, nobis certamina illa dederunt, quæ nunc beneficio Dei per Lutheri & Brentij doctrinam restincta sunt, vt etiam mortui sed in Domino & scriptis suis viuentes, pestiferæ doctrinæ vestræ exitio sint.

Sexto autem & postremo loco *Sturmius* proposuit *Vbiquitarijs* (vt eos ad pacem & concordiam nobiscum ineundam cohortaretur.) *Illustrissimorum Germaniæ Principum* plenum summæ pietatis & charitatis exemplum, qui pro nostris Ecclesijs, dum crudelissimè à Pontificijs affligebantur, ipso etiam Brentio & *Iacobo Andrea* nominatim postulantiibus apud Regem Gallie sapissimè intercesserunt. In quo manifestè demonstrârunt, se neq; nostram doctrinam damnasse, neq; pro sua in Christum pietate aspernari nostras Ecclesias voluisse. Quid ad ista *Osiander*? Negat *Illustriss.* illos Principes pro *Cinglianis* intercedere se existimasse, sed pro *Lutheranis*. Quasi verò antequam auxilium & pærociniū apud Regem Galliarum ab *Illustriss. Principibus* pro se postularent nostræ Ecclesiæ, non iisdem obtulerint, planam & perspicuam suæ fidei cum in alijs articulis, tum in illo, qui est de *S. Domini cana*, confessionem: quæ etsi ea esset, quæ semper fuit, & nunc est, & in præsentia corporis Christi modo à vestra dissentiret, hoc tamen dissidium tanti esse momenti non iudicârunt, quin pro nostrarum Ecclesiarum salute intercederent. Vis etiam aliquid amplius dicam, quo tempore *Ferdinandus electus* est *Francfurti Imperator*, postulantiibus Ecclesiarum Gallicarum legatis pacificam de his controuersijs collationem, non modò *Illustrissimi tres Principes Electores*: sed etiam aliquot alij *Germaniæ Principes* promiserunt: tantum absuit, vt consilium, quod de nobis indicta causa dammandis vos

novitij cepistis, illi approbarent. Quod si qui sunt iam à nobis nostra certè nulla culpa, alienati, quis istud tribunitijs vestris clamoribus, & assiduis vociferationibus, factum ignorat? Nos enim ab eo tempore ne tantillum quidem à priorè sententia desciuisse, & confessiones publicæ & privata doctorum nostrorum scripta palàm omnia testantur. Atq; hoc ad primam libri tui partem responsum nostrum habeto.

Principio apparet hinc Calvinistarum æquitas, ut cum illi nihil minus quàm pacem & Concordiam colere possint, sed ex dissidijs, certaminibus, & mendacijs vivere videantur: tamen nos ad Concordiam cohortari audeant, & quidam ijs in scriptis, in quibus summa verborum virulentia & acerbitate nostros insectantur. Quid enim virulentius in nostros Teologos Antipappis Sturmij, in quibus tamen leges charitatis & Concordiæ dictare nobis præsumit? Deinde singulare hoc pietatis officium fuit, Illustrissimos Germaniæ Principes pro afflictis Ecclesijs Galliæ, apud Regem aliquoties intercessisse: sed eo ipsos demonstrare voluisse, se non damnare doctrinam vestram, ex vanitatibus tuis haud postrema est. Nam illi ipsi Principes eodem tempore Calvinismum finibus suis tanquam pestem nocentissimam depulerunt. Illustrissimus Dux Vvirtembergicus Christophorus (quem in exules munificentissimum & synceræ religionis amantissimum, honoris causa nomino) exulibus Gallis ex commiseratione sexcentos florenos donavit: sed illis disertè indicare iussit, se hoc ipsorum paupertati, non autem religioni dare. Eodem modo reliqui Principes laniena Gallia moti, optulari vestris voluerunt: cōmenta verò vestra ut probarint vnquā, Danaæ veritas est. Et quis hic tuus Osiandri verba depravandi furor? Quasi is neget, Illustrissimos Principes pro Zvinglianis intercedere se existimasse. An verò

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 187

verò omnes amentes iudicas, vt hæc Osiandri non intelligant, vbi scribit: *Miseri sunt illi Lutheranorum, & eorum etiam,* Pag. 26.
qui in negotio cæne non rectè instituti fuerant, sed ex mera simplicitate errabant: hos tanquam oves innocentes, tam crudeliter mactari nolebant. Quomodo Danæe hæc cum tua vanitate conueniunt? Non ignorabant Principes nostri, confessionem Ecclesiarum vestrarum haud synceram esse, quò nomine etiam magis condolebant illis, quòd & doctrinà falsà a vobis fascinantur, & simul immanitatem hostium experirentur.

Quæ de compromisso Electorum & aliorum Principum Germaniæ legatis Ecclesiarum Gallicarum facto scribis, cum de eo in Germania nihil auditum sit nostris, conficta esse tam diu censebuntur, donec ex actis publicis veritatem eius comprobaueris. Verum hoc interim scias, Illustrissimos Principes nostros, iam olim & nunc etiam a vobis Caluinistis alienissimos fuisse & esse, non aliam ob causam, quàm quia Sacramenta exinaniuistis, articulos fidei deprauastis, & synceram doctrinam adulterastis. Et quia admonitionem planè nullam admittitis, ideò vitandos vos esse, & cum erroribus vestris damnandos iudicarunt. Sed hic vel tandem post infinita *Ἰερογροφίματα* veri quid, non tamen sine dedecore vestro, dicere te contigit, *Vos mirum ab eo tempore ne tantillum quidem à priori sententia descivisse,* hoc est, in vestra erronea sententia obstinatissimos permanisse: nisi fortè Pauli illud in vobis complementum acceperit: *Mali homines & impostores proficient in peius,* 2. Tim. 3.
dum & in errorem adducunt, & errant ipsi. Nam multi vestrum hæctenus in Arrianismum & Mahometismum profecerunt. Et hæc de responso tuo ad primam libelli Osiandrici partem, boni consule.

S E C U N D A L I

B E L L I D A N Æ I

P A R S.

ERGO ad secundum, & vltimum huius disputationis Osiandericæ caput, mea festinat oratio, vbi totus est Osiander in eo, vt nostrum dogma doceat, & falsum, & damnandum esse probet. In quo certè eò breuior sum futurus, quod nihil nouum asserat, cui iam pridè non sit millies abundè à nostris responsum, & quodd aliunde non descripserit, & millies à nostris non sit refutatum. Selneccerum & Chemnitium non nominabo. Ipsi enim illa omnia tua, tanquam sua, optimo iure abs te repetent. Sed quoniam, vt inquit Hieronymus: Qui arguitur in pluribus, & in dilatione conuitium aliquod prætermittit, quicquid tacuerit, confiteri videtur. Idcirco etiã ad hanc tui libelli partè, Osiander, respõdebo.

Partè secundã, quia ita tibi libet, percurremus breuius, nõ tantum quòd tẽpus tuis nugis diluendis perdere iam dudum tæduerit, sed etiã quòd plerãq; supra attigerim: & tu quoque nihil noui pro dogmatis tui defensione afferre poteris, sed eadẽ cum tuis chorda oberrans, veterẽ cantilenã repetas, quæ iam pridem à nostris, tanquam Maiestatè Christi Saluatoris blasphemans verbo Dei dissecta, concisa, & exterminata est. Et vos quidem nostra ex scripturis allata sæpius confutare attentastis: sed veritas quæ vna & simplex est, huc vsq; ἀμείνωντος καὶ ἀκίβητος manet. Nec sua Osiander ex alio quoquam, nisi solo verbo Dei desumpsit, huius propria sunt, hoc solo nituntur, fundantur, & confirmantur, vt omnes etiã strophæ, sophismata, & argutiæ vestræ nihil aduersus confessionem nostram, quia super fundamentum Prophetarum & Apostolorum ædificata est, valeant.

Afferit

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 189

Affert igitur in vniuersum argumenta octo Osiander, sed antequam refutantur, constare primum oportet quid de S. cœna ipse sentiamus. Docemus igitur ipsam carnem & sanguinẽ Domini nostri Iesu Christi corporalis præsentia sita à signis absentem, & non in terris positam, sed in cœlis residentem, tamen reuera dari ac communicari singulis in cœna Domini pane, & vino ex fide rescentibus.

Hæc est confessio minimè aperta, sed Calviniana, hoc est, lubrica, intricata, ambigua, fallax, vt ex ea lectori constare nullo modo possit, quid de cœna S. sentiatis. Fateris enim ipsam carnem & sanguinem corporalis præsentia sita, hoc est, substantiam horum à terris absentem in cœlis contineri: & tamen reuera in cœna, quæ in terris celebratur, fide sumentibus dari. An non hoc ex eodem ore calidum & frigidum efflare est? Sic Danæ non solet Spiritus veritatis ludere & præstigias agere, vt quid dicat, nemo intelligat: sed Spiritus mendacij & vertiginis ingenium hoc est.

Contra tam apertam Ecclesiarum nostrarum doctrinam quid obijcit Osiander? Hoc nostrum dogma, verbis Testamenti Christi repugnare: hæc enim verba Christi inquit, Hoc est corpus meum, dicuntur de distributione panis & vini in cœna Domini. Ergo qui verum ipsum, & essenziale corpus Christi vbiq; esse negant, vel cum signis S. Cœnae corporali præsentia coniunctum esse non concedunt, verbis Testamenti Christi repugnant.

Antequam refutationem aggrediar, monendus est lector, Danæum de industria septem priora argumenta Osiandri, quæ nihil de omnipræsentia Christi agunt, ad eius doctrinam malitiosè detorquere, vt hac ratione illa deprauet, obscuret, & deformet, quò lectori inepta, insulsa & deformia appareant. At mens Osiandri non est, omnipræsentia

190 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

am Christi hominis tantum, sed etiam alias doctrinae Christianae partes contra Calvinistas asserere. Quod ut omnibus pateat, & Danaeus quasi certis limitibus circumscribatur, quos ipsi in respondendo egredi non liceat: formam quoque habeat, argumenta aliorum bona fide recitandi: Osiandri rationes, quibus impietatem Calviniani dogmatis ostendit, Dialectice & nude proponam.

Primum
argumen-
tum Osiandri.

Antiof.
pag. 28.

1. Ioan. 5.

Primum autem argumentum Osiandri, geminum est, sed in idem recidens. Quorum prius sic habet: Dogma ver-
bis Testamenti Christi repugnans, damnandum est. Cin-
glianum dogma verbis Testamenti Christi repugnat, quia
Hic de distributione panis & vini in S. coena discrete dixit:
*Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: Hic est sanguis
meus, qui pro multis effunditur.* Zvingliani autem dicunt,
Hoc non est corpus Christi, quod pro nobis traditum est, sed
calix non est sanguis Christi, qui pro nobis effusus est, sed
eius virtus, spiritus, efficacia. Ipsum enim corpus & san-
guis Christi tanto locorum intervallo à S. coena abest, quan-
tum summum coelum à terra distat. Ergo Zvinglianum
dogma damnandum est. Alterum est: Dogma quod Deum
mendacii arguit, damnandum est. Calvinianum dogma
Deum mendacii arguit. Quicumque enim non credit Deo,
mendacem facit eum. Zvingliani suo dogmate non cre-
dunt Deo, quia negant corpus Christi, quod pro nobis tra-
ditum est, in coena S. dari, sed tantum eius spiritum, virtu-
tem, &c. Ergo mendacem faciunt Deum, & per consequens
eum suo dogmate damnandi sunt. Ex hisce videre est,
quam tu Argumentum Osiandri malitiose depravaris, ut
eius genuina forma non appareat. Nec etiam responsum
tuum omni ex parte ad illud conformasti, ut ne veritatis
honorem

Osiandri, contra Lamb. Danaum. 191

honorem Christo dare, tuumq; errorem fateri cogereris: Idcirco quasi leuiter tantum illud attingens, transis ad alia, quorum Osiander in hoc argumento non meminerat: facilius esse ratus propria additamenta conuellere, quam veritatem argumenti confutare. Sed videamus quid respondere tibi libuerit.

Hoc ipsum (inquis) eadem facilitate negatur, qua ab isto affirmatur: licet hic, tanquam de parta victoria iuueniliter tamen exultet Osiander.

Quid negas Danae? Responde categorice ad syllogismum, quem tibi rationibus munitum proposui, vt omnibus pateat, vtra pars merito de parta victoria exultet.

Nam aut postulant isti, vt sibi tanquam suo Pythagora discipuli credamus: aut ipsos oportuit docere ex ipso Dei verbo recte colligi quod asserunt.

Verbis Christi quæ planissima sunt, vt fidem habeatis postulamus: & hoc quod asserimus, rectissime ex illis colligimus, rationibus scripturæ docui.

Concedimus enim dici, de distributione panis & vini, Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus: Imò verò etiam de pane & vino ipso Sacramento illa verba intelligi fatemur. Sed Sacramentaliter. Ergo ipsum, & verum Christi corpus, signis nimirum panis & vini s. cœnæ, vnione Sacramentali (qua & egyptiaca & ætina, & passionis tantum est) presens adest: corporali verò presentie situ ab iisdem signis idem essenziale Christi corpus abest. Quare cum vbiq; presentiam corporis Christi, aut corporalem presentie eius modum cum signis ipsis negamus, neque Christum à sua cœnâ absentem facimus, neque Deum mendacem, sed verissimum, suiq; promissi, qua ratione dare promisit, tenacem, & præbitorem fidelissimum.

Danaus

192 *Responsio pro Antisturmiō D. D.*

Danaeus ne planè Paganus & Ethnicus videatur, literas & syllabas verborum Christi concedit: sed rem his verbis significatam simpliciter negat. Et cum non sola panis & vini Symbola, sed hinc corpus & sanguis Christi coniuncta (vt supra ex scriptura & patribus ostendi) Sacramentum cœnæ constituent: ipse tamen panem & vinum Sacramentum ipsum appellat, de quibus Sacramentaliter corpus & sanguis Christi prædicentur. Sed cur non probas, Danae, ex verbis Testamenti Christi, corpus & sanguinem Domini ἐνεργητικῆ & χητικῆ tantum, non autem corporali, hoc est, substantiali præsentia, cœnæ Dominicæ adesse? Quod si Allobroges tuis præstigijs ita dementasti, vt tibi etiam sine ratione quiduis affirmanti credant: scias rita crebra figmenta, prauas interpretationes & violentas contorsiones scripturæ, quibus imperitos decipere conaris, efficere, vt hinc Pythagoricum istud, ὠτὸς ἔφα, locum habere non possit, nec nobis satisfaciatur Collectio hæc: Danaeus dixit. Ergo est verum, τὸ δάξαι ex verbo Dei postulamus. Nam verba institutionis corporalem præsentiam apertissimè nobis largiuntur. De ἐνεργητικῆ verò & χητικῆ vnione, hoc est, quod tantum virtus & efficacia corporis & sanguinis Christi, non autem ipsa substantia cœnæ sacrae adsit, nihil prorsus loquuntur. Quare palam est, Calvinianos Christum secundum humanitatem à cœna sua absentem, simulq; mendacem & impotentem facere, vt quod de corpore & sanguine suo in cœna promisit, nobis præstare non possit.

Basil. lib. 2
cont. Euno-
nom.
Hilar. lib. 2
Trinit.

Et quod iste ἠνθοδ ἰόντων clamitat se verbis ipsis Christi inherere: saltem ex Basilio intelligat, ἔν ἐν λόφοις αἰεθ, ἀλλὰ ἐν τῇ δουάμει συμανομένω τὸ ἐνσθεσ ἐναι. Sensus enim non sermo sine crimine, ait Hilarius. Quemadmodum etiam aiunt ipsi Iurisperiti.

Osiandri, contra Lamb. Danaeum. 193

consulti: Scire leges non est earum verba tenere, sed vim & mentem. Augustinus autem lib. 3. de Doctrina Christiana. cap. 16. docet, haec verba Christi figuratè, non autem naturaliter (ut in scholis loquuntur) accipienda esse, si praeceptiva locutio est, aut flagitium, aut facinus vetans: aut utilitatem, aut beneficentiam iubens, non est figurata. Si autem flagitium, aut facinus videtur iubere: aut utilitatem, aut beneficentiam vetare: figurata est. Nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, facinus vel flagitium videtur iubere, figura est ergo, &c. Ergo istas locutiones, Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus, non κατὰ τὸ φησὶν: sed κατὰ δόξαν patres Orthodoxi, uti & nos, intellexerunt, contra quàm Ubiquitarij sentiunt, & hinc obijcit Osiander. Deinde plus colligit in conclusionem, quàm in antecedente ponatur. Aliud enim est in cæna, quàm ubiq; adesse, cum neque quovis tempore, neque quovis loco S. Domini cæna celebretur, quod vel ipsi Papistae verum esse facile concesserint.

Quamvis verum sit, nos verbis Christi firmiter insistere, nec alienas eorum interpretationes admittere, quod verba sint ultimæ dispositionis, quæ non figuratis, sed proprijs & planis verbis exprimi solent: tamen Osiander de eo hinc verbum nullum facit, sed Danaeus occasionem hanc confluxit, nostram sententiã oppugnandi. Verum quàm belle, ponderemus. Et principio quidem, dictum Basilij de verbis Eunomij hæretici prolatum, ad hanc controuersiam perversè & impie transferens, ostendit, quàm contemptim de verbis Testamenti Christi sentiat. An enim tu nobis ex Christo impostorem facies, qui more hæreticorum aliud ore sonet, & aliud corde sentiat? Et vnde quæso διὐρα μὲν ομιλουμένον, & sensus Testamenti Christi certius colligi potest, quàm

ex eiusdem verbis? Verba enim symbola sunt rerum significaturum, & indicia eorum, quæ in mente gerimus, ut sine his sensum & mentem hominis intelligere nequeamus. Ideo Basiliius ἐν ἀσκητικοῖς πρὸς & grauiter scribit, ὅτι δεῖ διακρίνεσθαι, καὶ διαίρεσθαι ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τῷ κυρίῳ λεγομένοις, ἀλλὰ πεπληροφοροῦσθαι πρὸς ἕκαστον θεῶν ἀληθῆς εἶναι, καὶ δυνατὸν, καὶ ἡ φύσις μάχεται, ἐν ταῦθα γὰρ καὶ ὁ ἀγῶν τῆς πίστεως. Nec nos verba tantum institutionis cœnæ, sed eorum quoque vim & mentem, quam ipsa clarissime exprimunt, tenemus. Et in hoc Iuriconsultos, quos tu subinde inuitos etiam in tuam sententiam pertrahere conaris, sequimur, qui tradunt: *Non esse recedendum à verbis testatoris, quia talis presumatur fuisse intentio, qualem verborum proprietates importat. Et, non esse credendum testatorem id velle, quod non dixit. Ad hoc enim sermonem nobis datum esse, ut præstò fiant voluntatis iudicia.* Vos autem vim verborum Christi non tenetis, sed vestram imaginariam & incertam de ijs opinionem sequimini. Vbi vel Iuriconsulti tui docere te possent, Quod in dubijs tutius sit non recedere à verbis, sed illis tenaciter inhærere, sine extranea interpretatione. Et Christus inquit: *Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Quid verò ad rem, Augustinum de verbis Christi Ioan. 6. ineptè proferre? Nam & nos illa figuratè eoque sensu accipimus, quem ipse Christus ibidem tradidit, Sed tu locum istum Ioannis perperam de cœna Domini exponi suprâ ex Caluino docuisti. Et ipse Augustinus non de Sacramentali, sed Capernaitica manducatione, quam nostri semper reiecerunt, loquitur. Verum non de loco Ioan. 6. sed de verbis cœnæ hic quæstio est, quæ licet Spiritus sanctus quater repetierit, non tamen alium eis sensum

lum, quàm quem ipsa importanti, affinxit. Quæ igitur hæc vestra temeritas est, à verbis Testamenti recedere? Nobisq; aliam eorum mentem, quam scriptura ignorat, obtrudere velle? Ex quibus etiã liquet, quàm sit collectio hæc Daniæ puerilis & ridicula.

Augustinus verba Christi Ioan. 6. cap. figuratè accipienda esse docuit. Ergo ista S. cœnæ verba, Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus, non κατὰ τὸ ἔντοπ, sed κατὰ διαφορά πατρὸς Orthodoxi, vt et nos intellexerunt, contra quàm Ubiquitarij sentiunt, et obijcit Osiander.

Scopas, hæc, dissolutas esse, nec vlla connexionem vel probatione coherere, quiuis intelligit, vt hominis vertiginem pluribus exagitare opus non sit. Suprà autem plurimis testimonijs antiquitatis ostendi, patres Orthodoxos verba cœnæ κατὰ τὸ ἔντοπ, de substantiali corpore & sanguine Christi, contra quàm Culuiniani sentiunt, intelligere: Eo nunc lectorem remitto. Deniq; conclusio quam pag. 87. posuisti, non Osiandri, sed tuum additamentum est. Idcirco reprehensio eius, non nos, sed tuam ipsius vel inscientiam vel malitiam coarguit.

Ecclesiarum Helueticarum dogma adimit Christo omnipotentiam, nam qui negat esse impossibile Deo efficere, vt verum corpus simul sit in pluribus locis, adimit illi omnipotentiam. Hoc illi affirmant. Ergo, &c.

Secundū
Argumen-
tum Osiandri,

Helueticarum Ecclesiarum Osiander mentionem nullam facit, sed dogmatis Zvingliani, quod non tantum Helueticis Ecclesijs, sed alijs quoq; plurimis à malè feriatjs hominibus obtrusum est. Danæus verò in titulo & alijs sepè illarum meminit, vt eas odijs contra Osiandrum inflammaret, tanquam ab ipso præ reliquis damnatæ sint. At Osiandro nec ipsas, nec alias totas Ecclesias damnare mens est,

196 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

sed impurum Zvinglij & Caluini dogma, & monere illos, ut sibi ab illo diligenter caueant. Argumentum vero ipsius secundum tale est.

Dogma quod primo fidei nostrae Christianae articulo reclamatur, & Deo omnipotentiam adimit, damnandum est. Zvinglianum dogma Christo omnipotentiam adimit. Affirmat enim Petrus Martyr in Dialogo Orotete inscripto, Beza quoque & alij Zvingliani dogmatis propugnatores, Deo impossibile esse efficere, ut verum corpus simul in pluribus locis sit. Sin Deus hoc non potest, nec omnipotens erit. Huic Danaeus antequam respondeat, tale argumentum opponit.

Qui committit Dei sapientiam ac veritatem cum ipsius omnipotentia, is neque Deum omnipotentem facit, neque sapientem, neque verum. At Ubiquitarij eam cum Dei veritate & sapientia apertissime in certamen vocant. Ergo Ubiquitarij Deum neque omnipotentem, neque veracem agnoscunt. Volunt enim, ut quod Christus verus homo dicitur, & sumpsisse naturam in omnibus nostris, excepto peccato, similem, illud non sit verum: sed ut corpus planè alterius generis assumpserit, quàm ullum corpus sit, vnquam ue fuerit, id est, quod neque πῆρ ὅπου ἴσθι, neque loco, aut Vbi villo comprehendatur.

Hanc esse manifestam calumniam, omnia nostrorum scripta testantur: quae docent, Christum puerum naturale, & nostris planè simile, dempto peccato, corpus assumpsisse: sed illud, quia Dei corpus est, & cum λόγος personaliter vnitum, ad dextram quoque Dei collocatum, idè scripturam ei multas prerogativas ὑπερφυσικὰς tribuere, quae naturam humani corporis longè transcendant, nec tamen eius substantiam euertant, sed potius summo gradu perficiant, Et hac doctrina, attributa Dei non committimus necesse est.

nec ei quicquam auferimus, sed eorum gratissimam harmoniam, qua in nostra salute perficienda conueniunt, ostendimus. Quia enim Christus sapientissimus est, idcirco ei facile fuit inuenire medium, quo nos propter peccatum miseris ad vitam immortalem nutrirer & aleret, corpore nimirum & sanguine suo. Idem verax quia est, ideò quod promissit in verbis testamenti, praestare quoque vult. Ut verò id possit, omnipotentia, cui verbum nullum impossibile est, subuenit. Vides salutarem fidelibus harmoniam, non autem pugnantiam ullam, nisi forte Deus huius seculi, tum quoque *ὁ ἄνθρωπος* excæcârit, vt lumen hoc gloriae & maiestatis Christi hominis aspicere nequeas. Deinde confutationis loco subiñcis.

Huic Osiandri argumento iam respondemus illud ipsum quod ait *Basiliius, Augustinus, Damascenus* nimirum, quòd Deus non possit quadam, non esse hoc ipsum in Deo impotentiam: sed potius summam esse Dei & sapientiam, & potentiam, & constantiam. Nam non posse mentiri, mori, sibi aduersari, hac summa est Dei gloria, constantia & omnipotentia, qua si posset, iam non esset omnipotens. Huiusmodi est illud quod dicimus: Cum verum, & humanum corpus omne *ἄσπαστον*, & locabile esse voluerit Deus, ac tale filio suo Domino nostro Iesù Christo pro nostra salute dederit, summa esset inconstantia, quod perpetuum esse voluit, veram videlicet humanitatem Christi destruere: summaque impotentia mentiri posse. Quod sanè Deo tribuit, quis quis contradictoria illum velle docet, ipsum videlicet velle, vt corpus Christi simul sit & circumscriptum & incircumscriptum: Item finitum, & infinitum: Et vno loco simul atque plurimis locis. Hac vos asseritis, nos negamus. Vtri meliùs sentiant, iudicet orthodoxa Ecclesia atque posteritas.

198 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

Respondeo vicissim, Ea Deum non posse rectissimè
 dici, quæ ipsius naturæ, veritati, potentie, sapientiæ, bonitatis
 vel alijs cuidã attributo diuino reclamant. Mentiri, mori &
 sibi aduersari: veritati, constantiæ, ἀμείωβλαστία & naturæ
 Dei, quæ simplicissimus, immutabilis & purissimus actus
 est omnis potentie ἀνσιφαιρος; expers, repugnat. Efficere
 verò, vt suum corpus simul in pluribus locis sit, nec veritati,
 nec potentie, nec constantiæ, nec vlli attributo Dei repu-
 gnat, sed potius gloriæ & omnipotentie diuinæ opus est,
 in proprio nimirum corpore, supra naturam eius agere posse.
 Cuiusmodi quoq; ista sunt, quòd caro Christi viuifica est,
 non suã natura, gratia cuius ζωοποιήσι indiget: sed quia Dei
 caro & vitæ essentiali coniuncta est: Et quòd sanguis eius
 mundat nos ab omni peccato. Hæc infinita potentie ope-
 ra sunt, quæ si humanitati Christi præter eius destructionem
 verè tribui possunt, cur non & hoc, Corpus Christi in plu-
 ribus locis simul esse posse? Præterea Philosophi erudiunt
 nos, Limitationem in causa esse, vt de eodem subiecto, opus
 posita verè dicantur: quod hîc etiam cernere licet. Corpus
 enim Christi quantitatis & naturæ suæ causa περιγεγραπτόν &
 non nisi vno in loco esse potest: quia verò Dei corpus, & ad-
 tram Patris supra & extra omnem locum & creaturam
 exaltatum est: supernaturali modo, loco non circumscri-
 bitur, cum ea ratione in loco nullo sit, sed in dextra Dei,
 gratia cuius quoque Christo secundum humanitatem
 OMNIA præter Deum subiecta dicuntur, & ipse omni-
 bus presentissimus non naturaliter, non localiter, sed mo-
 do sessionis ad dexteram Dei omnia subiecta habet. Et
 hoc nullius inconstantie sed summæ perfectionis &
 omnipotentie diuinæ opus est, efficere posse, vt verum
 humanum corpus, præter & supra naturam suam hyper-
 physica

1. Ioan. 1.

physicis prerogatiuis exornatum sit. Deus quoque nunquam dixit vel voluit, filij sui corpus non nisi vno in loco esse posse, sed Aristoteles vester Propheta, cuius apud vos in hoc articulo potior quam Dei ipsius autoritas est, hoc sentit. Nec etiam Deo vel humanitati Christi contradictoria tribuimus. Hæc enim verè contradictoria sunt, cum quid de vno eadem ratione affirmatur & negatur. Vt cum dico: corpus Christi naturaliter in vno loco, & naturaliter non in vno loco sed in pluribus locis est. Hoc contradictionem manifestam implicat. At diuersa ratione & modo, vni & eidem contradictoria tribui, verissimè possunt. V. G. ferrum de quo quarto Regum capite sexto legimus, quia naturâ sua graue erat, submergitur: supernaturali verò modo idem ferrum suam substantiam retinens non submergitur sed aquis Iordanis innatat. Et hæc natura sua fluidæ sunt & ὑπερφυσικῶς, transseunte populo Dei, non fluidæ sunt. Pari ratione corpus Christi, quia Dei corpus, viuificum est: & non viuificum suâ naturâ. Idem quantitatis & naturæ suæ causa, finitum, circumscriptū, & non nisi vno in loco esse potest, & eiusdē quantitatis vel magnitudinis ratione nequaquam ἀπερίγραπτος per totum vniuersum diffunditur: supernaturali verò modo, quo Deo vnitum iam extra rationem loci, ad dextram Dei sedet, pluribus locis, imò omnibus adesse potest. Et hæc contradictoria non sunt, nec Deum inconsistentem vel mendacem faciunt: sed gloriam omnipotentiae & veritatis ipsius illustrent. De quo penes intelligentes iudicium esto.

Tertium argumentum Osiandritale est. Dogma relin-
quens nobis in cœna Domini nuda tantum panis & vini
symbola,

Tertium
Osiandri
Argumen-
tum.

200 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

Symbola, & spolians nos corpore & sanguine Christi, quæ ipse exhibere & communicare se nobis promisit, damnandum est. Zuinglianismus talem rapinam admittit. Ergo.

Hoc argumentum tu more tuo deformas, & alienum ei medium, quo Osiander planè vsus non erat, affingis, vt illud pro tuo arbitrio exagitare possis. Osiander enim tanquam certissimum & omnibus, ex libris vestris, notissimum, loco medij hoc sumpserat, vos nuda symbola in cœna S. ponere: istud tu velut incertum in dubium vocas, & ex medio maiorem terminum fingens, Vbiquitatem, cuius Osiander non meminerat, hoc modo adhibes.

Qui vbiq; esse corpus Christi non consentiunt, relinquunt nobis in S. cœna panem & vinum, symbola nuda, quibus iubent, vt fidem nostram confirmemus. Et subiicis responsum: Nobis hic verò Osiander errores & monstra affingit, quæ debellet, nostram aut sententiam neq; refert, neq; refutat. Negamus igitur vel ex verbis vel ex mète nostra colligi posse, quod hîc, de nobis Osiander ait. Ex verbis quidem non potest, quia perspicuè docemus, hæc signa longè differre à rerum simulachris aut pictis imaginibus etiam ad viuum expressis. Huiusmodi enim inuocæ sunt signa tantum, eaq; nuda, neq; rem ipsam (quam signant, & representant) dari nobis communicariq; obsignant. At panem & vinum S. cœnæ affirmamus esse certissimas ipsius Christi carnis & sanguinis communicati exhibitioq; nobis & ppar. id est, si finem eorum spectemus cuius iam sunt instituta. Quare ex verbis nostris refutatur ista Osiandri calumnia, apparetq; minime nos facere signa cœnæ nuda signa. At qui neq; ex mente nostra aliud quippiam colligi potest, quia quæ sit mens nostra ex verbis nostris non aliunde intelligitur.

Osiandrum vobis nihil affingere, sed monstra errorum vestrorum bona fide proferre, demonstrabo, vbi prius monuero,

monuero, nos nuda symbola respectu ipsius corporis & sanguinis Christi tantum intelligere, & in vos hoc crimen verissime conferre, quod vacua symbola in coena relinquantis: quia contenditis, corpus Christi, cuius symbolum panis est, tanto interuallo a coena, quae in terris celebratur, abesse, quanto summum caelum a terra. Et hoc errore omnes vestri libri commaculati sunt. Calvinus in formula confessionis cum Heluetijs scribit: *Christus quatenus homo est, non alibi, quam in caelo, nec aliter quam mente & fidei intelligentia quaerendus est. Quare peruersa & impia superstitio est, ipsum sub elementis huius mundi includere. Proinde qui in solennibus coena verbis, Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus, praesè literalem, vt loquuntur, sententiam vrgent, eos tanquam praeposteros interpretes repudiamus. Nam extra controuersiam ponimus, figuratè accipienda esse, vt esse panis & vinum dicantur id, quod significant. Et paulò post: Tametsi enim Philosophicè loquendo, supra caelos locus non est, quia tamen corpus Christi, vt fert humani corporis natura & modus, finitum est, & caelo vt loco continetur, necesse est a nobis tanto locorum interuallo distare, quanto caelum abest a terra. Et Beza in summa doctrinae de re Sacramentaria scribit: Sicut scimus signa esse in terris & non alibi: ita etiam statuimus rem ipsam, id est, Christum ipsum secundum carnem, caelis & non alio loco comprehendi. Et paulò post: Abesse igitur corpus & sanguinem a signis tanto interuallo dicimus, quanto abest terra ab altissimis caelis, &c. Ex his nemo non nisi stupidissimus cognoscit, ex verbis & mente vestra verissime colligi, vos Dei Ecclesiam, quantum in vobis est, corpore & sanguine Christi spoliare, eiq; nuda symbola, quae res ipsas quarum nomina habent, non offerant, sed longissime absentes tantum ostendant, in coena relinquere. Quae cum manifestissima sint, tamen impostores illi, toti*

202 *Responsio pro Antistarmio D.D.*

mundo persuadere conantur, se non vacua symbola pone-
 re, sed rem cum illis coniungere. Quis verò nisi demens-
 tissimus & à vobis fasci natus hoc credat? Nam symbola
 panis & vini apud nos sunt in terra, corpus verò Christi
 non nisi in cœlo continetur. Quomodo ergò non euacuans-
 tur illa, vt res promissas non exhibeant, sed absentes tan-
 tum significant? Hoc cum Danaus non profus negare
 possit, fucum imperito lectori his verbis facere studet,
Panem & vinum s. cœna esse certissimas & per se ipsas & ipsum Chri-
sti carnis & sanguinis communicati & exhibiti nobis. Vbi ves-
 tior Danæe exhibiti? In cœlo à terris remotissimo? Nam se-
 cundum vestros, caro & sanguis Christi, non alio loco con-
 tinentur quàm in cœlis. Quis verò non detestetur præstigi-
 as horum Phantasticorū, qui multis clamitant, ipsam carnē
 & sanguinem Christi nobis exhiberi & communicari,
 nosq; substantiā eorum ad immortalitatem pasci: & tamen
 illam longissimè à nobis remouent? Ac si quis famelico-
 lautissimos cibos de longè ostendet, eiq; persuadere con-
 tur, quòd ijs, quos nunquam attigisset, saturetur. Quare
 hæc nulla calumnia, sed ipsa veritas est, vos in vestra cœ-
 nâ, famelicis hominibus vacuas patellas proponere, eosq;
 viuifica carne & sanguine Christi, contra hospitis libera-
 lissimam voluntatem spoliare. Hoc, cum homo versutus ar-
 gumentum Osiandri vrgere, nec sibi quòd respondeat
 præter ludicra quædam superesse, intellexerit: astute argu-
 mento relicto, Ubiquitatem arripit, quòd certiozem in ea
 victoriam obtinere se posse sperauerit. Quamuis verò
 omnia illa silentio præterire possem, vt quæ ad argumen-
 tum Osiandri nihil pertineant: quia tamen hæc aliàs in
 quæstionem quoq; veniunt, ideò ad ea respondere non
 grauabor, vt & hoc præsidium sibi minimè tutum esse Da-
 naeus intelligat.

Verum.

Verum (inquis) qua ista, quæso Dialectica est Osiander, idcirco concludere S. cœnæ signa vacua & nuda à nobis relinqui, quoniam monstruosam illam Ubiquitatem & ubique præsentiam corporis Christi non admittimus? Aut corpus ipsum cum signis, corporali præsentia modo præsens adesse in eodem loco nequaquam concedimus: cum ipsemet Lutherus, ut antea docuimus, Ubiquitatem nihil ad cœnam Domini pertinere sit testatus: nec id Pouchenius ipse diffiteatur, imò disertè iam affirmet. Prius igitur Osiander inter vos conveniat oportet, quàm nobiscum disceptes. Ergo sunt ex nostro dogmate signa seu symbola Sacræ cœnæ, signa non nuda: sed verè testificantia, atque ut loquuntur, exhibitiva ipsius rei quam designant: sed nobis ea fide sumentibus spiritali modo, animis non ore corporis: neque etiam ipsius, ut vos loquimini, essentiali carnis & sanguinis Christi in eodem loco, id est, in his terris cum signis copulatione: quem unum tamem modum vos esse vultis, per quem S. cœnæ symbola esse queant vera promissionum Dei signa. Quasi verò in sacrificijs veteris testamenti (quæ erant eiusdem Christi carnis pro peccatorum remissione immolanda sacramenta, uti iam immolata hæc nostra sunt signa) ipsa caro & sanguis Christi adessent præsentia corporalis situ & modo: quasi in agno paschatis, in Manna, in conuiujs Eucharisticis (quæ certè omnia erant Patrum cum ipsa carne, & sanguine Christi communicationis Sacramenta, quemadmodum & hæc nostra sunt nostræ) ipsa caro & sanguis Christi tunc præsens essentialiter adesset, & in eodem loco cum ipso agno, cum ipso Manna, cum ipso pane azymo, & vino, quibus post sacrificium vescerentur fideles, præsens esset. Quæ tamen si nuda fuerunt signa, an non Patres ludificatus fuerit Deus? Quamobrem & si corpus ipsum & sanguinem Christi cum pane & vino S. cœnæ eodem loco non coniungimus: neque cum signis, corporali præ-

204 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

sentia adesse dicimus: propterea tamen neq; nuda, neque etiam vacua illa relinquimus, quemadmodum vident omnes, vt tandem nos hac calumnia onerare desinas. Quid in Baptismo? Num idcirco aqua nudum est & inane signum, quoniam Christi sanguis cum ea corporalis presentie modo, vobis etiam approbantibus, non coniungitur. Vide quid ad ista respondeas?

Vt te quærentem de Dialectica, qua non Osiander, sed tu vsus es, etiam in hac parte erudiam, respondeo: si Christus ascendit ad coelos, & illis secundum humanitatem ita continetur, vt nobis ante nouissimum diem in terris præsens esse non possit: relinquentur certe in cœna, absq; corpore & sanguine Christi, nuda signa. Et hoc argumento ipse Lutherus contra vestros vsus est, posteaquam cognouit ipsos eò audaciæ progressos esse, vt etiam articulis fidei de ascensione & sessione Christi ad dexteram Dei, substantialem præsentiam corporis & sanguinis Christi in cœna impugnant. Simpliciores verò ad verba institutionis reuocauit, vt quæ abundè sectatorum somnia confunderent. Illa enim de voluntate testatoris certissimos nos reddunt: ex doctrina verò Maiestatis Christi, contra impudentes vestras calumnias dilucidè demonstratur, Christo non modo non impossibile, sed etiam facilimum esse, vt quod nobis in cœnæ suæ institutione promisit, hoc etiam præstare possit. De hoc inter nostras Ecclesias per gratiam Dei iam optimè conuenit. Ex eodem argumento quoq; nostrum propositum solidè firmatur, quòd cœnæ vestræ signa sint nuda symbola, quæ non exhibeant rem quam designant, hoc est, corpus & sanguinem Christi: sed ea longissimè absentia repræsentent: quod etiam tu, te ipsum & alios implicando non differis, Essen.

Essentialis carnis & sanguinis Christi in his terris cū signis
coniunctionem negans : cum tamen Christus panem
accipiens & discipulis porrigens dicat, Hoc est corpus me-
um, quod pro vobis datur . Ergò cum pane accipimus cor-
pus Christi, nisi veritatem mentiri ore blasphemò dicere ve-
lis. Et quid aliud agis, sacrificia & typos veteris Testamenti
producendo, quàm vt præsentiam substantialem corporis
& sanguinis Christi è cœna proscribas, & Symbola cœnæ
Dominicæ, nuda signa esse ostendas? Inquis enim, *Sacrificia*
illa eiusdem Christi carnis pro peccatis immolandæ Sacramenta
fuisse, vt iam immolata hæc nostra sunt signa. Sacrificia autem
V. Testamenti nihil aliud fuerunt, quàm nudæ picturæ &
figuræ absentis carnis & sanguinis Christi immolandi, quæ
licet de rebus spiritualibus admonerent, rem tamen ipsam
quam significabant non exhibuerunt, sed adumbrârunt
tantum, teste Paulo Hebr. 10. cap. Ergo secundum te, Sym-
bola panis & vini quoq; nuda signa & figuræ sunt corporis
& sanguinis Christi absentis? cum Sacramenta veteris &
noui Testamenti ratione substantiæ tantum differant, quàm
tunc umbra à corpore differt? Nec propterea Deus iudificatus
est patres, quod umbram & similitudinem tantum, non
rem ipsam, quæ caro & sanguis Messiaë est, illis exhibuit:
sed hoc beneplacitum ipsius fuit, sub typis & umbris vete-
rem populum exercere, & hisce figuris, quæ signa gratiæ dis-
uinæ & remissionis peccatorum erant, fidem ipsius in ven-
turum confirmare. Hanc autem gloriam, excellentiam, &
prærogatiuam Sacramentis noui Testamenti reseruauit, vt
res quas significant, præsentibus quoq; exhibeant, nec longè
remotas, quod V. Testamenti typis proprium fuit, tantum
ostendant. Discrimen hoc Sacramentorum veteris & noui
Testamenti, Danaus Iudaifans nondum intelligit, & à re-
bus

206 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

bus ipsis & figuras ad typos reuocare nos studens persuasere conatur, non magis exhiberi nobis corpus & sanguinem Domini in S. cœna, quàm veteri populo in sacrificijs & typis Leuiticis exhibita fuerunt: vt mirum quoque sit, qua fronte pugnare ausit, se nuda signa non relinquere, cum ipse fateatur, Rem ipsam, hoc est, corpus & sanguinem Christi, à signis cœnæ non minus essentialiter abesse, quàm à veteris Testamenti sacrificijs abfuerint. Verùm hic Zvingliani in maximo errore versantur, quòd ex typis & vmbreis veteris populi, de nostrorum Sacramentorum natura constituere volunt, cum nostra veteribus illis tantum præstent, quantum corpus vmbra antecellit. De aqua Baptistimi Christus non dixit: hic est sanguis meus, idèò allegatio eius inconueniens est. Nec tamen idcirco Inane vel nudum signum est, quo absens regeneratio significetur, sed ipsum medium regenerationis ac renouationis Spiritus S. à scriptura perhibetur.

Ioan. 3.
Ephes. 5.
Tit. 3.

Quartum
argumen-
tum Osiandri.

Qui cum Ubiquitarijs non consentiunt, Paulo repugnant, quoniam Paulus affirmat, etiam indignos sumere ipsum essenziale corpus, & sanguinem Christi, quod negant isti. Etiam quartum argumentum Osiandri, Danæus sycophantice obscurat, vt insulsum & ineptum videatur. Est autem tale: Opinio repugnans manifesta doctrinæ Pauli est damnanda. Cinglianorum opinio expresso testimonio Pauli cõtradicat. Hic enim ait, indignos etiam in sacra cœna corpus & sanguinem Christi accipere, Cinglianorum sententia istud negat. Ergo est auersanda & damnanda. Ad hoc Danæus respondet.

Iterum aperte verba Pauli corrumpit Osiander: hæc enim sunt ipsissima Pauli verba, ex Græcis latina facta. Itaque quisquis ederit panem hunc, & biberit hoc poculum Domini indigne, reus tenebitur corporis & sanguinis Domini. Rationem addit Paulus.

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 207

lus. Nam qui edit & bibit indignè, damnationem sibi ipsi: edit & bibit, non discernens corpus Domini. Ex quibus Pauli verbis primum apparet, sumi quidem ab indignis panem hunc & vinum illud, id est, Sacramenta: at non illud quod vult Osiander, id est, corpus & sanguinem Christi. Est enim verissima hæc Christi sententia: Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego excitabo eum in novissimo die. At pro pane hoc & pro poculo hoc, quæ sunt voces Pauli, maliciosè Osiander hæc verba substituit, ipsum corpus & sanguinem Christi, quæ certè longissimè, totaq; natura ratione ab ipso pane & vino differunt, nisi si forte esse transiens iste in castra Pontificiorum è S. cæna Domini tollit omnino signa ipsa, et Symbola. Alterum autem quod ex iisdem Pauli verbis disertè colligitur, hoc est, indignos ad cœnam Domini accedentes, reos esse corporis & sanguinis Christi, quia non discernunt corpus Domini. Hoc autem quid sit explicans Augustinus ait, quoniam indigni hunc panem & poculum hoc, velut quemlibet alium cibum indiscretè, negligenterque sumunt: Et propterea redundat contemptus in ipsam Christum, id est, in ipsam rem significatam. Præclare enim Hieronymus in Malachiam: dum Sacramenta violantur, ipse, cuius sunt, violatur. Quemadmodum enim qui signum paschatis, qui Manna ipsum, qui panes propositionis, qui carnes in sacrificio Eucharistico oblatas, à cæteris vulgaribus cibis (quamvis & ipsi sint Dei dona) fide non discernebant, iudicium sibi manducabant, quemadmodum docet Christus ipse. Neque tamen ipsæ res significatæ, nempe caro Christi, tunc præsens in ijs locis erat, neque cum ipsis signis coniuncta: sic qui in S. Domini cæna panem, & vinum Sacramenta à vulgaribus communibusq; cibis fide non distinguunt, ij & Dei beneficia contemnunt,

Ang. in E-
uag. oan.
tract. 62.

In Mal.
cap. 1.

& corporis Christi *νομιωια* (cuius hic panis, & hoc vinum sunt illis Symbola sacra) & ut vno verbo dicam, Deum ipsum, & Christum Dominum aspernantur cum vniuersis salutaribus ipsius donis. Quare perperam colligit Osiander, nos aduersari Paulo. Neq; enim hoc dicit Paulus, sed id tantum, eos nimirum edere panem hunc, & poculum hoc. Praclare igitur Chryso. Homil. 60. ad populum Antiochen. docet hæc verba Christi, Hoc est corpus meum, &c. nihil sensibile, sed omnia intellectu & fide apprehendenda continere, ac polliceri, ne corpus ipsum Christi in his, aut cum his signis quæramus: aut illud insensibile esse, etiam cum adest existimemus. Atq; sic responderetur ad quartum Osiandri argumentum.

De indignorum manducatione, quia suprâ ex Paulo & Patribus copiosius disserui, nunc repetitione eorûdeꝝ lectori molestus esse nolo. Summa verò eorum est: quòd Paulus non loquatur de nudo pane & poculo, sed pane & poculo Domini, quæ teste eodem Apostolo *νομιωια* sunt corporis & sanguinis Christi. Idcirco elementa hæc panis & vini indignè accipiens, non tantum reus fit Symbolorum terrenorum, sed etiam ipsius corporis & sanguinis Domini. Quomodo verò hoc? Non aspernando vel sumere negligendo (ut tu suprâ verba Pauli corrupisti) sed edendo panem, qui *νομιωια* est corporis Christi, & bibendo calicem, qui *νομιωια* est sanguinis Christi. Inquit enim Paulus: Qui edit & bibit indignè, iudicium sibi ipsi edit & bibit (nò inquit iudicium sibi accersit auersando, contemnendo, vel abijciendo cibum istum, sed sumendo) non discernens corpus Domini, non ait, non discernens panem ab alio pane. Deinde panem & vinum sine corpore & sanguine Christi, non esse Sacramentum cœnæ: & hoc integrum, id est, Symbola cum substantia corporis & sanguinis Christi, tam indignos quam ipsos accipere,

accipere, prius ostendi: quod cum tu verbis Christi Ioan. 6. impugnes, an non tibi ipsi manifestè contradicis? Suprà Fol. 24. enim Calvinum produxisti, confirmantem hunc locum Ioannis, perperam, ad cœnam Domini referri. Loquitur enim ibi Christus de spirituali manducatione carnis suæ, qua non ipsam substantiam, sed efficaciam & meritum corporis & sanguinis Christi, fide percipimus, quo modo indigni carnem Christi non manducant. At nobis hîc sermo est de Sacramentali manducatione, quam nobis Christus in sacra sua cœna instituit. In hac tam dignos quàm indignos, cum Symbolis externis corpus & sanguinem Christi accipere, Pauli verbis probamus. Et licet naturæ ratione differant hæc: non tamen peccauit Osiander, pro pane & vino ipsum corpus & sanguinem Christi substituendo, quia horum, ex vi institutionis Sacramentalis quædam coniunctio est, gratia cuius, in ipsa sumptione separata non sunt. Ad hæc quid aliud ex hisce Pauli verbis, *Indignos ad cœnam Domini accedentes reos esse corporis & sanguinis Christi, quia non discernunt corpus Domini*, colligi potest, quàm ipsos quoque sumere corpus & sanguinem Christi? Et inter sumendum non discernendo corpus Domini, reos ipsius fieri? Quod ipsum Augustinus disertè confirmat in loco abs te allegato, scribens: *Recordamini vnde sit scriptum, quicumque manducauerit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis. Et de his erat sermo, cum hoc Apostolus diceret, qui DOMINI CORPVS velut alium cibum quemlibet indiscretè negligenter que sumebant. Hic ergo si corripitur, qui non dijudicat, id est, non discernit à ceteris cibis DOMINICVM CORPVS: quomodo non damnatur, qui ad eius mensam fingens amicum accedit*

Traçt. in
Euang.
Ioan. 6s.

210 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

dit inimicus? Quæ igitur peruersitas hæc tua, manifestum
 Augustini locum deprauare & pro Dominico corpore
 vocem panis substituere? Quamobrem cum indigni non
 nudum panem sed simul etiam corpus Domini accipiant,
 & accipiendo quasi polluant; propterea rei fiunt corporis
 & sanguinis Domini, & sibi ipsis iudicium edunt & his
 bunt. Nam si iuxta Hieronymum Sacramenta siue typos
 veteris testamenti (de panibus enim propositionis sermo
 ibi est) violans, ipsum cuius sunt, violat; multo magis rem
 ipsam, veritatem & corpus violans, sibi ipsi reatum & ius
 dicium accersit. Præterea Argumentum tuum ex ana-
 logia deductum, nihil roboris habet: modo enim ostens-
 di, ingens discrimen esse inter Sacramenta veteris & noui
 testamenti, vt hoc modo colligere non liceat: Res signis
 ficata cum signis veteris Testamenti non fuit coniuncta,
 Ergo nec in cœna Domini. Et quamuis Iudæi hypo-
 critæ sine fide comedentes agnum Paschatis, Manna,
 panes propositionis, carnes sacrificiorum, propter infide-
 litatem suam rei fuerint iudicij: tamen scriptura in locis
 à te citatis non docet, quod iudicium sibi manducarint.
 Nam Christus Ioann. 6. cap. *visi deo ip* facit inter Manna &
 carnem suam, vt Iudæos de Manna suorum maiorum su-
 perbe gloriantes, & Christum verum cœlestem panem
 obstinate contemnentes, redarguat, suiq; beneficij magni-
 tudinem, quod est conferre credentibus vitam æternam,
 quam nec Manna nec cuncta sacrificia præstare potuerint,
 ostendat. Paulus vero moniturus Corinthios, ne propter
 excellentia dona securi fierent, exemplum Israelitarum
 proponit, qui etiam ingentibus miraculis & donis à Deo
 ornati fuerint: sed plerosq; illorum, inquit, non approbavit
 Deus.

In Malach.
 cap. 1.

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 211

Deus. Prostrati enim sunt in deserto. Quam verò ob causam? Num quia sine fide spiritualem escam comederunt & potum spiritualem biberunt? Nihil de hoc affirmat Paulus: sed quia concupiuerunt res malas, facti sunt Idololatræ, scortati sunt, tentarunt Christum, murmurarunt: Hanc causam iudicij & interitus ipsorum commemorat Apostolus. Nihil ergò ad præsentem materiam ista loca. Non minus etiam Chrysostomo vim facis, qui cum tibi in Homil. 60. ad populum Antioch. vt etiam in alijs locis manifeste repugnet, mirum est vt tu eum in auxilium vocare audeas. Scribit enim dicto loco: *In omnibus itaque Deo pareamus neque contradicamus: licet cogitationibus nostris aduersari videatur & oculis, quod dicitur, sed sit & cogitationibus & visu dignior ipsius sermo, sic & in Ministerijs agamus. Nec solum præ oculis posita respiciamus, sed ipsius verba contineamus. Ipsius enim sermo infallibilis, sensus autem noster seduci facilis: ille nunquam decedit, hic autem vt plurimum errat. Quoniam igitur verbum dicit, Hoc est corpus meum: & pareamus & credamus, & intellectualibus ipsum oculis intueamur. Nihil enim sensibile nobis Christus tradidit, sed res quidem sensibiles, omnes autem intelligibiles.* Quid quæso in his omnibus est, quod nostræ sententiæ non probe conueniat? Vult nos in omnibus Deo parere & credere, licet cogitationibus & sensibus nostris, quod dicitur aduersetur. Et exempli causa adducit verba cœnæ, hoc est corpus meum. Quid autem rationi et sensui humano magis aduersum, quam Christum nobis corpus suum in cœna sacra dare? cui contradicere, quod vos facitis, piaculum ducit. Et ne de mēte ipsius dubitare possis ipse in eadē Homil. inquit: *Audiamus igitur & sacerdotes & subditi, quasi esca facti sumus digni, audiamus & horreamus, sanctis carnibus*

212 *Responsio pro Antisturmiō D. D.*

suis nos dedit impleri, semetipsum apposuit immolatum.

Et paulo post: *Non erat illa mensa tunc ex argento, nec aureus calix, ex quo SANGVINEM PROPRIUM Christus suis dedit discipulis, &c.* Quia igitur Christus suum corpus in cœna promisit, idcirco adesse illud credamus, et si præsentiam eius nec cogitatione nec sensibus, sed tantum intellectualibus oculis, id est fide, percipiamus. Ipsi enim sermo infallibilis est. Ex quibus etiam liquet, rectè collegisse Osiandrum, Calvinianum dogma aduersari Paulo, ideoq; damnandum esse.

Quintum Osiandri Argumentum de omnipotentia Christi hominis.

Qui ubique esse corpus Christi non fatentur, errant: quoniam negant, Christum iuxta humanitatem assumptam etiam in statu glorie & maiestatis esse omnipotentem.

Dixi, Osiandro in secunda Antisturmiij parte non tantum propositum esse, puram doctrinam de præsentia totius Christi in Ecclesia asserere; sed etiam alias partes religionis Christianæ & maiestatis Christi Hominis ab iniuria Calvinistarum vindicare. Quod cum Danao ignotum non sit: singula tamen, Osiandri, argumenta ad Ubiquitatem, detorquet, ut forma ipsorum abolita, & odiosa Ubiquitatis voce assumpta, prima statim fronte imperito lectori exosa & contempta reddantur. Quintum autem Osiandri argumentum sic habet: *Dogma quod verbo Dei contradicit, rejiciendum & damnandum est, Zwinglianismus hoc scelus admittit, Dicit enim scriptura, Christo (Homini ex mortuis resuscitato) datam esse omnem potestatem in cœlo & in terra. Zwinglianum dogma hoc negat. Ergo, &c.* Respondet Danaeus,

Audi Osiander quid dicamus. Affirmamus Christum etiam ante statum glorie, & eius maiestatis (in qua nunc est) esse fuisse semper.

seq̄ semper & ab aeterno omnipotentem: quia Christus hic est
 verus Deus, & Deo Patri per omnia æqualis. Sed Christum
 iuxta humanitatem assumptam esse omnipotentem, hoc verò
 pernegamus. Ratio est, ne naturas in Christo confundamus,
 ne proprietates earum essentielles propter Maiestatem à Chri-
 sto homine assumptam in eo fuisse abolitas cum Eutichianis
 sentiamus: ne ipsum fidei nostræ fundamentum & hoc immu-
 tabile Spiritus Sancti verbum evertamus, Et verbum caro
 factum est. Denique ne ipsam Omnipotentiam in creatura
 ulla esse constituamus, id est, ne creaturam ullam Deum fa-
 ciamus. Etsi enim scholastici dicunt, humanam Christi natu-
 ram per gratiam unionis (ut ipsimet loquuntur, & quidem
 rectè) non autem per gratiam habitualem appellari posse omni-
 potentem: tamen huiusmodi phrasès in abstracto sunt periculo-
 sæ, ac vos multosque non satis quomodo id rectè dicatur at-
 tendentes fefellerunt. Atque etiam tales enunciationes de
 humana Christi natura sunt tantum, ut scholæ loquuntur, Dia-
 lecticæ & verbales: non autem reales & Physicæ, ut ex Lu-
 thero quoque ipso potest colligi in Postilla Ecclesiastica, in enar-
 ratione Epist. In die natali. Quamobrem in eo verè tu quidem
 Osiander scribis, nos negare Christum iuxta humanitatem
 esse omnipotentem: sed in eo erras turpissimè, quòd hanc nostram
 verbo Dei consentientem sententiam errorem appellas & esse
 iudicas.

Christum quoque secundum naturam assumptam
 omnipotentem esse, multa scripturæ testimonia docent.
 In primis verò illud Matthæi ultimo: *Data est mihi omnis
 potestas in cælo & in terra.* Et Danielis septimo Filio hominis
 æterna potestas data esse legitur. Matthæi 11. inquit Chris-
 tus: *Omnia mihi tradita sunt à patre meo.* Quæcunq; autem

214 *Responsio pro Antisturmiō D. D.*

Christo in tempore data esse dicuntur, de humanitate accipienda esse, & ratio Scripturæ docet & pia antiquitas monet. Si igitur Pater, Christo homini omnem & æternam potestatem dedit, certè & omnipotentiam. Potestas enim in diuinis potentiam *ὀννεπιφεία*: nisi dicere velis Patrem illuluisse filio, dando ei rei alicuius potestatem, cuius potentiam non habeat. Ac si Christus Paralytico potestatem ambulandi fecisset, potentiam verò eius non simul contulisset. Paulus verò Ephes. 1. Potestatem & potentiam coniungit, scribens: *Patrem gloriæ, Christum ex mortuis suscitatum collocasse ad dextram suam in cælestibus, supra omne imperium ac potestatem & potentiam & dominium & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, verum etiam in futuro.* Ergo Christo Homini ad dextram suam collocato, omne imperium, omnem potestatem, omnem potentiam & omnium rerum dominium dedit. Et hac communicatione omnipotentia, naturæ nullo modo confunduntur vel exaquantur. *ὁ λόγος* enim sua *ὄσις* est ipsa omnipotentia: humanitas verò sua natura est potentia finita, quæ omnem potentiam per gratiam vnionis communicatam habet: & nisi personaliter vnita esset *λόγος*, omnipotens nulla ratione dici posset, sed habendo realiter & personaliter essentialem potentiam vnitam, & ipsa eadem illa omnipotentia Verbi omnipotens est. Quemadmodum ferrum ignitum non propria & naturali vi urit & lucet, sed virtute ignis quem coniunctum habet, eadem quæ ignis ipse separatus operatur: ita humanitas Christi non propria, sed Verbi omnipotentia, quam per vnionis gratiam accepit, omnia potest, cum quasi personaliter vnita non esset, præstare illa nullo modo posset. Nec etiam proprietates essentielles naturarum abor-
lentur.

lentur. Omnipotentia enim essentialis proprietas est & manet diuinæ naturæ, nec in æternum essentialis proprietas humanæ naturæ fit, quod voluit Eutyches. Manet quoque firmum fidei nostræ fundamentum, verbum carnem esse factum. Caro enim non conuersa est in Verbum, sed diuina maiestate ita illustrata & exornata, vt propter vnionem cum vita, ipsa quoq; viuifica sit: ita humanitas Christi per & propter vnionē cum omnipotentia, & ipsa omnipotens est.

Deniq; absurdum vel blasphemum non est, omnipotentiam in natura Christi humana constituere. Nam si tota plenitudo diuinitatis corporaliter & realiter in illa constituta est, cur non & omnipotentia? Et nisi omnipotentiam τὸ λόγος in hac creatura realiter constituas, fundamentum salutis nostræ, iam sustulisti, quod ex vestra blasphema doctrina omnino necesse est sequi. Si enim humana natura cum omnipotentia λόγος, nihil commune habet; Christi passio, quæ secundum humanam naturam facta est, non erit propitiatio, non satisfactio pro peccatis totius mundi: Agnus ille Dei qui Christus homo est, carnis suæ immolatione non potuit tollere peccata mundi: sanguis Christi non poterit nos mundare ab omni peccato. Semen mulieris non potuit conterere caput serpentis: non potest benedicere omnes familias terræ, quia Christus homo finitæ tantum & ceatæ, secundū te, potentia est, quæ hisce operibus longè impar agnoscitur. Sunt enim hæc omnia eiusmodi opera, vt diuinam & infinitam potentiam requirant; quam cum vos humanitati Christi denegetis, quid aliud agitis, quam vt totum salutis nostræ fundamentum evertatis? Et cur necesse fuit Verbū carnem fieri, nisi vt carne pati, eiq; omnē & immensam potentiam suā ad sufficiens meritum perficiendū communicare posset? Nam infinitæ iustitiæ diuinæ satisfacere necesse fuit, quare

quare etiam meritum infinitum esse debuit: hoc autem esse non potuit, nisi caro Christi infinita potentia realiter perfecta fuerit, ideoque etiam passio Domini, non nudi hominis, sed totius Christi Dei & hominis simul, passio est, hoc est infinita, qua sola infinitae iustitiae divinae satisfieri potuit. Et hac communicatione omnipotentiae, creatura non fit Deus: Humanitas enim Christi non est essentialiter omnipotens, sicut λόγος: sed per unionem habendo omnipotentiam essentialem intimè & arctissime personaliter coniunctam, & ipsa omnipotens est, non alià quàm λόγος omnipotentia.

Quemadmodum ferrum per unionem cum igne, non fit ipse ignis, sed ignitum, ut eadem quae ignis efficiat, non propria quidem vi, sed ignis potentia, qui ipsi realiter coniunctus est. Et haec omnipotentia huic soli creaturae per gratiam unionis contigit, de quo nos scriptura disertè & verissimè instruit: cui si fidem habebimus, nec fallemur, nec est tiam periculum contemptae Maiestatis Christi cum Calumniantibus subibimus. Et haec communicatio licet physica non sit, qua fingantur divina attributa in humanitatem Christi effusa esse, quae à λόγος separata, humanitati ceu subiecto physico inhæreant: non tamen etiam verbalis est tantum, sed realis, nisi Christum secundum humanam naturam nominatenus ad dextram Dei sedere, omnemque potestatem & potentiam accepisse, siue Dominum omnium rerum non re, sed verbis tantum factum esse, blasphemare velis. Vbi Lutherus quoque vim & iniuriam facis, qui cum vobis nullo verbo suffragetur, tamen in partes vestras pertrahere eum conaris. At ipse in loco abs te citato distinctè ostendit, qualis Christus ratione naturae humanae in statu exaltationis fuerit, & statim subiungit: *Quicquid de Christi humiliatione & exaltatione dicitur, homini tribuendum est.* *Natura enim divina*

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 217

verba Pauli, *Quem constituit heredem omnium, & : Consedit in* Heb. i.
dextra maiestatis in excelsis, de natura humana in eadem
Homil. exponit. Quare Danæum cum sua caterua non
tantum turpissimè errare, sed etiam impiissimè blasphemare,
Christo Homini, contra manifestam scripturæ sententiam,
omnipotentiam negando, certum est.

Qui ubiq; corpus Christi esse non credunt, negant, aduersus ipsissi- Sextum O-
ma Pauli verba, reconditos esse in Christo, iuxta humanita- siandri Ar-
tem assumptam, omnes thesauros sapientia & scientia: quoni- gumentū.
am volunt Christum ea tantum scire, qua homo est, quæ ad of- De omni-
ficiam iudicis pertinent. scientia
Christi
hominis.

Et sextum Argumentum Osiandri veterator Danæus
adulterat, vt se virum bonum non esse, ostendat. Immiscet
enim ei Ubiquitatem, quasi Osiander per hanc, omniscien-
tiam Christi hominis probare voluerit. Eius autem genuis-
na forma hæc est. Dogma à S. literarum testimonio dissens-
tens repudiandum & damnandum est. Zvinglianum dog-
ma à scriptura dissentit. Affirmat enim Christum iuxta
naturā assumptā, etiam in statu maiestatis, non omnia scire.
Scriptura verò asserit in Christo reconditos esse *OMNES*
thesauros sapientiæ & scientiæ. Ergo Zvinglianum dog-
ma repudiandum & damnandum est. Ad hoc quid
Danæus?

Respondemus (inquit) nos vera fide palam profiteri & toto pe-
lore credere, D. N. Iesum Christum etiam, qua homo est, ea
gloria, maiestate, scientia, potentia, omnibus quæ alijs (quæ in
creatam vllam naturam cadere possunt) Dei donis exornatum
ac præditum esse, vt & supra Angelos omnes ineffabiliter emi-
neat, & sic hæc ipse gloria & maiestas etiam Angelis ipsis in-
effabilis ac incomprehensibilis: tamen negamus eam ipsam ma-
iestatem, gloriam, scientiam, potentiam (quam Christus Homo à
E e Patre

*o plura
& plinatio*

*Declaratio
sensu ortho-
doxi*

Patre accepit) esse vel origine suo tempore, vel genere, vel re-
rum ipsarum quas scit, quasq; per eam potest, numero & ipsis
agendi viribus, id est (ut in scholis loquuntur) & exten-
sive & intensive illi & gloriae, & maiestati, & scientiae & po-
tentiae parem, aut aequalem, quam idem Christus habet, qua
Deus est. Itaque cum Augustino & Ambrosio dicimus eun-
dem Christum seipso & maiorem & minorem esse. Lyranus
ipse in Ioannis Euangelium cap. 7. Versu. 16. docet in Christo
etiam post ipsius glorificationem duplicem scientiam inesse
qua minimè sit confundenda. Vnam quidem diuinam & aeter-
nam & Patri aequalem, illiq; essentialem, quia Christus est
Deus Patri equalis: alteram autem creatam & longè inferio-
rem ac minorem illa aeterna & superiori, quam habet Chri-
stus etiam quàm homo est in cælo sedens ad dextram Patris,
& summa supra creaturas omnes eminentia à Patre glori-
ficatus. Huius autem nostrae fidei, ac orthodoxae sententiae
ratio est, quod qui utranque Christi gloriam, scientiam, po-
tentiam, &c. confundunt, vel eas inter sese exaequant, pro-
cul dubio ij vel cum teterrimis hereticis Eutychianis huma-
nam naturam post eius glorificationem absorbent: vel cum
Monophysitis (qui sunt propago Eutychianorum) ex duabus
naturis vnã tantum compingunt: vel cum Monobehitis Mo-
nophysitarum successoribus, in Christo (quem tamen a se
& Deum & hominem fateri ad tegendos errores videbantur) vi-
tam duntaxat voluntatem, scientiam, potentiam, &c. esse ima-
ginantur. Ergo utranque & scientiam, & potentiam, & ma-
iestatem in vno & eodem Deo & homine Christo distingui-
mus, non tamen separamus: imparem facimus, non tamen in-
esse negamus: utriq; naturae quod suum est relinquimus, nec
autem ipsas, aut earum essentielles proprietates neq; confun-
dimus, neque absorbemus. Ex quo fit, ut quia tanta est Christi
etiam

etiam hominis maiestas & gloria (quantam antea diximus, quantaque illi ipsi necessaria est, cui vni Pater dixit, sede à dextris meis) dicamus etiam Christum non ea tantum iuxta naturam assumptam scire, & posse, quæ ad iudicis officium pertinent (id quod duntaxat à nobis dici consingis) sed in vniuersum quicquid ad totum mediatoris officium, quicquid ad Domini, quicquid ad Regis erga vniuersam Dei Ecclesiam munus, denique quicquid ad totius huius mundi gubernationem pertinet, illud de omnibus creaturis scit, illud in omnes potest, illud de omnibus & singulis ordinat, illud in omnibus efficit D. N. Iesus Christus etiam quæ homo est, quia sedet ad dexteram Patris, dataque est illi omnis potestas in celo & in terra, id est, in res omnes creatas, siue illæ sint cælestes, siue terreneæ, siue subterraneæ, & efficacitate virtutis spiritusque sui omnia implet. Hæc est igitur nostra pia orthodoxa perpetuo Sacrae scripturae testimonio confirmata sententia, de omnipotentia, omniscientia, & (si quis ita appellare velit) omni maiestate ac gloria Domini, ac seruatoris nostri Iesu Christi in assumpta à se natura, id est, humana. In quo nequaquam refutamur à Paulo, ut putas, qui ait, omnes thesauros sapientia ac scientiæ esse in Christo. Nam loquitur Paulus de tota Christi persona non de humana tantum eius natura. Persona autem Christi duabus illis naturis constat, quarum vna diuina est, cuius respectu verè dicuntur ἀπλῶς inesse in Christo omnes thesauri sapientiæ, cum sit ipsa sapientia Patris. Quod si quis etiam ad naturam Christi humanam referenda velit hæc ipsa Pauli verba, In eo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ, quia ex eius plenitudine, quemadmodum ait Iohannes, omnes accepimus, per nos etiam id facere potest. Respondemus enim tunc, vocem, O M N I S, comparatè ad omnium cuiusuis

220 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

cuiusvis generis & prerogative creaturarum sapientiam, scientiamque accipi, quæ præ Christi scientia & sapientia ne exigua quidem sit sapientie illius particula, & velut ad mare totum aqua guttula, aut ad totum solem quadam tantum lucis scintilla. Quanquam quomodo Chrysostomus illum Pauli ad Coloss. locum explicet, fortasse non ignoras. Nolo autem in hunc locum transcribere ad meæ sententiæ confirmationem, quod & Basil. lib. 4. contra Eunom. & Nazian. Oratio. 2. de Filio scribant, explicantes hoc dictum Christi Mar. 13. De die illo & hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque filius, nisi Pater. Quoniam etiam cum illis Lutherus ipse refert Marci verba ad idioma nature humane, in concione quadam enarrans illum eundem Marci locum. Et hoc quidem ad sextum argumentum tuum Oslander nostrum esse responsum.

Naturam humanam Christi non tantum creatâ & infinitâ gloria, maiestate, scientiâ & potentiâ aliisque celestibus donis exornatam esse: sed etiam per & propter unionem Hypostaticam, realem non vixi & p. habere cum ipsa maiestate, gloria, scientiâ & potentiâ, quam Christus Deus, à Patre per generationem ab æterno accepit, scriptura manifeste docet. Inquit enim Christus Ioan. 17. cap. *Glorifica me Pater apud te ipsum ea gloria, quam habui priusquam mundus esset apud te.* Hanc gloriam non esse finitam aut creatam, sed æternam & infinitam, quiuis sanæ mentis intelligit: hæc non Christum Deum, sed naturam assumptam in tempore glorificatam esse, Patres Orthodoxi testantur. Gloriam enim, quam λόγος ab æterno apud Patrem habuit, nunquam deposuit. Ideo Cyrillus lib. 11. in Ioan. cap. 17. scribit: *Petit ipse glorificari rursus à Patre, NON ADVENTITIA QUADAM GLORIA, ut nobis*

Osiandri, contra Lamb. Daneum. 22E

nobis petendum est: sed PROPRIA SUA ET NATURALI. Et postea: GLORIAM IGITUR SUAM, QUAM SEMPER HABET UT DEVS, UT HOMO PETIIT. Nec quia gloria vnquam proprie expers fuit, hac ab ipso dicuntur, (nunquam enim Dei verbum ac Deus verus dignitate caruit sua) SED QVIA IN GLORIAM, QVAE SIBI SEMPER UT DEO ADEST, PROPRIVM TEMPLVM REDVCERE VOLEBAT. Eadem scriptura carni Christi $\delta\nu\nu\alpha\mu\mu\varsigma$ viuificandi, quæ essentialia attributum solius diuinitatis est, tribuit: Sanguini Christi potentiam iustificandi & mundandi à peccatis, (quod Dei proprium Esa. 43. & infinitæ potētiae est) Ro. 5. 1. Ioā. 9. Heb. 9. Christo homini omnem potentiam. Matth. vlt. Eph. 1. Omnes thesauros sapientiae & scientiae, Coloss. 2. Omnem denique plenitudinem Deitatis, eidem adscribit. Quæ singula nemo vir pius & eruditus finita & creata dona esse dicet: & hæc omnia in creatam naturam, hoc est, humanitatem Christi cadere, scriptura testatur. Nec tamen communicatione hac, ut dictum est, naturæ in Christo exæquantur: siquidem hæc de $\delta\nu\iota\epsilon$ verbi sint, & humanitatis propria essentialia fieri nunquam possint. Ideoque recte Augustinus & Ambrosius dixerunt, *Christum seipso & maiorem & minorem esse*, quia humanitas in eo, creatura semper manet & nunquam in naturam Verbi conuertitur. Nec etiam inficiamur, duplicem in Christo secundum diuersas naturas, scientiam esse. Nam alio modo scit & intelligit, quatenus Deus & ipsa essentialis, infinita, & æterna sapientia est: & alio modo quatenus homo: cuius tamen $\nu\omicron\nu\tau\iota\chi\epsilon\mu\delta\nu\nu\alpha\mu\mu\varsigma$ à diuina sapientia ita perfecta est, ut beneficio vnionis cum mente diuina iam omnia nōrit. Et hoc est quod Paulus ait, in *Christo*

222 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

omnes thesauros sapientiae & cognitionis absconditos esse: quod de humana natura intelligi necesse est, ratione cuius in Christo abscondita esse dicuntur, quae Verbum sua natura est. Et quamuis in puncto statim conceptionis, omnes thesauri sapientiae & cognitionis in Christo fuerint: quia tamen in similitudine hominum constitutus, figura respectus est ut homo, thesaurus hic Diuinitatis ab hominibus agnitus non est. Et hoc suo latente thesauro, puer duodecim annorum intellexit scripturas, quas nunquam didicerat: cognouit cogitationes Pharisaeorum: naturaliter absens Nathanaëlem sub ficu, & Lazarum mortuum vidit, & sciuit (discipulis testantibus Iohan. decimo sexto) **O M N I A.** Hanc communicatam omniscientiam, vos Christo homini denegatis, & praeter creatam ei nullam adscribitis, quod scripturae manifestè repugnat. Hæc enim & naturas ipsas, earumque essentiales proprietates accurate distinguit: & simul etiam humanitati Christi diuinam gloriam, potentiam & scientiam, ut modo demonstratum est, tribuit: & hæc tribuendo ipsi, non propterea humanam naturam cum Eutychnianis absorbet: nec cum Monophysitis, ex duabus naturis vnã compingit: nec cum Monothelitis vnã tantum voluntatem, scientiam & potentiam esse imaginatur: sed vtrique naturæ suæ essentialia, inconfusa & inæquata relinquens, diuinam gloriam naturæ assumptæ communicatam, non autem hanc illam transmutatam esse docet. Vos autem naturas, proprietates, & glorias earum, ita violenter distinguitis, ut humanitati Christi omnem maiestatem diuinam, quam ei scriptura plenissimè tribuit, nefariè auferatis, impiam solitudinem hanc prætendentes & supra sapientiam sapere stultissimè volentes, ne scilicet Christo ho-

mini

*hanc omnem
etiam scientiam
etiam scientiam
in natura*

mini nimios honores tribuatis. Hinc illæ præclaræ voces:
Christum hominem ea gloriâ, maiestate, scientia & potentia præ- Pag. 98.
ditum esse, quæ in creatam ullam naturam cadere possunt: Et
tantam esse Christi hominis maiestatem & gloriam, quanta illi Pag. 101.
necessaria est. Hæc non Christiana, sed planè Diabolica vox
est, qua limitatur & mensuratur gloria eius, qui spiritum sine
ne mensura, potentiam, scientiam, & gloriam sine mensura,
quia secundum scripturam, omnem, æternam, & infinitam,
accepit. Et si Christi hominis ea tantum maiestas & gloria est,
& gloria est, quam tu dixisti, hoc est creata, tum non sedet
ad dexteram Dei, non omnia scit, non omnia potest quæ
ad Mediatoris, Domini, Regis, & Gubernatoris totius
mundi & iudicis vniuersorum, officium pertinent. Huius
enim est omnia scire, omnia posse, & cor omnium filiorum
hominum (quod solius Dei est, 3. Reg. 8.) nosse, alioquin
verus, idoneus, & iustus iudex, Rex, & Gubernator totius
mundi esse nequit: quæ cum vos confessione vestra
Christo homini adimatis, quid aliud agitis, quàm vt illum
ab officio Mediatoris, Gubernatoris & Iudicis totius mundi,
remoueatis? Ex quo etiam cognoscere licet, vestram
sententiam de omnipotentia, omniscientia & omnimais-
tate Christi hominis, impiam, hæreticam, & scripturæ S.
quæ humanitati assumptæ omnia illa tribuit, minimè cons-
sentaneam esse. Et quòd ad præsens argumentum de
omniscientia attinet, expressè vos Paulus refutat, scribens:
In Christo omnes thesauros sapientia & cognitionis absconditos
esse. Nam si Paulus de tota persona Christi, vt ais, loquitur:
Ergo etiam de humana natura Pauli hoc verum est: &
quidem respectu huius in primis omnis scientia, & omnis
sapientia in Christo abscondita esse dicitur, quia eodem
Apostolo teste, omnis plenitudo Deitatis in eo qui caput
est

*vide 1. p. 101
in alio p. 102
sub m. 101*

224 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

est omnis principatus ac potestatis, hoc est, Christo homine, corporaliter habitat: respectu autem diuinæ naturæ, nihil inesse, nihil inhabitare, sed omnia ἀπλῶς ESSE, proprie dicuntur. Quæ cum verissima & certissima sint, quis non detestetur præstigias istas Danæi, quibus cum omnem scientiam Christo homini tribuere videatur: reuera tamen solam comparationem secundum magis & minus inter scientiam & sapientiam Christi hominis, & reliquarum creaturarum instituit. Christo enim homini creatam & finitam scientiam tantum adscribit pag. 99. quæ cum reliquarum creaturarum sapientia & scientia, vt finita cum finita, maxime comparabilis est: & hæc omnis, respectu infinitæ sapientiæ Dei (non autem finita Christi respectu infinitæ creaturarum, vt Danæus nugatur) ne quidem exigua sapientiæ particula, & velut ad mare totum aquæ guttula, aut ad totum solem quædam tantum lucis scintilla est. Christi verò hominis sapientia, de qua Paulus dicto loco verba facit, cum sine mensura & infinita sit, creaturarum autem finita: idè comparationem, vt quæ toto genere differant, nullam admittunt. Et Chrysostomus, quem nominas, in explicatione huius loci controuersi, planè nobiscum facit, scribens: *Ipsè nouit omnia, proinde omnia ab ipso perere oportet: ipse dat sapientiam & scientiam. Quod thesauros quidem dicit, copiam ac multitudinem: quòd verò addit OMNE, nihil ab eo ignorari: quod autem subiungit, RECONDITI, ipsum solum omnia scire, declarat.* Non minus etiam Basiliius lib. 4. contra Eunomium explicans hoc dictum Christi, Marc. 13. *Ceterum de die illo ac tempore nemo nouit, ne Angeli quidem, qui in cælo sunt, nec ipse filius, sed solus Pater, nostram sententiã, non tuam confirmat, dicens:*
Nam

Nam qui usque ad horam illam omnia nouit, dixit enim ea, quo pacto horam illam ignorabit? Frustrà verò & Apostolus diceret, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & cognitionis absconditi. Christus autem homo etiam, non tantum Deus, usque ad horam illam omnia accuratè nouit, sicuti nos in Euangelio Matthæi, capite vigesimo quarto, copiosè docuit. Et in Christo homine, non tantum Deo, omnes thesauros sapientiæ & cognitionis absconditos esse ostendimus, quamobrem & ipse diem hunc nouit. Sed quomodo diem supremum ignorare se dicit? Respondet Basilius eodem in loco. Quoniam non conferebat hominibus iudicij tempus audire, idcirco reticuit. Nam expectatio perpetua feruentiores ad pietatem reddit. Cognitio verò, quod multum tempus incererit, negligentiores ad pietatem fecisset, cum speramus nos postea pœnitentes posse saluari. Eandem planè dicti huius expositionem, Nazianzenus in oratione secundâ de filio repetijt, inter cætera scribens: Qui accuratè nouit ea, quæ horam illam præcedunt, quæque velut ipsam finis cutem stringunt: horam ipsam ignorat? Id verò ænigmati simile fuerit. Quemadmodum si quis accuratè se dicat scire, quæ ante murum sint, murum ipse non nosse: vel diei finem scire, principium noctis ignorare: in quibus alterius cognitio, necessariò alterum quoque secum trahit. Sed Christus quoque homo exquisitè nouit ea, quæ horam iudicij ultimi præcedunt. Ergo horam ipsam ignorare non potest. Subiungit autem Gregorius, Num intelligere quibus facile potest, quod nouit ut Deus: ignorare se dicat ut homo: si quis id, quod in oculos incurrit, ab eo quod intelligitur, separet? Hæc verba posteriòra Elias Cretensis Episcopus Nazianzeni Paraphrastes, hoc modo exposuit: Serui forma, quam Dominus

226 *Responsio pro Antisturmiō D. D.*

assumpsit, secundum se quidem considerata, ut creatum quiddam, & serua esse (nam hominis natura Dei mancipium est, qui eam condidit) & futurorum cognitionem nullam habet, quanquam ex gratia nonnunquam id consequatur. Verum ut propter hypostaseos siue personae identitatem & indissolubilem unionem viuificus au-
diebat: ita & futurorum cognitione collocupletatus est. Nam
cum **VNVS SIT CHRISTVS, NON PO-
TEST SIMVL & seruus esse sui ipsius, & Dominus:
SCIRE PARITER ET IGNORARE:** quàm
quidem diu vnus esse intelligitur propter unionem hypostaticam,
quae & ineffabilis est & indissolubilis. Si verò per exiles mentis
cogitationes (nam catero qui res conseri nequit) assumptum ab eo
qui assumpsit, separauerit: tum scilicet assumptum, & mancipium
erit, & ignorare dicetur. Atque eatenus nunc quoque dicitur ho-
ram illam & diem Dominus ignorare, nimirum ut homo. Nam de
hominibus futurorum ignoratio vniuersè prædicatur, sicut ait Da-
masenus.

In eandem sententiam & nos cum Luthero profes-
mur & credimus, Christum hominem, quàm homo est, in sta-
tu exinanitionis suæ diem extremum ignorasse: quatenus
verò omnes thesauri sapientiæ & cognitionis in eo habi-
tant, ignorare eum neutiquam posse. Et hæc de sexto Osi-
andri argumento.

Septimū
Argumen-
tum Osiā-
dri.

Qui corpus Christi vbiq̄ esse negant, diuidunt operationes in
Christo, & separatim alias Diuinitati, alias humanitati tri-
buunt: qui est iamdudum damnatus Nestorianorum er-
ror.

Ne quid Danaus de cœpta malitiā remittat, etiam hoc
de operationibus Christi argumentum peruersè recitat, &
vbiq̄-

vbiquitatis nomine odiosum reddere lectori studet. Est autem tale.

Scriptura proponit nobis talem Christum, qui iam in gloria TOTVS, plenam totius orbis terrarum administrationem obte-
neat, & operationes vtriusque naturæ cum communicatione alte-
rius edat. Cingliani autem diuidunt operationes in Christo, & se-
paratim alias diuinitati, alias humanitati tribuunt: qui est iam-
dudum damnatus Nestorianorum error. Itaque Nestorianum Cin-
glianorum dogma abijcimus & damnamus. Ad hoc Danæus
respondet: Nequaquam verò operationes Christi separamus, Osi-
ander, vti neque ipsum Christum in duo ὑποστάσεις diuidimus: sed
distinguiamus tantum in vna, & eadem Christi Dei & hominis per-
sona operationes Deitatis proprias ab ijs, quæ sunt humanitatis in
eodem Christo propria. Ambros. Non enim Christum diuido, cum
carnis eius, diuinitatisque distinguo substantias. Quod postea Leo 1.
Episcop. Romanus pulcherrimè docuit. Quod contra Eutycheten
Vigilius Episcop. Pater & scriptor Orthodoxus scripsit. Quod an-
tea & Ephesinum, & Chalcedonense concilium confirmauit. Ergo
totus Christus plenam totius orbis terrarum administrationem ob-
tinet quidem, non est tamen Christus vtraque, sui natura Deus. To-
tus quidem Christus, vt ait August. & vbique est, & omniscius, &
omnipotens. At non tamen totum Christi, quia in Christo verè no-
stro Emanuele sic duæ illa naturæ vnā ipsius personam efficiunt:
sic etiam post Christi glorificationem in Christo perseuerant, vt
quemadmodum ἀχριστός καὶ ἀδιαιρέτος vnitæ sunt: sic ἀουχί-
τος καὶ ἀτρέπτως manent. Id quod, vt dixi, in Chalcedonensi con-
cilio (quod vestri, Osiander, admittunt) pij, & Orthodoxi patres
iam pridem definierunt. Non est autem idem, separare, & distin-
guere aliquid. In S. enim Trinitate personæ inter se distinguuntur,
non separantur. In vnoquoque nostrum anima distinguitur à corpo-
re, & vtriusque actiones: non autem in diuersum suppositum separatur.

Ergo, & quā pueriliter in confundendis his vocabulis, distinguere & separare, hallucineris: & quā falso nobis Nestorianorum errorem, aut quicquam illi simile affingas, per te ipsum vides, si tamen per te ipsum aliquid videre potes. Tu potius, cuius Vbiquitarij Nestorianorum errorem ex inferis reuocant, dum per illam omnium Deitatis essentialium proprietatum in humanam Christi naturam effusionem, hominem ipsi Deo in Christo exæquant.

Quō aliquem colorem, Danaæ, Nestorianismo tuo inducas, in verbis, separare & distinguere, ceu diuersa significantibus, ludis. At res manifesta & ex scriptis vestris nota est, vos operationes Christi hoc modo diuidere & separare, vt alias soli diuinitati, cum quibus humanitati nihil commune sit: alias autem soli humanitati, ad quarum perfectionem diuinitas verbi non concurrat, tribuatis. Et hoc tibi est distinguere operationes cuiusque naturæ proprias, vt nimirum sola diuinitas propria omnipotentiae & omniscientiae opera sine humanitate cooperante efficiat: & vicissim humana natura, sua quoque propria agat, quorum diuinitas particeps non sit. At humanitas, quia peculiaris persona non est sed in verbo Dei subsistit, ideo nihil separatim absque diuinitate agit. Et hæc, quia in vnitatem personæ humanitatem assumpsit, ideo quoque eam operationum suarum consortem fecit. Et hoc est quod Damascenus lib. 3. de fide orthodoxa cap. 19. scribit, Non diuersas dicimus actiones, neque diuise agentes naturas, sed vnica vnquamque cum alterius communicatione agentem id ipsum, quod proprium habuit. Neque enim humana humanè operatur, quandoquidem non nudus erat homo: neque diuina secundum Deum solum: Nam non erat nudus Deus, sed Deus simul existens & homo. Et paulo post, Nam duæ naturæ vnus est Christus

Christus: & vnus Christus duæ naturæ. Idem igitur est dicere: agit Christus secundum vtraque sui ipsius naturarum, & agit vtraque in Christo natura, cum alterius communicatione. Communicat igitur diuina natura carni agenti. Quapropter bonæ voluntatis diuine beneplacito permittebatur pati & agere, quæ propria erant: & propter quod actio carnis omninò erat salutaris, non humanæ actionis erat, sed diuinæ. Caro autem, diuinitate Verbi agente, propter hoc vt organo corpore diuinas perficiebat actiones, & propter hoc ipsum etiam quod vnus erat agens, diuinè simul & humanè. Quam nostram sententiam confirmat etiam Cyrillus in Ioan. lib. 4. cap. 23. scribens: Quamuis natura carnis, vt caro est, viuificare nequeat, facit tamen hoc, quia **T O T A M V E R B I O P E R A T I O N E M S V S C E P I T.** Idem cap. 7. de incarnatione vnigeniti, inquit, Idem in eodem Deus simul homo, & sua quidem dicit Deus Verbum ea, quæ sunt carnis propria: quia ipse est corpus & non alterius. Communes autem facit tanquam cum sua carne diuinæ suæ maiestatis operationes, vt posset etiam viuificare mortuos & sanare infirmos. Et capite sequente octauo. Caterùm tanquam in imagine, licet in carbone conspiciere, adunatum quidem humanitati Deum Verbum, non tamen proiecisse quod fuerat: transformasse autem magis assumptam naturam, in suam gloriam & operationem. Quemadmodum enim ignis ligno affixus, & in id penetrans, comprehendit quidem ipsum: & quamuis lignum esse non desinat, vim tamen suam speciemque omnem transmittat, seque confert in lignum, & cum ipso iam quasi vnum aliquid estimatur. Idem intellige & de Christo, adunatus enim inestimabiliter humanitati Deus, seruauit quidem ipsam in eo quod fuerat, & ipse permansit quod erat: semel tamen adunatus quasi vnus iam cum ipsa putatur, **E A Q V Æ S V N T**

ILLIVS, SVA FACIENS: CONFERENS AVTEM EI ETIAM IPSE NATURÆ SVÆ OPERATIONEM. Sed quid ineptius, interrogantibus & differrentibus nobis de operationibus Christi, te de naturarum distinctione ex Patribus respondere? Diversissimæ siquidem sunt, dividere operationes in Christo, quod Nestorianum est: & distinguere substantias carnis & verbi, quod fides orthodoxa postulat. Sed parum referre patet Danaus, quid & quàm rectè dicat, modo Patres & leges Iesuitarum & Rabularum more subinde crepitet, quo aliquid dixisse imperitis videatur. Christum utraq; sui natura Deum esse nemo nostrum dixit: sed eum totum secundum utraq; naturam omniscium, omnipotentem, & omnipresentem esse (suprà tamen posito discrimine) cum scriptura confitemur. Si enim totus Christus, ut Augustinus ait, & ubique est & omniscius & omnipotens, certè & Christus qua homo. Totus enim Christus non tantum Deus, sed Deus & homo simul est. Sed addis ex Lombardo, *At non tamen totum Christi.* Si hoc de natura humana in se & per se, ut creatura est, considerata intelligis, mentem tuam accipimus: sin vero (quod facis) diuinam maiestatem simpliciter ei denegas, eam repudiamus. Humanitas enim si sola per se & ratione substantiæ suæ consideretur, nec omniscia, nec omnipotens, nec ubique est. Cum verò incarnationis mysterium laudabili cura scrutati fuerimus, & omnem plenitudinem Deitatis in carne corporaliter habitantem cognouerimus: quamvis nihil penitus humanitas per se ipsam eorum que diximus, sit, illa tamen factam esse credemus. Nam quoniam

Lib. 3. Dist.
 distinct. 22.

*Substantia
 distincta*

niam cum omnipotente, omniscio & omnipræsente Verbo coniuncta est, ipsa quoque omnipotens, omniscia, & omnipræsens effecta est. Si enim mel, cum naturas liter dulce sit, ea dulcia facit, quibus immiscetur. Non ne stultum erit, omnipotentem, omnisciam, & omnipræsentem Verbi naturam, putare non dedisse homini, in quo plenitudine sua habitat, omniscientiam, omnipræsentiam & omnipotentiam Præsertim cum summè cum ea cõiuncta totam vim eius hauserit? Agnoscis hæc ex Cyrillo per Analogiam desumpta esse, quæ cum scripturæ testis monijs prius confirmata sint, firma fide illa suscipimus. Et hæc assumptæ naturæ tribuentes, nequaquam illam in assumptam commutamus, neq; cum ea confundimus: sed utramq; saluam & integram iuxta scripturam & consilij Chalcedonensis decretum retinentes, maiestatem Christi hominis, quam vnionis & sessionis ad dextram Dei virtute accepit, asserimus. Hanc autem dum vos ei derogatis, simul quoque ipsum à mundi gubernaculis remouetis. Totus enim orbis terrarum non nisi ab omniscio, omnipotente & vbique præsente gubernatore rectè & iuste administrari potest. Ex quo etiam patet, vos non tantum distinguere, sed etiam operationum ratione separare naturas, vt λόγος multa sciat & efficiat, cum quibus humanitas communionem nullam habeat. At Cyrillus ait, naturam carnis T O T A M verbi operationem suscepisse. Et Damascenus libro tertio de fide orthodoxa, capite decimo septimo scribit: *Neque caro Deificata à propria versa est natura, aut à naturalibus proprietatibus. Manserunt enim & post vnionem natura inconfusa & earum proprietates illasæ.* Caro autem D O M I N I diui-

Cyril. lib.
4. in Ioan.
cap. 23.
& 24.

nis actionibus dicata est, propter purissimam ad verbum unionem, id est, hypostasin: nequaquam passa elapsionem eorum, qua secundum naturam ei propria sunt. Non enim secundum propriam actionem, sed propter unitum sibi verbum diuina operatur, verbo per eam, propriam manifestante actionem. Nam & vit ignitum ferrum, non naturali ratione vsuam possidens actionem, sed ex unione ignis ad ferrum illud obtinet. Et capite decimo nono. Communicat mens Christi operanti Diuinitati verbi, dispensanti & gubernanti vniuersum intelligens & cognoscens & dispensans, non vt nuda hominis mens, sed vt Deo secundum hypostasin unita & Dei mens constituta. Et humana eius actio, diuina erat, id est, Deificata, & minime diuina actionis immunitis. Et diuina eius actio non immunis humanae actionis, sed vera, que cum altera conspecta est. Quemadmodum enim anima hominis natura sua a corpore differens, potentias suas per illud exercet, & cum illo agit: Ita quoque λόγος cum humanitate sua & per eam in dextra maiestatis iam constitutam, omnia operatur. Quare cum vos operationes in Christo manifeste separetis, Osiander (quem falso vocabula, *distinguere & separare*, confundere ais) merito Nestorianorum errorem vobis adscribit. Verum per summam sapientiam vestram, qua etiam scripturam, captiuam ducitis, vel potius, ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ὑμῶν ματαίωθέντες, errare & hallucinari vos videre non potestis. Denique que cum nostri, & exequationem naturae assumptae cum Deo assumente, & proprietatum essentialium Deitatis in naturam humanam effusionem, aperte improbabent ac damnent: te ipsos impudenter calumniari asserens videns est.

Ioannes Baptistus
 Heringius
 1644

Osiandri, contra Lamb. Danæum. 233

Octauum & vltimum istius Vbiquitarij aduersus nos argumen-
tum est. Errare eos, qui secum non consentiunt, quoniam
Christum, & secundum Deitatem, & secundum humanitatem
vbique esse negant: cum tamen dixerit Christus, Ego vobi-
secum vsque ad consummationem seculi.

Solum octauum argumentum Osiandri, de omni
præsentia totius Christi proprie agit: Ad quam tamen
priora etiam Danæus violenter & subdole quò illis graz
tiam omnem adimeret, detorsit. Sed & hoc vltimum Syz
cophanticè proponit, quasi dicamus, Caluinistas negare
Christum etiam secundum Deitatem vbique esse. Verum
istud Argumentum sic habet: *Christus totus, Deus & homo,*
dixit: EGO vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad cōsummati- Matth. 28.
onem seculi. Cingliani autē tanquam absurdissimam absurditatem
explodunt, quòd Christus iam in gloria etiam secundum humani-
tatem sit vbique Ecclesiæ in terris præsens: Et affirmant eum iux-
ta hanc naturam nusquam esse nisi in cælis, loco ita circumscri-
ptum, vt alibi non sit vllò modo. Ergò Cinglianum dogma tan-
quam manifestis Christi verbis reclamans execrandum & dam-
nandum est. Ad hoc Danæus respondet.

Primum vel ineptit Osiander, vti & Pappus, vel fortiter disti-
mulat nostram sententiam, ne aperte iam videatur calum-
niari. Constantè enim & asseuerantè cum Augustino dici-
mus, & affirmamus, *Totum quidem Christum esse*
vbique: Non autem Totum Christi. Nam non est consequens,
quemadmodum ait idem, vt quod est in Deo, ita sit vbique, vt
Deus. Cauendum enim est, ne ita Diuinitatem astruamus ho- August. Epist. 57.
minis (Christi) vt veritatem corporis auferamus. Neq; enim ad Darda.
secundum hanc formam (id est, secundum carnem) putan-
dus est (Christus) vbique diffusus. Carni quidem suæ dedit im-
mortæ alitatem, naturam non abstulit. Vna igitur persona Deus
& homo est, & vtrunq; est Deus Christus Iesus, vbique, per id

234 *Responsio pro Antisturmio D.D.*

quod Deus est: In caelo autem per id quod homo. Quid apertius dici potest pro nobis?

Primum Osiander nec ineptit, nec dissimulat, nec calumniatur vestram sententiam: sed eam, quam ipse statim prodit, bona fide recitat, ut tu scribens hæc, non tantum ineptire aliosque ex tuo ingenio iudicare, sed etiam prorsus insanire non attendens quid effutias, videaris. Deinde crimen falsi in eo committis, quod verba hæc, *Totum quidem Christum ubique esse, non autem Totum Christi, Augustino affingis, cum sint inanis subtilitas Lombardi.* Et quidem si humanitatem Christi, (respectu cuius hoc dicitur) in sua natura & Physicè consideres, circumscripta & non ubique erit. Ratione verò Maiestatis, quam per Unionem cum λόγῳ, & collocationem ad dextram Dei accepit, nequaquam verum est, Totum Christi non esse ubique. Si enim **TOTVS** Christus ubique est, (te & Lombardo confitente) quomodo non etiam **TOTVM** Christi, hoc est, secundum utranque naturam? Nam **TOTVS** Christus non tantum Deus, sed etiam homo est. Et si sola Diuinitas ubique est, non **TOTVS** Christus, sed tantum dimidius ubique erit. Sed addis ex 57. Epist. August. ad Dardanum, *Non est consequens, ut quod in Deo est, ita sit ubique ut Deus.* Neque nos adeò amentes sumus, ut assumptam naturam **ITA VT** assumens ubique esse dicamus. Hæc enim per se & sua natura ubique est: illa autem per Unionis & Sessionis ad dextram Dei gratiam, qua ut omnia scit, omnia potest, ita quod que omnibus rebus ἀΐσατος, in dextera Dei constituta, præsens esse potest. Et hac ratione Maiestatem Christi hominis secundum Scripturam asserimus, veritatem eius non auferimus. Credimus enim, confitemur, & docemus,

*Ergo dicitur
dno respicit
in natura
vbiqz. vbiqz.*

Osiandri, contra Lamb. Danceum. 235

mus, Christum venturum esse (vt Augustini verbis vtar) quem-
 admodum ire visus est in cœlum, id est, in eadem carnis for-
 ma atque substantia, cui profecto immortalitatem dedit, na-
 turam non abstulit. Secundum hanc formam (hoc est visibilis-
 lem, qua iuit in cœlum, & venturus est ad iudicium) non
 est putandus vbique diffusus. Hic tu veteratorie sententia
 Augustini peruertis, & vocem formam per carnem
 exponis, cum manifestum sit eum de forma visibili lo-
 qui, quæ cum carne Christi non vnum & idem est.
 Quod verò ex Augustino subiicis, vna persona Deus &
 homo, & vtrunque est vnus Christus Iesus, vbique per id quod
 Deus est, in cœlo autem per id quod homo. Ad hoc respon-
 det Philippus in libello Testimoniorum Patrum: Neque
 verò quisquam mihi persuaserit, Augustinum hoc loco sic al-
 ligare corpus Christi ad vnum locum, vt alibi esse non possit.
 Quid enim afferri potest præter humane rationis iudicium,
 cur hoc loco includamus Christum in vnum locum? Quibus
 addo ex Scriptura: Si Christus homo altior cœlis factus Heb. 7.
 est: & penetravit cœlos, quomodo ergo definito cœli Heb. 5.
 loco comprehenditur vt alibi non sit? Si Deus sedere
 fecit eum in dextera sua, qua ratione in certo cœli Ephes. 1.
 loco sedere, à vobis dicitur, cum dextera Dei nihil loca-
 le sit? Et si sedere fecit eum super O M N I A principa-
 tum ac potestatem & potentiam & dominium, quom-
 modo vos eum potestati, potentia, & dominio loci
 subiicitis? Si omnia subiecit sub pedes eius, Et 1. Corinth.
 15. cap. O M N I A illi subiecta sunt præter Deum, quom-
 modo ipse loco subiectus erit, & quidem in dextera Dei,
 vbi locus non est? Si que dedit eum caput super omnia
 ipsæ Ecclesiæ, quæ est corpus illius, complementum
 eius, qui omnia in omnibus adimplet, quomodo

236 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

vos illū à corpore suo auellit, vt tanto interuallo à membris suis absit quanto cœlum à terra distat? Si deniq; supra omnes cœlos ascendit vt **O M N I A** impleret, quid euidentius quàm ipsum cœli loco ita non capi, vt ante diem restitutionis nobis in terra præsens esse non possit? In his omnibus Spiritus veritatis nullius loci, nullius circumscriptio- nis mentionem facit, sed summæ potentæ, summæ Maiestatis supra omnem creaturam. Quæ igitur impietas hæc vestra est, vt eum qui omnem principatum, omnem potentiam, & omnes creaturas subiectas habet, loco subiciatis? Et quidem tam arctis limitibus Physicis circumscriptis, vt omnipotentia sua efficere nō possit, quo simul in pluribus locis sit? Christus disertis verbis affirmat, Ecce ego vobiscum sum omnib. diebus vsq; ad consummationem seculi. Quis est ille **E G O**? Verbum incarnatū, Christus **T O T V S** & indiuisus Deus & homo, qui etiam Paulo Hierosolymis captiuo iuxta promissionem hanc astitit, eumq; præsens consolatus est. Act. 23. Hunc Scripturæ verissimum sensum, tu friuola instantia eludis, scribens:

Quòd si quoties pronomen EGO à Christo usurpatur, de vtraq; eius natura intelligendum est hoc pronomen, an non consequetur Christum perpetuò hominem fuisse, quoniam dixerit, antequam Abraham esset, ego sum, vt alia infinita omittam? Hæc igitur est prima Oslandri in nos calumnia: quòd inter totum Christum, & totum Christi, inter Christum vniuersaliter, & sigillatim consideratum distinguere non potest vel bic, vel infra pag. 25. Vbi sic magno errore concludit, Christus Deus, & homo suæ Ecclesiæ imprimis adest: Ergò & humanitas Christi vbiq; est. Nos igitur concedimus totum quidem Christum, i. eum Christum (qui verè & Deus & homo simul est) vbiq; esse. Secundum autem vtranque naturam vbiq; esse pernegamus.

Osiandri, contra Lamb. Danceum. 237

An verò ignoras rationem temporis nos cogere, vt in hoc loco Ioannis, pronomen **E G O**, de sola persona **VERBI** intelligamus, cum tempore Abrahami verbū nondū caro factum fuerit? In illo vero dicto Matthæi, nulla necessitas nos cogit, vt tantum de verbo, & non etiam de tota persona Christi secundum vtrancq; naturam, voculam **E G O** accipiamus. Imò nisi Christum de dextera Dei detrahere velimus, eiq; principatum, dominium, potestatem, & potētiam supra omnes creaturas adimere, & eum, qui omnia subiecta habet loco subijcere, necesse est, vt secundum Scripturā fateamur, Christū etiam hominem tanq; caput nostrū nobis suis mēbris adesse omniacq; implere. Quare Osiander non vos, tuum more, calumniatur, sed vestram sententiam Germana fide recitat, quam etiam tu ipse his verbis proponis: *Christū secundum veramq; naturam vbiq; esse pernegamus.* Nos autē cum Scriptura, & inter naturas Christi distinguimus, & Christū secundum vtrancq; naturam Ecclesie suae adesse affirmamus, sed hoc discrimine: Quòd Christus Deus per se & sua natura vbiq; sit, Christus autē homo per gratiam vnionis & sessionis ad dexteram Dei vbiq; præsentem. Hec Osiander his verbis, quæ tu mutilasti, expressit: *Totus Christus secundum* Pag. 25.
vtrancque naturam (propter vnionem personalem, & quia sedet ad dexteram Patris) omnia quæ vult, efficere potest, omnia videt atq; nouit, omnibusq; locis verè præsens est, deniq; omnia gubernat præsens in cælo & in terra. Paulus enim dicit, Christum supra omnes cælos ascendisse, vt OMNIA impleteret. Ac ipse Christus inquit: Mihi data est OMNIS POTESTAS in cælo & in terra. Et quia Christus Deus & homo, Ecclesie suae inprimis adest, eandē pascens, regens ac protegens, credimus & docemus, quòd corpus & sanguinē suum in sacra cæna, vbiuncq; ea in mundo celebratur, verè cum pane & vino exhibere POSSIT, & quidem VELIT, quia id facturū se promisit. Et hæc præstigiæ Calvinianæ & tenebræ

240 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

bræ Lombardi sunt dicere, Totum quidem Christum, qui verè Deus & homo simul est, vbiq; esse, sed non Totum Christi. Quomodo. n. Totus Christus vbiq; est, si Eum secundum vtrancq; naturam vbiq; esse pernegas? Et Christus sine sua humanitate nusquam Totus, sed tantum dimidius est. Magno igitur errore concludis, Christum quidem Totum vbiq; esse, sed non secundum vtrancq; naturam. Sic spiritus tenebrarū & mendaciū, non aut veritatis, ludere solet.

Altera istius hominis fraus in eo est, quòd ambiguitè loquitur. Nā si illud suum, secundum humanitatē. sic intelligit, vt significet, ac vt sit Christo Deo (qui vbiq; est) semper hypostaticè vnitā esse humanitatē, quam semel assumpsit, & quam nunquā deserit, nos quoq; idē fatemur. Gratia. n. vnionis, id est, propter hypostaticā illā naturarum inter se vnionē de Christo dici potest, Christū hominē esse vbiq; quia Deitas, cui hypostaticè humanitas vnita est, vbiq; est, & quia qui Deus est vbiq;, indiuisè semper retinet vnitā sibi humanitatē. Ipsa verò humanitas Christi re ipsa vbiq; esse non potest. Neq;. n. consequēs, aut necesse est, vt quæ hypostaticè inter se vnita sunt, vno & eodem simul in loco sint, aut æqualiter coextēdantur. Deniq;, quod affers ex Matthæo, Ego sum vobiscū vsq; ad consummationē seculi, de spiritu illo, de virtute, de potētia, de maiestate, qua vt Deus vbiq; est Christus, hoc ipse dixit: nō de præsentia suæ humanitatis, & carnis, quam supra oēs cælos istos euexit, quemadmodum & humana Christi nature veritas docet, & Angeli ipsi dicētes, surrexit nō est hic, & Apostolici symboli hic articulus, Ascendit in cælū, ita à Luca ipso inter prece verissimè explicatus: et pia semper antiquitas credidit, & optimus deniq; illius loci cōmentator Augustinus exposuit. Atq; hæc testimonia satis superq; sufficient, quum præsertim Osiander nullas omnino suarū aduersus nos argumentationū, confirmationes attulerit, nihilq; ipso istius libello planè & ieiunius, & tamē arrogātius. Vnū modo pro misera, & tamen tantoperè adamatā à se Vbiquitate & Helena testimoniū ex Cyrillo, & Theophylacto tandem in toto illo libro post diurnam defatigationē depromit, quod tamē vel igno-

Osiandri, contra Lamb. Danceum. 241

ranter, vel malitiosè deprauat. Ac primùm quidem quod sumit ex
Cyrillo, ab isto esse pessimè corruptè, ipsa Cyrilli verba demonstrant.
Sunt autè hæc in illa verba Ioan. cap. 19. Milites ergò cū crucifi-
xissent Christū, acceperūt vestimenta eius, & fecerūt quatuor par-
tes, &c. Cyrillus. In quatuor partes vestimenta diuisa sunt, & tu-
nica indiuisa remansit, quod mysticè cuiusdā rei signū fuisse dixe-
rim. Nam quatuor orbis partes ad salutem reductæ indumentum
verbi, id est, carnem eius impartibiliter inter se partita sunt. In
singulos. n. partibiliter transiens vnigenitus & animā, atq; corpus
eorum per carnem suam sanctificans, IMPARTIBILITER
ATQVE INTEGRE IN OMNIBVS EST, CVM
VNVS VBIQVE SIT NVLLO MODO DIUI-
SVS, sicut Paulus ait, 1. Cor. 1. Hæc verba Cyrilli apertè eò perti-
nent, vt doceamur vniuersam totius orbis Ecclesiam, quiq; in ea
sunt, singulos verè fideles ab vno, non pluribus Christis, ab vna non
varia eiusdem Christi carne spiritualiter per fidem ali & sanctifi-
cari, pro mēsurā nimirū, quam cuiq; nostrū dare visum est Domino.
Osiander tamē ad Vbiquitatē carnis Christi probandā ista profert,
quasi ea & sanctificatio, & alimonia nostra, quæ fide fit, corporalis
carnis Christi præsentia modū & situm requirat. Quod. n. dicit Cy-
rillus, Christū impartibiliter atq; integrè in omnibus esse, & vnum
vbiq; id significat, Christū neq; discerpi membratim per illā sui cum
toto suæ Ecclesiæ vbiq; diffusæ corpore cōmunicationem & coniun-
ctionē: Neq; etiā aliū in vna Ecclesia Christū esse, quàm in alia: sed
vbiq; gentiū vnum & eundem esse. Atq; hoc ipsum valet aduersus
Iudeos, & Marcionitas & Manichæos. Minimè verò aduersus
nos, qui de eo, Dei gratiā, nullo modò dubitamus, nec plures Chri-
stos fingimus. Augustinus in Ioan. Euang. tract. 35. Cyrilli senten-
tiam explicat his verbis. Sapientia Dei, verbum Dei, Dominus Ie-
sus Christus vbiq; præsens est, quia vbiq; est veritas, vbiq; est sapien-
tia. Intelligit quis in Oriente iustitiam: intelligit alius in Occidēte
iustitiam, nunquid alia est iustitia quàm ille intelligit; alia, quam
iste?

Cyrill. in Ioan.
lib. 12. cap. 32.

Locus Cyrilli Cal-
uiniano modo
explicatus.

240 *Responsio pro Antisturmio D. D.*

iste? separati sunt corpore, & in vno habent acies mentiū suarū.
 Quam video iustitiam hīc constitutus, si iustitia est: Ipsam videt
 iustus nescio quot mansionibus à me carne seiunctus & in illius
 iustitiæ luce coniunctus. Ergò de Christo quā Deus est, intelligē-
 dum apparet, quod & illū Cyrillus, & hīc Augustinus eū vbiq;
 presentem esse docent. Subijcit .n. idem eodem loco Augustinus.
 Quid miramini? Deus hoc: sed ab homine non potest hoc fieri.
 Quod si, quia de eiusdē Christi cum vniuersa Ecclesia sua (vbi-
 cunq; terrarū sparsa sit) cōmunicatione agitur, etiā de Christo ho-
 mine, id est Mediatore sumendū quoq; velint, tamē neq; hoc ipsam
 omnipresentiam carnis Christi cōfirmabit: Quia huiusmodi Ec-
 clesie cū Christo communicatio, non corporalis presentia modo,
 sed sola spiritualis ac ineffabilis insicionis nostræ cū eo ratione
 fit. Ergò fidē mentis, non os & viscera ventris exigit, haud Chri-
 stū detrahit illa polo. Tantū verò abest, vt ex ijs verbis vbi-
 quitas ista carnis Christi probetur: vt contrā ex iisdem maxime
 oppugnetur. Si enim qui vbiq; in omnibus Ecclesijs est Christus,
 est vnus: Si quam Christi carnem fideles homines per vniuersum
 terrarū orbem diffusi participant, vnica duntaxat est. Ergò spi-
 rituali, & cōpūlenō presentia modo: non autem locali sic illi
 presens adest caro Christi. Cuius cōsecutionis ratio est, eaq; neces-
 saria, quòd si Christus corpus suū in singulis orbis Ecclesijs cor-
 poralis presentia modo sistere dicatur, vel corporis ipsius multi-
 plicatio concedenda est: aut vnus & eiusdē illius corporis in-
 finita moles: aut per singula Ecclesiarū loca eiusdē expansio ac
 extensio statuenda, quorum vnumquodq; procul dubio est &
 blasphemū, & falsū, & planè monstruosum. Ergò à Cyrillo ipso
 quem corrupisti, Oslander, euerteris & vbiq; carnis Christi
 refutatur. Nam quod de carbone candente & ignito ex eodem
 Cyrillo & Basilio profers, vbi duo quādā diuersa sunt simul, neq;
 tamen confusa: & vbi vnum alterius proprietates accipit, nepe
 carbo proprietates ignis (carbo enim ignitus vrit) illa sanē ve-
 rus est

eus est vestra cantilena à Luthero & Brentio antea tanquã palma-
 ria sententia proposita: Deniq; nuperrimè à M. Chemnitio reposita,
 quia sola vobis maximè plausibilis ratio visa est. At huic tamen iam
 millies nostri responderūt & quidem perspicuè, nempe res esse dissimi-
 limas, Deitas aem in Christo, & ignè seu calorè in ignito carbone. Nec
 enim Deitas qualitas est, aut aliud quippiam, quod in rem alterius
 generis transfundi aut misceri possit: ut est calor qui in carbonem
 traicitur facile. Deinde etiam respondeo, ligno propriè nequaquã in-
 esse vim illam quã vrit: sed eam manere penes ignem ipsum seu calo-
 rē, qui quoniam in illo carbone inest, vrit in carbone. Ergò calor ipse
 in isto carbone vrit, non autè ipsum lignum, id est, nō ipsa terrena ma-
 teria. Itaq; vis ista vrens inest, manetq; propriè in ipso calore, non
 in ligno: sed quoniam calor (qui est qualitas non communicabilis) ligno omni ex
 parte, atq; admixtè commixtus est: Idcirco cuiusq; rei lignū il-
 lud candens applicueris, calorem quoq; istum, qui in ligno isto vrit,
 apposueris & admoneris. Itaq; sic figurato loquendi genere dicimus,
 lignū vrit, quoniam calor, qui in ligno est, vrit. At Deitas etiam in
 persona Christi non est humanitati cōmunicabilis, quoniam ut rectè
 in Chalced. Synodo Patres dixerūt, manserūt in illa vnione natura
 incōfusa. Hac igitur qua de carbone candente profers, sunt nō modò
 leuia, sed omninò nulla, quemadmodum vides, pro te argumenta, qua
 sola tu, tuiq; tamen robustissima habere vos censes. Quod etiam à
 Theophylacto Bulgarorū Episcopo (tanquã iam res apud vestros ad
 Triarios redierit) auxilium petis, tu ne ipse Osiander (qui Sturmii
 iniuriosè, lippū pro veteri cōuitiandi more tuo, vocas) tam cæcus es,
 ut nō videas illa ipsa Theophylacti AD VERBUM ex ipso Cy-
 rillo esse transcripta, & idem apud Theophylactum significare, atque
 apud ipsum Cyrillum? Quanquam quid venit tibi in mentem, ut in
 hoc de S. cena Domini argumento Theophylactū testem citares, quē
 pleriq; existiment Transubstantiationē Pontificiam, non consubsta-
 tiationem, defendisse, & certè corruptissimis iam Ecclesie tēporibus
 vixit hic Bulgarorū Episcopus, penè postrema Imperij Constantino-
 politani aetate. Miror deniq; Osiander, quomodo tractatã tã miserè à

similitudo de
 carbone cans
 dente examis
 nata.

Theophylas
 tus explica-
 tus.

244 Responsio pro Antisturmio D.D.

Sturmio Athleta robustissimo Ubiquitate tu hoc loco, id est, in postrema
 tui scripti parte eā apertè iam defendas: Cum illius te ipsum aliquot an-
 Pag. 25. & 10. tē pagellis planè puduerit. Sed antiquum tuum obrines, nimirum ut sis
 in isto tuo dogmate mirum in modum leuis atq; inconstans.

Danæus totus ex imposturis, fraudibus, & calumnijs cōfarcī
 natus alijs quoq; sordes has aspergere tentat, æstimans videlicet
 eos ex sua natura, à qua illi alienissimi sunt. Hic .n. Osiandrum
 fraudis & ambiguitatis in loquendo accusat: Hoc an iure ab ipso
 fiat, æquus Lector ex octauo argumento supra posito iudicabit.
 Sed in hac ipsa reprehensione, Danæus mirè ineptit, ut nodū in
 scyrpo inueniat, & ambiguitatē in sermone planissimo ostendat.

Pag. 13.

Quid .n. sentētia & verbis Osiandri apertius, Christū ubiq; Ec-
 clesie suæ etiā in terris præsentem esse, nō modò secundū diuī-
 nitatē, sed etiā secundū humanitatem? Quæ hīc quæso fraus, quæ
 verborū ambiguitas est? An nō hoc est malitiosè occasionē cri-
 minādī quærere? Fraus igitur, Danæe, in te est, quod rei clarissi-
 mæ scrupulum dubitandī inijcis, Non .n. vestro fraudulēto mo-
 re dicimus, Christū etiam secundū humanitatem Ecclesie ubiq;
 præsentē esse, quia Christo Deo, qui ubiq; est, semper hypostatis
 cè vnita sit: aut Christū hominē esse ubiq;, quia Deitas, cui hypo-
 staticè humanitas vnita est, ubiq; sit. Nisi autē λόγος sua natura

In Antioxiand.
 pag. 170. & 108.

ἀδιαιρέτως, imperitè ac impie diuidere velis, & dicere, purū & sim-
 plicem λόγος, absq; sua carne in terris nobis præsentem esse, in
 cœlo autem Christum, hoc est, λόγος incarnatum existere, sicq;
 duas personas constituere, purū λόγος in terris, & incarnatum in
 cœlis: necesse est, ut ubicunq; λόγος est, suam carnē secū habeat
 non Physico, sed diuīno modo, qui omne διάστημα excludit, & in
 sua carne non localiter, sed personaliter habitat. λόγος enim

nota est
 chro dng wa
 para affingit

TO TVS & ubiq; incarnatus est, & nusquā sine carne sua est,
 nisi fingere velis (ut dixi) duplicē λόγος, in cœlo incarnatū, & in
 terris non incarnatū. Nam ubicunq; λόγος est, ibi totus est. Nec
 hīc coëxtensio, Danæa ruditate fingenda est, cū λόγος nō sit ex-
 tensa quædā & diffusa in infinitū moles, sed spiritus, Ioan. 4. qui
 non

nō habet partem extra partē. Et quia totus λόγος incarnatus est, ideo etiam totus ubiq; suam carnem præsentem habet. Ex quibus etiam liquet, te perperam exponere locum Matth. 28. cap. tantum de virtute, potentia, & maiestate, qua Christus vt Deus, nō etiam vt homo ubiq; sit. Christus. n. Deus humanitatē suam supra omnes cœlos ita euexit, vt non sedeat iam in certo quodā Vbi, sed in dextera Dei supra, & extra omnem locum, omniq; diuino modo impleat, Ephes. 1. & 4. cap. Quod autem Angeli dicūt, Surrexit nō est hīc, quid clarius, quā illos de visibili cōuersatione loquī? Quærebāt, n. mulieres Christū in forma serui & mortui, hac Christus non ampliū in sepulchro erat: & Christus vero suo corpore in cœlū, & secundū Paulū, supra OMNES cœlos ascendit, vt nobis visibilē, naturalē, & localem præsentia suā subtraheret: reuera autē modo sessionis ad dexterā Dei ubiq; præsentem omnia implet. Hoc verbū veritatis multo antiquius, & certius nobis est, quā omnes ἀνθρώπινοι λόγοι, quos ex Patribus & Scholasticis pro vestra doctrina de absentia Christi hominis, in speciem affertis. Et quāuis in fidei capitibus solum Dei verbū dominari debeat, eamq; ob causam Osiander octauū argumentū, vt & priora, tantum Scripturæ verbis cōfirmare voluerit: tamen vt etiā antiquitati doctrinā hanc de præsentia totius Christi in Ecclesia, notā fuisse ostenderet, testimonia Cyrilli & Theophylacti clarissima subiicit, vt Danao nihil vanius esse possit, qui scribere audet, *Osiandrū NULLAS OMNINO argumentationū suarū cōfirmationes attulisse.* Sed statim ipse mendacitū hoc reforbens fatetur, Osiandrū doctrinam nostram Cyrilli & Theophylacti testimonio confirmasse. Verū in hac ipsa vanitatis suæ correctione, multipliciter peruersum ingenium suū in vnica periodo prodit. Primum quod ex duobus testimonijs vnū facit. Quāuis, n. idem sensus & eadem propē verba vtriusq; sint: diuersorum tamē Patrū diuersis temporibus docentium fidem & Confessionē probant. Deinde quatuor quaterniones Osiandri, quos hætenus libellū semper vocauerat, iam nostræ doctrinæ

detrahendi causa, totū librum sycophanticè appellat, in quo post
 diuturnā defatigationem vnicū modò pro Vbiquitate testimonium ad-
 duxerit. Denicq̄ cū Osiander ipsa nuda Cyrilli & Theophylacti
 verba, nulla syllaba adiecta vel dempra, posuerit: tamen hic Gale-
 lus cantillat, quòd illa malitiosè & pessimè corruperit. Sed cuius
 criminis Osiandrū iniquissimè accusat, huius se ipse turpissimè
 reū facit. Cum aut̄ verba Cyrilli clarissima hanc violentam, fris-
 gidam, miseram & miserabilem explicationē Danæi, qua mentē
 Cyrilli deprauare & peruertere sudauit, ceu Sol splendore suo
 nebulas, dispellāt, nostramq̄ sententiā apertissimè cōfirment, in
 ea conuellenda & labefactanda, cū per se ieiuna ac languida sit,
 superuacaneā operam sumere nolo. Augustinū (quem Cyrilli
 sententiā explicare nugaris) tractat. 35. in Ioan. de Vbique præ-
 sentia Christi Dei loqui, libèter cōcedimus: Quòd verò illā ibi
 de Christo homini deroget, hoc pernegamus. Eius. n. verba ma-
 nifesta sunt: *Quid miramini? Deus est, Non potest hoc fieri ab homine,
 Non potest hoc fieri ab ipso sole. Quando pergit ad Occidentē, deserit Ori-
 entē, & donec oriturus redeat ad Orientē, non est in Oriente; Dñs autē
 noster Iesus Christus & venit & ibi est, & redijt & hic est.* Quod si
 Dñs noster Iesus Christus hic est, quomodo nō etiam Christus
 homo? Verbū enim Dei sine sua humanitate nō est Christus Ie-
 sus. Et Augustinus scribēs, *Non potest hoc fieri ab homine, vniuerso
 saliter de homine, qui nihil quàm homo est, loquitur.* Humana
 aut̄ natura Christi, Deo inseparabiliter & hypostaticè cōiuncta,
 ad dexterā Dei supra & extra oēm locū collocata est, gratia cuius
 nobis præsens nō localiter, sed diuino modo, esse potest. Ab alio
 quouis homine hoc fieri nō potest, quia præter hunc nullus in
 dextera Dei est. Cyrilli verba de omnipræsentiā totius Christi
 nullo modo diuisi, sed inseparabiliter atq̄ integrè in omnib. exten-
 stentis, ita aperta & clara sunt, vt oēm Cinglianorū deprauatio-
 nem facile eludant, scq̄ à corruptela ipsorum, qua Scripturæ
 & antiquitatis dicta de spirituali tantum præsentiā & commu-
 nicatione carnis Christi exponunt, perspicuitate sua vindicent,

vt mihi ad illam nunc aliud respondere opus non sit, nisi hæc: Christum Cinglianorū non esse omnipotentem, quia illis non potest alia ratione præsens esse, quàm qua ipsis videtur, hoc est, quàm sua ratione comprehendere possunt, non curantes quid ipse de sua humanitate in verbo suo prædicet. Sed ecce industria Danæi, qua è pumice aquam (quod dicitur) elicere potest, & contra mentem Cyrilli ostendere, ex verbis ipsius Omnipræsentiam carnis Christi, vel maximè oppugnari. Sed quid hic filius tenebrarum aliud affert præter rationis humanæ λογισμῶν? Quem quia supr'à confutauī, hæc tantum adijcere nunc volo, Paulum de filijs lucis dicere, *captiuum ducimus πᾶρ νόημα* 2 Cor. 10. *in obedientiam Christi*: Christus aut̄ ait, Accipite, comedite, hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur. Et, Ecce ego vobiscum sum omnib. diebus, &c. Ergo credamus Christo, & νόημα nostrum ad obediendū verbis eius captiuemus, nobiscū reputantes quòd etiam secundum humanitatem supra omnes creaturas in dextera Dei ubiq; præsentem constitutus, omnem potestatem ac potentiam acceperit, omniaq; subiecta habeat. Et hæc arma sunt militiæ nostræ, verba nimirum Spiritus S. quibus demolimur λογισμῶς vestros, qui extolluntur aduersus cognitionem Christi Dei & hominis, eiq; modos præscribunt, quibus solis & non alijs Ecclesiæ suæ secundum humanitatem adesse possit. Hoc Danæ non est captiuare νόημα, sed ratione sua Christo dominari, eiusq; sapientiam & potentiã captiuam ducere velle, quod Diabolicæ superbix & audaciæ indicium est. Sed qua modo arte veteratoria vsus est Danæus in Cyrilli testimonio corrumpendo, eandem nunc quoq; experiri tentat in similitudine ferri candentis obscuranda. Verum vt illic turpissimū se dedit: ita hîc non minus pueriliter ineptit. Et primū quidem in eo non planè aberrat, quòd illam cantilenā veterem appellat. Sed in hoc imperito lectori fucum facere studet, quasi à Luthero & Brentio demum proposita sit, cum eā antiqui Patres Origenes, Basilius, Cyrillus, Damascenus, & alij frequentur vsi sint, vt

quæ illis maximè conueniens videretur ad maiestatem Christi hominis declarandam. Verùm quàm bellè tibi ipsi constes Danæ, perpende. Suprà Lutherum in partes tuas pertrahere voluisti, nunc eum nobis saluum & à Cinglij Spiritu immunem remittis, pro qua leuitate tibi gratiam debemus & reponimus. Deinde, si millies à vestris similitudini huic responsum est, miror te adeò inanes in ea diluenda nugas agere. Deitatem in Christo, & ignem in Carbone siue ferro ignito, res dissimilimas esse, nemo ignorat. Sed in eo non absimiles sunt, quòd vt Deitas non qualitas sed substantia est, quæ cum natura humana, quæ res alterius generis est, non miscetur sed arctissimè & intimè vnitur: ita etiam ignis substantia est, non qualitas, quæ cum substantia ferri non miscetur aut confunditur, sed $\pi\sigma\pi\chi\omega\varsigma$ quædam vnitur & coniungitur. Deinde nemo dicit ligno propriè inesse vim vrendi, sed hanc esse & manere propriam igni, physica docet: Communicari autem ligno vel ferro per coniunctionem, sensus communis loquitur, vt etiam ferrum ipsum vratur, quia ignitum est, & totam vim ignis hausit atq; in se recepit. Eundem in modum, Cyrillo teste, caro Christi totam verbi operationem suscepit, quia illi arctissimè coniuncta est. Et Damascenus lib. 3. Orthodoxæ fidei cap. 17. inquit: *Caro Domini, diuinis actionibus ditata est propter purissimam ad Verbum vnionem, id est hypostasin, nequaquam naturalium proprietatum excidentiam sustinens. Non enim secundum propriam actionem, sed propter vnitum sibi Verbum diuina operatur, verbo per eam, propriam manifestante actionem. Nam & vratur ignitum ferrum, non naturaliter vnionem possidens actionem, sed ex vnione ignis ad ferrum illud obrinet. Cum igitur Danæus in ijs, quæ per sensum communem & quotidianam experientiam notissima sunt, ita stolidè loquitur scribens: Non ipsum lignum vrere, sed figurato quodam genere loquendi dici, lignum vratur, quoniam calor qui in ligno est vratur: nemo amplius miretur, hominem istum in diuinis cæcutire, & de Christi hominis maiestate tam blasphemè sentire & scribere.*

Cyrillus in Ioh.
lib. 4. cap. 23. Et
de incarnatione
vnigeniti, ca. 8.

Ex Scripturæ autem & Patrum testimonijs supra citatis patet, naturas quidem in Christo inconfusas manere: Diuinam tamen, gloriam & operationem suam assumptæ humanitati communicasse. Et hac similitudine de carbone vel ferro candente (quæ non nostra, sed antiquitatis est) nos pro Argumento non utimur, sed ea ostendimus, diuina attributa humanæ naturæ communicari posse, vt tamen substantiæ non confundantur.

Theophylactum non aspernandum, sed multis nominibus commendatum nobis esse debere, Oecolampadius tuus in eum præfatus monuit. Et quamuis non diffitear, ipsum ex Cyrillo sua desumpsisse: vt tamen videas, illa ipsa Theophylacti *AD VERBVM* (quod tu cæcutiens ais) ex Cyrillo non esse transcripta, verbis illius ostendam. Sunt autem hæc: *Igitur sanctum Corpus Christi indiuisibile est, & diuiditur, & communicatur in quatuor partes orbis, vnum præbens singulis, & vnius cuiusque animam sanctificans, CVM CORPORE PER SVAM CARNEM VNIGENITVS ET INTEGER, IN OMNIBVS EST EXISTENS VBIQVE. NVNQVAM ENIM DIVISVS EST,* sicut & Paulus clamat. Deinde non quæritur hîc, vnde Theophylactus sua descripserit: sed an Patres etiam in Articulo de omnipræsentiâ Christi nobiscum senserint. Hoc cum vos pro vestra impudentia negetis, Osiander vanitatem hanc, Patrum testimonijs, qui diuersis seculis Ecclesiam Dei docuerunt, conuincere voluit. Præterea quid venit tibi in mentem, vt cum hîc de omnipræsentiâ Christi hominis agatur, tu pro vertigine tua & volubili ingenio ad disputationem de cœna Domini transilias? Non enim Osiander ex Theophylacto sententiam nostram de cœna, sed omnipræsentiâ probare instituit. Et cuius erroris (transubstantiationis videlicet) tu hîc Theophylactum insimulas, ab eo ipsum Patres tui in *Κονοδόξω* suo consensu liberant. Sed vt amplius de fide Theophylacti deroges,

18 11841
A 175 3657

250

Responsio pro Antisturmio D. D.

deroges, dicis eum corruptissimis Ecclesiae temporibus, vixisse. Sed quae haec subtilis argumentatio est, Theophylactus vixit corruptissimis Ecclesiae temporibus, ergo falsa (vis dicere) sunt quae scripsit? An non tu modo dixisti, quod illa ad verbum ex Cyrillo transcripserit? Hic autem Orthodoxorum circa annum Christi 400. facile Princeps fuit, & vestrae factionis ducem Nestorium fortissimè prostravit. Denique ut tuum libellum à mendacijs ortus es, eumque totum huc usque ex mendacijs, calumnijs, nugis, peruersionibus, erroribus, & cōuicijs cōtexuisti: ita ne finis principio & reliquae texturae dissimilis esset, eundem impudenti mendacio & conuicijs tibi reuerentissimè conuenientibus, terminare voluisti. Vbi enim vel quomodo Osiandrum doctrinae de omnipraesentia Christi hominis (quam vos per contemptum Ubiquitatem vocatis) puduit, quam voce & scriptis semper defendit? Annotas tu pag. 10. quae de ea, prius nihil habet: et pag. 25. in qua nostram de ea Confess. contra Sturmium in hac quidem causa miserimum bellatorem, fortissimè tuetur. Vbi ergo Osiandrum Confess. huius puduit? Nam in toto Antisturmio nihil huiusmodi legitur. Cum igitur, Danæ, ad oculum demonstrarim, te in toto libello tuo, non modo leuem, sed etiã mirum in modum vanum, impudentem, calumnijs deditum, & imprimis in Christum Saluatorem nostrum blasphemum esse, coronidis loco monere te volui, ut hanc in te ipse peruersitatem agnosceres, & exuendam tibi esse cogitares, non tantum quia Christianismum psteris, sed etiã quia magno Ecclesiae malo ex Iuris perditore factus es pastor vel potius lupus Ecclesiae, ut ne hisce vnguibus Christi ouibus ipse te prodens ad ragnarum consortium, quod quidem cōsultius esset, te proripere cogaris, vbi minori dedecore & periculo, veritati illudere per similes tui liceret.

FINIS.